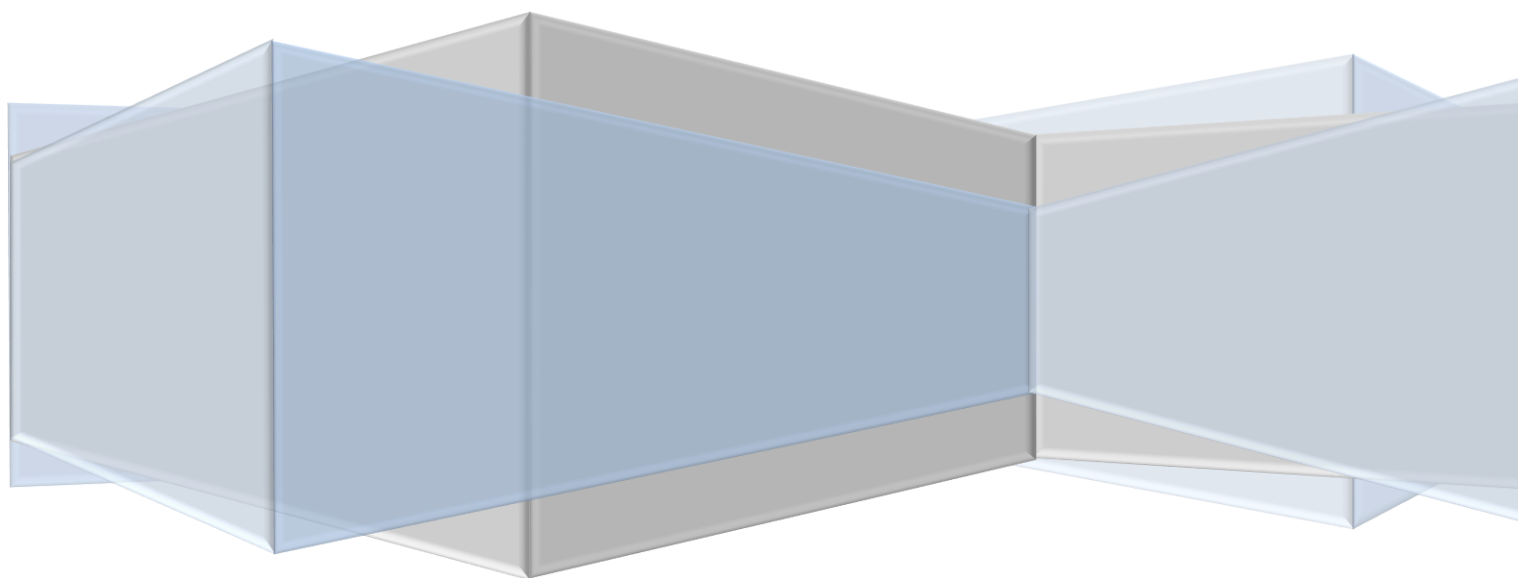

**РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА**

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ЗА ПЕРИОД 2021–2027. ГОДИНА**

Бања Лука, август 2021. године

Садржај

1. УВОД	4
1.1. Методологија израде Стратегије	4
2. СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ	6
2.1. ПРЕСЈЕК ОСНОВНИХ МАКРОЕКОНОМСКИХ ИНДИКАТОРА У ИНДУСТРИЈИ	6
2.1.1. Пресјек економског стања Републике Српске	7
2.1.2. Учешће индустрије у БДП Републике Српске	8
2.1.3. Учешће области индустрије у укупној индустрији према оствареној производњи	10
2.1.4. Обим индустријске производње	12
2.1.5. Спољнотрговинска размјена индустрије	15
2.1.6. Стање инвестиција у индустрији	21
2.1.6.1. Стране инвестиције у индустрији	22
2.1.7. Број пословних субјеката у индустрији	23
2.1.8. Број запослених радника у индустрији	24
2.1.9. Плате запослених у индустрији	26
2.1.10. Финансијски показатељи пословања у индустрији	27
2.2. АНАЛИЗА КОНКУРЕНТНОСТИ И КЉУЧНИ ФАКТОРИ РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ	31
2.2.1. Општи показатељи стања конкурентности	31
2.2.2. Стање ресурса неопходних за развој индустрије	35
2.2.2.1. Природни ресурси	35
2.2.2.2. Транспортни ресурси	41
2.2.3. Стање технологија у индустрији	42
2.2.3.1. Стање информационо-комуникационих технологија (ИКТ)	44
2.2.4. Стање иновација у индустрији	46
2.2.5. Стање радне снаге у индустрији	49
2.2.6. Стање инфраструктуре квалитета за потребе индустрије	52
2.2.7. Стање приватизације, реструктурирања и стечаја у индустрији	55
2.2.8. Утицај развоја индустрије на животну средину	58
2.2.9. Финансијска подршка развоју индустрије	60
2.2.9.1. Финансијска подршка институција Републике Српске	60
2.2.9.1.1. Финансијска подршка за санирање посљедица пандемије	66
2.2.9.2. Фондови Европске уније	67
2.3. SWOT АНАЛИЗА ИНДУСТРИЈЕ	70
2.4. ЕВАЛУАЦИЈА АНКЕТЕ СА ПРИВРЕДНИМ ДРУШТВИМА С ЦИЉЕМ ИНДЕНТИФИКОВАЊА ОГРАНИЧЕЊА И ПРОБЛЕМА У ПОСЛОВАЊУ	72
2.4.1. Опште окружење	73
2.4.2. Пословно окружење	73
2.4.3. Радна снага као фактор ограничења	74
2.4.4. Систем пословне подршке	75
2.4.5. Остала ограничења	76
2.4.6. Утицај пандемије COVID-19 на пословање	77
3. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ, ПРИОРИТЕТИ И МЈЕРЕ	78
3.1. ВИЗИЈА И МИСИЈА РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ	78
3.2. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ	78
3.3. ПРЕГЛЕД ПРИОРИТЕТА И МЈЕРА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ СТРАТЕГИЈЕ	83
Приоритет 1.1. Опоравак и ревитализација индустрије	83
1.1.1. Подршка опоравку предузећа од економске кризе	83
1.1.2. Спровођење процеса ревитализације у индустрији	86

1.1.3. Унапређивање и изградња пословних зона	88
Приоритет 1.2. Развој и дигитализација индустрије.....	89
1.2.1. Подршка развоју и иновацијама у индустрији	89
1.2.2. Подршка процесу дигиталне трансформације у индустрији.....	96
Приоритет 2.1. Унапријеђен приступ тржишту (интернационализација)	99
2.1.1. Побољшање извозног амбијента.....	99
2.1.2. Иницирање повезивања предузећа у кластере и међународне ланце снабдијевања.....	101
Приоритет 2.2. Супституција увоза	103
2.2.1. Подршка развоју домаћег производа	103
2.2.2. Подршка домаћој производњи.....	104
Приоритет 2.3. Унапређење система инфраструктуре квалитета	105
2.3.1. Унапређење техничке регулативе у области индустрије.....	105
2.3.2. Унапређење капацитета инфраструктуре квалитета за потребе индустрије...	107
2.3.3. Успостављање ефикасног надзора над тржиштем.....	108
Приоритет 3.1. Обезбјеђење стручне радне снаге за потребе индустрије	109
3.1.1. Прилагођавање образовног система потребама индустрије	109
3.1.2. Развој људских ресурса у индустрији	111
Приоритет 3.2. Већа запосленост у индустрији.....	112
3.2.1. Подстицање запошљавања у индустрији.....	113
3.2.2. Побољшање социјалног и радно-правног положаја радника у индустрији	114
Приоритет 4.1. Побољшање пословног амбијента.....	115
4.1.1. Унапређење регулаторног оквира	116
4.1.2. Унапређење административних услуга.....	116
4.1.3. Смањење давања предузећа („растеређење индустрије“).....	118
4.1.4. Олакшан приступ финансијама	120
Приоритет 4.2. Привлачење инвестиција у индустрију	122
4.2.1. Подршка инвестицијама у индустрију.....	122
Приоритет 5.1. Примјена еколошких стандарда у индустрији (прелаз ка зеленој економији).....	125
5.1.1. Подршка изградњи инфраструктуре за заштиту животне средине	125
5.1.2. Подршка увођењу еколошких стандарда	128
Приоритет 5.2. Ефикасно коришћење ресурса у индустрији (прелаз ка кружној економији) ..	129
5.2.1. Развој ефикасног система коришћења сировина и управљања отпадом	130
5.2.2. Повећање енергетске ефикасности у индустрији.....	132
3.4. КЉУЧНИ СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ	135
3.5. ПРЕГЛЕД ИНДИКАТОРА ЗА МЈЕРЕЊЕ ИЗВРШЕЊА СТРАТЕГИЈЕ	136
4. УСКЛАЂЕНОСТ СТРАТЕГИЈЕ СА РЕЛЕВАНТНИМ СТРАТЕШКИМ ДОКУМЕНТИМА И ОБАВЕЗАМА ИЗ ЕУ ИНТЕГРАЦИЈА.....	143
4.1. Усклађеност Стратегије са стратешким документима Републике Српске / БиХ.....	143
4.2. Усклађеност Стратегије са индустријским политикама Европске уније	145
4.3. Усклађеност Стратегије са обавезама из процеса европских интеграција у области индустрије	147
5. ОКВИРНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ	148

6. ОКВИР ЗА СПРОВОЂЕЊЕ, ПРАЋЕЊЕ, ИЗВЈЕШТАВАЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ	153
Скраћенице и појмови	154
Коришћена литература	156
П Р И Л О З И	158
САЖЕТИ ПРЕГЛЕД СТРАТЕШКИХ ЦИЉЕВА, ПРИОРИТЕТА И МЈЕРА У СТРАТЕШКОМ ДОКУМЕНТУ .	159
АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ЗА ПЕРИОД 2021–2023. ГОДИНА	167

1. УВОД

Имајући у виду да је важећем стратешком документу у области индустрије „Стратегија и политике развоја индустрије Републике Српске за период 2016–2020. година“ истекао период имплементације, обавеза је израдити нови документ који ће дефинисати стратешка опредјељења и правце дјеловања за наредни седмогодишњи период.

Истовремено, треба напоменути да је „Стратегија и политике развоја индустрије Републике Српске за период 2016–2020. година“ свеобухватан документ са добро дефинисаним стратешким циљевима и правцима, као и мјерама од којих велики дио има континуиран/дугорочан карактер, те постоји потреба наставка њихове реализације у наредном периоду. Отуда одлучност да се овај документ узме као основа за израду ревидираног стратешког документа у области индустрије.

У том смислу извршена је детаљна анализа тренутног стања у индустрији и анализа спровођења стратешког документа у претходном периоду и на тој основи израђен је ревидирани стратешки документ „Стратегија развоја индустрије Републике Српске за период 2021–2027. година“ (у даљем тексту: Стратегија), који дефинише приоритете и стратешке циљеве развоја индустрије, те начине њиховог остваривања у периоду од 2021. до 2027. године.

Генерално, стратешки циљеви, приоритети и мјере преузети су из претходног документа у великој мјери и са малим корекцијама, прилагођавајући их тренутној ситуацији, актуелности теме и стварним могућностима у периоду који предстоји.

С тим у вези, важна питања која су обухваћена у Стратегији су питања одрживог развоја, иновација и дигиталне трансформације у индустрији, интернационализације предузећа, повећања инвестиција у индустрији, побољшања пословног окружења, унапређења понуде стручне радне снаге која одговара потребама тржишта рада и индустријског развоја, те зелена и циркуларна (кружна) економија као извор новог индустријског раста.

Стратегија је усаглашена са другим економским и стратешко-планским документима Републике Српске, индустријским политикама Европске уније, регионалним стратешким документима и савременом праксом и тенденцијама у свијету, те обавезама које БиХ има у поступку приступања Европској унији.

Стратегију је на основу доступних података, спроведених анализа и истраживања израдило Министарство привреде и предузетништва у сарадњи са осталим надлежним институцијама Републике Српске и у консултацијама са свим релевантним заинтересованим странама – представницима приватног сектора, Привредне коморе и њених секторских удружења, Удружења послодаваца, научноистраживачке и академске заједнице и другим релевантним актерима.

1.1. Методологија израде Стратегије

Истраживачки рад на изради Стратегије обухватио је систематску анализу постојеће литературе, првенствено стратешких развојних докумената земаља у окружењу који се баве проблематиком развоја индустрије, те индустријске политике Европске уније, као и анализу постојећих и спровођење нових статистичких и експертских истраживања.

Примарни подаци прикупљени путем анкетирања привредних друштава из области прерађивачке индустрије представљају суштински важан извор за спровођење анализе актуелне проблематике индустрије и привредног амбијента и коришћени су у синергији са

прикупљеним подацима из секундарних извора (статистика, јавно расположива документа, стратегије, анализе, индустријске политике других земаља и сл.).

Ситуациона анализа обухвата преглед и анализу постојећег стања и кретања макроекономских показатеља Републике Српске и индустрије са посебним акцентом на прерађивачку индустрију, анализу конкурентности и кључних фактора развоја индустрије и SWOT анализу, те као таква служи као полазна основа и детерминанта за израду Стратегије. За израду анализе коришћени су посљедњи расположиви статистички подаци који су били доступни у моменту израде документа.

Током анализе секундарних извора података спроведено је разматрање међусобне усаглашености и хармонизације са претходним стратешким документом у области индустрије и важећим кључним стратегијама са којима Стратегија има највише међусобних интеракција, као што су стратешки документи у области развоја малих и средњих предузећа, научно-технолошког развоја, енергетике, инфраструктуре квалитета, запошљавања и др. Такође, размотрене су индустријске политике земаља из окружења које су у процесу придруживања Европској унији, регионални стратешки документи, као и индустријска политика и смјернице Европске уније.

Коначни дијагностички закључци представљају сублимиране и кореспондирајуће налазе примарних и секундарних извора података.

Визија стратегије развоја индустрије Републике Српске за 2027. годину постављена је у складу са примарним циљем који се односи на убрзање економског раста Републике Српске и подизање квалитета живота њених грађана. На бази детаљне дијагнозе и постављене визије изведен је општи циљ стратегије, а то је подизање конкурентности индустрије Републике Српске. Као подршка општем циљу, дефинисан је сет стратешких циљева и приоритета развоја индустрије, који су постављени на бази стратешких опредјељења Владе Републике Српске и комуникације са свим заинтересованим странама, првенствено представницима пословне заједнице.

На бази дефинисане стратегије урађен је Акциони план за спровођење Стратегије, у коме се прецизно разрађују конкретне активности са носиоцима активности, роковима и очекиваним резултатима.

2. СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ

2.1. ПРЕСЈЕК ОСНОВНИХ МАКРОЕКОНОМСКИХ ИНДИКАТОРА У ИНДУСТРИЈИ

Индустрија, као најзначајнији дио материјалне производње, има велики производни мултипликатор. Без обзира на степен развијености неке земље, индустрија представља најзначајнију грану привреде, која носи технички прогрес и осигурава егзистенцију и животни стандард највећем броју људи.

Дефинисање приоритета и стратешких циљева индустријске политике треба да се темељи на квалитетним анализама и подацима који осликавају макроекономско стање привреде једне земље. Стога је полазна основа за израду Стратегије анализа укупне индустрије, са посебним нагласком на прерађивачку индустрију, која ствара највећи дио додане вриједности. Уједно прерађивачка индустрија је један од кључних сектора привреде Републике Српске, са становишта њеног учешћа у укупној индустрији Републике Српске и учешћа у извозу Републике Српске, те броја запослених радника. Сектор прерађивачке индустрије је кључан сектор за стварање додане вриједности и запослености, за раст продуктивности других сектора, те посредно за економски развој и раст конкурентности привреде. Привредни раст и макроекономска стабилност Републике Српске су неодрживи без стабилног раста прерађивачке индустрије, њеног доминантног утицаја на извоз, а тиме и на платни биланс.

Према Класификацији дјелатности КД БиХ 2010, укупна индустрија обухвата подручја: Б – Вађење руда и камена, Ц – Прерађивачка индустрија, Д – Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација и Е – Снабдијевање водом; канализација, управљање отпадом и дјелатности санације (ремедијације) животне средине и грану 38.3 Рециклажа материјала.

Подручје Ц – Прерађивачка индустрија обухвата 24 индустријске области према важећој класификацији дјелатности¹, и то:

Шифра области	НАЗИВ ОБЛАСТИ ПЕРАЂИВАЧКЕ ИНДУСТРИЈЕ
10	Производња прехранбених производа
11	Производња пића
12	Производња дуванских производа
13	Производња текстила
14	Производња одјеће
15	Производња коже и производа од коже
16	Прерада дрвета и производа од дрвета и плуте, осим намјештаја; производња предмета од сламе и плетарских материјала
17	Производња папира и производа од папира
18	Штампање и умножавање снимљених записа
19	Производња кокса и рафинисаних нафтних производа
20	Производња хемикалија и хемијских производа
21	Производња основних фармацеутских производа и фармацеутских препарата
22	Производња производа од гуме и пластичних маса

¹ Уредба о класификацији дјелатности Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 08/14).

23	Производња осталих производа од неметалних минерала
24	Производња базних метала
25	Производња готових металних производа, осим машина
26	Производња рачунара, електронских и оптичких производа
27	Производња електричне опреме
28	Производња машина и опреме д. н.
29	Производња моторних возила, приколица и полуприколица
30	Производња осталих саобраћајних средстава
31	Производња намјештаја
32	Остала прерађивачка индустрија
33	Поправка и инсталација машина и опреме

Битно је напоменути да анализа у наставку има мултидимензионални приступ, фокус није само на економском расту, већ и на другим битним димензијама као што је запосленост, извоз, животна средина и др.

2.1.1. Пресјек економског стања Републике Српске

Период кроз који пролази Република Српска обиљежен је спровођењем бројних реформи ради успостављања макроекономске стабилности, одрживог и стабилног привредног развоја и припрема за приступање Европској унији. Сви ови процеси су веома компликовани и захтијевају бројна прилагођавања у свим областима привреде и друштва.

У протеклом периоду остварени су видни резултати на успостављању повољнијег макроекономског амбијента и на плану обнове и реконструкције привреде Републике Српске, што се одразило на раст привредних активности.

Међутим, успоравање привредне активности у земљама ЕУ и шире у 2019. години и пандемија вируса COVID-19 у 2020. години имали су за посљедицу погоршање општег привредног стања у Републици Српској. Општи макроекономски амбијент у Републици Српској нашао се под утицајем неповољних глобалних економских трендова у ширем окружењу, што се одразило на пад привредних активности у 2020. години.

Табела 1. Бруто домаћи производ у Републици Српској у периоду 2016–2020. година

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
БДП номинални (текуће цијене, у милионима КМ)	9.631	10.077	10.680	11.251	11.130
Реална стопа раста БДП-а (%)	3,5	3,1	3,9	2,5	-2,5
Становништво (процјена у хиљадама)	1.158	1.153	1.148	1.142	1.136
БДП по становнику / per capita (у КМ)	8.320	8.740	9.304	9.848	9.795

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Према подацима Републичког завода за статистику Републике Српске, биљежи се раст бруто домаћег производа (БДП) у периоду 2016–2019. година, с тим да се највећи раст БДП-а биљежи у 2018. години у односу на исти период 2017. године када је стопа реалног раста БДП-а износила +3,9%.

У 2019. години биљежи се најмања стопа реалног раста БДП-а од +2,5% у односу на 2018. годину, што указује на успоравање привредног раста. Подручја Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација и Прерађивачка индустрија су забиљежиле смањену активност, што је дјелимично неутралисало позитивна кретања. На економски раст у 2019. години утицало је успоравање привредне активности у земљама ЕУ, посебно у Њемачкој и Италији које су значајни спољнотрговински партнери привредним субјектима из Републике Српске.

Према расположивим подацима, БДП Републике Српске је у првом кварталу 2020. године остварио раст од 1,6%. Појавом пандемије COVID-19, те мјера затварања и ограничења, на глобалном и локалном нивоу дошло је до значајног пада привредне активности у другом кварталу 2020. године, када је реална стопа раста БДП-а износила -6%. У трећем кварталу 2020. године долази до благог опоравка привредних активности и реална стопа раста БДП-а износила је -3,3%. Реални БДП у четвртном тромјесечју 2020. године, у односу на исто тромјесечје 2019. године, биљежи пад од -1,8%, тако да је стопа реалног раста БДП-а у 2020. години негативна и износи -2,5%.

У структури БДП-а највећи пад привредне активности у 2020. години забиљежен је у индустрији, и то у подручју Прерађивачка индустрија -9,2% (први квартал -6,4%, други квартал -14,4%, трећи квартал -10,1%, четврти квартал -5,9%).

Стопа економске развијености, изражена БДП-ом по глави становника, у 2020. години износила је 9.795 КМ, што је више за 1.475 КМ у односу на 2016. годину.

Бруто домаћи производ у БиХ, који је у 2019. години номинално износио 35.296 милиона КМ, забиљежио је реални раст +18,03% у односу на 2016. годину.

Табела 2. Учешће ентитета у БДП-у БиХ у периоду 2010–2019. година

	2016.	2017.	2018.	2019.
Номинални БДП за БиХ (у милионима КМ)	29.904	31.376	33.444	35.296
БДП за БиХ (у %)	100	100	100	100
БДП за Федерацију БиХ (у %)	65,34	65,46	65,73	65,67
БДП за Републику Српску (у %)	32,20	32,12	31,93	31,88
БДП за Брчко Дистрикт (у %)	2,45	2,42	2,34	2,45

Извор: Агенција за статистику БиХ

У периоду 2016–2020. година проценат учешћа Републике Српске у БДП-у БиХ није имао већих осцилација и кретао се у оквиру једне трећине укупног БДП-а БиХ.

2.1.2. Учешће индустрије у БДП Републике Српске

БДВ прерађивачке индустрије у периоду 2016–2019. година биљежи стални раст, тако да је БДВ прерађивачке индустрије, који је у 2019. години номинално износио 1.328 милиона КМ, забиљежио раст +6,4% у односу на 2018. годину, раст +17% у односу на 2017. годину, односно раст +28,7% у односу на 2016. годину. У 2020. години биљежи се пад БДВ-а прерађивачке индустрије од -9,2% у односу на 2018. годину.

БДВ прерађивачке индустрије по глави становника у 2019. години износио је 1.162 КМ, што је више за 74 КМ у односу на 2018. годину, више за 178 КМ у односу на 2017. годину, односно више за 270 КМ у односу на 2016. годину. У 2020. години, БДВ прерађивачке

индустрије по глави становника износи 1.096 КМ, што је мање за 66 КМ у односу 2019. годину.

Табела 3. БДВ прерађивачке индустрије у периоду 2016–2020. година

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
БДВ номинални (текуће цијене, у милионима КМ)	1.032	1.135	1.248	1.328	1.245
Становништво (процјена у хиљадама)	1.158	1.153	1.148	1.142	1.136
БДВ по становнику / per capita (у КМ)	892	984	1.088	1.162	1.096

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

У посматраном периоду 2016–2019. година учешће индустрије у БДП-у Републике Српске кретало се у интервалу од 18,4% у 2016. години до 20,3% у 2018. години.

Табела 4. Учешће области индустрије у БДП-у Републике Српске у периоду 2016–2020. година

ПОДРУЧЈЕ/ОБЛАСТ ИНДУСТРИЈЕ		Учешће у БДП-у РС (%)				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
ИНДУСТРИЈА УКУПНО (Б + Ц + Д + Е)		18,4	19,3	20,3	19,7	19,3
ВАЂЕЊЕ РУДЕ И КАМЕНА (Б)		2	2	1,8	1,6	1,7
ПРОИЗВОДЊА И СНАБДИЈЕВАЊЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ, ГАСОМ, ПАРОМ И КЛИМАТИЗАЦИЈА (Д)		4,7	4,9	5,7	5,1	5,2
СНАБДИЈЕВАЊЕ ВОДОМ, КАНАЛИЗАЦИЈА, УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ И ДЈЕЛАТНОСТИ САНАЦИЈЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ (Е)		1	1,1	1,1	1,2	1,2
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА (Ц):		10,7	11,3	11,7	11,8	11,2
10	Производња прехранбених производа	2,27	2,42	2,35	2,28	2,11
11	Производња пића	0,40	0,33	0,34	0,32	0,29
12	Производња дуванских производа	0,06	0,03	0	0,03	0
13	Производња текстила	0,16	0,16	0,15	0,13	0,15
14	Производња одјеће	0,31	0,36	0,38	0,38	0,42
15	Производња коже и производа од коже	0,97	1,02	1,09	1,08	0,96
16	Прерада дрвета и производи од дрвета и плуте, осим намјештаја; производња предмета од сламе и плетарских материјала	1,26	1,49	1,44	1,41	1,43
17	Производња папира и производа од папира	0,19	0,21	0,18	0,17	0,26
18	Штампање и умножавање снимљених записа	0,32	0,25	0,26	0,21	0,18

19	Производња кокса и рафинисаних нафтних производа	0,41	-0,38	-0,37	-0,22	0
20	Производња хемикалија и хемијских производа	0,22	0,27	0,34	0,30	0,29
21	Производња основних фармацеутских производа и фармацеутских препарата	0,17	0,17	0,17	0,16	0,18
22	Производња производа од гуме и пластичних маса	0,40	0,43	0,44	0,46	0,51
23	Производња осталих производа од неметалних минерала	0,21	0,21	0,25	0,24	0,28
24	Производња базних метала	0,56	0,67	0,79	0,98	0,41
25	Производња готових металних производа, осим машина	1,12	1,53	1,73	1,69	1,62
26	Производња рачунара, електронских и оптичких производа	0,14	0,09	0,08	0,09	0,12
27	Производња електричне опреме	0,17	0,29	0,34	0,31	0,31
28	Производња машина и опреме д. н.	0,14	0,30	0,29	0,39	0,39
29	Производња моторних возила, приколица и полуприколица	0,16	0,10	0,15	0,14	0,11
30	Производња осталих саобраћајних средстава	0,01	0,10	0,10	0,01	0,01
31	Производња намјештаја	0,62	0,76	0,81	0,76	0,74
32	Остала прерађивачка индустрија	0,07	0,17	0,16	0,19	0,21
33	Поправка и инсталација машина и опреме	0,40	0,28	0,25	0,30	0,21

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Учешће прерађивачке индустрије у БДП-у Републике Српске биљежи константан раст у посматраном периоду 2016–2019. година и кретало се у интервалу од 10,7% у 2016. години до 11,8% у 2019. години, док се у 2020. години биљежи пад учешћа прерађивачке индустрије, које износи 11,2%.

Учешће прерађивачке индустрије у БДП-у Републике Српске у посматраном периоду 2016–2019. година значајно је повећано у односу на период 2010–2015. година, када се кретало у интервалу од 7,8% до 9,7%.

2.1.3. Учешће области индустрије у укупној индустрији према оствареној производњи

Најзначајније учешће у укупној индустрији према оствареној производњи има подручје Прерађивачка индустрија што је видљиво у наредној табели.

Табела 5. Учешће подручја/области индустрије у укупној индустрији у периоду 2016–2020. година, према оствареној производњи

ПОДРУЧЈЕ/ОБЛАСТ ИНДУСТРИЈЕ		Учешће у укупној индустрији (%)				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
ИНДУСТРИЈА УКУПНО (Б + Ц + Д + Е)		100	100	100	100	100
ВАЂЕЊЕ РУДЕ И КАМЕНА (Б)		14,24	13,57	12,10	13,51	13,25
ПРОИЗВОДЊА И СНАБДИЈЕВАЊЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ, ГАСОМ, ПАРОМ И КЛИМАТИЗАЦИЈА (Д)		23,21	27,37	24,72	30,61	32,94
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА (Ц):		62,55	59,06	63,18	55,88	53,81
10	Производња прехрамбених производа	9,80	10,86	9,82	9,28	8,76
11	Производња пића	1,85	2,73	2,66	2,34	2,54
12	Производња дуванских производа	0,61	0,10	0,12	0,01	0,01
13	Производња текстила	0,86	0,77	0,59	0,89	0,75
14	Производња одјеће	1,89	1,87	1,43	0,94	1,46
15	Производња коже и производа од коже	6,36	4,69	5,71	5,06	5,74
16	Прерада дрвета и производа од дрвета и плуте, осим намјештаја; производња предмета од сламе и плетарских материјала	6,35	6,66	6,38	5,53	5,96
17	Производња папира и производа од папира	1,35	1,14	1,56	0,91	0,58
18	Штампање и умножавање снимљених записа	0,85	0,60	1,19	0,87	0,56
19	Производња кокса и рафинисаних нафтних производа	5,66	5,56	5,61	4,36	0,01
20	Производња хемикалија и хемијских производа	0,88	1,68	1,70	1,89	2,09
21	Производња основних фармацеутских производа и фармацеутских препарата	0,95	1,11	0,97	0,52	0,62
22	Производња производа од гуме и пластичних маса	2,33	2,50	2,26	1,97	2,86
23	Производња осталих производа од неметалних минерала	2,06	1,79	1,86	2,16	2,59
24	Производња базних метала	4,36	3,09	3,57	2,38	3,58
25	Производња готових металних производа, осим машина	6,84	5,83	7,46	5,79	6,96
26	Производња рачунара, електронских и оптичких производа	0,20	0,19	0,59	0,17	0,28
27	Производња електричне опреме	2,19	1,61	2,32	1,79	1,31
28	Производња машина и опреме д. н.	0,91	1,53	1,81	1,95	2,29
29	Производња моторних возила, приколица и полуприколица	0,57	0,82	0,56	0,52	0,74
30	Производња осталих саобраћајних средстава	0,33	0,33	0,44	0,46	0,45
31	Производња намјештаја	3,32	2,72	3,16	4,06	1,87
32	Остала прерађивачка индустрија	0,59	0,32	0,35	0,41	0,48
33	Поправка и инсталација машина и опреме	1,44	0,56	1,06	1,62	1,31

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

У периоду 2016–2020. година, највеће учешће прерађивачке индустрије у укупној индустрији биљежи се 2018. године, када је износило 63,18%, што је више за 9,37 процентних поена у односу на 2020. годину када учешће прерађивачке индустрије у

укупној индустрији износи 53,81%. Учешће прерађивачке индустрије у укупној индустрији у 2020. години мање је за 2,07 процентних поена у односу на 2019. годину, односно за 5,25 процентних поена у односу на 2017. годину, а за 8,74 процентних поена у односу на 2016. годину.

Табела 6. Учешће најзначајнијих сектора прерађивачке индустрије у укупној индустрији у периоду 2016–2020. година, према оствареној производњи

СЕКТОРИ	Учешће у укупној индустрији (%)				
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Метална и електроиндустрија	16,84	13,96	17,81	14,68	16,92
Дрвна индустрија	6,68	9,38	9,54	9,59	7,83
Индустрија текстила, одјеће и коже	9,11	7,33	7,72	6,89	7,95
Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана	12,26	13,69	12,60	11,63	11,31
УКУПНО:	44,89	44,36	47,67	42,79	44,01

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Ако посматрамо најзначајније секторе прерађивачке индустрије, највеће учешће у укупној индустрији према оствареној производњи у 2020. години имали су сектори: Метална и електроиндустрија² (16,92%), Дрвна индустрија³ (7,83%), Индустрија текстила, одјеће и коже⁴ (7,95%) и Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана⁵ (11,31%). Ова четири сектора су у 2020. години, учествовала са 44,01% у укупној индустријској производњи Републике Српске, што је мање за 0,88 процентних поена у односу на учешће ових сектора у 2016. години.

Метална и електроиндустрија је у периоду 2016–2020. година незнатно повећала своје учешће, Дрвна индустрија је повећала своје учешће за 1,15 процентних поена, док је Индустрија текстила, коже и обуће смањила учешће за 1,16 процентних поена, као и Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана која је смањила своје учешће за 0,95 процентних поена.

2.1.4. Обим индустријске производње

Укупна индустријска производња у периоду од 2016. до 2018. године биљежи константан раст физичког обима индустријске производње, с тим да се највећа стопа раста биљежи 2016. године и износи +8,1% посматрајући у односу на 2015. годину.

² Метална и електроиндустрија према класификацији дјелатности обухвата осам индустријских области, и то: 24 – Производња базних метала, 25 – Производња готових металних производа, осим машина и опреме, 26 – Производња рачунара, електронских и оптичких производа, 27 – Производња електричне опреме, 28 – Производња машина и опреме д. н., 29 – Производња моторних возила, приколица и полуприколица, 30 – Производња осталих саобраћајних средстава и 33 – Поправка и инсталација машина и опреме.

³ Дрвна индустрија према класификацији дјелатности обухвата двије индустријске области, и то: 16 – Прерада дрвета и производа од дрвета и плуте, осим намјештаја; производња предмета од сламе и плетарстих материјала и 31 – Производња намјештаја.

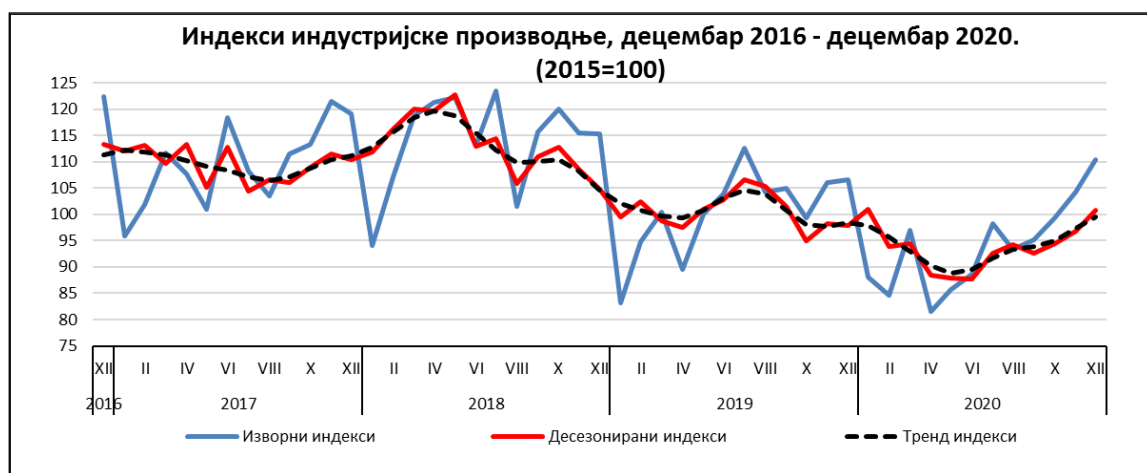
⁴ Индустрија текстила, одјеће и коже према класификацији дјелатности обухвата три индустријске области, и то: 13 – Производња текстила, 14 – Производња одјеће, 15 – Производња коже и производа од коже.

⁵ Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана према класификацији дјелатности обухвата три индустријске области, и то: 10 – Производња прехрамбених производа, 11 – Производња пића и 12 – Производња дуванских производа.

Негативни трендови у кретању извозно оријентисане прерађивачке индустрије Републике Српске отпочели су крајем 2018. године услед слабљења тражње из земаља Европске уније и СЕФТА, те наших најзначајнијих спољнотрговинских партнера, посебно Њемачке и Италије које су почеле да биљеже успоравање економске активности и опадајуће, па чак и негативне стопе обима индустријске производње. Стога укупна индустријска производња у Републици Српској биљежи пад индустријске производње у 2019. години у односу на 2018. годину, и то од -11,4%.

Појавом глобалне пандемије COVID-19 у 2020. години и пратећих проблема у ланцима снабдијевања додатно су интензивирани ови негативни трендови. Укупна индустријска производња у 2020. години у односу на исти период 2019. године биљежи пад обима индустријске производње од -6,7%, и то у сва три подручја индустрије.

Графикон 1. Индекси индустријске производње у периоду 2016–2020. година

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Највећи утицај на смањење укупне индустријске производње имало је подручје Прерађивачка индустрија, које 2018. године биљежи годишњи пад физичког обима индустријске производње од -2,8%, те 2019. године пад од -12,4%, а 2020. године пад од -9,9%.

Табела 7. Годишња стопа промјена физичког обима индустријске производње у Републици Српској у периоду 2016–2020. година (у %)

ПОДРУЧЈА/ОБЛАСТИ		Годишња стопа раста физичког обима индустријске производње (у %)				
		<u>2016.</u> <u>2015.</u>	<u>2017.</u> <u>2016.</u>	<u>2018.</u> <u>2017.</u>	<u>2019.</u> <u>2018.</u>	<u>2020.</u> <u>2019.</u>
УКУПНО ИНДУСТРИЈА (Б + Ц + Д + Е):		8,1	1,2	3,6	-11,4	-6,7
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА (Ц):		3,5	6,2	-2,8	-12,4	-10,3
10	Производња прехранбених производа	11	-2,3	1,8	1	-8,2
11	Производња пића	8,1	1,3	7	-3,4	-24,5
12	Производња дуванских производа	13,9	-37,3	-90,9	-100	-100
13	Производња текстила	-6,3	0,8	-9,4	-17,4	-7,6
14	Производња одјеће	-8,7	-2,6	-37,4	-13,9	-44,1

15	Производња коже и производа од коже	-7,5	9,9	-3,7	-14	-8
16	Прерада дрвета и производа од дрвета и плуте, осим намјештаја; производња предмета од сламе и плетарских матер.	6,9	-4,7	-11,1	-5,3	0,2
17	Производња папира и производа од папира	2,9	29,1	6,9	-6,2	-2
18	Штампање и умнож. снимљених записа	-14,6	26,5	4,1	-16,4	-0,3
19	Производња кокса и рафинисаних нафтних производа	-7,1	0,7	-19,1	-95,8	-46,4
20	Производња хемикалија и хемијских произ.	25,2	30,7	-7,4	-14,7	-40,1
21	Производња основних фармацеутских производа и фармацеутских препарата	13	-7,5	12,8	15,7	-3,9
22	Производња производа од гуме и пластичних маса	19,1	6,7	-3,1	14,7	23,6
23	Производња осталих производа од неметалних минерала	6,3	-1,2	12,7	1,7	4,1
24	Производња базних метала	-11,3	17,2	9,7	-11,7	-44,8
25	Производња готових металних производа, осим машина	9,7	17,2	-22	4,8	-4,1
26	Производња рачунара, електронских и оптичких производа	5,8	143,8	17,4	41,5	57,7
27	Производња електричне опреме	22,1	25,2	0,5	-11	-3,8
28	Производња машина и опреме д. н.	32,2	28	20	6,8	-14,3
29	Производња моторних возила, приколица и полуприколица	-1,9	16,8	19,2	-5	1,4
30	Производња осталих саобраћајних средстава	-13,8	-6,1	4,5	1,5	-24,8
31	Производња намјештаја	-3,2	-4,2	7,2	-27,4	-0,9
32	Остала прерађивачка индустрија	3,4	-10,5	3,7	-20,1	-23,5
33	Поправка и инсталација машина и опреме	-10,4	12,4	65,1	-12,6	-29,6

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Смањењу физичког обима индустријске производње у подручју Прерађивачка индустрија у 2020. године највише је допринијело смањење Производње базних метала од -44,8%, затим смањење Производње хемикалија и хемијских производа за -40,1%, смањење Производње прехранбених производа за -8,2%, као и смањење Производње одјеће за -44,1%, док је Производња пића била мања за -24,5%, а Производња коже и производа од коже за -8%.

Од 24 области прерађивачке индустрије, пад физичког обима производње у 2020. години биљежи се у чак 19 области, док је раст забиљежен само у пет области. У сектору Металне и електроиндустрије од осам индустријских области пад физичког обима производње биљежи шест индустријских области. У сектору Индустрије текстила, коже и обуће биљежи се у 2020. години пад физичког обима производње у све три индустријске области, док је физички обим производње области Дрвне индустрије остао приближно на нивоу 2019. године.

2.1.5. Спољнотрговинска размјена индустрије

Највећи обим спољнотрговинске размјене у Републици Српској у периоду 2016–2020. година остварен је 2018. године (8,96 милијарди КМ), док је најмањи обим спољнотрговинске размјене остварен у 2016. години (7,3 милијарди КМ). Остварени обим спољнотрговинске размјене у Републици Српској у 2019. години износио је 8,4 милијарди КМ, што представља номинално смањење од 6,4% у односу на 2018. годину, док је обим спољнотрговинске размјене у Републици Српској у 2020. години износио 7,86 милијарди КМ, што представља номинално смањење од 12,3% у односу на 2018. годину.

Вриједност извоза и увоза Републике Српске константно је расла до 2018. године, након чега се у 2019. и 2020. години биљежи пад вриједности извоза и увоза роба. Номинални пад извоза у 2019. години износио је 3,5% у односу на 2018. годину, док је пад увоза износио 8,4%. Покривеност увоза извозом износила је 75,5% и већа је за 3,8 процентна поена у односу на 2018. годину, што је резултат већег пада увоза у односу на извоз. Спољнотрговински дефицит у 2019. години смањен је за 20,8%, односно за 308,6 милиона КМ у односу на 2018. годину.

Поредећи период јануар–децембар 2020. године са истим периодом претходне године, извоз и увоз су мањи за 6,2% и 6,5% респективно, а покривеност увоза извозом Републике Српске износила је 75,74% и највећа је у посматраном периоду 2016–2020. година. На смањење спољнотрговинске размјене Републике Српске директно је утицало успоравање економских активности код главних спољнотрговинских партнера. Земље чија је спољна трговина базирана на индустријским робама, базним металима, аутомобилској индустрији и производњи ауто-дијелова значајно су биле погођене пандемијом COVID-19.

Имајући у виду да спољнотрговинска размјена Републике Српске значајно зависи од кретања на тржишту ЕУ, јер се око 75% извоза и око 57% робног увоза остварује са тржиштем ЕУ, дошло је до смањења обима спољнотрговинске размјене у 2020. години у Републици Српској од 6,4%. У 2020. години дефицит спољнотрговинске размјене износио је 1.085,26 милиона КМ, што је за 7,4% мање у односу на исти период претходне године.

Највећи утицај на смањење извоза Републике Српске у 2019. и 2020. години имало је подручје Прерађивачка индустрија, с обзиром на то да учешће извоза прерађивачке индустрије у укупном извозу Републике Српске износи просјечно 85,5% у посматраном периоду 2016–2020. година.

Табела 8. Спољнотрговинска размјена у периоду 2016–2020. година

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Република Српска (извоз у 000 КМ)	2.869.101	3.476.093	3.741.823	3.610.386	3.387.398
Република Српска (увоз у 000 КМ)	4.426.945	4.899.081	5.222.270	4.782.190	4.472.660
Спољнотрговинска размјена Републике Српске	7.296.046	8.375.174	8.964.093	8.392.576	7.860.058
Покривеност увоза извозом у РС	64,8%	70,95%	71,65%	75,5%	75,74%

Индустрија (извоз у 000 КМ)	2.641.913	3.250.950	3.536.247	3.414.656	3.202.430
Индустрија (увоз у 000 КМ)	4.154.896	4.632.062	4.990.097	4.564.635	4.256.531
Покривеност увоза извозом у индустрији	63,6%	70,2%	70,9%	74,8%	75,3%
Учешће извоза индустрије у извозу РС	92,08%	93,52%	94,51%	94,58%	94,54%
Прерађивачка индустрија (извоз у 000 КМ)	2.508.903	2.926.103	3.178.829	3.099.669	2.888.389
Прерађивачка индустрија (увоз у 000 КМ)	3.547.886	3.897.030	4.225.426	4.404.443	4.169.387
Покривеност увоза извозом у прерађивач. индустрији	70,72%	75,10%	75,20%	70,40%	69,3%
Учешће извоза прерађив. индустрије у укупном извозу РС	87,45%	84,20%	85%	85,80%	85,3%

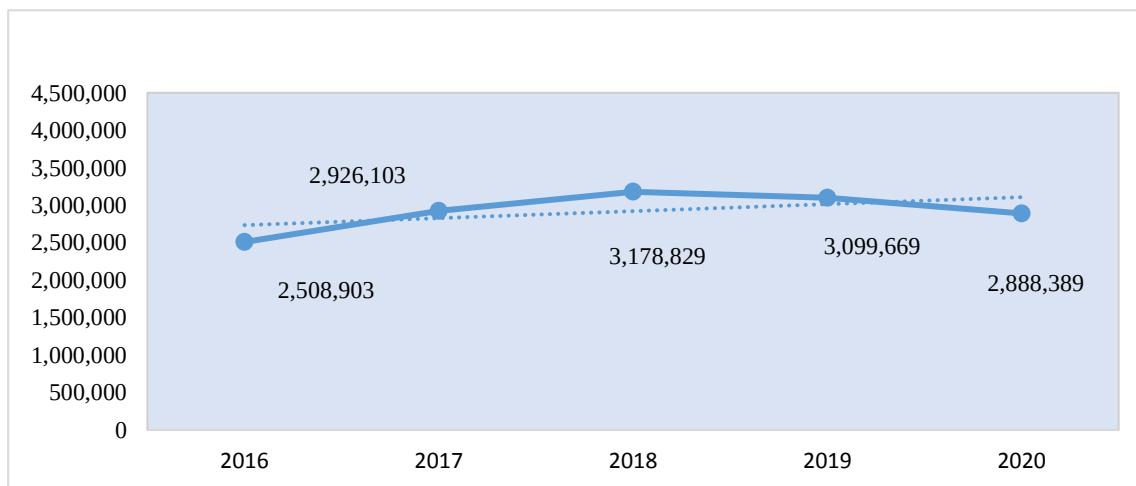
Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Од укупно оствареног извоза Републике Српске у периоду 2016–2020. година, привредни субјекти из индустрије остваривали су у просјеку приближно 94%. Индустрија биљежи раст извоза до 2018. године, док се у 2019. години биљежи пад извоза за 3,4% у односу на 2018. годину, а овај тренд наставља се и у 2020. години падом извоза од 6,2% у односу на исти период 2019. године. Обим спољнотрговинске размјене индустрије у 2020. години је већи за 9,7% у односу на 2016. годину, а у прерађивачкој индустрији већи је за 6,5% у истом периоду.

Највеће учешће прерађивачке индустрије у укупно оствареном извозу Републике Српске остварено је у 2016. години и износило је 87,45%.

Вриједност извоза прерађивачке индустрије биљежи значајан раст у периоду 2016–2018. година. Највећи извоз прерађивачке индустрије остварен је у 2018. години, а износио је око 3,2 милијарде КМ и већи је за 26,7% у односу на извоз остварен у 2016. години. Извоз прерађивачке индустрије у 2019. години биљежи пад од 2,5% у односу на 2018. годину, док је 2020. године забиљежен пад извоза од 6,8% у односу на 2019. годину.

Графикон 2. Извоз прерађивачке индустрије (2016–2020. година), у хиљадама КМ

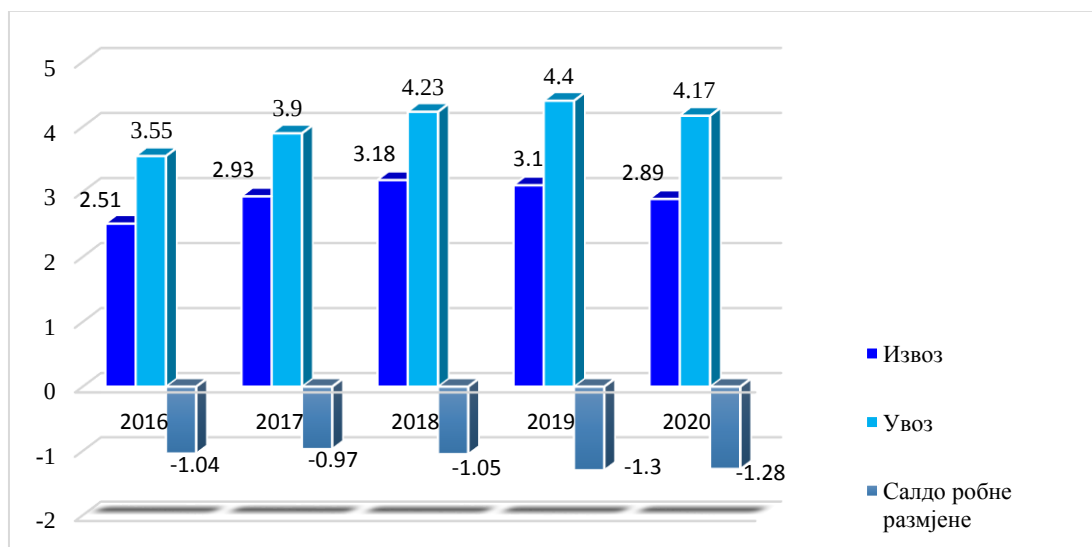
Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Вриједност увоза прерађивачке индустрије је расла у периоду 2016–2019. година, те је у 2019. години вриједност увоза већа за 24,1% у односу на 2016. годину. Тренд раста увоза прерађивачке индустрије прекинут је у 2020. години, те је увоз прерађивачке индустрије мањи за 5,3% у односу на 2019. годину.

Прерађивачка индустрија је у 2020. години остварила обим спољнотрговинске размјене у износу од 7,06 милијарди КМ, што је мање за 5,95% у односу на 2019. годину, када је остварен највећи обим спољнотрговинске размјене у посматраном периоду 2016–2020. година (7,5 милијарди КМ).

У спољнотрговинској размјени прерађивачке индустрије у посматраном периоду биљежи се већа вриједност увоза од извоза, што је резултирало негативним спољнотрговинским билансом. Најмања покривеност увоза извозом била је у 2020. години и износила је 69,3%, док је највећи ниво покривености увоза извозом забиљежен 2018. године и износио је 75,20%. Покривеност увоза извозом у 2020. години мања је за 1,42 процентна поена у односу на 2016. годину.

Графикон 3. Спољнотрговинска размјена прерађивачке индустрије у периоду 2016–2020. година, у милијардама КМ

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

У Табели 9. приказана је спољнотрговинска размјена четири сектора прерађивачке индустрије који остварују највећи извоз и који чине око 76,65% укупног оствареног извоза прерађивачке индустрије у периоду од 2016. до 2020. године.

Табела 9. Спољнотрговинска размјена сектора прерађивачке индустрије у периоду од 2016. до 2020. године

СЕКТОРИ	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Метална и електроиндустрија (извоз 000 КМ)	710.494	883.406	1.025.973	1.050.746	981.429
Метална индустрија и електро (увоз 000 КМ)	1.200.571	1.429.252	1.574.361	1.544.676	1.404.003
Покривеност увоза извозом (%)	59,18%	61,81%	65,17%	68,02%	69,90%

Учешће извоза металне и електроиндустрије у извозу прерађивачке индустрије	28,23%	30,18%	33,20%	33,89%	33,98%
Индустрија текстила, одјеће и коже (извоз 000 КМ)	487.127	510.421	559.006	607.438	604.239
Индустрија текстила, одјеће и коже (увоз 000 КМ)	437.979	461.287	499.977	562.609	549.611
Покривеност увоза извозом (%)	111,22%	110,65%	111,81%	107,97%	109,94%
Учешће извоза индустрије текстила, одјеће и коже у извозу прерађивачке индустрије	19,36%	17,44%	17,6%	19,60%	20,92%
Дрвна индустрија (извоз 000 КМ)	491.879	560.427	576.154	533.720	533.398
Дрвна индустрија (увоз 000 КМ)	113.854	117.066	126.371	132.013	119.204
Покривеност увоза извозом (%)	432,03%	478,73%	455,92%	404,29%	452,50%
Учешће извоза дрвне индустрије у извозу прерађивачке индустрије	19,61%	19,14%	18,10%	17,22%	18,67%
Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана (извоз 000 КМ)	254.862	284.885	243.643	223.789	202.968
Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана (увоз 000 КМ)	567.485	609.412	644.280	662.212	639.449
Покривеност увоза извозом (%)	44,91%	46,75%	37,82%	33,79%	31,74%
Учешће извоза прехрамбене индустрије, индустрије пића и дувана у извозу прерађивачке	10,13%	9,71%	7,64%	4,44%	4,20%

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Од четири посматрана сектора прерађивачке индустрије, највећи извоз остварује сектор **Металне и електроиндустрије**⁶. Извоз Металне индустрије биљежи константан раст у периоду од 2016. до 2019. године. Остварени извоз у 2019. години већи је за 47,9% у односу на 2016. годину, док се у 2020. години биљежи пад извоза од 6,6% у односу на 2019. годину. Од укупно осам области Металне индустрије, највећи извоз остварују области: Производња базних метала, Производња готових металних производа, осим машина и опреме и Производња електричне опреме које заједно извозе око 77% укупно оствареног извоза Металне и електроиндустрије. Најзначајнији раст извоза у 2020. години у односу на 2016. годину имала је област Производња електричне опреме, која је повећала извоз за 61,5%, а учешће у извозу Металне и електроиндустрије за 11 процентних поена. Такође, област Производња готових металних производа, осим машина и опреме је имала значајан раст извоза од 50,41% у 2020. години, у односу на 2016. годину.

Највећи суфицит у робној размјени прерађивачке индустрије остварује сектор **Дрвне индустрије**. Покривеност увоза извозом у овом сектору у 2020. години износила је

⁶ Сектор Металне и електроиндустрије је у 2020. години остварио око 34% укупно оствареног извоза прерађивачке индустрије.

452,50%. Дрвна индустрија учествује са око 18,5% у укупном извозу прерађивачке индустрије у 2020. години. Извоз Дрвне индустрије биљежи константан раст у периоду од 2016. до 2018. године, да би се у 2019. забиљежио пад извоза од 7,4% у односу на претходну годину, а у 2020. години остварена је вриједност извоза приближно на нивоу 2019. године. Област Производња намјештаја је повећала извоз у посматраном периоду за 9,42%. Учешће извоза Производње намјештаја у извозу Дрвне индустрије је у 2016. години износило 42,34%, док је у 2020. години незнатно веће и износи 42,72%.

Индустрија текстила, одјеће и коже учествује са око 20% у укупном извозу прерађивачке индустрије у 2020. години. Покривеност увоза извозом Индустрије текстила, одјеће и коже је у 2020. години износила 109,94%. Остварени извоз Индустрије текстила, одјеће и коже у 2020. години већи је за 24% у односу на остварени извоз у 2016. години и на нивоу је вриједности оствареног извоза у 2019. години. Најзначајније учешће у извозу Индустрије текстила, одјеће и коже има област Производња од коже и производа од коже и износи 70,79%.

Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана биљежи највећи спољнотрговински дефицит од четири посматрана сектора прерађивачке индустрије. Покривеност увоза извозом овог сектора у 2020. години износила је свега 31,74%. Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана учествује са око 7% у укупном извозу прерађивачке индустрије у 2020. години. Највећа вриједност извоза сектора остварена је у 2017. години, након чега се у периоду 2018–2020. година биљежи константан пад вриједности оствареног извоза. Од три области Прехрамбене индустрије, индустрије пића и дувана, најзначајнији извоз остварује Производња прехрамбених производа (преко 64%).

У Табели 10. приказана је спољнотрговинска размјена производа који су се у периоду 2016–2020. година увозили/извозили у највећим количинама, односно имали највећи утицај на спољнотрговински салдо прерађивачке индустрије Републике Српске.

У периоду од 2016. до 2020. године укупан увоз прерађивачке индустрије износио је 20,2 милијарде КМ, а укупан извоз 14,6 милијарди КМ, те су наведени производи учествовали у укупном увозу прерађивачке индустрије са 58,4%, а у укупном извозу прерађивачке индустрије са 77,4%.

Табела 10. Вриједност увоза/извоза доминантних индустријских производа у спољнотрговинској размјени прерађивачке индустрије у периоду 2016–2020. године

Број главе	Назив тарифне главе	Увоз (КМ)	Извоз (КМ)	Обим размјене (КМ)	Покривеност увоза/извозом
84	Нуклеарни реактори, котлови, машине и механички уређаји; њихови дијелови	1.985.440.167	976.499.085	2.961.939.252	49,18%
85	Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука; телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и дијелови и прибор	1.744.019.649	1.195.483.658	2.939.503.307	68,55%

87	Возила, осим жељезничких или трамвајских шинских возила и њихови дијелови и прибор	1.357.138.654	273.343.338	1.630.481.992	20,14%
39	Пластичне масе и производи од пластичних маса	1.317.079.632	517.436.318	1.834.515.950	39,29%
64	Обућа, камашине и слични производи; дијелови тих производа	795.687.935	2.100.121.147	2.895.809.081	263,94%
73	Производи од гвожђа и челика	789.054.972	1.405.461.910	2.194.516.882	178,12%
72	Гвожђе и челик	781.353.728	385.666.456	1.167.020.184	49,36%
41	Сирова кожа са длаком или без длаке (осим крзна) и штављена кожа	527.282.676	120.963.375	648.246.051	22,94%
48	Хартија и картон; производи од хартијине масе, хартије или од картона	473.270.266	477.380.435	950.650.701	100,87%
44	Дрво и производи од дрвета; дрвени угаљ	411.312.391	1.982.348.597	2.393.660.988	481,96%
40	Каучук и производи од каучука	386.625.431	12.391.231	399.016.663	3,20%
94	Намештај; носачи мадраца; опрема за кревете и слични производи; лампе и друга свијетлећа тијела, која нису поменута нити укључена на другом мјесту; освијетљени знаци, освијетљене плочице са именима или слично; монтажне зграде	318.702.197	1.245.087.394	1.563.789.591	390,67%
90	Оптички, фотографски, кинематографски, мјерни инструменти, медицински инструменти и апарати; њихови дијелови и прибор	297.555.723	49.180.385	346.736.108	16,53%
76	Алуминијум и производи од алуминијума	294.370.458	236.423.691	530.794.149	80,32%
61	Одјећа и прибор за одјећу, плетени или кукичани	289.927.955	358.656.637	648.584.592	123,71%
УКУПНО		11.768.821.834	11.336.443.657	23.105.265.491	103,81%

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ

Анализом извоза производа разврстаних унутар тарифних глава приказаних у Табели 10. уочено је да су се у периоду 2016–2020. година највише извозили производи ниже фазе прераде.

Највећи извоз је остварен у оквиру тарифне главе 64 - *Обућа, камашине и слични производи; дијелови тих производа*, и односио се углавном на промет услуга по основу обављања *lohn* послова (дораде, обраде и сл.), производе врло ниске додане вриједности. Такође, велики извоз је остварен у оквиру тарифне главе 44 - *Дрво и производи од дрвета; дрвени угаљ*, гдје се највише извозила резана грађа, огријевно дрво и дрвени угаљ. Извоз ове двије групе производа износио је укупно 4,1 милијарде КМ или 28% укупног извоза прерађивачке индустрије.

С друге стране, анализом увоза производа разврстаних унутар тарифних глава приказаних у Табели 10. уочено је да су се у периоду 2016–2020. година највише увозили производи виших фаза прераде и сложени техничко-технолошки производи.

Највећи увоз остварен је у оквиру тарифне главе 84 - *Нуклеарни реактори, котлови, машине и механички уређаји; њихови дијелови*, 85 - *Електричне машине и опрема и њихови дијелови; апарати за снимање или репродукцију звука; телевизијски апарати за снимање или репродукцију слике и звука и дијелови и прибор за те производе* и 87 - *Возила, осим жељезничких или трамвајских шинских возила и њихови дијелови и прибор*. У оквиру ове три тарифне главе увезена је роба укупне вриједности око 5,1 милијарде КМ, што чини 25% укупног увоза прерађивачке индустрије.

Међутим, у посматраном периоду су увезене и значајне количине производа који се могу производити у Републици Српској, а чија би производња допринијела смањењу спољнотрговинског дефицита. С тим у вези, значајан је увоз производа у оквиру тарифних глава 39 - *Пластичне масе и производи из пластичних маса*, у вриједности 1.317.079.632 КМ, 73 - *Производи од гвожђа и челика*, у вриједности 789.054.972 КМ, 72 - *Гвожђе и челик*, у вриједности 781.353.728 КМ, 41 - *Сирова кожа са длаком или без длаке (осим крзна) и штављена кожа*, у вриједности 527.282.676 КМ, те увоз производа у оквиру тарифне главе 48 - *Хартија и картон; производи од хартијине масе, хартије или од картона*, који су у периоду 2016–2020. година увезени у вриједности 473.270.266 КМ.

2.1.6. Стање инвестиција у индустрији

Укупно остварене инвестиције у Републици Српској у периоду од 2016. до 2019. године износиле су око 6.950,6 милиона КМ. Највеће инвестиције остварене су у 2018. години у износу од 1.879,5 милиона КМ, што је више за 5% од остварених инвестиција у 2019. години и 16,5% у 2017. години. Остварене инвестиције у Републици Српској у 2019. години веће су за 7,2% у односу на остварене инвестиције у 2016. години.

Остварене инвестиције у индустрију у периоду 2016–2019. година износиле су 2.302,2 милиона КМ, што чини 33% од остварених инвестиција у Републици Српској, док остварене инвестиције у прерађивачкој индустрији у истом периоду износе 1.119,3 милиона КМ или 16% од остварених инвестиција у Републици Српској.

Највећи износ инвестиција у укупној индустрији и прерађивачкој индустрији остварен је 2017. године. Остварене инвестиције у прерађивачкој индустрији у 2019. години веће су за 25,7% у односу на остварене инвестиције у 2016. години.

Табела 11. Остварене инвестиције према дјелатности инвеститора у периоду 2016–2019. година (у 000 КМ)

	2016.	2017.	2018.	2019.	Укупно
РЕПУБЛИКА СРПСКА	1.668.689	1.612.886	1.879.489	1.789.555	6.950.619
Индустрија (Б + Ц + Д + Е)	538.061	671.612	538.545	554.066	2.302.284
Ц – Прерађивачка индустрија	240.111	309.065	268.390	301.769	1.119.335

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Укупно остварене инвестиције у стална средства према техничкој структури у 2019. години у прерађивачкој индустрији износиле су приближно 301,8 милиона КМ, што чини 16,9% укупно остварених инвестиција у Републици Српској, које су износиле 1.789,5 милиона КМ. Према структури, 98% остварених инвестиција у прерађивачку индустрију односило се на материјална (опипљива) стална средства, док се свега 1,8% односило на нематеријална стална средства и трошкове преноса власништва. Највеће инвестиције односе се на инвестиције за набавку машина, опреме и транспортних средстава у износу од 185,9 милиона КМ или 61,6% и инвестиције у грађевинске објекте и простор у износу од 107,1 милиона КМ или 35,4% укупно остварених инвестиција у материјална стална средства.

Према изворима финансирања, исплате за инвестиције у прерађивачкој индустрији у 2019. години су највећим дијелом из сопствених средстава и износиле су 160,1 милиона КМ или 54% од вриједности укупних исплата за инвестиције, те исплате инвестиција из финансијских кредита, које су износиле око 113,9 милиона КМ или 38% од укупних исплата за инвестиције.

2.1.6.1. Стране инвестиције у индустрији

У периоду од 2016. до 2019. године укупна страна улагања у Републику Српску су износила 1.158,6 милиона КМ⁷. У истом периоду удио директних страних инвестиција у БДП-у Републике Српске просјечно је износио 2,7%, а у укупним оствареним инвестицијама 16,7%. Стање укупних страних улагања у Републику Српску са 31. децембром 2019. године износи 5.534,2 милиона КМ.

Страна улагања у Републику Српску у 2019. години износила су 382,8 милиона КМ, што представља смањење за 6% у односу на 2018. годину, када је забиљежен највећи износ страних улагања у посматраном периоду у вриједности од 407,3 милиона КМ. Посматрајући период 2016–2019. година, уочава се да су страна улагања у 2019. години већа за око 4,5 пута у односу на 2016. годину, када су страна улагања износила 84,5 милиона КМ.

Страна улагања у Републику Српску у 2019. години чине 54,8% укупних страних улагања у БиХ, која су износила 699 милиона КМ.

У структури директних страних улагања у 2019. години, на власничке удјеле односи се 223,4 милиона КМ или 58,4%, задржане зараде износиле су 123 милиона КМ или 32,1%, док је остали капитал износио 36,4 милиона КМ или 9,5%.

Страна улагања у индустрију у 2019. години износила су 290,1 милиона КМ или 75,8% укупних улагања у Републику Српску. Према подручјима индустрије, у 2019. години улагања у подручје Прерађивачка индустрија износила су 217,9 милиона КМ, подручје Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација 56,4 милиона КМ, подручје Вађење руда и камена 15,5 милиона КМ и подручје Снабдијевање водом, канализација, управљање отпадом и дјелатности санације животне средине 0,3 милиона КМ.

У оквиру прерађивачке индустрије највећа улагања у 2019. години остварена су у области Производња кокса и рафинисаних нафтних производа у износу од 209,5 милиона КМ, што чини 96% укупних страних улагања у прерађивачкој индустрији. Значајнија улагања у

⁷ Извор података: Централна банка БиХ.

2019. години забиљежена су у области Производња одјеће, у износу од 21,6 милиона КМ и Производња моторних возила, приколица и полуприколица, у износу од 19,6 милиона КМ.

2.1.7. Број пословних субјеката у индустрији

Број пословних субјеката у индустрији у 2019. години износио је 5.119, што је више за 9,2% у односу на 2016. годину, када је било 4.687 пословних субјеката.

Број пословних субјекта из прерађивачке индустрије у 2019. години износио је 4.427, што је више за 8,6% у односу на 2016. годину, када је било 4.075 пословних субјеката. Пословни субјекти прерађивачке индустрије чине 86,5% од укупно регистрованих пословних субјеката у индустрији, односно 13,2% од укупно регистрованих пословних субјеката у Републици Српској у 2019. години.

Табела 12. Број пословних субјеката у индустрији у периоду 2016–2020. година, стање на дан 31. децембар

ПОДРУЧЈЕ	2016.	2017.	2018.	2019.
УКУПНО РЕПУБЛИКА СРПСКА	30.275	31.286	32.376	33.447
ИНДУСТРИЈА УКУПНО (Б + Ц + Д + Е)	4.687	4.820	4.986	5.119
ВАЂЕЊЕ РУДЕ И КАМЕНА (Б)	182	185	192	197
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА (Ц)	4.075	4.187	4.324	4.427
ПРОИЗВОДЊА И СНАБДИЈЕВАЊЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ, ГАСОМ, ПАРОМ И КЛИМАТИЗАЦИЈА (Д)	189	200	209	226
СНАБДИЈЕВАЊЕ ВОДОМ, КАНАЛИЗАЦИЈА, УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ И ДЈЕЛАТНОСТИ САНАЦИЈЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ (Е)	241	248	261	269

Извор: Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге Републике Српске

Број активних пословних субјеката⁸ у прерађивачкој индустрији у 2019. години износио је 2.017, што је више за 1,9% у односу на 2016. годину, када је било 1.980 активних пословних субјеката.

Табела 13. Број активних пословних субјеката у индустријским подручјима/секторима у периоду 2016–2020. година

ПОДРУЧЈЕ/СЕКТОР	2016.	2017.	2018.	2019.
ИНДУСТРИЈА УКУПНО (Б + Ц + Д + Е)	2.269	2.133	2.275	2.344
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА	1.980	1.860	1.976	2.017
Дрвна индустрија	637	602	640	642

⁸ Број активних пословних субјеката у индустријским дјелатностима добијен је на основу шифре дјелатности у Статистичком пословном регистру и према статусу активности који се ажурира подацима из статистичких истраживања, годишњих финансијских извјештаја и подацима из Пореске управе Републике Српске.

Метална и електроиндустрија	467	442	476	497
Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана	305	277	298	308
Индустрија текстила, одјеће и коже	154	148	163	172

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Највећи број активних субјеката послује у сектору Дрвне индустрије (642), затим у сектору Металне и електроиндустрије (497), а потом слиједе сектори Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана (308) и Индустрија текстила, одјеће и коже (172). У ова четири сектора послује укупно 1.619 активних пословних субјеката или 80,26% од укупног броја активних пословних субјеката у прерађивачкој индустрији.

2.1.8. Број запослених радника у индустрији

Просјечан број запослених радника у индустрији у 2020. години износио је 76.156 радника, што је више за 8,7% у односу на 2016. годину. Прерађивачка индустрија је у 2020. години запошљавала просјечно 58.013 радника, што је за 11,3% више у односу на 2016. годину.

Табела 14. Број запослених радника у индустрији у периоду 2016–2020. година (годишњи просјек)⁹

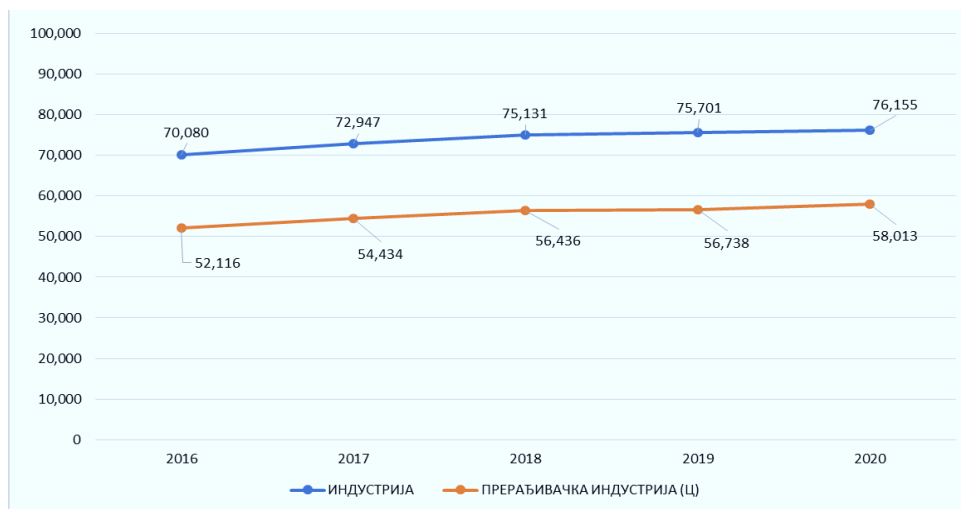
ПОДРУЧЈЕ	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
ИНДУСТРИЈА УКУПНО (Б + Ц + Д + Е)	70.080	72.947	75.131	75.701	76.156
ВАЂЕЊЕ РУДЕ И КАМЕНА (Б)	5.277	5.357	5.114	5.045	4.731
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА (Ц)	52.116	54.434	56.436	56.738	58.013
ПРОИЗВОДЊА И СНАБДИЈЕВАЊЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ, ГАСОМ, ПАРОМ И КЛИМАТИЗАЦИЈА (Д)	7.854	8.201	8.679	8.878	8.385
СНАБДИЈЕВАЊЕ ВОДОМ, КАНАЛИЗАЦИЈА, УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ И ДЈЕЛАТНОСТИ САНАЦИЈЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ (Е)	4.833	4.505	4.902	5.040	5.027

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Број радника у укупној индустрији и прерађивачкој индустрији константно се повећавао у периоду 2016–2020. година.

⁹ Годишњи просјек броја запослених радника рачуна се на основу података Републичког завода за статистику о броју запослених за март и септембар текуће године.

Графикон 4. Кретање броја запослених радника у индустрији у периоду 2016–2020. година (годишњи пресјек)

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Укупан број запослених радника у привредним субјектима Републике Српске у 2020. години износио је 232.546 радника, од чега је у привредним субјектима који послују у прерађивачкој индустрији било запослено око 25%.

Према броју радника које запошљавају, посебно су значајни сектори Металне и електроиндустрије, Индустрије текстила, одјеће и коже, Дрвне индустрије и Прехрамбене индустрије, индустрије пића и дувана. Ова четири сектора прерађивачке индустрије су у 2020. години запошљавала просјечно 49.524 радника или 85,4% од укупног броја запослених радника у привредним субјектима прерађивачке индустрије.

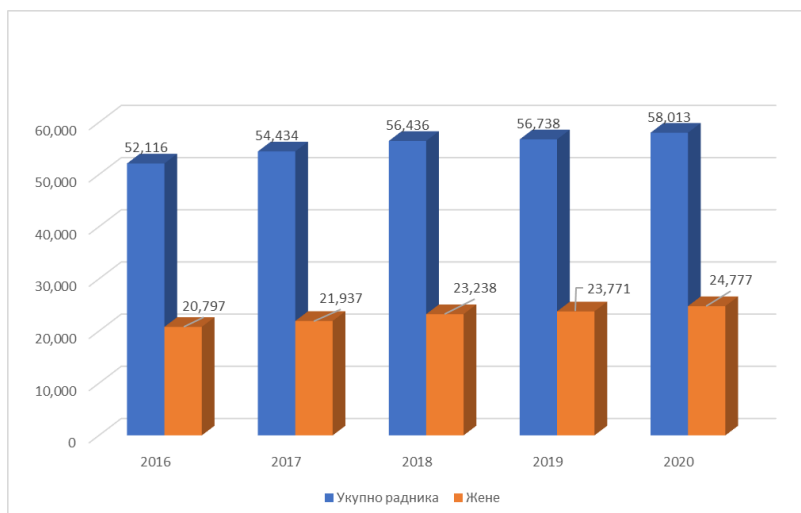
Табела 15. Број и учешће запослених у привредним субјектима према секторима прерађивачке индустрије за период 2016–2020. година (годишњи пресјек)

Запослени у привредним субјектима	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Учешће у укупном броју запослених у привредним субјектима РС у 2020. години (у %)
Укупан број запослених у привредним субјектима РС	213.844	219.899	225.342	230.538	232.546	100
Прерађивачка индустрија	52.116	54.440	56.436	56.738	58.013	24,95
Метална и електроиндустрија	12.342	12.861	13.509	13.849	14.017	6,03
Индустрија текстила, одјеће и коже	11.565	12.015	12.600	13.110	13.624	5,86
Дрвна индустрија	10.248	11.186	11.796	11.694	11.982	5,15
Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана	10.370	10.646	10.690	10.046	9.901	4,26

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Од укупног броја запослених радника у прерађивачкој индустрији у 2020. години, 24.777 или 42,7% су жене. У периоду 2016–2020. година повећано је учешће жена у укупном броју запослених радника у пословним субјектима прерађивачке индустрије за 2,8 процентних поена.

Графикон 5. Учешће жена у укупном броју радника прерађивачке индустрије за период 2016–2020. година (годишњи пресјек)

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Највећи број жена у прерађивачкој индустрији у 2019. години био је запослен у области Производња коже и производа од коже (6.901), Производња одјеће (3.171) и Производња прехранбених производа (4.569), што чини 61,6% од укупног броја запослених жена у прерађивачкој индустрији.

Највеће учешће запослених жена у укупном броју запослених радника у 2019. години био је у области Производња текстила 68,4%, Производња коже и производа од коже 79,4%, Производња одјеће 90,2% и Производња електричне опреме 65,6%.

У осталим областима прерађивачке индустрије учешће запослених жена је мање, што је и разумљиво, с обзиром на то да се базирају на тежим производним пословима за чије обављање је потребно ангажовање мушке радне снаге.

2.1.9. Плате запослених у индустрији

У прерађивачкој индустрији просјечна бруто плата у 2020. години износила је 1.132 КМ и већа је за 17,9% у односу на 2016. годину, док је просјечна нето плата износила 772 КМ и већа је за 12,33% у односу на 2016. годину.

Табела 16. Просјечне исплаћене нето плате у индустрији у периоду 2016–2020. година (у КМ)

ПОДРУЧЈЕ	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
ВАЂЕЊЕ РУДЕ И КАМЕНА (Б)	1.090	1.084	1.126	1.178	1.233
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА (Ц)	626	638	675	736	772

ПРОИЗВОДЊА И СНАБДИЈЕВАЊЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ, ГАСОМ, ПАРОМ И КЛИМАТИЗАЦИЈА (Д)		1.074	1.083	1.152	1.205	1.235
СНАБДИЈЕВАЊЕ ВОДОМ, КАНАЛИЗАЦИЈА, УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ И ДЈЕЛАТНОСТИ САНАЦИЈЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ (Е)		688	696	759	791	838

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Просјечна бруто и нето плата у прерађивачкој индустрији се константно повећавала у периоду 2016–2020. година. Међутим, још увијек је знатно мања од просјечне плате исплаћене у Републици Српској.

2.1.10. Финансијски показатељи пословања у индустрији

За анализу финансијског стања у индустрији коришћени су подаци из финансијских извјештаја привредних друштава из индустрије за 2020. годину, добијени од Агенције за посредничке, информатичке и финансијске услуге Републике Српске (АПИФ).

Анализа је рађена на основу узорка од 2.336 привредних друштава, који су АПИФ-у доставили завршне рачуне са стањем на дан 31. децембар 2020. године.

Привредна друштва из индустрије у 2020. години остварила су укупне приходе у износу од 7.424.922.406 КМ, који су мањи за 2,4% у односу на 2019. годину. Укупни расходи остварени су у износу од 6.981.880.750 КМ и мањи су за 6,7% у односу на 2019. годину.

Приходи од продаје учинака на иностраном тржишту у 2020. години износили су 1.505.717.777 КМ и мањи су за 13% у односу на 2019. годину.

Око двије трећине привредних друштава из индустрије (1.520 или 65%) пословало је са позитивним финансијским резултатом. Са негативним финансијским резултатом пословало је 739 привредних друштава или 32%, док 77 привредних друштава или 3% није исказало пословни резултат (пословање са „позитивном нулом“).

Привредна друштва из прерађивачке индустрије у 2020. години¹⁰ остварила су укупне приходе у износу од 5.149.328.230 КМ, који су мањи за 0,74% у односу на 2019. годину. Укупни расходи остварени су у износу од 4.758.278.797 КМ и мањи су за 8,02% у односу на 2019. годину.

Посматрајући структуру по секторима, највећи број привредних друштава је обављао дјелатност у области Дрвне индустрије (549 или 28,4%), затим у Металној и електроиндустрији (515 или 26,7%), Прехрамбеној индустрији, индустрији пића и дувана (323 или 16,7%), те Индустрији текстила, одјеће и коже (155 или 8%).

Приходи по основу обављања пословних дјелатности у износу од 4.668.856.702 КМ доминантно генеришу укупне приходе, при чему учешће пословних прихода у укупним приходима у 2020. години износи 90,67%. Претежни дио пословних прихода у износу од 3.435.318.145 КМ или 73,58% чине приходи од продаје учинака, који су мањи за 8,65% у односу на 2019. годину.

Приходи од продаје учинака на иностраном тржишту у 2020. години износили су 1.467.252.345 КМ и мањи су за 12,62% у односу на 2019. годину.

¹⁰ Узорак од 1.931 привредних субјеката који су АПИФ-у доставили завршне рачуне на дан 31. децембар 2020. године.

И на страни расхода преовладава дио остварен по основу обављања пословне дјелатности, тако да пословни расходи у износу од 4.445.407.844 КМ чине 93,42% укупних расхода.

Од укупног броја анализираних привредних друштава из прерађивачке индустрије, њих 1.372 или 71% је исказало позитиван пословни резултат, док је 559 привредних друштава или 29% исказало негативан пословни резултат.

На крају 2020. године привредна друштва из прерађивачке индустрије располагала су са укупним средствима у износу од 6.830.258.554 КМ, при чему 59,6% укупних средстава чини стална имовина у износу од 4.070.424.570 КМ, док текућа имовина учествује са 2.759.833.984 КМ или 40,4%.

Укупна вриједност постројења и опреме у прерађивачкој индустрији у 2020. години износила је у бруто вриједности 3.410.915.394 КМ, док је нето вриједност износила 1.223.263.567 КМ. Анализирајући наведене показатеље, уочавамо високу стопу амортизације од 64,14%, што указује на застарјелост и дотрајалост постројења и опреме.

Укупне обавезе прерађивачке индустрије у 2020. години износиле су 4.944.144.681 КМ и мање су за 2,59% у односу на 2019. годину. На краткорочне обавезе се односи 2.646.150.794 КМ или 53,5%, а на дугорочне обавезе се односи 2.297.993.887 КМ или 46,5%.

Краткорочна потраживања, пласмани и готовина прерађивачке индустрије у 2020. години износили су 1.634.110.190 КМ и већи су за 7,2% у односу на 2019. годину.

Табела 17. Финансијски показатељи пословања најзначајнијих сектора прерађивачке индустрије у 2020. години

	Укупни приходи 2020. (КМ)	Укупни приходи индекс <u>2020.</u> 2019.	Нето добитак (КМ)	Нето губитак (КМ)	Укупне обавезе (КМ)	Укупне обавезе индекс <u>2020.</u> 2019.
Прерађивачка индустрија	5.149.328.230	0,99	449.786.708	84.525.058	4.944.144.681	0,97
Метална и електроиндустрија	1.278.526.871	0,88	103.055.770	22.850.595	1.471.791.791	1
Дрвна индустрија	908.988.114	0,99	68.538.184	11.227.143	655.922.235	1,09
Индустрија текстила, одјеће и коже	300.317.283	0,98	20.862.029	12.844.652	194.882.103	1,09
Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана	1.092.061.782	0.90	52.608.091	25.538.482	819.669.831	1,02

Извор: Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге Републике Српске

Посматрајући остварене финансијске резултате најзначајнијих сектора прерађивачке индустрије у 2020. години уочава се да су сва четири сектора забиљежила пад укупних прихода и раст укупних обавеза у односу на 2019. годину.

Сектор Металне и електроиндустрије је остварио највеће приходе, који износе 24,8% укупно остварених прихода прерађивачке индустрије. Сектор Индустрије текстила, одјеће и коже остварује најниже приходе, који износе свега 5,83% укупно остварених прихода прерађивачке индустрије, што је очекивано с обзиром на то да већина привредних друштава из овог сектора ради само услужне послове и нема властити производни програм.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА СПРОВЕДЕНЕ АНАЛИЗЕ:

- У протеклом периоду остварени су видни резултати на успостављању повољнијег макроекономског амбијента и на плану обнове и реконструкције привреде Републике Српске, што се одразило на раст привредних активности. У периоду 2016–2019. година биљежи се константан раст БДВ-а остварене у прерађивачкој индустрији и њено учешће у укупном БДП-у Републике Српске. Међутим, успоравање привредне активности у земљама ЕУ и шире у 2019. години и пандемија COVID-19 у 2020. години су имали за посљедицу погоршање општег привредног стања у Републици Српској. Највећи пад привредне активности у 2020. години забиљежен је у индустрији, и то у подручју прерађивачке индустрије.
- У периоду од 2016. до 2018. године биљежи се константан раст физичког обима индустријске производње и вриједности извоза оствареног у прерађивачкој индустрији. Негативни трендови у кретању индустријске производње и извоза отпочели су 2019. године услед слабљења тражње из земаља Европске уније и СЕФТА, а појавом глобалне пандемије COVID-19 и пратећих проблема у ланцима снабдијевања у 2020. години додатно су интензивирани. Стога се у 2019. и 2020. години биљежи пад производње и извоза у прерађивачкој индустрији. Пандемија COVID-19 највише је погодила сектор Металне и електроиндустрије, као изразито извозно оријентисани сектор, након којег слиједи Индустрија текстила, одјеће и коже, док је сектор Дрвне индустрије остао приближно на нивоу 2019. године.
- Макроекономски показатељи у другој половини 2020. године указују на благи опоравак индустријске производње након негативних дјеловања пандемије COVID-19, а који је видљив кроз повећање привредних активности и раст физичког обима индустријске производње, те указује да се у наредном периоду могу очекивати позитивна кретања.
- Прерађивачка индустрија је извозно оријентисани сектор индустрије, који остварује око 85% извоза Републике Српске. Међутим, структура спољнотрговинске размјене прерађивачке индустрије је неповољна, у великој мјери се извозе производи ниже фазе прераде, а увозе производи виших фаза прераде и сложени техничко-технолошки производи.
- Остварене инвестиције у прерађивачку индустрију биљеже константан раст у периоду 2016–2019. година и несумњиво су утицале на привредни раст и развој Републике Српске. Међутим, ниво инвестиција још увијек је низак и не може у довољној мјери допринијети индустријској модернизацији као важном предуслову за унапређење конкурентности индустрије.
- Број пословних субјеката у прерађивачкој индустрији се у периоду 2016–2019. година константно повећавао, те њихов број у 2019. години износи 4.427 и већи је за 9,2% у односу на 2016. годину.
- Имајући у виду да је прерађивачка индустрија сектор који запошљава око 58.013 радника, посебно је значајно да се у условима смањења тражње, као и штетних утицаја пандемије COVID-19 успјела одржати запосленост у 2020. години, па чак и повећати. Број запослених радника у прерађивачкој индустрији биљежи константан раст у периоду 2016–2020. година и у 2020. години је већи за 11,3% у односу на 2016. годину.
- Просјечна бруто и нето плата у прерађивачкој индустрији се константно повећавала у периоду 2016–2020. година, па је исплаћена нето плата у 2020. години већа за 12,33% у односу на 2016. годину.

2.2. АНАЛИЗА КОНКУРЕНТНОСТИ И КЉУЧНИ ФАКТОРИ РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ

2.2.1. Општи показатељи стања конкурентности

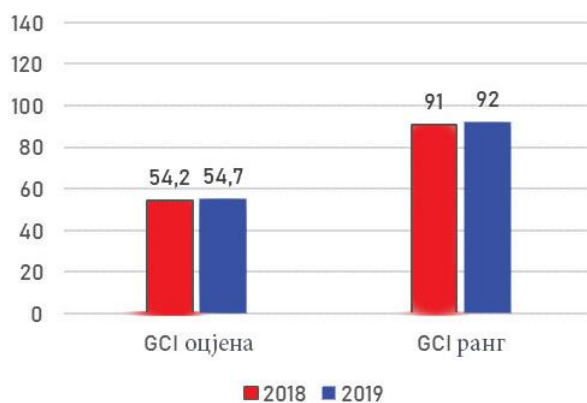
Конкурентност једне земље је огледало способности њених предузећа да се успјешно укључе у међународне економске процесе. Конкурентност се дефинише као сет институција, политика и фактора који одређују ниво продуктивности земље.

Глобални индекс конкурентности. Од 2005. године Свјетски економски форум базирао је анализу конкурентности на Глобалном индексу конкурентности (GCI), који обухвата микро и макроекономске темеље националне конкурентности. У том контексту, Свјетски економски форум 2018. године уводи нови Глобални индекс конкурентности 4.0.

GCI 4.0 је производ агрегације 103 појединачна индикатора, добијена из комбинације података међународних организација, као и из Анкете Свјетског економског форума. Индикатори су организовани у 12 „стубова“,¹¹ што одражава обим и сложеност покретача продуктивности и еко-система конкурентности. Учинак једне државе у укупним резултатима GCI -а, као и у свим његовим компонентама, показује „резултат напретка“ на скали од 0 до 100, гдје оцјена 100 представља идеално стање у ком више нема ограничења за раст продуктивности.

Посматрајући досадашња издања Глобалног извјештаја о конкурентности, уочава се да Босна и Херцеговина није близу конкурентности већине развијених европских земаља. Међутим, посматрајући ранг БиХ према Глобалном извјештају о конкурентности у периоду 2015–2019. година биљежи се благи напредак, са 111. мјеста у 2015. години на 92. мјесто у 2019. години.

Графикон 6. Ранг и оцјена индекса конкурентности БиХ за 2018. и 2019. годину

Извор: The Global Competitiveness Report 2019

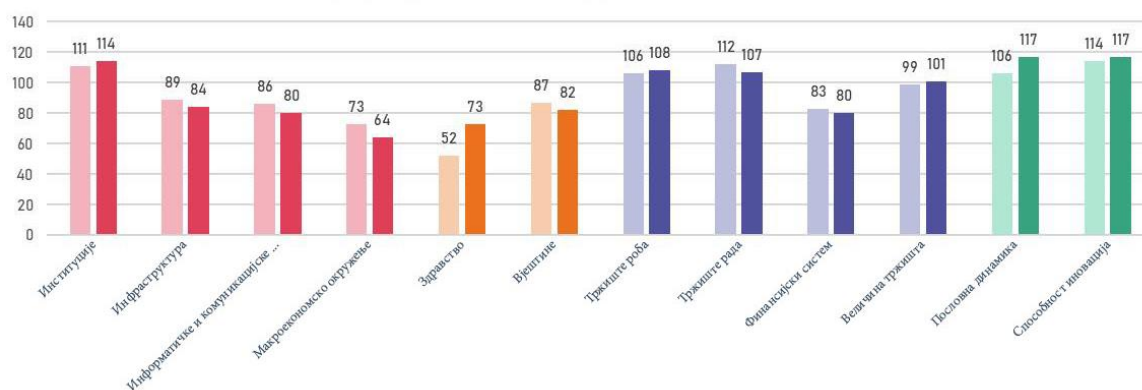
У извјештају за 2018. годину, гдје је било рангирано 140 земаља, БиХ је заузела 91. мјесто са оцјеном 54,2, а у извјештају за 2019. годину, гдје је била рангирана 141 земља, БиХ је заузела 92. мјесто са незнатно бољом оцјеном 54,7. Можемо рећи да је, без обзира на побољшање укупне оцјене за 0,5 бодова у Извјештају за 2019. годину, БиХ стагнирала што се тиче ранга према Глобалном извјештају конкурентности.

¹¹ Ти стубови су: институције, инфраструктура, усвајање информатичких и комуникацијских технологија (ИКТ), макроекономска стабилност, здравство, вјештине, тржиште роба, тржиште рада, финансијски систем, величина тржишта, пословна динамика и способност за иновације.

Међутим, од укупно 12 стубова који се разматрају у овом извјештају, БиХ је забиљежила благи напредак у шест стубова конкурентности. Стубови који су забиљежили бољи ранг у 2019. години у односу на претходну годину су: макроекономско окружење (64. мјесто) са оцјеном 75, стуб здравства (73. мјесто) са оцјеном 80 и стуб усвајања информатичких и комуникацијских технологија (80. мјесто) са оцјеном 52. Најгоре рангирани стубови су: способност иновација (117. мјесто) са оцјеном 28, стуб пословне динамике (117. мјесто) са оцјеном 51 и стуб институција (114. мјесто) са оцјеном 44.

У односу на 2018. годину, највећу позитивну промјену ранга биљеже стубови: макроекономско окружење – напредак за девет мјеста, усвајање информатичких и комуникационих технологија за шест мјеста, инфраструктура за пет мјеста, тржиште рада и вјештина за пет мјеста и стуб финансијског система за три мјеста. Највећу негативну промјену ранга у односу на 2018. годину забиљежили су стубови: здравље (за 21 мјесто), пословна динамика (за 11 мјеста), стуб институција и способност иновације (за три мјеста), те тржиште робе и величина тржишта (за два мјеста).

Графикон 7. Промјена ранга индекса конкурентности БиХ 2018–2019. година

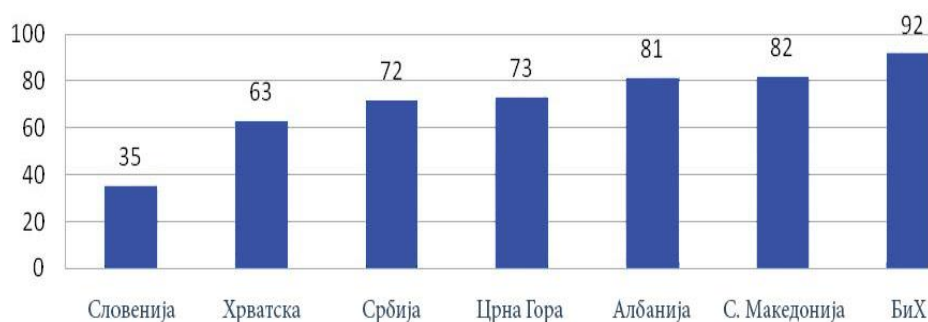

Извор: The Global Competitiveness Report 2019

Када се посматра промјена оцјене индекса глобалне конкурентности БиХ, ситуација у поретку је нешто другачија. У односу на 2018. годину, највећу позитивну промјену оцјене забиљежили су стубови усвајања информатичких и комуникационих технологија (+5,8), финансијског система (+2,8), вјештина (+2,4), инфраструктуре (+2,3), тржишта рада (+2,1), макроекономске стабилности (+0,6), величине тржишта (+0,5) и способности иновативности (+0,2).

Посматрајући земље из окружења и земље које су прошле или пролазе транзициони период, може се видјети да је БиХ према Глобалном извјештају о конкурентности за 2019. годину најлошије рангирана.

Графикон 8. Ранг земаља из окружења према GCI 2019. године

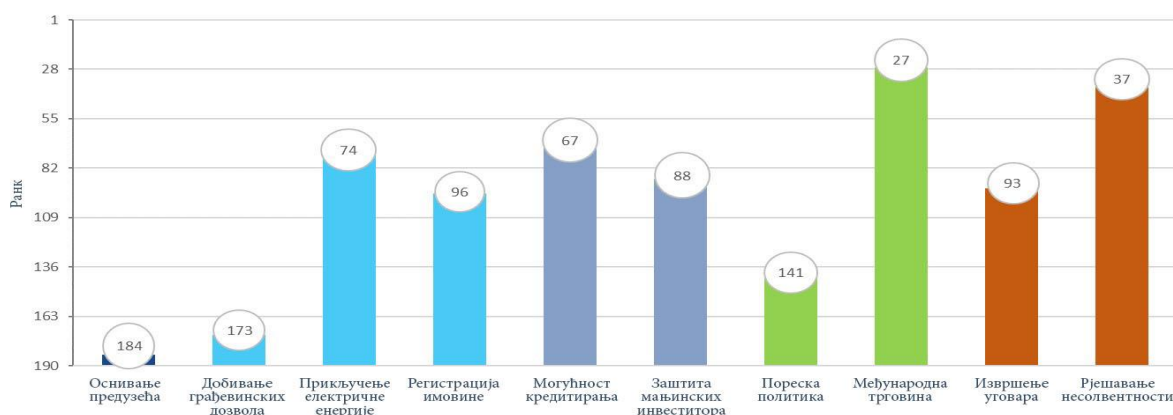

Извор: The Global Competitiveness Report 2019

„Doing Business“. Извјештај Свјетске банке о лакоћи пословања „Doing Business“ је документ Свјетске банке у којем се анализира колико је лако, локалном предузетнику, према важећој законској регулативи земље, отворити мало или средње предузеће и обављати своје пословање. Документ мјери и прати промјене прописа који утичу на 11 подручја животног циклуса предузећа¹², као и аспекте запошљавања радника и склапање уговора с владом (јавне набавке), који нису укључени у рангирање. Лакоћа пословања представља квантитативне показатеље о пословној регулативи и заштити имовинских права који су упоредиви са 190 земаља. Не укључује сва питања која су битна за предузеће, али покрива важне области које су под контролом креатора политике, те је битан темељ за структурне реформе које треба предузети у процесу подстицања економског раста.

Према Извјештају о лакоћи пословања „Doing Business“ 2020, БиХ је рангирана на 90. мјесту, што је лошије за једну позицију у односу на прошлогодишњи извјештај, те остаје најслабије пласирана држава нашег региона и Европе. Уз остварену вриједност бода 65,4 јасно је да БиХ стагнира, а друге земље напредују брже, чиме се из године у годину повећава разлика у односу на друге земље региона и Европе.

Графикон 9. Рангирање БиХ по областима Лакоће пословања

Извор: „Doing Business“ 2020, World Bank

¹² То су: оснивање предузећа, добијање грађевинских дозвола, прикључење електричне енергије, укњижење имовине, могућност кредитирања, заштита инвеститора, пореску политику, међународну трговину, извршење уговора, рјешавање несолвентности и запошљавање радника.

У односу на поједине сетове индикатора, остварени резултати су слични прошлoгодишњим. Од десет сетова индикатора који су укључени у „Doing Business“ 2020 извјештај, БиХ је најбоље пласирана у оквиру индикатора прекограничне трговине (27. позиција), гдје је остварено побољшање за десет мјеста. У области рјешавања несолвентности задржана је 37. позиција из претходне године, а за добијање кредита БиХ се пласирала на 67. мјесто, док је у претходном извјештају заузела 60. мјесто.

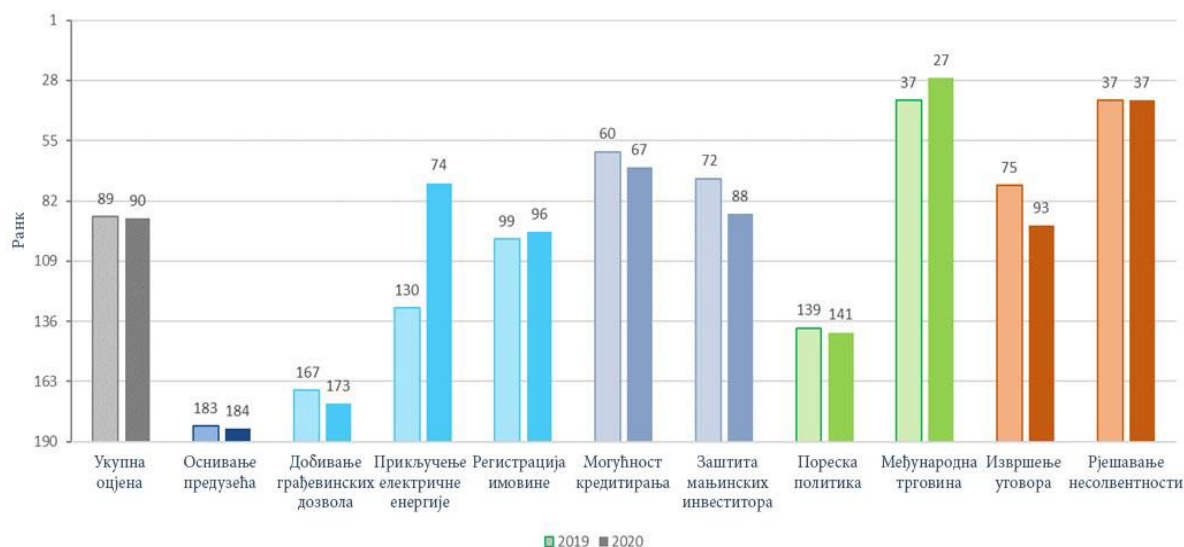
У областима које су веома важне за стране инвеститоре, као што су заштита мањинских инвеститора, БиХ је на 88. мјесту (претходне године 72. мјесто), а у области извршења уговора на 93. мјесту (претходне године 75. мјесто). БиХ је значајно побољшање постигла у категорији доступности електричне енергије, гдје се налази на 74. мјесту (у претходном извјештају 130. мјесто). У оквиру регистрације имовине БиХ је на 96. позицији, са потребних седам процедура и 35 дана.

БиХ је најслабије рангирана у области покретања пословања и налази се на 184. мјесту, што је лошије у односу на претходну годину (183. мјесто). За покретање пословања потребно је спровести 13 процедура, што траје 80 дана, а трошкови износе 13,7% прихода по глави становника и минимални капитал износи 10,2% прихода по глави становника, што је далеко од регионалног просјека.

БиХ је такође лоше пласирана у области добијања грађевинских дозвола, гдје заузима 173. мјесто (претходне године 167. мјесто). За добијање грађевинских дозвола потребно је проћи 17 процедура и чекати 180 дана, трошкови износе 20,3% вриједности објекта, а индекс квалитета контроле градње је 13 (што је позитивна оцјена с обзиром на распон индекса од 0 до 15).

Већ годинама је БиХ лоше пласирана по основу плаћања пореза, а према посљедњем извјештају налази се на 141. позицији. За плаћање пореза су наведене чак 33 процедуре и потребно је одвојити 411 сати у току године.

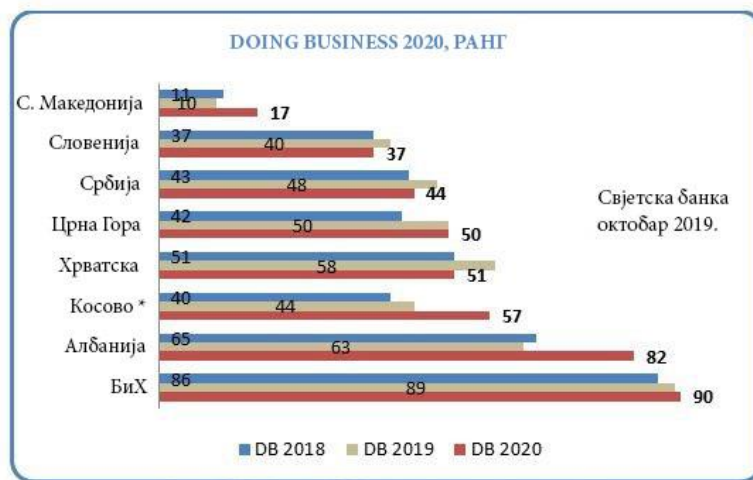
Графикон 10. Напредак БиХ у рангу појединих подручја пословања

Извор: „Doing Business“ 2020, World Bank

Према извјештају „Doing Business“ 2018–2020. година БиХ је најгоре рангирана земља региона, која се налази на 90. мјесту, док је најбоље рангирана земља нашег региона и даље Сјеверна Македонија на 17. мјесту.

Графикон 11. Позиција БиХ и државе регије у извјештајима „Doing Business“ 2018–2020. година

Косово * у складу са Резолуцијом СБ УН 1244

Извор: „Doing Business“ 2020, World Bank

Међутим, сви напријед наведени показатељи односе се на БиХ, не постоје званични подаци о конкурентности Републике Српске, те се на овај начин не може пратити стање и постигнути напредак на нивоу ентитета. Показатељи који се узимају у обзир приликом утврђивања конкурентности су различити у Републици Српској у односу на показатеље за БиХ, а постоје разлике и уколико би се конкурентност посматрала на нивоу појединачних градова.

Имајући у виду резултате реформи које су спроведене у Републици Српској у претходном периоду, претпоставка је да су ранг и оцјена лакоће пословања на нивоу Републике Српске бољи у односу на поменуте показатеље који се дати за ниво БиХ.

2.2.2. Стање ресурса неопходних за развој индустрије

На основу дугогодишњих истраживања, урађених студија, стратегија и статистичких података дошло се до сазнања да Република Српска располаже значајним ресурсима неопходним за развој индустрије. У даљем тексту обрађени су значајнији ресурси који се користе, као и ресурси чије коришћење би допринијело развоју индустрије.

2.2.2.1. Природни ресурси

Природни ресурси су опште добро и заједничко богатство, те њихово коришћење, примјена у привреди и економска валоризација треба да буду плански усмјерени и намјенски контролисани. Без обзира на врсту, структуру и појединачне количине, они су основ за привредни и економски развој Републике Српске. Свакако, постоји дио који мора остати изван економских и привредних токова и који треба да буде сачуван за садашње и будуће генерације. То посебно важи за необновљиве природне ресурсе. Генерални приступ природним ресурсима Републике Српске дефинисан је политикама и

стратегијама њиховог одрживог коришћења, као и законодавно-правним оквиром за њихово ефикасно спровођење.

Република Српска је изузетно богата природним ресурсима међу којима се посебно издваја пољопривредно земљиште, шуме и велики електроенергетски потенцијал.

Пољопривредни потенцијали. Укупна површина пољопривредног земљишта у Републици Српској износи 1.008.000 ha¹³, што у односу на број становника чини око 0,88 ha по становнику, а то је изнад свјетског просјека (0,24 ha по становнику) и европског просјека (0,40 ha по становнику). Чист ваздух, земљиште и вода омогућавају повољне услове за производњу органске хране. Добри су услови за узгој пшенице, кукуруза и поврћа, те индустријских биљака, као што су лан и конопља. Земља није загађена хемијским ђубривима и пестицидима. Велики потенцијал је у узгоју стоке и преради меса у месне производе, узгоју кокоши и производњи јаја, те производњи воћа и поврћа.

Развој пољопривреде заснива се на природним ресурсима, које чине прије свега структура земљишта, водотокови, климатски услови, биолошки диверзитет итд. Најзначајнија предност овог сектора су потенцијали за одличну сировинску базу, јер добар дио територије покрива плодно пољопривредно земљиште, а његовом развоју погодују и добри климатски услови. Уз њих, ту су и одговарајући производни капацитети у прехранбеној индустрији, који производе млијеко и млијечне производе, воће и поврће и прерађевине од воћа и поврћа, свјеже месо и месне прерађевине, те брашно и млинско-пекарске и кондиторске производе.

На основу информација базираних на статистичким процјенама и евиденцијама Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, у Републици Српској се на годишњем нивоу произведе 462.545 тона воћа и 439.492 тона поврћа. Инсталирани капацитети у производњи меса се процјењују на 200.000 свиња, 50.000 јунади и 20 милиона перади. Производња живинског меса је организована на око 250 комерцијалних фарми које тове од 5.000 до 120.000 перади у турнусу, са годишњом производњом меса око 32.000 тона. Производња млијека се искључиво одвија на породичним фармама, а мљекаре које врше откуп су у 2020. години откупиле, односно прерадиле 128.000.000 литара млијека.

Квалитет воде и богати водени потенцијал у Републици Српској представљају предуслов за интензивну производњу конзумне рибе и њену прераду. У 2019. години произведено је 266 тона шарана и 1.781 тона пастрмке.

Потенцијали у шумарству и ловству. Укупна површина шума и шумског земљишта Републике Српске према подацима Катастра шума и шумског земљишта износи 1.282.412 ha или 51,7% од укупне површине Републике Српске, а на једног становника отпада око 0,7 ha шумом обраслог шумског земљишта. Укупни годишњи запремински прираст у шумама у својини Републике Српске је око 5.134.000 m³.

Производни потенцијал шума се не користи само кроз дрвну запремину, већ су од све већег значаја потенцијали за производњу разних плодова, гљива, љековитог биља, дрвеног ћумура, лов и риболов, затим у коришћењу тресета и др.¹⁴

Дрвна запремина у шумама Републике Српске. Укупна расположива дрвна запремина у шумама у својини Републике Српске износи 184.500.000 m³, а у шумама у приватној

¹³ Статистички годишњак 2020, Републички завод за статистику Републике Српске.

¹⁴ Стратегија развоја шумарства Републике Српске 2011–2021. година.

својини износи 42.850.000 m³. Омјер четинара и лишћара у шумама у својини Републике Српске је 39% четинара и 61% лишћара, а у шумама у приватној својини четинара је 33%, а лишћара 67%. Просјечан годишњи обим сјеча (етат) у шумама у својини Републике Српске износи 3.200.000 m³ свеукупне дрвне запремине или 1.970.000 m³ нето дрвне запремине (шумских дрвних сортимената), а у шумама у приватној својини просјечни годишњи обим сјеча (етат) је 830.000 m³ свеукупне дрвне запремине или 580.000 m³ нето дрвне запремине (шумских дрвних сортимената).

Дрво је основна сировина за развој дрвопрерађивачког сектора и налази се на почетку његовог ланца вриједности. Доступност и квалитет дрвног сортимента као сировине неопходна је ако се жели постићи даљи развој сектора, унаприједити процес производње и постићи максимално искоришћавање ресурса у складу са потребама производње више фазе прераде. У том правцу треба развијати капацитете за финалну прераду дрвета, хемијску прераду дрвета и за прераду целулозног дрвета како би се постигла максимална искоришћеност дрвних ресурса.

Сирова вуна и кожа. Како је сточни фонд у Републици Српској значајан и има тренд раста, постоје реални домаћи ресурси сирове вуне и сирове коже. Према статистичким подацима на крају 2019. године¹⁵, Република Српска располаже са сточним фондом од 189.000 говеда, 515.000 свиња и 656.000 оваца. На основу тих података процјењују се ресурси сирове коже (јунеће, кравље, телеће) од око 1.368 тона и око 800 тона ситних кожа (јагњећа, јарећа и свињска). На годишњем нивоу процјењују се количине сирове коже од око 50 тона. Вриједност извоза сирове коже из Републике Српске на годишњем нивоу је око 34 милиона КМ, а да се извози готова, односно дорађена кожа вриједност извоза била би десетороструко већа. Укупна количина острижене вуне у 2019. години остварена је у количини од 609.447 kg¹⁶. Како Република Српска нема капацитете за прераду сирове коже и вуне, потребно је их је развијати.

Електроенергетски потенцијал¹⁷. Са хидролошког аспекта, простор Републике Српске се може означити као богат површинском и подземном хидролошким мрежом. Најзначајније ријеке су Сава, Неретва, Уна са Саном, Врбас, Укрина, Босна, Дрина и Требишњица. Све оне располажу значајним хидроенергетским потенцијалом.

Укупан технички искористив хидроенергетски потенцијал Републике Српске износи око 3.200 MW инсталисане снаге и 10.000 GWh просјечне годишње производње електричне енергије. Од тога је искоришћено око 30% хидропотенцијала са годишњом производњом око 2.500 GWh/год.

Тренутна искоришћеност укупних потенцијала за производњу електричне енергије у Републици Српској је око 30%, што говори о могућностима улагања и развоја овог сектора. Инсталисана снага тренутно расположивих електроенергетских капацитета у Републици Српској износи око 1.600 MW, која би се након реализације неколико капиталних пројеката могла знатно повећати. Осим тога, Република Српска има велике потенцијале за коришћење обновљивих извора енергије, попут енергије вјетра, соларне енергије, енергије из биомаса и геотоплотне енергије.

Угаљ. Република Српска има значајне резерве мрког угља, лигнита и тресета, чије процијењене количине прелазе четири милијарде тона. Двије главне резерве угља се

¹⁵ Статистички годишњак 2020, Републички завод за статистику Републике Српске.

¹⁶ Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске.

¹⁷ Стратегија развоја енергетике Републике Српске до 2030. године.

налазе у Крајини и базену Гацко. Укупне експлоатационе резерве угља износе 578 милиона тона, од тога 353 милиона лигнита и 225 милиона тона мрког угља. Угаљ се претежно користи за производњу електричне енергије у термоелектранама (преко 90%).

Нафта. Процијењене резерве сирове нафте на четири локације на истраженом простору сјеверне Босне износе око 355 милиона барела или око 50 милиона тона. Резултати до сада спроведених истраживања указују на перспективност у смислу постојања залиха нафте и гаса, те оправдавају даља истраживања и указују на реалне могућности откривања комерцијалних лежишта.

На основу дугогодишњих нафтно-геолошких истраживања најперспективнија подручја, у погледу даљих истраживања, у Републици Српској су: Посавина – 1, јужно од Шамца на површини од 22 km² са процијењеним резервама од 65.000.000 t, Посавина – 2, југозападно од Орашја на површини од 14,5 km² са процијењеним резервама од 6.000.000 t до 15.000.000 t и Лопарски басен на површини од 21 km² са процијењеним резервама од 11.900.000 t.

Биомаса. Република Српска располаже значајним потенцијалом биомасе који може бити искоришћен за производњу електричне и топлотне енергије. Укупан теоретски потенцијал биомасе у Републици Српској је процијењен на 31,08 PJ до 46,24 PJ. Највећи дио (59%) је биомаса погодна за сагоријевање. Са 39% слиједи биомаса погодна за производњу био-гаса из комуналног отпада, сточарства и енергетских усјева. Садашња потрошња биомасе за сагоријевање износи 16,96 PJ, што представља 92% потенцијала из извора на територији Републике Српске. Биомаса је посебно значајна и из разлога што представља обновљиви извор енергије.

Енергетски потенцијал геотермалних вода је процијењен на 1.260 PJ. Геотермалне воде највише се простиру на подручју Посавине, Семберије, Бањалучке котлине и Лијевче поља. На ова три локалитета регистроване су појаве истицања топлих вода: Слатина (44 °C), Српске Топлице (око 30 °C) и Лакташи (око 30 °C). Највећи потенцијал за употребу овог извора енергије јесте у аквакултури, агрокултури, те за гријање насеља.

Енергија вјетра. За подручје Републике Српске израђен, теоретски искористив потенцијал за коришћење енергије вјетра процијењен је на 640 MW и 1.200 GWh/год. Република Српска, посебно њен јужни дио, препознат је као одлично подручје за изградњу вјетроелектрана. Имајући у виду разна техничка и економска ограничења у вези са изградом вјетроелектрана до 2020. године, могућа је реализација пројеката изградње вјетроелектрана максималне снаге до 100 MW.

Енергија сунца у Републици Српској процјењује се од 1,25 MWh/m² годишње сунчеве ирадијације за сјеверне дијелове до 1,55 MWh/m² за јужне дијелове. Примјена соларне енергије је могућа у два правца: соларни колектори за припрему топле воде и топлоте и фото-волтаични системи за производњу електричне енергије.

Минерално-сировински потенцијал¹⁸. Република Српска располаже значајним минерално-сировинским комплексом (преко 50 минералних ресурса), од којих је велики број истражен и дијелом уведен у експлоатацију. Постоје реалне геолошке и минералогенетске претпоставке да се пронађу нова лежишта и квалитативно увећају постојеће резерве, те створе услови за значајније повећање производње.

¹⁸ Извор: Министарство енергетике и рударства Републике Српске.

На простору Републике Српске постоје значајна лежишта минералних сировина на којима се не одвија експлоатација или се експлоатација одвија у малом обиму. Ту прије свега мислимо на енергетске минералне сировине (угаљ), металичне минералне сировине, неметаличне минералне сировине, као и термалне и термоминералне воде.

Руда гвожђа. Утврђене резерве руде гвожђа износе око 350 милиона тона. На основу анализа рудоносних формација процјењује се потенцијалност металогенетске области Љубија на 800 милиона тона нових рудних резерви гвожђа. Рудне резерве концентрисане су у рудним пољима Томашица, Омарска и Љубија.

Боксити. Боксит представља основну минералну сировину за добијање глинице, односно алуминијума. Због својих карактеристика овај метал има широку примјену, а посебно у ваздухопловној индустрији, те се сматра стратешким металом. Боксити у Републици Српској јављају се у четири рудоносне формације: на планинама Видуши и Срнетици, у источној Херцеговини, преталожени боксити Бараћа и најважнија лежишта боксита у околини Власенице. „Алумина“ у Зворнику прерађује око 500.000 тона руде боксита, колика је тренутно могућа експлоатација рудника у Републици Српској. Због тога постоји потреба за систематским планирањем геолошких истраживања на перспективним теренима за проналажење нових рудних резерви руда боксита и зависно од тога проширењем рударских капацитета.

Остали метали. Налазишта бакра, живе, никла, кобалта, антимона, пирита и арсена на територији Републике Српске нису регистрована као веће минерализације. Налазишта самородног бакра откривена су на више мјеста, у подручју између Вардишта код Вишеграда и Увца. Значајнија појава коју можемо сматрати рудом никла је налазиште олитичних жељезних лежишта која су распрострањена у околини Вишеграда, а значајне појаве кобалта са никлом и жељезом су седименти у ободу офиолитних масива Коњуха и Озрена.

Бизмут и кадмијум се јављају као пратиоци других метала, као што је случај са цинкано-оловним рудним тијелима у Сребреници. Минерали Sn, W, Mo и Bi се стварају на вишим температурама, најчешће долазе уз киселе магматске стијене и откривени су у подручјима Мотајице и Сребренице.

Хидротермалне минерализације мангана развијене су претежно у рејону олово-цинканих лежишта Сребренице, док су остали типови ријетки. Обично прате примарна налазишта или се јављају у виду изолованих појава (седиментне и инфилтрационе појаве мангана код Гацка и Рудог).

Олово-цинкове руде везане су за лежишта Брдо код Љубије са просјечним садржајем од 4% до 7% олова и цинка, неколико мањих налазишта на подручју општине Фоча и на подручју Сребренице. Експлоатација се одвија у руднику Сасе, који је једини активан рудник у Републици Српској.

Антимон. Квалитетнија руда у нашим подручјима образована је у три врсте: кварцно-антимонитна, баритно-антимонитна и антимонско-полиметална руда. Ову трећу групу могли би подијелити на руду гдје је антимон везан са цинком и оловом и у врсту руде гдје је антимон везан са бакром и живом (тетраедритни тип). Садржај антимона у овим комплексним рудама креће се од 0,5% до преко 10%. Њихово даље истраживање није настављено јер није ријешена технологија антимона из оваквих рудних маса.

Керамичке и ватросталне глине. Већина познатих лежишта керамичких и ватросталних глина у Републици Српској груписана је унутар приједорског неогеног басена и везана су

за кластичну плиоценско квартарну рудоносну формацију. Укупне категорисане резерве до сада истражене су око 56.000.000 тона.

Бентонит. Најмасовније појаве овог ресурса и лежишта која су била у јамској експлоатацији су у околини Шипова: Бабићи, Бабина Греда и Греда. Експлоатација бентонита одвија се на лежиштима у Шипову и ту се производи алавно активирани бентонит који се у цијелости извози. Годишњи капацитет фабрике је 47 хиљада тона прерађеног бентонита, који има велику примјену у петрохемијској и индустрији производње вјештачких ђубрива.

Гипс и анхидрит. Најзначајније лежиште ове сировине, које је у експлоатацији, јесте лежиште Петковац, у околини Новог Града, са утврђеним билансним резервама гипса од 6.500.000 t и потенцијалним резервама око 2.000.000 t. Активна експлоатација ове сировине врши се у околини Шипова на лежиштима Волари, Дочићи и Орловача. Лежиште Волари је дуго око 400 t, а дебљине од 30 t до 40 t. Овдје је ријеч о бијелом и сивом гипсу који припада бољим квалитетима. Лежиште Дочићи је дужине 200 t, а дебљине 40 t. Укупне геолошке резерве веома квалитетног гипса на овом лежишту износе око 3.000.000 t.

Природни пигменти. Једино лежиште које је коришћено за производњу ове минералне сировине везано је за Томашицу, код Приједора, гдје је и подигнута фабрика за производњу пигмената „Ферокс“, која тренутно не ради.

Барит. Највеће лежиште налази се на подручју Видрењака – Љубија.

Технички грађевински камен. Кречњаци, доломити, магматске стијене су сировина на којој тренутно имамо највећи број произвођача (каменолома). Скоро у свакој општини налази се један или више производних капацитета.

Архитектонско грађевински камен (украсни камен). Лежиште гдје се до сада вршила експлоатација ове минералне сировине је у подручју Хан Пијеска, а прерада у Шековићима. Међутим, потенцијална подручја у погледу проналажења лежишта архитектонског грађевинског камена (Требиње, Билећа, Берковићи, Сребреница, Теслић, Озрен итд.) пружају значајне могућност развоја производње и прераде украсног камена.

Опекарске глине. Постоје велики потенцијали у подручју Приједора, Бањалуке, Мркоњић Града, Бијељине, Гацка, Берковићи итд. Међутим, веома мали број је активиран.

Кварцни пијесак. Постоје утврђена значајна лежишта ове сировине (у подручју Милића, Бања Луке, Приједора), али се ни једно од тих лежишта тренутно не експлоатише.

Сем наведених постоје перспективна подручја за проналажење следећих сировина: цементни лапорци (неогени басен Љешљана, Гацка, Котор Вароши и остали неогени басени); кухињска со (подручје Лопара и Мајкић Јапре – Оштра Лука); кварцне сировине (подручје Мотајице и Мркоњић Града); магнезити (подручје Рудог и Теслића); туфови – пуцолански додаци за производњу цемента (подручје Челинца и Прњавора); зеолити (подручје Челинца и Милића). Постоји могућност проналажења лежишта зеолита и у другим неогеним басенима.

2.2.2.2. Транспортни ресурси¹⁹

Транспорт лица и роба у Републици Српској обавља се друмским, жељезничким, воденим и ваздушним саобраћајем.

Друмски саобраћај – На територији Републике Српске путну мрежу чине 106 km ауто-пута, преко 4.132,102 km магистралних и регионалних путева и преко 6.000 km локалних путева.

На магистралним и регионалним путевима Републике Српске се због географско-морфолошког положаја и одлика претежно планинског крајолика, испресијецаног кањонима ријека налази и велики број објеката. Укупно се налази 702 моста, 105 тунела и 15 галерија, тј. укупно 822 објекта на путевима, у укупној дужини од 40,62 km.

Просторним планом Републике Српске²⁰ планирана је изградња ауто-путева: Добој–Вукосавље, тј. коридор Vc (у изградњи), Вукосавље–Брчко–Бијељина (граница са Републиком Србијом), Бања Лука – Приједор – Нови Град – граница са Републиком Хрватском и Бања Лука – Млиништа.

Планирану мрежу брзих путева чине дионице: Бијељина–Зворник–Соколац, Лукавица–Пале–Соколац–Рогатица–Устипрача–Вишеград (граница са Републиком Србијом), Столац–Љубиње, Требиње – граница са Црном Гором, Приједор – Козарска Дубица – Доња Градина и Бања Лука – Челинац – Котор Варош – Ободник.

У складу са Просторним планом Републике Српске и плановима управљача путевима, интензивно се ради на изградњи ауто-путева и брзих путева, те реконструкцији и модернизацији постојећих магистралних и регионалних путева, као и на побољшању безбједности путне мреже.

Жељезнички саобраћај – Жељезничку мрежу Републике Српске чини укупно 416,996 km пруге (пруге нормалног колосијека 398,857 km и пруге узаног колосијека 18,139 km), у основи на два главна пружна правца. Правац „сјевер–југ“ као сегмент Коридора Vc повезује Републику Српску са Хрватском и земљама сјеверне Европе на сјеверу, а на југу са Федерацијом БиХ и луком Плоче на Јадранском мору. Магистрална пруга „исток–запад“, тзв. коридор X повезује Републику Српску са Федерацијом БиХ и Хрватском на западу, а на истоку са Србијом и даље са земљама Блиског истока и југоисточне Европе. У експлоатацији је 353,212 km пруге, а 308,254 km је електрифицирано монофазним системом 25 kV, 50 Hz.

Ваздушни саобраћај – У Републици Српској постоји један међународни аеродром који се налази у насељу Маховљани, око 20 km од центра Бање Луке и око 18 km сјевероисточно од жељезничке станице Бања Лука. Аеродром је добро повезан са друмском мрежом. Налази се око 1 km од магистралног пута Бања Лука – Градишка, око 3 km од петље Маховљани на ауто-путу Градишка – Бања Лука и око 35 km од петље Окучани на ауто-путу Београд–Загреб. У току су активности на изградњи аеродрома Требиње.

Водни саобраћај – Ријека Сава, као гранични водоток, заслужује посебну пажњу јер представља вриједан привредни потенцијал, посебно са аспекта пловидбе и обезбјеђења услова за економичан транспорт роба. Кроз територију Републике Српске ријека Сава протиче у дужини од 205 km. Осим ријеке Саве, пловне су ријека Дрина и

¹⁹ Стратегија транспорта Републике Српске за период 2016–2030. година.

²⁰ Просторни план Републике Српске до 2025. године.

ријека Уна у дужини од око 15 km, ријека Врбас у дужини од 3 km и ријека Босна у дужини од 5 km од ушћа. На територији Републике Српске постоји лука Шамац и пристаниште у Броду, намијењено за манипулацију нафтним дериватима.

2.2.3. Стање технологија у индустрији

На конкурентност једне земље значајно утиче стање технологија. Брзина технолошких промјена, производних, али и информационо-комуникационих, представља све већи проблем земљама у развоју, које морају развити више технолошких способности и већу флексибилност да би успјеле у све захтјевнијем глобалном окружењу.

Један од директних показатеља технолошке развијености је технолошка сложеност производа и технолошка развијеност технологије. Према класификацији Еуростата, индустрија се дијели према технолошком нивоу у четири групе:

- **Група високих технологија**, која укључује производњу медицинских и фармацеутских производа, производњу канцеларијских машина и рачунара, производњу РТВ и комуникацијских апарата, производњу медицинских, прецизних, оптичких инструмената и сатова;
- **Група средње високих технологија**, која укључује производњу хемикалија и хемијских производа, производњу машина и уређаја, производњу електричних машина, апарата, производњу моторних возила, приколица и полуприколица и осталих превозних средстава и производњу и оправку бродова и авиона;
- **Група средње ниских технологија**, која укључује производњу кокса, нафтних деривата, нуклеарних горива, производњу производа од гуме и пластике, производњу осталих неметалних минералних производа, производњу метала, производњу производа од метала, осим машина и опреме;
- **Група ниских технологија**, која укључује производњу хране и пића, производњу текстила, производњу одјеће, дорада и бојење крзна, прераду коже, израду галантерије и обуће, прераду дрвета и производа од дрвета, производњу целулозе, папира, папирних производа, издавачку и штампарску дјелатност, производњу намјештаја.

У структури индустријских производа који су се највише извозили у 2020 години²¹ из Републике Српске учествују производи:

- са ниским нивоом технологија у висини 53% (обућа, одјећа, производи од дрвета, папира, прехранбени производи и пиће, намјештај);
- са средње ниским нивоом технологија у висини 24% (нафтни деривати, базни метали, готови метални производи, осим машина и опреме);
- са средње високим нивоом технологија у висини 13% (хемикалије и хемијски производи, машине и опрема, електрична опрема);
- са високим нивоом технологија у висини 9% (рачунари, електронски и оптички производи).

Оваква структура извоза указује на лоше стање технике и технологија у индустрији, с обзиром на то да је већина производа (53%) који се извозе са ниским нивоом технологије,

²¹ Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ.

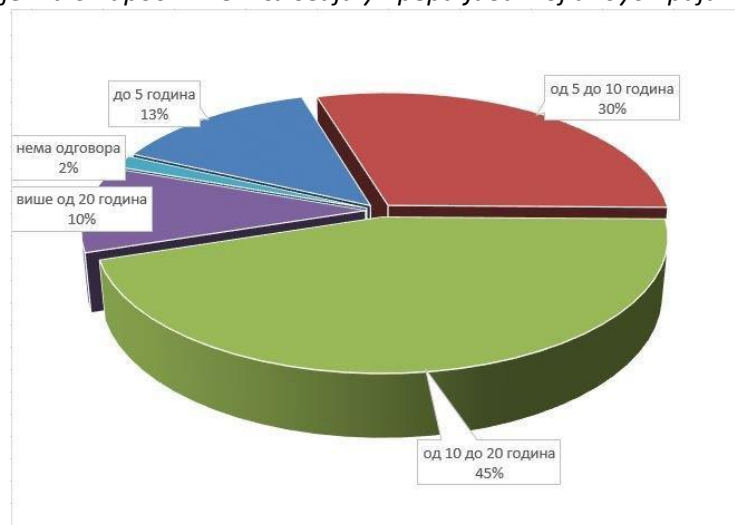
а при томе је учешће ових производа порасло за четири процентна поена у односу на 2016. годину. Међутим, позитивно је да је порасло и учешће производа са високим нивоом технологија са 1% у 2016. години на 9% у 2020. години, на што је у највећој мјери утицао раст производње опреме за рачунаре.

Поред наведеног, може се констатовати да:

- поријекло опреме у постојећој техници и технологији је углавном из западних индустријских земаља, док је веома мало инсталиране опреме домаће производње,
- машине, процеси и производни системи су без довољног учешћа информационих технологија,
- технолошко заостајање видљиво је и по повећаној потрошњи материјала у производњи и
- недостају високостручни кадрови за рад са савременим технологијама и опремом.

Привредни субјекти углавном користе опрему која је различитог поријекла, различитог степена старости и искоришћености, те заостају у погледу коришћења савремених производних технологија за европским и свјетским фирмама, што битно умањује њихову конкурентску способност. Услед употребе енергетски интензивне и често застарјеле технологије и опреме, индустријску производњу карактерише високо учешће производа нижих фаза прераде и велика увозна зависност.

Графикон 12. Просјечна старост технологија у прерађивачкој индустрији

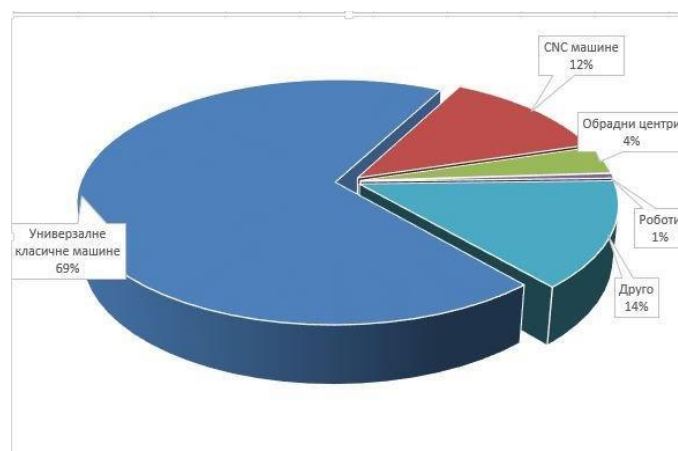
Извор: Анкета, Министарство привреде и предузетништва Републике Српске

На основу резултата спроведене анкете привредних друштава из прерађивачке индустрије може се закључити да просјечна искоришћеност производних капацитета износи око 72%. Застарјелу технологију (просјечна старост више од 10 година) има више од половине привредних друштава (око 55%), док 30% посједује технологије старости од 5 до 10 година, а свега 13% има новије технологије старости до пет година.

Према врсти машина које се користе у производном процесу уочава се да преовлађују универзалне машине (69%), док је ниво присутности машина са компјутерским

управљањем низак и износи 12%, а учешће обрадних центара (4%) и робота (1%) далеко је испод потребног.

Графикон 13. Структура машина које се користе у производним процесима у прерађивачкој индустрији

Извор: Анкета, Министарство привреде и предузетништва Републике Српске

Око 61% анкетираних привредних друштава је набављало савремене технологије у протеклих пет година, а преостала привредна друштва нису имала наведене набавке. Од свих анкетираних привредних друштава, око 25,5% има намјеру да изврши набавку савремене технологије у наредном периоду. Главни разлог због чега привредна друштва нису набављала савремене технологије у протеклом периоду, односно немају намјеру да то учине у наредном периоду је недостатак финансијских средстава за ову намјеру.

2.2.3.1. Стање информационо-комуникационих технологија (ИКТ)

Посебан значај за развој индустрије и унапређивање конкурентности привреде има развој информационо-комуникационих технологија (ИКТ). ИКТ подржавају остварење пословних циљева који се односе на побољшање продуктивности, смањење трошкова, побољшање одлучивања, побољшање односа са клијентима и развијање нових стратешких апликација.

Према резултатима истраживања Републичког завода за статистику Републике Српске о информационо-комуникационим технологијама у предузећима²², спроведеног у 2020. години, 99,5% предузећа има приступ Интернету, при чему 99,3% користи један од типова фиксне широкопојасне Интернет конекције. Преносиве уређаје који омогућавају мобилну Интернет везу, својим запосленим за пословне потребе, обезбјеђује нешто више од половине предузећа (55,1%), при чему у просјеку нешто мање од трећине запослених (27,5%) их и користе. Веб-страницу има 60,6% предузећа, а cloud computing услуге²³ плаћа

²² Истраживањем је обухваћено 870 предузећа која имају преко 10 запослених радника из подручја Ц - Прерађивачка индустрија; Ф - Грађевинарство; Г - Трговина на велико и мало, поправка моторних возила и мотоцикала; Х - Саобраћај и складиштење, Л и М - Пословање некретнинама; Стручне, научне и техничке дјелатности; Д и Е - Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација; Снабдијевање водом; канализација, управљање отпадом дјелатности санације (ремедијације) животне средине; И - Дјелатности пружања смјештаја, припреме и послуживања хране; Хотелијерство и угоститељство; Ј - Информације и комуникације, Н и С (грана 95.1) - Административне и помоћне услужне дјелатности; Поправке рачунара.

²³ Cloud computing системи представљају пружање различитих услуга путем Интернета. Ови ресурси укључују алате и апликације попут складиштења података, сервера, база података, умрежавања и

само 6,6% предузећа. Највећи број предузећа (45,5%) има брзину Интернет конекције која се креће између 30 Mbit/s и 100 Mbit/s и у највећем броју случајева задовољава њихове потребе (86,8%).

Табела 18. Употреба ИКТ-а у предузећима Републике Српске

Предузећа према:	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Употреби рачунара	100	100	100	100	100
Приступу интернету	98,7	98,4	98,7	99	99,5%
Посједовању веб-сајта	62,6	65,6	64,6	64	60,6
Предузећа која запошљавају ИКТ стручњаке	16,6	18	19,6	17	15,4
Предузећа која плаћају услуге cloud сервиса	3,8	4,4	7,5	15,7	6,6

Извор: Статистички годишњак 2020, Републички завод за статистику РС

У Републици Српској 15,4% предузећа запошљава ИКТ стручњаке, који имају способност да развијају, одржавају и управљају ИТ системима, док у 84,6% предузећа ИКТ функције најчешће обављају спољна лица. Посматрајући предузећа која запошљавају ИКТ стручњаке, 67,3% предузећа је у току 2019. године организовало обуку за ИКТ стручњаке (што је повећање од 10,1% у односу на 2018. годину), док је трећина предузећа организовала обуку и за остале запослене у предузећу, везану за унапређење ИКТ вјештина.

У току 2019. године, од укупног броја предузећа која су запошљавала или покушала да запосле ИКТ стручњаке чак 67,1% је имало слободна радна мјеста која је било тешко попунити.

Према подручју дјелатности, највише ИКТ стручњака (75,1%) запослено је у предузећима која се баве информисањем и комуникацијама, што је за 5,9% мање у односу на 2019. годину.

На веб-страницама предузећа, од понуђених услуга најзаступљеније су свакако опис роба, услуга и ценовник (90,8%), линкови ка профилима на друштвеним мрежама (40,8%), те онлајн наручивање или резервисање производа и/или услуга (22,7%). Од укупног броја предузећа са веб-страницом, 10,9% у својој понуди има услугу гдје особа директно комуницира са купцима.

Истраживање је показало да предузећа до једне четвртине промета остварују путем веб-продаје (60,2% предузећа). Када је ријеч о предузећима која реализују е-трговину у 70,5% случајева веб-продајом крајњим потрошачима (Business to Consumers) остварили су од 75% до 100% промета. Са друге стране, продаја другим предузећима (B2B) и јавним установама (B2G) донијела им је највећим дијелом од 1% до 24% промета.

Стање ИКТ сектора²⁴. У ИКТ сектору Републике Српске у 2019. години пословало је 347 предузећа, што је више за 87 предузећа или 33,5% у односу на 2016. годину. Највеће учешће у укупном броју предузећа имају предузећа која послују у области Рачунарско

софтвера. Термин се најчешће користи за описивање центара података доступних многим корисницима путем Интернета.

²⁴ Извор: Министарство за научнотехнолошки развој, високо образовање и информационо друштво Републике Српске.

програмирање, те посматрајући у односу на 2016. годину ово учешће из године у годину биљежи раст. Према величини, микро предузећа заузимају далеко највећи удио у броју предузећа (284 предузећа или 81,84%), затим слиједе мала предузећа (32 предузећа или 9,22%), док је врло мало средњих и великих предузећа (31 предузеће или 8,93%). Процес претварања микро и малих у средња и велика предузећа тече прилично споро.

Укупан број запослених у ИКТ сектору у 2019. години износио је 7.212, што је повећање за 1.116 радника или 18,3% у односу на 2016. годину. Највећи број запослених, око 2.400 радника, послује у области Дјелатности жичане телекомуникације (Телеком оператери), док су на другом мјесту Дјелатности коцкања и клађења (око 2.300 радника). Област Рачунарско програмирање запошљавала је у 2019. години 673 радника, а област Производња рачунара и периферне опреме 680 радника, те обје области биљеже раст запослених у односу на 2016. годину.

Укупан приход остварен у ИКТ сектору Републике Српске у 2019. години износио је око 998,90 мил. КМ, од чега је 48,4% прихода остварено у Дјелатности жичане телекомуникације, 16,66% прихода остварено у Дјелатности коцкања и клађења, док је свега 9,28% прихода остварено у области Рачунарско програмирање, с тим да учешће Дјелатности жичане телекомуникације и Дјелатности коцкања и клађења дјелатности пада, а долази до постепеног раста осталих дјелатности у посматраном периоду.

Укупна нето добит ИКТ сектора је у 2019. години износила 137,47 мил. КМ, од чега је 57,07 мил. КМ или 41,5% добити остварено у области Дјелатности жичане телекомуникације, 37,63 мил. КМ или 27,45% у области Дјелатности коцкања и клађења, а 14,92 мил. КМ или 10,87% добити остварено је у области Рачунарско програмирање. Укупна нето добит сектора расте у посматраном периоду, с тим да је добит Дјелатности жичане телекомуникације у посматраном периоду континуирано падала, док у области Дјелатности коцкања и клађења и Рачунарско програмирање у континуитету расла.

Мјесечна бруто зарада по запосленом раднику у 2019. години износила је 1.913 КМ, што је више за 3,5% у односу на 2016. годину.

Напријед наведени показатељи односили су се на привредна друштва. У ИКТ сектору послују и самостални предузетници. Међутим, њихово учешће у укупном броју привредних субјеката, броју запослених радника и оствареним приходима сектора је занемарљиво.

2020. година донијела је промјене у начину пословања за скоро све индустрије, како у Републици Српској, тако и на глобалном нивоу. ИКТ сектор је у новој ситуацији, изазваној пандемијом вируса корона, искористио своју шансу, успоставио праксе рада од куће и брзо се прилагодио тренутној ситуацији. Међутим, проблем представља недостатак квалитетне радне снаге која може одговорити растућим потребама и савременим тенденцијама у овој области.

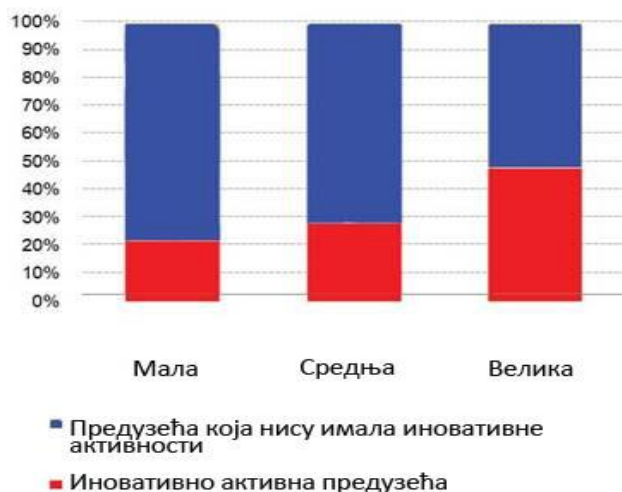
2.2.4. Стање иновација у индустрији

Иновативне активности предузећа обухватају све развојне, финансијске и комерцијалне активности које спроводи предузеће, а које су намијењене иновацији или за резултат

имају иновације²⁵. Подаци о иновативним активностима предузећа у Републици Српској прикупљају се двогодишњим извјештајем о иновативним активностима предузећа (ИНОВ).

У периоду 2016–2018. година од укупно анализираних 1.850 предузећа, свега 449 или 24,3% предузећа су била иновативно активна предузећа, односно имала су иновативне активности, док 1.401 или 75,7% предузећа није имало иновативне активности.

Графикон 14. Предузећа према иновативности, 2016–2018. година

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Истраживање показује да је у малим предузећима далеко најлошија ситуација, свега је 21,9% иновативно активних предузећа, у средњим предузећима је нешто повољнија ситуација, гдје проценат иновативних предузећа износи 28,3%, док је код великих предузећа ситуација знатно боља и проценат иновативних предузећа износи 48,2%.

Табела 19. Предузећа према иновативности и величини (2016–2018. година)

Величина предузећа	Укупно		Иновативно активна предузећа		Предузећа која нису имала иновативне активности	
	број	%	број	%	број	%
УКУПНО	1.850	100	449	24,3	1.401	75,7
Мала	1.400	100	307	21,9	1.094	78,1
Средња	372	100	105	28,3	267	71,7
Велика	78	100	38	48,2	40	51,8

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Ако посматрамо иновативне активности предузећа према дјелатности, у прерађивачкој индустрији је било 30,5% иновативно активних предузећа. Највеће учешће иновативно активних предузећа имају дјелатност Информације и комуникације (36,2%) и Финансијске дјелатности и дјелатности осигурања (33,1%).

²⁵ Иновације представљају увођење нових или значајно унапријеђених производа (роба или услуга) или процеса, нових метода маркетинга или новог организационог метода у пословној пракси, организацији радног мјеста или екстерним односима.

Табела 20. Предузећа према иновативности и дјелатности, 2016–2018. година

Подручје дјелатности	Укупно		Иновативно активна предузећа		Предузећа која нису имала иновативне активности	
	број	%	број	%	број	%
УКУПНО	1.850	100	449	24,3	1.401	75,7
Б - Вађење руда и камена	28	100	(4)	(13,5)	24	86,5
Ц - Прерађивачка индустрија	631	100	192	30,5	439	69,5
Д - Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација	26	100	2	7,7	24	92,3
Е - Снабдијевање водом; канализација, управљање отпадом и дјелатности санације (ремедијације) животне средине	84	100	21	24,6	63	75,4
Остала подручја	1.081	100	230	21,3	851	78,7

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Према врсти иновације, од укупног броја иновативно активних предузећа, 143 или 7,7% је имало само иновацију производа²⁶, 126 или 6,8% је имало само иновацију пословног процеса²⁷, док је преосталих 180 предузећа или 9,8% имао и иновацију производа и иновацију процеса истовремено.

Табела 21. Иновативна предузећа према врсти иновације у периоду 2016–2018. година

Величина предузећа	Предузећа са иновацијама производа и/или иновацијама пословног процеса							
	Укупно		предузећа која су имала само иновацију производа		предузећа која су имала само иновацију пословног процеса		предузећа која су имала иновацију производа и иновацију пословног процеса истовремено	
	број	%	број	%	број	%	број	%
УКУПНО	449	24,3	143	7,7	126	6,8	180	9,8
Мала	307	21,9	116	8,3	82	5,8	109	7,8
Средња	105	28,3	22	6	34	9,2	49	13,1
Велика	38	48,2	5	6,7	10	12,4	23	29,2

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Највеће учешће иновација које истовремено представљају и иновацију производа и иновацију пословног процеса је код великих предузећа (29,2%).

²⁶ Иновација производа је нови или побољшани производ (роба или услуга) који се значајно разликује од претходних производа или услуга предузећа, а која је имплементирана на тржишту.

²⁷ Иновација пословног процеса је нови или побољшани пословни процес који је уведен за једну или више пословних функција који се значајно разликује од претходних пословних функција и који је имплементиран у предузећу.

Графикон 15. Иновативно активна предузећа, према величини и врсти иновације

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

На глобалном нивоу иновативност се прати и рангира кроз Глобални индекс иновација (GII), који се саставља и објављује од 2007. године и сматра се *de facto* методом рангирања привреде широм свијета по питању иновација. Циљ извјештаја је приказ годишњег поретка свјетских економија по иновационом капацитету и производњи.

Глобални индекс иновација 2020. године приказује глобалне иновационе трендове за 131 земљу. Процес рангирања обухватио је сљедеће категорије: Институције, Људски капитал & истраживање, Инфраструктура, Софистицираност тржишта, Софистицираност пословања, Знање и технологије и Креативност. Према извјештају, БиХ се налази на 74. мјесту, што је боље за два мјеста у односу на ранг 2019. године. Од земаља Западног Балкана најбоље рангирана је Црна Гора на 49. мјесту, док је најлошије рангирана Албанија на 83. мјесту.

2.2.5. Стање радне снаге у индустрији

Понуда радне снаге. Радну снагу чини збир свих запослених и незапослених лица. Укупна понуда радне снаге у Републици Српској, са стањем на дан 31. децембар 2020. године је 330.391 лица, при чему су запослени 247.227 лица (од чега жене 124.634 лице) и незапослени 83.164 лица (од чега жене 43.258 лица). Високообразована радна снага учествује са 24,5% (81.017 лица) у укупној понуди радне снаге Републике Српске.

Стање запослених радника. У 2020. години у прерађивачкој индустрији било је запослено укупно 58.013 радника, од чега 24.777 жена.

У пословним субјектима прерађивачке индустрије у 2020. години било је запослено 50.828 радника, од чега је највећи број запослених радника са средњом стручном спремом 25.857 или 50,9%, те квалификованих радника 12.122 или 23,8%. Број висококвалификованих радника је био свега 971 или око 2%, док је број радника са високом стручном спремом и вишом стручном спремом био 4.743 или 9,33%.

Табела 22. Запослени у пословним субјектима прерађивачке индустрије према степену стручне спреме (према полу), у периоду 2016–2020. година, годишњи просјек

Година		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Број запослених		45.674	47.827	49.458	49.630	50.828
ВСС и ВШС	укупно	4.298	4.458	4.600	4.450	4.743
	жене	1.788	1.869	1.938	1.898	2.052
ВКВ	укупно	1.445	1.446	1.190	1.062	971
	жене	120	157	170	134	134
ССС	укупно	20.402	22.146	23.792	24.537	25.857
	жене	8.605	9.387	10.206	10.336	11.469
НСС	укупно	1.578	1.750	1.714	1.756	1.636
	жене	725	862	884	863	841
КВ	укупно	12.774	12.856	12.745	12.285	12.122
	жене	4.545	4.623	4.597	4.818	4.654
ПК	укупно	1.107	1.125	1.066	1.014	805
	жене	421	383	377	381	301
НК	укупно	4.070	4.046	4.351	4.526	4.694
	жене	2.118	2.046	2.221	2.462	2.510

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Према старосној структури у пословним субјектима прерађивачке индустрије највише је запослено лица у оквиру старосне групе 35–39 година (14,7%), 40–44 година (14,2%) и 30–34 године (13,6%).

Стање лица која траже запослење. На евиденцији незапослених ЈУ Завод за запошљавање Републике Српске закључно са 31. децембром 2020. године евидентирано је 83.164 незапослених лица, од чега жена 43.258 или 52% и мушкараца 39.906 или 48%.

Највећи број незапослених регистрован у децембру 2020. године је у филијали Бања Лука 20.298 лица, затим слиједе Добој 11.794 лица, Бијељина 11.511 лица, Источно Сарајево 10.981 лица, Зворник 10.749, Требиње 10.681 лица, те Приједор 7.150 незапослених лица.

Од укупног броја незапослених, 67.243 лица је са стручном спремом, док је 15.921 без стручне спреме. Од броја лица која траже запослење, највећа заступљеност је висококвалификоване и квалификоване радне снаге (27.180 или 32,7%), са средњом стручном спремом (26.924 или 32,4%), неквалификоване радне снаге (15.921 или 19,1%), те са високом стручном спремом (10.761 или 12,9%).

Табела 23. Лица која траже запослење према степену стручне спреме у 2020. години

УКУПНО	ВСС	ВШС	ССС	ВКВ и КВ	ПК и НСС	НК
83.164	10.761	997	26.924	27.180	1.381	15.921

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

У активној тражњи запослења жене учествују са 52%, при чему жене учествују у већем проценту од мушкараца у високој стручној спреми са учешћем 70%, вишој стручној

спреми са 60,3% и средњој стручној спреми са 61,2%. Понуда мушке радне снаге највиша је код висококвалификоване радне снаге (83%) и квалификоване радне снаге (60,4%).

Највећи број лица која траже запослење је у оквиру старосне доби 55–59 година (10.365 или 12,5%), 50–54 година (10.156 или 12,2%) и 45–49 година (9.401 или 11,3%), односно запослени у оквиру старосних група од 45 до 59 година учествују са око 36% у укупном броју лица која траже запослење. На евиденцији незапослених у оквиру старосне доби од 15 до 30 година регистровано је 19.445 лица или 23,4%.

Ако се посматрају лица која траже запослење са струком потребном за прерађивачку индустрију, уочено је да је највећи број лица са степеном стручног образовања квалификовани (62%), затим средња стручна спрема (34%), и то у већини струка и у свим регијама Републике Српске. Са становишта потребних квалификација, највећи број лица је са квалификацијама за секторе Металне и електроиндустрије, Дрвне индустрије, Индустрије текстила, одјеће и коже и Прехрамбене индустрије, индустрије пића и дувана, дакле за секторе прерађивачке индустрије који запошљавају највише радника. У односу на тренутни број запослених радника, примјетан је мањи број лица која траже запослење са квалификацијама за области Производња коже, производа од коже и обуће и Производња прехрамбених производа и пића.

Табела 24. Лица која траже запослење према степену стручног образовања за потребе прерађивачке индустрије, на дан 31. децембар 2020. године

Струка	Степен стручног образовања	УКУПНО	Бијељина	Бања Лука	Добој	Приједор	Требиње	Источно Сарајево	Зворник
Металци	КВ	4.814	705	1,090	701	287	784	776	471
	ВКВ	122	20	22	27	5	19	22	7
Механичари и машинисти	КВ	3.111	377	701	444	412	340	395	442
	ССС	3.543	388	721	268	252	870	704	340
	ВКВ	70	14	23	8	7	5	8	5
Машинци	ВШС	65	11	23	8	7	9	3	4
	ВСС	134	11	43	13	5	33	20	9
Електричари и енергетичари	КВ	2.192	367	498	290	323	189	214	311
	ССС	2.042	292	477	281	367	137	225	263
	ВКВ	78	13	30	13	4	4	9	5
	ВШС	10	1	3	3	0	2	0	1
	ВСС	120	20	12	5	2	38	27	16
Прерађивачи дрвета	КВ	952	58	341	97	48	76	253	79
	ССС	625	26	161	117	56	43	173	49
	ВКВ	3	0	1	0	1	0	1	0
	ВШС	1	0	0	0	0	0	1	0
	ВСС	5	1	0	2	0	0	0	2
Текстилци	КВ	1.694	111	532	152	135	431	123	210
	ССС	446	28	152	48	60	70	39	49
	ВКВ	14	1	11	1	0	0	1	0

	ВШС	41	2	12	5	5	12	1	4
	ВСС	16	2	10	1	1	1	0	1
Кожари и сродни	КВ	381	101	160	67	15	2	8	28
	ССС	73	27	30	9	3	0	2	2
	ВКВ	0	0	0	0	0	0	0	0
	ВШС	5	0	2	3	0	0	0	0
Прерађивачи хране и сродни	КВ	743	162	248	24	215	17	14	33
	ССС	341	107	86	14	89	9	12	24
	ВКВ	7	1	0	1	0	1	3	1
	ВШС	5	2	0	0	2	0	0	1
	ВСС	111	10	48	8	14	14	4	13
Хемичари	КВ	235	35	30	64	11	14	42	39
	ССС	566	64	106	86	60	23	47	180
	ВКВ	5	0	0	5	0	0	0	0
	ВШС	13	3	2	4	1	1	0	2
	ВСС	123	29	30	20	8	6	7	23
Произвођачи папира	КВ	52	4	20	12	16	0	0	0
	ВКВ	3	0	1	0	2	0	0	0
Графичари и сродни	КВ	33	7	5	4	0	2	6	9
	ССС	101	12	53	8	2	5	11	10
	ВКВ	3	1	1	0	0	1	0	0
	ВШС	1	0	0	0	0	1	0	0
	ВСС	18	6	5	0	2	4	1	0
Гумари и пластичари	КВ	15	0	3	2	0	0	7	3
УКУПНО		22.932	3.019	5.693	2.815	2.417	3.163	3.159	2.636

Извор: Завод за запошљавање Републике Српске

2.2.6. Стање инфраструктуре квалитета²⁸ за потребе индустрије

Постоји низ услова које привредни субјекти треба да испуне да би свој производ могли извозити у земље ЕУ и на тржишта земаља у окружењу и шире, а који се односе на функционалност, изглед, цијену, рок испоруке, квалитет, маркетинг и др. Ови услови нису обавезујући, али ипак већина компанија их мора испунити да би осигурали свој дио тржишта.

Поред ових, постоје законски, обавезујући услови за пласман производа на унутрашње тржиште ЕУ, и то са гледишта заштите здравља и сигурности грађана. Иако је ријеч о слободној тржишној утакмици, држава доноси законе и прописе којима се штите здравље и животи људи, животиња, околина и интереси потрошача. Прије пласирања на

²⁸ По дефиницији Свјетске трговинске организације, инфраструктура квалитета је „скуп државних и/или приватних организација, уређених одговарајућом регулативом, чије се дјелатности односе на израду и доношење стандарда и техничких прописа и издавање доказа о усаглашености са њима у сврху побољшања подобности производа/услуга, процеса и система за њихову предвиђену намјену, спречавања препрека у трговини и олакшавања технолошке сарадње“. Основни елементи инфраструктуре квалитета су стандардизација, метрологија, акредитација, оцјена усаглашености и надзор над тржиштем.

тржиште потребно је за одређене групе производа спровести процедуру усаглашености са одговарајућим важећим техничким прописима из домена безбједности.

ЕУ законодавство о безбједности индустријских производа грубо се дијели на двије области: Област „новог приступа“, која покрива техничке индустријске производе и Област „старог приступа“, која покрива моторна возила, пољопривредне и прехранбене производе, фармацеутске производе, хемијске производе, нафтне производе и др.

ЕУ законодавство и правила слободног тржишта обухватају и захтјеве опште безбједности производа и чланова 34–36. Уговора о функционисању ЕУ за нехармонизовано подручје ЕУ.

Стари приступ у европском техничком законодавству подразумијева да се технички захтјеви детаљно дефинишу у самом пропису и веома често се тражи да усаглашеност производа са прописаним захтјевима потврди надлежни орган (нпр. министарство, агенција и сл.).

За разлику од старог приступа, филозофија новог приступа²⁹ подразумијева да се прописима ЕУ дефинишу само битни (суштински) захтјеви за безбједност производа, а да су технички захтјеви за производ, тј. разрада тих битних захтјева садржана у тзв. хармонизованим европским стандардима и другим техничким спецификацијама. Примјена европских хармонизованих стандарда је добровољна. То значи да произвођач, уколико му то одговара, може примијенити и неке друге техничке спецификације и стандарде. За производе који су произведени у складу са хармонизованим стандардима важи претпоставка о усаглашености са одговарајућим битним захтјевима примијењених директива.

Још један од значајнијих елемената новог приступа представља начин потврђивања усаглашености са битним захтјевима примијењених директива. Оцјењивање усаглашености засновано је на тзв. Глобалном приступу, тј. модулима за оцјењивање усаглашености³⁰, и то: интерна контрола производње (модул А), испитивање типа (модул Б), усаглашеност са типом (модул Ц), осигурање квалитета производње (модул Д), осигурање квалитета производа (модул Е), верификација производа (модул Ф), појединачна верификација (модул Г), потпуно осигурање квалитета (модул Х). Да би се стандардизовао процес оцјењивања усаглашености и да би био што дјелотворнији, у неким случајевима је пожељно и увођење система управљања квалитетом.

Да би се могао извозити, производ се још у фази развоја мора усагласити са одговарајућим прописима земље увознице, а ако је то тржиште ЕУ, са прописом ЕУ који се односи на конкретан производ. Усаглашеност се доказује у процесу оцјењивања усаглашености коју спроводи произвођач самостално (модул А и Ц) или уз учешће нотифицираног тијела за оцјену усаглашености из Европске уније које је пријављено Европској комисији. На крају процеса оцјењивања усаглашености производа произвођач на готов производ поставља СЕ знак, који је знак европске усаглашености. СЕ знак показује да је производ усаглашен са битним захтјевима дефинисаним прописима ЕУ који се односе на тај производ и да је био предмет одговарајуће процедуре оцјењивања

²⁹ www.newapproach.org.

³⁰ „Водич – питања и одговори у вези са СЕ означавањем производа“ (Републички завод за стандардизацију и метрологију Бања Лука, децембар 2012. године).

усаглашености. Може се рећи да је СЕ знак пасош за производ – мора бити постављен прије него што се производ пласира на тржиште и стави у употребу³¹.

Међутим, обавеза произвођача се не завршава постављањем СЕ знака. Када се производ пласира на унутрашње тржиште ЕУ, бригу о њему преузима систем надзора над тржиштем, који ће детектовати било коју форму неусаглашености производа.

У Републици Српској се у посљедњих неколико година воде интензивне активности на изградњи и унапређивању система инфраструктуре квалитета, те је постигнут значајан напредак у овој области.

Створен је правни оквир за преузимање ЕУ *acquis*-а из области Новог и Глобалног приступа у Републици Српској, као и правни оквир за доношење техничких прописа којима се преузимају прописи ЕУ, како Новог и Глобалног приступа, тако и старог приступа ЕУ³² и спровођење процедуре оцјењивања усаглашености производа, именовања тијела за оцјењивање усаглашености производа, те изглед документа о усаглашености и знака усаглашености Републике Српске³³. Такође, створен је правни оквир којим се уређује општа безбједност свих непрехрамбених производа који су стављени на тржиште Републике Српске, а који нису обухваћени посебним прописима и пратећим стандардима³⁴, као и заштити потрошача.

Поред правног оквира, изграђен је и стратешки оквир у овој области. Општи циљеви Стратегије инфраструктуре квалитета производа и услуга у Републици Српској за период 2019–2023. године – Преузимање и примјена правне тековине Европске уније у области Слободног кретања робе³⁵ односе се на обезбјеђење услова за кретање робе без непотребних техничких препрека трговини; висок степен развијености стандардизације, метрологије и оцјењивања усаглашености, као и значајан допринос у развоју акредитације; висок степен усклађености прописа Републике Српске који дефинишу техничке и друге захтјеве за производе и услуге са техничким законодавством ЕУ; пуна и ефикасна примјена законодавног и институционалног оквира инфраструктуре квалитета Републике Српске и БиХ; ефикасна координација свих институција инфраструктуре квалитета, те обезбијеђен висок ниво заштите безбједности и здравља људи, заштите имовине, заштите животне средине и другог јавног интереса и унапријеђен ниво конкурентности и иновативности домаће привреде.

У Републици Српској, закључно са 31. децембром 2020. године, донесено је укупно 48 прописа (11 закона и 37 подзаконских аката) којима су преузимане одредбе *acquis* Новог и Глобалног приступа ЕУ и 24 прописа (4 закона и 20 подзаконских аката) којима су преузимане одредбе *acquis* Старог приступа ЕУ. У оквиру преузимања одредаба тзв. „Хоризонталних мјера ЕУ“ донесено је 25 прописа (7 закона и 18 спроведбених

³¹ Производи који морају бити означени СЕ знаком су производи обухваћени директивама новог приступа, и то: нисконапонска опрема, играчке, грађевински производи, машине, лифтови, лична заштитна опрема, неаутоматске ваге, медицински уређаји, плински уређаји, топловодни котлови, експлозивни за цивилну употребу, потенцијално експлозивне атмосфере, рекреацијска пловила, уређаји за хлађење, опрема под притиском, те телекомуникацијска опрема.

³² Закон о техничким прописима Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 98/13).

³³ Уредба о спровођењу оцјењивања усаглашености и начину именовања тијела за оцјењивање усаглашености производа („Службени гласник Републике Српске“, број 117/13).

³⁴ Закон о општој безбједности производа у Републици Српској („Службени гласник Републике Српске“, број 46/17).

³⁵ „Службени гласник Републике Српске“, број 95/19.

подзаконских аката)³⁶.

На интернет страници Републичког завода за стандардизацију и метрологију Републике Српске налази се Регистар важећих прописа Републике Српске који дефинишу техничке и друге захтјеве за производе. Закључно са 3. августом 2021. године у Регистру се налази укупно 1.216 важећих прописа Републике Српске. Значајан дио прописа који се налази у Регистру је преузет из претходног правног система (СФРЈ, СРБиХ, ФНРЈ прописи) и још нису замијењени новим прописима.

На интернет страници Републичког завода за стандардизацију и метрологију Републике Српске налази се и Регистар именованих тијела за оцјену усаглашености у Републици Српској. Закључно са 27. јулом 2021. године у Републици Српској је именовано 13 тијела за оцјену усаглашености³⁷.

У БиХ је на дан 15. март 2021. године акредитовано укупно 137 тијела, од којих 75 испитних лабораторија, 2 медицинске лабораторије, 8 калибрационих лабораторија, 3 сертификациона тијела и 49 инспекцијских тијела³⁸. Од укупног броја акредитованих тијела у БиХ, са сједиштем на територији Републике Српске акредитовано је 26 испитних лабораторија, 2 медицинске лабораторије, 2 калибрационе лабораторије, те 14 инспекцијских тијела. У области сертификационих тијела није акредитован ниједан привредни субјект из Републике Српске.

Уколико се посматрају акредитована тијела за оцјењивање усаглашености у БиХ према секторима прерађивачке индустрије, може се уочити да је:

- у сектору Металне и електроиндустрије акредитовано 9 испитних лабораторија, 1 сертификационо тијело и три инспекцијска тијела;
- у сектору Дрвне индустрије акредитована је 1 испитна лабораторија;
- у сектору Индустрија текстила, одјеће и коже акредитоване су 2 испитне лабораторије и 2 инспекцијска тијела;
- у сектору Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана акредитовано је 29 испитних лабораторија.

Од укупног броја акредитованих тијела у БиХ, на подручју Републике Српске налазе се свега 3 испитне лабораторије из сектора Металне и електроиндустрије и 8 испитних лабораторија из сектора Прехрамбене индустрије, индустрије пића и дувана.

На основу наведених података, може се констатовати да је број акредитованих тијела у Републици Српској недовољан, а да у појединим секторима прерађивачке индустрије не постоје. Стога домаћи произвођачи или увозници најчешће немају гдје обавити сертификацију и провјеру производа, те су приморани за то ангажовати страна тијела за оцјену усаглашености или то обавити у иностранству.

2.2.7. Стање приватизације, реструктурирања и стечаја у индустрији

Приватизација. Према подацима Инвестиционо-развојне банке Републике Српске, у периоду од почетка приватизације па до краја 2020. године, приватизовано је укупно 726 привредних друштава, од чега 235 привредних друштава из прерађивачке индустрије или

³⁶ Извор Министарство за европске интеграције и међународну сарадњу Републике Српске.

³⁷ <https://rzsm.org/tehprop/itrs>.

³⁸ Извор: Институт за акредитацију БиХ.

94% од укупног броја привредних друштава са државним капиталом из овог подручја индустрије.

Највећи број привредних друштава приватизован је у 2002. години (54), затим у 2003. години (45), у 2004. години (40) и у 2005. години (25). У периоду 2006–2020. година приватизовано је укупно 33 привредна друштва.

Имајући у виду дужину трајања процеса приватизације у индустрији, скроман прилив страних директних инвестиција, нових програма и технологија, ниску конкурентност привредних друштава, те број привредних друштава у стечају, можемо закључити да досадашњи процес приватизације није дао очекиване резултате.

На резултате, као и на дужину трајања процеса приватизације привредних друштава утицали су бројни фактори, а посебно веома лоше стање у већини привредних друштава. То се, прије свега, односи на високу задуженост, оптерећеност вишковима радне снаге, застарјеле технологије, неријешене имовинско-правне односе, губитак тржишта, одлазак квалификованих кадрова, недостатак капитала за покретање озбиљније производње и др.

Међутим, постоје позитивни примјери приватизације привредних друштава у случајевима гдје је пронађен квалификован и поуздан партнер, који је осим капитала, у ново друштво унио нове методе управљања и тржишни наступ на ширем свјетском тржишту.

Инвестиционо-развојна банка Републике Српске редовно прати реализацију уговорених обавеза привредних друштава из процеса приватизације државног капитала. У претходном периоду контролама је утврђено да у око 90% случајева купци државног капитала на прихватљив начин извршавају своје уговорене обавезе.

Табела 25. Преглед неприватизованих привредних друштава у секторима прерађивачке индустрије³⁹

Област	Број неприватизованих привредних друштава			
	државни капитал до 30%	већински државни капитал	100% државни капитал	Укупно
Метална и електроиндустрија	2	3	3	8
Дрвна индустрија	1	-	2	3
Прехрамбена индустрија, индустрија пића и дувана	1	-	1	2
Индустрија текстила, одјеће и коже	2	-	-	2
УКУПНО	6	3	6	15

Извор: Инвестиционо-развојна банка Републике Српске

Преостало је да се приватизује још 15 привредних друштава из прерађивачке индустрије, од чега је девет привредних друштава са 100% и већинским државним капиталом.

Реструктурирање. Неприватизованим привредним друштвима у Републици Српској дата је могућност да изврше финансијско реструктурирање дуга у процесу приватизације

³⁹ Нису уврштена привредна друштва која су у стечају.

државног капитала.⁴⁰ Ово је проистекло из потребе финансијског растерећења привредних друштава и консолидације њиховог пословања, а с циљем спровођења успјешне приватизације. Финансијско реструктурирање дуга привредног друштва врши се конверзијом дуга у акције привредног друштва. Дуг се односи на укупан дуг привредног друштва (главница и камата) настао по основу пореза и других обавеза према Буџету Републике Српске и кредита и осталих дуговања према ЈП „Робне резерве Републике Српске“. У периоду од 2008. до 2015. године поступак финансијског реструктурирања дуга спроведен је у шест привредних друштава прерађивачке индустрије, а у периоду од 2016. до 2020. године поступак финансијског реструктурирања дуга спроведен је у још три привредна друштва.

Стечај. Према подацима окружних привредних судова Републике Српске, у периоду од 2016. до 2020. године отворено је укупно 552 стечајна поступака над привредним друштвима прерађивачке индустрије. У истом периоду закључено је укупно 316 стечајних поступака, међу којима су и стечајни поступци који су отворени прије посматраног периода, односно прије 2016. године. Од укупног броја затворених стечајних поступка (316), свега два стечајна поступка или 0,6% су окончана кроз процес реорганизације.

Табела 26. Преглед отворених стечајних поступака у прерађивачкој индустрији у периоду 2016–2020. година

Окружни привредни суд	Број отворених стечајних поступака					Број затворених стечајних поступака				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Бања Лука	79	95	54	64	50	27	24	18	12	9
Источно Сарајево	13	18	11	20	5	8	6	8	8	4
Бијељина	6	10	7	9	4	15	20	11	16	10
Добој	13	9	11	13	7	12	9	18	13	8
Требиње	12	11	13	13	5	17	17	9	9	8
УКУПНО	123	143	96	119	71	79	76	64	58	39

Извор: Окружни привредни судови

Због недостатка стечајне масе затворено је 344 стечајна поступка у периоду од 2016. до 2020. године. У истом периоду отворено је укупно 920 ликвидационих поступака над привредним друштвима прерађивачке индустрије, а завршено је 911 ликвидационих поступака, међу којима су и ликвидациони поступци који су покренути прије 2016. године.

Објективни разлози нерјешавања стечајних предмета у краћем року односе се на немогућност продаје имовине стечајног дужника због непостојања интереса за њену куповину или економске ситуације, односно стања тржишта, затим дужину трајања парничних и управних поступака у вези са имовином, произашлих из стечаја или у вези са њим, непотпуне и лоше пословне документације стечајних дужника, те недостатак података, нетачни подаци и евиденције о имовини стечајних дужника. Субјективни разлози односе се на вођење више стечајних поступака од стране једног стечајног поступка, недовољну стручност и одговорност стечајних управника, као и изложеност

⁴⁰ Закон о приватизацији државног капитала у предузећима („Службени гласник Републике Српске“, бр. 51/06, 1/07, 53/07, 41/08, 58/09, 79/11 и 28/13).

притисцима од стране повјерилаца и других учесника у процесу стечаја, инертност повјерилаца и др.

Међутим, посљедњих година биљежи се значајно скраћење трајања стечајних поступака. Према подацима Министарства правде Републике Српске, скраћена је просјечна дужина трајања стечајног поступка са 51 мјесец на 12 мјесеци, тј. за 425% (привредна друштва са имовином која су покренула стечајни поступак по новом Закону о стечају), односно са 33 мјесеца на 11 мјесеци, тј. за 30% (сва привредна друштва са имовином и без имовине која су покренула стечајни поступак по новом Закону о стечају).

Такође, из буџета Републике Српске дата је значајна финансијска подршка за збрињавање радника који остану без запослења. У периоду од 1. јануара 2016. до 31. децембра 2020. године путем Програма социјалног збрињавања радника који ће процесом приватизације, стечаја и ликвидације предузећа остати без запослења збринуто је 3.656 радника из 80 привредних друштава из области прерађивачке индустрије, којима су уплаћени доприноси за пензијско и инвалидско осигурање и осигурање за вријеме незапослености у укупном износу од 16.914.229,92 КМ. Нека од највећих предузећа чији су радници збринути путем социјалног збрињавања у посматраном периоду су: АД „Новотекс“ Требиње „у стечају“ (1.259 радника), АД „Младост“ Мркоњић Град „у стечају“ (698 радника), АД Дрвна индустрија „Омар“ Кнежево „у стечају“ (309 радника) и АД Фабрика глинице „Бирач“ Зворник „у стечају“ (288 радника).

2.2.8. Утицај развоја индустрије на животну средину

Развој индустрије неизбежно оставља посљедице на животну средину, па се стога у планирању мора о томе водити рачуна како би се нежељени утицаји минимизирали. Доношењем Закона о заштити животне средине у Републици Српској⁴¹, као и Закона о управљању отпадом⁴², на другачији начин приступило се проблему угрожавања животне средине и збрињавања отпада, па тиме и изградњи нових и контроли рада постојећих индустријских постројења.

Законом о заштити животне средине уведен је механизам заштите свих сегмената животне средине и промовисано је смањено коришћење животне средине, те спречавање њеног оптерећивања и загађивања. Утврђене су обавезе побољшања и обнове оштећене животне средине, очување и заштита природних ресурса, њихово рационално коришћење, али и такав начин функционисања привреде којим се омогућава обнова природних ресурса.

Законом о управљању отпадом прописана су сва битна питања у вези са управљањем отпадом, а с циљем обезбјеђења услова за: управљање отпадом на начин који не угрожава здравље људи и животну средину; спречавања стварања отпада, посебно развојем чистијих технологија и рационалним коришћењем природних ресурса, као и отклањање опасности од његових штетних утицаја на здравље људи и животну средину; поновне употребе и рециклаже отпада, одвајања секундарних сировина од отпада и употреба отпада као извора енергије и др. услова везано за одлагање отпада и развој свијести о управљању отпадом.

⁴¹ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 71/12. 79/15 и 70/20.

⁴² „Службени гласник Републике Српске“, бр. 111/13, 106/15, 16/18 и 70/20.

Обавеза која проистиче из процеса придруживања је потпуно усклађивање прописа о заштити животне средине са законодавством Европске уније и подзаконски акти за чије доношење постоји правна основа донесени су у великој мјери. Одредбе Закона о заштити животне средине усклађене су са Директивом о процјени утицаја на животну средину и Директивом о индустријским емисијама на основу којих су донесени потребни подзаконски акти који прописују обавезу посједовања еколошке дозволе за сва постројења која могу бити изграђена и/или пуштена у рад, као и за постројења која су значајно промијењена. Резултати имплементације „еколошког законодавства“ Републике Српске су задовољавајући, и захваљујући њима значајан број индустријских постројења посједује еколошку дозволу. Према подацима Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију, на дан 6. април 2021. године укупно је издато 556 еколошких дозвола предузећима у Републици Српској.

Емисије загађивача из индустрије. Републички хидрометеоролошки завод је дефинисан као надлежна институција за успостављање и вођење Регистра постројења и загађивача Републике Српске. Одговорно лице постројења за које је издата еколошка дозвола дужно је да доставља извјештај Заводу о испуштањима и преносима загађујућих материја ван локације постројења. У протеклом периоду примјетан је тренд раста уписаних постројења у Регистар, тако да је у 2007. години било 7 уписаних постројења, а 2018. године 50 уписаних постројења.

Према подацима Републичког завода за статистику, укупна емисија гасова са ефектом стаклене баште повећава се из године у годину, па је у 2018. години већа за 2,7% у односу на 2016. годину, односно већа за 27% у односу на 2014. годину.

Укупна емисија гасова са ефектом стаклене баште у 2018. години износила је 9.824,3 Gg CO₂, од чега из енергетике 8.118,6 Gg CO₂ или 82,62%. У сектору енергетике највећа емисија гасова потиче из области Производња и трансформација енергије и износи 6.284,2 Gg CO₂ или 77,4% укупне емисије гасова из енергетике. Укупна емисија гасова са ефектом стаклене баште из сектора прерађивачка индустрија и грађевинарство у 2018. години износила је свега 569,8 GgCO₂ или 5,8% укупне емисије гасова.

Утицај индустрије на квалитет вода. Према подацима Републичког завода за статистику, укупна количина испуштених вода из индустрије у току 2019. године износи 10.671.000 m³, од чега из прерађивачке индустрије 6.528.000 m³ или 61,2%. Највећа количина отпадне воде испуштена из прерађивачке индустрије односи се на Производњу базних метала (2.244.000 m³ или 34,37%) и Производњу прехранбених производа (1.125.000 m³ или 17,23%).

Управљање отпадом. Према подацима Републичког завода за статистику, током 2018. године у подручјима Вађење руда и камена, Прерађивачка индустрија, Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација и Грађевинарство настало је укупно 58.083.090 t отпада, што је мање за 9,3% у односу на 2014. годину. Највећа количина отпада потиче из подручја Вађење руда и камена, и то 56.074.901 t или 96,5% од укупне количине насталог отпада.

У прерађивачкој индустрији настало је укупно 530.939 t отпада или 0,9% од укупне количине насталог отпада, од чега се највећи дио односи на област Производње базних метала, и то 452.742 t или 85,27% од укупно насталог отпада из прерађивачке индустрије.

Од укупне количине насталог отпада (58.083.090 t), 4.800 t или 0,008% односи се на опасни отпад. Највећу количину опасног отпада производи прерађивачка индустрија, и

то 4.335 t или 90,3% од укупне количине опасног отпада. У области Производња базних метала настаје 3.621 t или 83,5% од укупно насталог опасног отпада у прерађивачкој индустрији.

У категорији комуналног отпада у 2019. години, произведено је 399.826 t комуналног отпада, а прикупљено је укупно 275.858 t комуналног отпада, од којег 207.039 t или 75% се односи на комунални отпад прикупљен од домаћинства, а 68.819 t или 25% од других извора (пословни субјекти, отпад од одржавања и чишћења улица и др.). Количина прикупљеног отпада у 2019. години већа је за 13,7% у односу на 2015. годину.

У 2019. години укупно је предано на прераду 2.929 t отпада, од тога највише папира и картона, и то 2.615 t или 89%, 135 t пластике или 4,6%, 1 t метала или 0,03%, стакла 177 t или 6% и 0,4% осталог отпада⁴³.

2.2.9. Финансијска подршка развоју индустрије

Влада Републике Српске је у претходном периоду предузећима из индустрије одобравала финансијска средства на бесповратној и кредитној основи, чиме је допринијела расту и развоју индустрије, одржавању постојећих и отварању нових радних мјеста, те пружила подршку санирању штетних посљедица пандемије COVID-19 на пословање предузећа из области прерађивачке индустрије. Ради значаја, ова тема је обрађена засебно с циљем давања прегледа досадашњих облика подршке који доприносе опоравку, расту и развоју индустрије.

2.2.9.1. Финансијска подршка институција Републике Српске

Привредним друштвима из индустрије дата је у периоду 2016–2020. године финансијска подршка у укупном износу од око 208,6 милиона КМ, од чега је око 39,6 милиона одобрено од институција Републике Српске на бесповратној основи, док су преостала средства дата на кредитној основи. Према висини средстава, највећа подстицајна средства дата су за запошљавање и самозапошљавање радника, која су у периоду 2016–2020. година износила укупно око 21,7 милиона КМ или 55,8% укупно додијељених подстицајних средстава.

Програм подстицаја за инвестиционе пројекте. Министарство привреде и предузетништва Републике Српске је у 2019. и 2020. години спровело процедуре додјеле подстицајних средстава привредним друштвима за подршку реализацији њихових инвестиционих пројеката.

У 2019. години додијељена су подстицајна средства за 38 привредних друштава у укупном износу од 1.363.260 КМ, чиме је подржана реализација малих инвестиционих пројеката укупне вриједности 15.260.935,31 КМ. Највећи износ подстицаја одобрен је корисницима који послују у сектору Дрвне индустрије, и то 485.100 КМ или 35,58%, а затим корисницима који послују у сектору Металне и електроиндустрије у износу од 423.624 КМ или 31,07%.

⁴³ Извор: Републички завод за статистику Републике Српске.

Табела 27. Структура дјелатности пословања корисника подстицаја за директна улагања у мале инвестиционе пројекте у 2019. години

Дјелатност	Број корисника подстицаја	% учешћа у укупном броју корисника	Укупна вриједност додијељених подстицаја (КМ)	% учешћа у укупној вриједности подстицаја
Дрвна индустрија	14	36,84%	485.100	35,58%
Метална и електроиндустрија	11	28,95%	423.624	31,07%
Индустрија текстила, текстила, одјеће и коже	10	26,32%	358.960	26,33%
Индустрија гуме и пластике	3	7,89%	95.576	7,02%
УКУПНО	38	100%	1.363.260	100%

Извор: Министарство привреде и предузетништва Републике Српске

Сумирањем економско-финансијских показатеља пословања корисника подстицаја у 2019. години у односу на 2018. годину уочени су сљедећи ефекти додјеле подстицаја: раст укупног прихода за 8,94%, раст прихода од продаје учинака за 7,5%, раст прихода од продаје учинака на иностраном тржишту за 8,7%, те повећање запослених радника за 4,45% или за 368 радника.

Министарство привреде и предузетништва је у 2020. години спровело процедуру додјеле средстава привредним друштвима за подршку инвестиционим пројектима који се реализују у отежаним условима пословања изазваним пандемијом COVID-19. У том смислу додијељена су средства за 91 привредно друштво из области прерађивачке индустрије, у укупном износу од 1.957.058 КМ.

Подржани инвестициони пројекти у 2019. и 2020. години односили су се на набавку савремених технологија и опреме, тј. увођење нове или значајно побољшане постојеће технологије или набавку нове или коришћене опреме која није старија од 12 година.

Програм подстицаја за повећање плате радника. Министарство привреде и предузетништва је у сарадњи са Пореском управом Републике Српске у 2020. години спровело процедуру додјеле подстицаја за повећање плата радника за два обрачунска периода⁴⁴, у укупном износу од 8.035.997,83 КМ, од чега за први обрачунски период износ од 3.178.487,37 КМ, а за други обрачунски период износ од 4.857.510,46 КМ. Кроз додјелу подстицаја, подржано је повећање плата 13.052 радника у 452 привредна субјекта у првом обрачунском периоду и повећање плата 18.193 радника у 520 привредних субјекта у другом обрачунском периоду.

Посматрано по подручјима класификационе дјелатности, највећи износ подстицаја исплаћен је привредним субјектима из прерађивачке индустрије у укупном износу од око 3,1 милиона КМ или 38% од укупно исплаћеног подстицаја. У првом обрачунском периоду исплаћен је подстицај у износу од 1,21 милион КМ, за 142 привредна субјекта који су повећали плату за 5.424 радника, а у другом обрачунском периоду исплаћен је подстицај у износу од 1,86 милиона КМ, за 159 привредних субјекта који су повећали плату за 6.525 радника.

⁴⁴ Први обрачунски период је био од 1. јула до 31. децембра 2019. године, а други од 1. јануара до 30. јуна 2020. године.

Примјена ове мјере у 2020. години имала је позитиван утицај на цјелокупну привреду у смислу раста плата и повећања броја запослених радника, као и смањења штетних посљедица пандемије COVID-19 на пословање привредних субјеката. Најзначајнији ефекат код корисника подстицаја је повећање плата радника у 2020. години за око 20% у односу на почетни износ плате из марта 2019. године.

Подршка унапређењу привредних активности и побољшања пословања привредних друштава. Министарство индустрије, енергетике и рударства Републике Српске је у 2018. години додијелило субвенције за 20 привредних друштава из области прерађивачке индустрије у укупном износу од 1.230.000 КМ. Ефекти додијељених подстицаја односе се на раст броја запослених код корисника субвенција у 2019. години за 2,48% или за 42 радника у односу на 2018. годину.

Министарство енергетике и рударства је у 2019. години додијелило субвенције у укупном износу од 720.132,75 КМ за 17 привредних друштава из области индустрије. Позитивни ефекти додјеле овог подстицаја су били мањег обима с обзиром на то да су се пројекти реализовали у отежаним условима дјеловања пандемије COVID-19.

Субвенције су дате као подршка реализацији пројеката привредних друштава, чија намјена је била набавка производних машина или производне опреме; набавка специјализованих софтверских пакета за унапређење пословних процеса; увођење стандарда квалитета; израда индустријског дизајна, односно редизајна производа или амбалаже; увођење процеса производње новог производа или пружање нове услуге; спровођење маркетинг кампање, а у 2019. години и улагања у зграде, земљиште, те производне погоне и продајне просторе.

Подршка прерађивачким капацитетима у прехранбеној индустрији. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске је у току 2019. и 2020. године додијелило подстицајна средства прехранбеним прерађивачким капацитетима у укупном износу од 919.426,96 КМ. Подстицаји су исплаћени из буџетских средстава Републике Српске која су намијењена за подстицај пољопривреди и која на годишњем нивоу износе укупно 75 милиона КМ.

Табела 28. Подршка прерађивачким капацитетима у прехранбеној индустрији

Назив мјере	Година имплемент.	Укупно одобрена средства (КМ)
Инвестиције у модернизацију постојећих и изградњу нових прерађивачких капацитета	2019.	434.770
Инвестиције у складиштење и прераду пољопривредних производа	2020.	481.649,03
Опрема за прераду на газдинству		3.000,93
УКУПНО		919.426,96

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске

Ефекти додијељених подстицајних средстава у опрему, складишне и производне капацитете омогућили су проширење производње и прераде у постојећим и изградњу нових производних капацитета, те повећање броја запослених и очување постојећих радних мјеста у току 2020. године.

Финансијска подршка за развој технологија и иновације. Министарство науке и технологије, односно Министарство за научнотехнолошки развој, високо образовање и

информационо друштво Републике Српске је у периоду 2016–2020. године дало финансијску подршку пројектима развоја технологија, набавке опреме и учешћа на стручним скуповима о развоју технологија у укупном износу од 357.000 КМ, од чега је привредним субјектима из прерађивачке индустрије дата подршка у износу од 23.620 КМ.

По основу подршке иноваторству у периоду 2016–2020. године додијељена су средства у укупном износу од 263.000 КМ, од чега за организације иноваторства износ од 193.500 КМ, а за појединачне иноваторске радове износ од 69.500 КМ.

Грант за спровођење Стратегије развоја МСП, предузетништва и успостављање пословних зона. Министарство привреде и предузетништва Републике Српске је у 2018. години додијелило средства подршке у укупном износу од 50.000 КМ, путем којих је подржано одржавање сајмова, Занатско-предузетничка комора Републике Српске и Развојна агенција Републике Српске с циљем спровођења активности које су планиране наведеном стратегијом.

У 2019. години је из овог гранта дата подршка у укупном износу од 40.000 КМ, чиме је подржана Привредна комора Републике Српске, удружења жена и ЈУ Музеј Републике Српске. Такође, значајна подршка у укупном износу од 650.000 КМ дата је за успостављање пословних зона у општинама Власеница, Сребреница, Пелагићево и Источни Стари Град.

Пројекти запошљавања. Министарство рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске је у периоду 2016–2020. година давало подстицаје за запошљавање и samozapošljavanje, чиме је подржано запошљавање укупно 17.395 радника, од чега у прерађивачку индустрију запошљавање 6.068 радника. Највећи износ подстицаја по пројектима запошљавања у прерађивачкој индустрији реализован је 2019. године, када је запослено 2.328 радника.

Табела 29. Преглед подстицаја за запошљавање и samozapošljavanje у периоду 2016–2020. година

Година	Укупна средства (КМ)	Укупан број запослених радника	Од чега средства у прерађивачку индустрију (КМ)	Од чега број запослених у прерађивачкој индустрији
2016.	12.936.032	2.694	3.864.019,80	902
2017.	8.607.853,81	1.633	1.808.378,90	393
2018.	16.345.464	5.135	3.842.651,27	2.016
2019.	26.822.713,95	5.900	10.294.697,77	2.328
2020.	10.497.476,04	2.033	1.929.965,92	429
УКУПНО	75.209.539,80	17.395	21.739.713,66	6.068

Извор: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске

Подршка привредним субјектима из области текстила, одјеће и коже. Од 2011. године сектору Индустрије текстила, одјеће и коже се пружа системска подршка кроз примјену мање основице за обрачун доприноса за запослене. Основица доприноса за запослене који остварују мању плату од просјечне бруто плате у Републици износи 25% од просјечне мјесечне бруто плате исплаћене у Републици Српској за претходну годину према

последњем податку Републичког завода за статистику. Најзначајнији позитивни ефекти примјене ове мјере у протеклом периоду били су раст обима производње, раст извоза, већи укупни приходи, повећање броја запослених радника, те раст просјечне нето плате у овом сектору.

Кредитна средства Инвестиционо-развојне банке. Инвестиционо-развојна банка Републике Српске (ИРБ РС) у периоду 2016–2020. година пласирала је кредитна средства у укупном износу од око 404,8 милиона КМ, од чега су у прерађивачку индустрију пласирана кредитна средства у укупном износу од око 169 милиона КМ или 41,7%.

Табела 30. Преглед одобрених кредита ИРБ РС у периоду 2016–2020. година, у КМ

Година	Укупно		Прерађивачка индустрија	
	Број кредита	Износ	Број кредита	Износ
2016.	50	41.148.919	22	11.903.644
2017.	116	67.430.205	55	35.061.500
2018.	131	93.893.101,65	57	41.012.201,65
2019.	152	101.203.164,22	54	43.311.664,22
2020.	142	101.092.078,59	47	37.643.166
УКУПНО	591	404.767.468,46	235	168.932.175,87

Извор: Инвестиционо-развојна банка Републике Српске

У оквиру прерађивачке индустрије, највише средстава пласирано је у област Прерада дрвета и производа од дрвета и плута, сем намјештаја; производња предмета од сламе и плетарских материјала (61,2 милиона КМ или 36,2%), Производња прехранбених производа (45,1 милион КМ или 26,7%) и Производња готових металних производа, сем машина и опреме (16,8 милиона КМ или 10%).

Табела 31. Преглед одобрених кредита ИРБ РС привредним субјектима из прерађивачке индустрије у периоду 2016–2020. година, по намјенама у КМ

Година	Уговорени износ	Основна средства	Обртна средства	Рефинансирање	Плаћање пореских обавеза	Плаћање доспјелих обавеза
2016.	11.903.644	3.683.500	4.338.096,06	3.344.420,75	497.386,38	40.240,81
2017.	35.061.500	5.469.174,56	4.901.978,56	23.717.962,49	778.932	193.452,39
2018.	41.012.201,65	9.859.273,25	4.222.754,89	26.767.503,57	162.669,94	0
2019.	43.311.664,22	14.232.057,52	5.064.264,10	23.980.800,11	34.542,49	0
2020.	37.643.166	9.166.317,49	5.715.948,55	22.715.642,96	45.257	0
УКУПНО	168.932.175,87	42.410.322,82	24.243.042,16	100.526.329,88	1.518.787,81	233.693,20

Извор: Инвестиционо-развојна банка Републике Српске

Привредни субјекти прерађивачке индустрије су кредитна средства у највећој мјери користили за финансирање постојећих обавеза (59,5%), затим за основна средства (25%),

потом обртна средства (14,3%), док су за плаћање пореских и доспјелих обавеза кредитна средства коришћена у много мањој мјери (1,2%).

Имајући у виду просјечну номиналну каматну стопу на дугорочне кредите банкарског сектора Републике Српске (2016. године 6,6%, 2017. године 5,7%, 2018. године 5,42%, 2019. године 4,76%, 2020. године 5,17%), а која је виша од максималне каматне стопе ИРБ РС у истим периодима (2016, 2017. и 2018. године 4,4%, 2019. године 4,1%, 2020. године 3,6%) очигледан је ефекат у обезбјеђењу знатно повољнијих средстава у односу на тржишне услове. ИРБ РС је у наведеном периоду прилагођавала кредитне линије у складу са потребама привреде и тржишта, али и могућностима фондова којима управља.

Гаранције. Гарантни фонд је у периоду 2016–2020. године издао 92 гаранције у укупном износу од 17.422.948,99 КМ, по основу којих је привредним субјектима омогућено подизање кредита у укупном износу 40.721.093,40 КМ, од чега је у области прерађивачке индустрије издато 37 гаранција у укупном износу од 7.149.865,26 КМ и тиме је подржано 15.665.654,50 КМ кредитних пласмана. Највећи број и износ издатих гаранција у прерађивачкој индустрији био је очекивано 2020. године, када је издато 17 гаранција у укупном износу од 5.010.500 КМ, чиме су подржани кредити у укупном износу од 10.675.000 КМ.

Табела 32. Преглед издатих гаранција у периоду 2016–2020. година, у КМ

Година	УКУПНО			ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА		
	Број издатих гаранција	Износ издатих гаранција	Износ подржаних кредита	Број издатих гаранција	Износ издатих гаранција	Износ подржаних кредита
2016.	6	884.321,99	1.839.644	4	792.321,99	1.654.644
2017.	13	843.950	2.339.749,40	4	245.000	781.749,40
2018.	27	2.697.978	7.022.900	9	988.028	2.095.000
2019.	8	2.003.699	5.778.800	3	114.015,27	459.261,10
2020.	38	11.418.000	23.740.000	17	5.010.500	10.675.000
УКУПНО	92	17.847.948,99	40.721.093,40	37	7.149.865,26	15.665.654,50

Извор: Гарантни фонд Републике Српске

Најчешћа намјена кредитних средстава за која су издате гаранције била је за набавку основних средстава, обртних средстава за одржавање текуће ликвидности, исплате пореских и других фискалних обавеза, те репрограм претходних задужења.

Репрограмирање и одгода пореских обавеза. С циљем побољшања ликвидности привредних субјеката и одржавања континуитета у пословању, у складу са Законом о одгођеном плаћању пореског дуга⁴⁵, Министарство финансија и Пореска управа су у периоду 2016–2020. година извршили репрограм пореских обавеза привредних субјеката у укупном износу од око 68,91 милион КМ.

⁴⁵ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 94/15 и 28/21.

Табела 33. Репрограм пореских обавеза привредних субјеката у периоду 2016–2020. година

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	УКУПНО
Износ репрограмираних пореских обавеза (у мил. КМ)	13,77	9	12,80	13,86	19,48	68,91

Извор: Министарство финансија Републике Српске

Финансијска подршка привредним субјектима из области индустрије на локалном нивоу. Важно је напоменути да су развој индустрије, поред институција Владе Републике Српске, подржале и јединице локалне управе давањем разних видова подршке од којих су најзначајније: подршка запошљавању и samozapošljavanju, подршка за оснивање и развој индустријских зона, подршка за увођење стандарда квалитета (сертификација), стипендије ученицима и студентима који се школују за дефицитарна занимања, подршка за учешће на сајмовима, смањење комуналних и административних такси и накнада, субвенционисање трошкова превоза радника, субвенције за отварање нових и проширење постојећих производних погона и др.

2.2.9.1.1. Финансијска подршка за санирање посљедица пандемије

Влада Републике Српске је од почетка епидемије COVID-19 била посвећена анализи стања и доношењу мјера за ублажавање штетних посљедица на привреду. Све мјере које су донесене усклађиване су са потребама привреде и узимајући у обзир сугестије представника пословне заједнице, како би се пронашла најбоља решења за ублажавање штетних посљедица по привреду.

Најзначајније мјере за ублажавање економских посљедица изазваних болешћу COVID-19 односе се на пореске мјере, додјелу бесповратних средстава привредним субјектима и предузетницима за рјешавање посљедица пандемије COVID-19 за април 2020. године, успостављање Гарантног програма подршке привреди за ублажавање посљедица пандемије и др.

Одгода плаћања пореског дуга. У 2020. години донесено је 2.161 рјешење о одгођеном плаћању пореског дуга привредним субјектима из области индустрије у укупном износу од 42,01 милиона КМ са роком плаћања до 31. децембра 2020. године. Такође, одобрено је пролонгирање доспјелих рата по већ одобреним репрограмима за 92 пореска обвезника, у периоду трајања ванредне ситуације.

Подршка за санирање штетних посљедица пандемије COVID-19 за април 2020. године. Додијељена је подршка за 1.247 привредних субјеката из прерађивачке индустрије који су у априлу 2020. године дјелимично престали са радом или су имали смањен обим пословања, у укупном износу од 8.557.731,28 КМ, чиме је подржана исплата плата са припадајућим доприносима за 11.689 радника.

Гарантни програм подршке привреди за ублажавање посљедица пандемије COVID-19. Путем Гарантног програма у 2020. години дата је подршка привредним субјектима путем издавања гаранција у вриједности до 70% износа кредита код пословних банака. На дан 31. децембар 2020. године издате су гаранције у укупном износу од 2.642.500 КМ, чиме је подржано кредитно задужење 30 привредних субјеката из прерађивачке индустрије, у укупном износу од 3.775.000 КМ.

Поред поменутих мјера, спроводиле су се **привремене посебне мјере за олакшавање намирења кредита пласираних преко банака**, у виду одобрења мораторијума и грејс-периода, продужења крајњег рока за отплату кредита који се отплаћује ануитетно, продужења рока доспијећа кредита са једнократним доспијећем, одобравања додатног износа кредита, прилагођавања плана отплате или комбинације наведених мјера.

Према подацима Агенције за банкарство Републике Српске, закључно са 31. децембром 2020. године, банке са сједиштем у Републици Српској и пословне јединице банака из ФБиХ које послују на територији Републике Српске одобриле су 1.819 захтјева правних лица у укупном износу од 1.126.131 хиљаду КМ. Од укупно одобрених захтјева правним лицима, 350.889 хиљада КМ је активно (мораторијум 69.593 хиљаде КМ, грејс-период 185.662 хиљаде КМ и остале мјере 95.634 хиљаде КМ), док је истекло 775.242 хиљаде КМ. На привредне субјекте из прерађивачке индустрије односи се 459 одобрених захтјева у износу од 275.701 хиљада КМ, од чега је 95.202 хиљаде КМ активно на дан 31. децембар 2020. године (мораторијум 21.892 хиљаде КМ, грејс-период 45.234 хиљаде КМ и остале мјере 28.076 хиљада КМ), док је истекло 180.499 хиљада КМ.

Инвестиционо-развојна банка је увела могућност одобравања тромјесечног мораторијума на отплату обавеза, могућност продужења рока отплате кредита до пет година, као и могућност увођења додатног грејс-периода до 24 мјесеца. Такође, смањене су минималне излазне каматне стопе ИРБ РС (на 0,5 процентних поена) по кредитним линијама за почетне пословне активности, микробизнис у пољопривреди, пољопривреду и предузетнике и предузећа, а тиме и каматне стопе за крајње кориснике.

2.2.9.2. Фондови Европске уније

Европска унија издваја средства из заједничког буџета за спровођење реформи неопходних за напредак у процесу придруживања Унији. У наставку се даје преглед фондова Европске уније који су били на располагању Републици Српској / БиХ у протеклом периоду.

Инструмент за претприступну помоћ (ИПА). Циљ претприступних фондова је подршка државама потенцијалним кандидатима и кандидатима у испуњавању критеријума за чланство. У периоду 2007–2013. година Босни и Херцеговини, земљи са статусом тзв. „потенцијалног кандидата за чланство“, на располагању су биле прве двије компоненте Инструмента претприступне помоћи (ИПА): „Помоћ у транзицији и изградња институција“ и „Прекогранична сарадња“, док су преостале три компоненте: „Регионални развој“, „Развој људских ресурса“ и „Рурални развој“ биле резервисане искључиво за државе са статусом „кандидата“ за чланство у Европској унији. Укупна вриједност финансијске помоћи ЕУ за БиХ путем ИПА фондова у периоду 2007–2013. године износи цца 615 милиона евра⁴⁶. Међутим, имајући у виду намјену ових средстава, није било значајнијег коришћења средстава за потребе индустрије.

БиХ је по питању ИПА буџетског периода 2014–2020, тзв. „ИПА II“ могла користити исту помоћ као и земље са кандидатским статусом, с обзиром на то да помоћ више није била организована по компонентама. Циљ ИПА II је реформа унутар оквира раније одређених сектора који покривају подручја која су уско повезана са стратегијом проширења. Оваквим секторским приступом промовише се структурна реформа која ће помоћи у трансформацији датог сектора и његовом усклађивању са стандардима ЕУ. Укупан буџет

⁴⁶ Извор: Делегација Европске уније у БиХ.

ИПА II у периоду 2014–2020. година за БиХ износио је 552,1 милион евра, а у периоду 2014–2017. година износио је 165,8 милиона евра (не укључујући расподјелу за Прекограничну сарадњу).

Табела 34. Расподјела финансијске помоћи ЕУ за БиХ за период 2014–2017. година, у милионима ЕВРА

БиХ	2014.	2015.	2016.	2017.	Укупно 2014–2017.
А) Репорте у припреми за чланство у ЕУ	11	17	18	18	64
Демократија и управљање	31				31
Владавина права и темељна права	33				33
Б) Друштвено економски и регионални развој	24,7	11,7	13,7	13,7	63,8
Конкурентности и иновације: Стратегије локалног развоја	63,8				63,8
Ц) Запошљавање, социјалне политике, образовање, истраживање и иновације, промовисање родне равноправности и развој људских потенцијала	4	11	11	12	38
Образовање запошљавање и социјалне политике	38				38
УКУПНО	39,7	39,7	42,7	43,7	165,8

Извор: Делегација Европске уније у БиХ

У оквиру сектора Конкурентност и иновације дата је подршка бољем доношењу политика и спровођењу реформи у области економског управљања, конкурентности и развоја људских потенцијала, која је у периоду 2014–2017. година износила укупно 63,8 милиона евра. Преглед 37 пројеката у оквиру сектора Конкурентност и иновације доступан је на веб-страници Делегације Европске уније у БиХ⁴⁷, од којих се 19 пројеката, укупне вриједности око 37 милиона евра, директно односе на подршку индустрији, малим и средњим предузећима и предузетништву, те институцијама из области инфраструктуре квалитета.

У контексту спровођења пројеката који су финансирани из ИПА средстава (2016), значајно је споменути Пројекат Конкурентност и иновације: Локалне развојне стратегије – EU4Business који има за циљ да пружи подршку развоју приватног сектора у БиХ, те да ојача капацитете у БиХ за економски раст и запошљавање кроз подршку развоја конкурентности и иновација у извозно оријентисаним секторима, туризму, пољопривредно-прехрамбеном сектору, руралном развоју и предузетништву. Укупан буџет пројекта EU4Business износи 16,1 милион евра.

Кроз овај пројекат, у 2020. години су додијељена бесповратна средства у вриједности 8,74 милиона евра за ублажавање економских посљедица кризе изазване вирусом COVID-19 и одобрена су додатна средства у износу од 10 милиона евра у оквиру пројекта EU4BusinessRecovery.

У извозно оријентисаним секторима одобрена су средства у износу од 4,2 милиона евра бесповратних средстава за пројекте који подржавају развој конкурентности у секторима Метална и електроиндустрија, Дрвна индустрија, Индустрија пластике и ИТ. Средства су додијељена за реализацију 34 пројекта у БиХ, чија је укупна вриједност 7,1 милиона евра,

⁴⁷ <http://projects.europa.ba/Sectors/Projects/6>.

од чега 10 пројеката за развојна партнерства која се баве уклањањем препрека за иновације, а 24 пројекта се односе на директну подршку предузећима за потребе реализације пројеката који доприносе повећању извоза и стварању нових радних мјеста, те побољшању њихових иновативних капацитета. Од укупног броја подржаних пројеката, 15 пројеката спроводе апликанти из Републике Српске.

Пакет ИПА II за 2019. годину износи укупно 85,5 милиона евра и оперативан је од септембра 2020. године, док је пакет ИПА II за 2020. годину у укупној вриједности 91,5 милиона евра усвојен средином 2020. године.

Узимајући у обзир новонасталу ситуацију проузроковану пандемијом вируса COVID-19 и неопходност санирања посљедица и опоравак привреде, као и рјешавање питања миграција, у 2020. години је извршено преусмјеравање средстава из пакета ИПА за 2018, 2019. и 2020. годину с циљем ублажавања посљедица COVID-19 и миграција. Из ИПА 2020. преузет је износ од 14 милиона евра за мала и средња предузећа, тако да се планиране активности наставе.

Поред преусмјеравања средстава, Европска Комисија је у оквиру пакета ИПА II за 2020. годину усвојила посебан програм специјалних мјера намијењен ублажавању посљедица COVID-19, вриједности 23 милиона евра, који је намијењен областима здравља, малих и средњих предузећа и пољопривреде.

У протеклом периоду Република Српска / БиХ могла је да учествује у транснационалним и прекограничним програмима. Међутим, учешће Републике Српске у овим програмима је било веома мало, поготово учешће пројеката чија намјена је подршка развоју индустрије. Такође, кроз Инвестициони оквир за Западни Балкан (WBIF) било је обезбијеђено финансирање и техничка помоћ за стратешка улагања, али за намјене изградње инфраструктуре и сектор енергетике.

Програми ЕУ. Република Српска / БиХ имала је могућност учешћа у програмима ЕУ: Ерасмус плус, Хоризонт 2020, Европа за грађане, Креативна Европа, Фискалис, Царине, КОСМЕ и Трећи програм Уније за дјеловање у области здравства, од којих су за сектор индустрије релевантни програми Хоризонт 2020 и КОСМЕ.

Хоризонт 2020 – Оквирни програм за истраживање и иновације (Horizon 2020) имао је за циљ да пружи подршку у области истраживања и иновација, као и да допринесе изградњи друштва и привреде који су засновани на знању и иновацијама покретањем нових истраживања, развоја и финансирања иновација. У програму Хоризонт 2020 су могли да учествују истраживачке групе на универзитетима, истраживачки институти, појединачни истраживачи, мала и средња предузећа, велике компаније, као и остале владине, невладине и приватне организације и институције. У оквиру овог програма, БиХ је повукла више од 6,1 милион евра. Европска комисија је подстакла БиХ да знатно повећа напоре и подршку јачању капацитета за истраживање и иновације у БиХ, те да у потпуности искористи учешће у програмима ЕУ као што је програм Хоризонт 2020⁴⁸.

КОСМЕ програм ЕУ за јачање конкурентности малих и средњих предузећа (COSME)⁴⁹. КОСМЕ је програм Уније за јачање конкурентности малих и средњих предузећа, чији је

⁴⁸ Информација о обавезама које за БиХ и Републику Српску проистичу из процеса придруживања ЕУ са прегледом мјера и активности реализованих током 2020. године – Четврти састанак Пододбора за иновације, информационо друштво и социјалну политику између ЕУ и БиХ (Брисел, 20. фебруар 2020. године).

⁴⁹ енгл. The EU Programme for Competitiveness of Small and Medium-Sized Enterprises.

циљ повећање конкурентности, развој предузетништва и стварање позитивне предузетничке климе, а што се намјерава постићи кроз: олакшавање приступа финансирању за предузећа, олакшавање приступа тржишту ЕУ и изван Уније, олакшавање услова за пословање и промоција предузетништва и предузетничке културе.

2.3. SWOT АНАЛИЗА ИНДУСТРИЈЕ

SWOT анализа је кључно средство за одређивање компаративних предности индустрије Републике Српске, која упућује на развојне циљеве и приоритете.

Сваки привредни субјекат, у оквиру одређене области индустрије, мора водити рачуна о унутрашњој организацији и спољном окружењу. Утицаји спољне околине на пословање привредних субјеката могу бити позитивни, са аспекта стварања прилика за раст конкурентности, проналазак нових тржишта и пословних партнера. Са друге стране, утицаји спољне околине на пословање привредних субјеката могу бити и негативни, са ефектима стварања пријетњи.

SWOT анализа даје објективну оцјену о усклађености способности привредних субјеката са условима у околини. У том контексту SWOT анализа се може разумјети као приказ унутрашњих снага и слабости и спољних прилика и пријетњи са којима се суочава индустрија. SWOT анализа ће послужити у идентификацији стратегије којом ће се на најбољи могући начин искористити снаге и минимизирати слабости, те капитализовати прилике и минимизирати пријетње у индустрији.

SWOT анализа се може посматрати на нивоу комплетне индустрије, на нивоу њених области и на нивоу самих привредних субјеката. Фокус ове анализе је на нивоу индустрије, уз напомену да процјене за тај ниво могу значајно да одступају од процјене за ниво привредног субјекта, с обзиром на то да у једној области индустрије постоје привредни субјекти са различитим стратешким позиционирањем у односу на факторе спољне (прилике и пријетње) и унутрашње околине (снаге и слабости).

За израду SWOT анализе коришћени су подаци из примарних и секундарних извора. Примарни подаци су прикупљени путем анкетног испитивања привредних друштава, а секундарни подаци су прикупљени од институција које се службено баве прикупљањем и обрадом података.

Табела 35. SWOT анализа индустрије Републике Српске

S (Strengths) – СНАГЕ	W (Weaknesses) – СЛАБОСТИ
- Релативно повољан географски положај и близина кључних тржишта; - Релативно развијена инфраструктура (енергетика, телекомуникације); - Дугогодишња традиција производње и индустријска култура; - Расположива релативно јефтина радна снага; - Довољне количине и конкурентна цијена електричне енергије; - Расположиви природни ресурси (дрво, вуна, кожа...); - Национални третман иностраних инвестиција; - Законска уређеност финансијског тржишта;	- Низак ниво искоришћености производних капацитета; - Употреба застарјеле енергетски интензивне технологије и опреме; - Низак ниво инвестиција у модернизацију опреме и технологију; - Недовољно инвестирање у истраживање, иновације и развој; - Ниска стопа продуктивности у индустрији; - Висока увозна зависност појединих индустријских области; - Низак ниво конкурентности производа; - Високо учешће производа са ниским нивоом додате вриједности у извозу;

▪ Примјена споразума о слободној трговини, економској и трговинској сарадњи, унапређењу и заштити инвестиција, избегавању двоструког опорезивања и др; ▪ Примјена Споразума о стабилизацији и придруживању ЕУ;	▪ Неиспуњавање одговарајућих стандарда квалитета; ▪ Недостатак тијела за оцјену усаглашености производа; ▪ Недостатак квалификоване радне снаге, коју захтијева тржиште рада; ▪ Недовољна савремена знања и вјештине радне снаге; ▪ Све неповољнија демографска структура радно способног становништва; ▪ Недостатак капацитета за развој и иновације; ▪ Лош маркетиншки наступ; ▪ Недостатак/недовољна развијеност кластера и других форми удруживања; ▪ Недовољна повезаност привредних субјеката са универзитетима и развојно – истраживачким институцијама; ▪ Неповољни услови прибављања финансијских средстава; ▪ Недовољна употреба обновљивих извора енергије, неразвијен систем управљања отпадом и ниска стопа рециклирања; ▪ Низак ниво свијести о потреби дигитализације и интернализације, те увођења мјера циркуларне и зелене економије;
О (Opportunities) – ПРИЛИКЕ	Т (Threats) – ПРИЈЕТЊЕ
▪ Значајно регионално тржиште без језичких баријера и са традиционалним пословним везама; ▪ Релативно добра комуникацијска повезаност са Европом и свијетом; ▪ Приступ трговинским и другим интеграцијама (CEFTA, ЕУ зона, EFTA); ▪ Интернализација предузећа; ▪ Дигитализација привреде и друштва; ▪ Реструктурирање привредних субјеката; ▪ Програми и фондови за подршку индустријском развоју (ЕУ фондови, Свјетска банка, Европска банка за обнову развој, WTO); ▪ Преузимање стандарда и техничких прописа са ЕУ ▪ Развој пословних инкубатора, кластера, научно-технолошких паркова, центара за трансфер технологија и развој производа; ▪ Развој индустријских зона; ▪ Коришћење искустава и добрих пракси; ▪ Успостављање сарадње са институцијама које дају подршку развоју; ▪ Јачање преноса резултата из научноистраживачког у сектор индустрије; ▪ Промоција индустрије Републике Српске и програми привлачења инвеститора; ▪ Сарадња са компанијама из ЕУ и преузимање знања и технологије; ▪ Коришћење домаћих ресурса;	▪ Политичка нестабилност у БиХ; ▪ Пандемија вируса корона и спор опоравак свјетске и европске привреде; ▪ Жестока конкуренција из свих дијелова свијета (глобализација); ▪ Висока емиграција становништва и негативан природни прираштај; ▪ Недостатак мотива за инвестирање у индустрију; ▪ Недостатак капитала за развој индустријског сектора; ▪ Ограничена средства за улагање у инфраструктуру и савремене технологије; ▪ Потешкоће у усвајању међународних техничких стандарда; ▪ Друштвена и социјална давања која оптерећују пословање; ▪ Динамика спровођења реформи тржишта рада и образовања; ▪ Слаби административни капацитети за апсорпцију доступних претприступних инструмената; ▪ Недовољно ефикасно судство; ▪ Климатске промјене и угрожавање животне средине.

- Повећање енергетске ефикасности и степена поновне употребе ресурса у индустријској производњи;

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА СПРОВЕДЕНЕ SWOT АНАЛИЗЕ

- Најзначајније предности (снаге) индустрије су дугогодишња традиција, релативно развијена инфраструктура, јефтина радна снага, природни ресурси, те повољан географски положај и близина кључних тржишта.
- Најзначајније слабости индустрије су низак ниво конкурентности као резултат недовољне искоришћености производних капацитета, примјене застарјеле технологије, недостатка стручне радне снаге и савремених знања, недовољно инвестирање у истраживање, иновације и развој, те недовољно развијен систем инфраструктуре квалитета.
- Најзначајније прилике за даљи развој индустрије су побољшање пословног окружења, програми привлачења инвеститора, проширење тржишта и приступ трговинским и другим интеграцијама, сарадња са институцијама за подршку развоју, дигитализација, те програми и фондови за подршку развоју индустрије.
- Најзначајније пријетње за даљи развој индустрије су спор опоравак свјетске и европске привреде након пандемије COVID-19, велика конкуренција из свих дијелова свијета (глобализација), политичка нестабилност у БиХ, висока емиграција радно способног становништва, те ограничена средства за улагање у развој, савремене технологије, иновације и дигитализацију.

2.4. ЕВАЛУАЦИЈА АНКЕТЕ СА ПРИВРЕДНИМ ДРУШТВИМА С ЦИЉЕМ ИДЕНТИФИКОВАЊА ОГРАНИЧЕЊА И ПРОБЛЕМА У ПОСЛОВАЊУ

Ради идентификовања унутрашњих и спољних ограничења за одрживи раст и развој индустрије у Републици Српској, анализирани су резултати добијени анкетирањем привредних друштава из прерађивачке индустрије.

Анализом је обухваћено пет група ограничења у пословању, и то: опште окружење, пословно окружење, радна снага као фактор ограничења, систем пословне подршке и остала ограничења.

За сваки појавни облик анкетираним привредним друштвима дате су три могућности оцјене утицаја на пословање. Прво, одговор „**важно ограничење**“ који означава врло сложен негативан утицај на пословање, тако да је неопходна хитна акција на рјешавању проблема. Друго, одговор „**мање важно ограничење**“ који појаву верификује као проблем у пословању, али њен интензитет је подношљив за привредно друштво и не захтијева хитно реаговање. Треће, одговор „**није ограничење**“ који дату појаву третира као неутралну у пословању или као појаву без великог утицаја.

2.4.1. Опште окружење

Највећи проблем у пословању привредних друштава из домена „Опште окружење“ је незаштићеност домаће производње од јефтиног увоза (нелојална конкуренција), а за шта се изјаснило 62,69% анкетираних привредних друштава.

Такође, привредна друштва су се изјаснила да велики проблем представља неизграђена пословна инфраструктура (56,72%), прекомјеран увоз (52,24%), недовољна страна улагања (44,78%), као и политичка нестабилност у БиХ (40,30%).

Графикон 16. Ограничења у пословању из групе „Опште окружење“

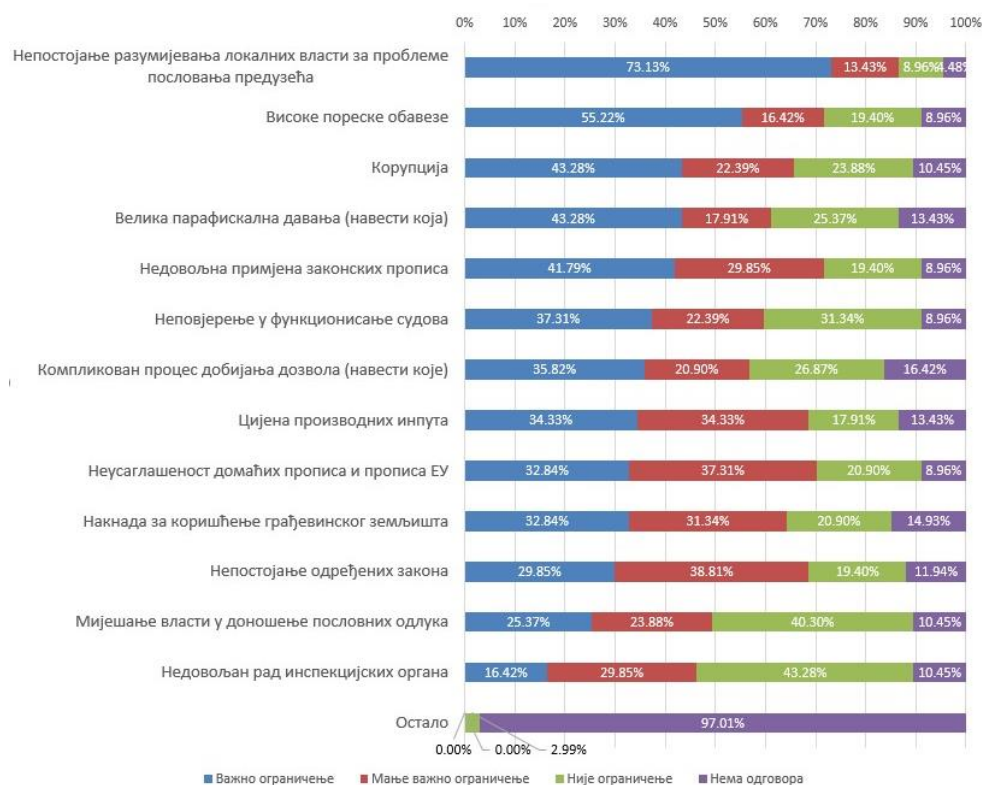
Извор: Анкета, Министарство привреде и предузетништва Републике Српске

Мање важни проблеми (ограничења) у пословању привредних друштава односе се на царинске политике, саобраћајну инфраструктуру и процедуре у спољнотрговинској размјени.

2.4.2. Пословно окружење

Привредна друштва изјаснила су се да је највећи проблем из домена „Пословно окружење“ непостојање разумијевања локалних власти за проблеме пословања предузећа (73,13%). Значајна ограничења за пословање привредних друштава представљају фискална и парафискална давања (око 50%), корупција (43,28%) и недовољна примјена законских прописа (41,79%).

Графикон 17. Ограничења у пословању из групе „Пословно окружење“

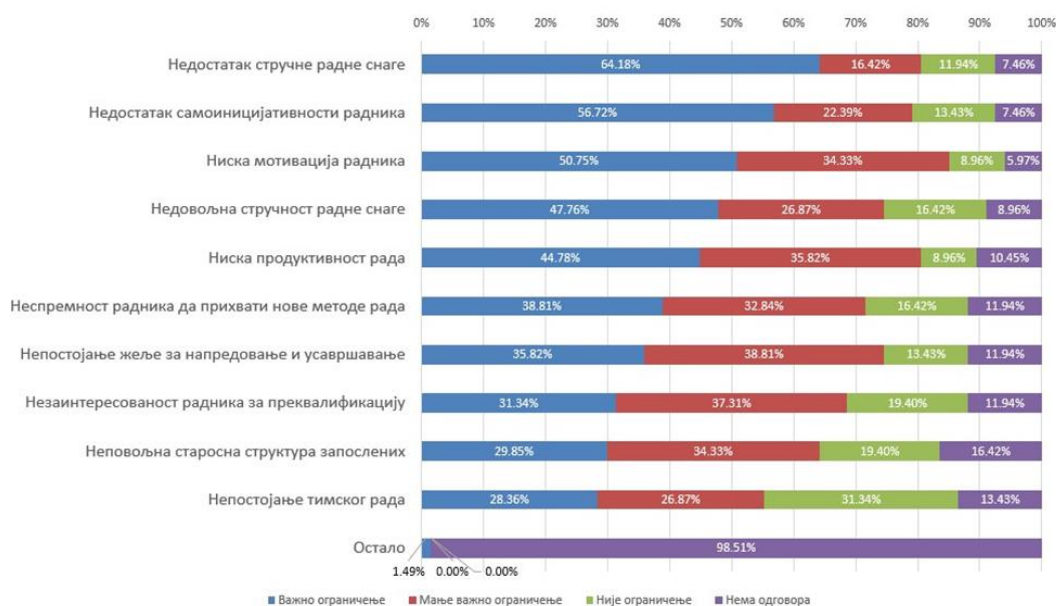
Извор: Анкета, Министарство привреде и предузетништва Републике Српске

Мање важна ограничења односе се на компликован процес добијања различитих дозвола, непостојање одређених закона, цијену производних инпута и неусаглашеност домаћих процеса са прописима ЕУ.

2.4.3. Радна снага као фактор ограничења

Највећи проблем у пословању привредних друштава из домена „Радна снага као фактор ограничења“ представља дисбаланс између понуде и потражње радне снаге у погледу њене стручности и квалификација, те се 64,18% привредних друштава изјашњава да је недостатак стручне радне снаге највеће ограничење из овог домена.

Графикон 18. Радна снага као фактор ограничења

Извор: Анкета, Министарство привреде и предузетништва Републике Српске

Поред наведеног, привредна друштва су се изјаснила да је значајно ограничење за њихов даљи развој недостатак самоиницијативности радника (56,72%), ниска мотивација радника (50,75%), недовољна стручност радне снаге (47,76%) и ниска продуктивност рада (44,78%).

Као мање важна ограничења наводе се непостојање жеље за напредовање и усавршавање и незаинтересованост радника за преквалификацију.

2.4.4. Систем пословне подршке

Највећи проблеми у пословању привредних друштава из домена „Систем пословне подршке“ су високе провизије банака, недовољне субвенције за подршку развојним пројектима привредних субјеката и високе камате на кредите, како се изјаснило преко 70% анкетираних.

Графикон 19. Систем пословне подршке као фактор ограничења

Извор: Анкета, Министарство привреде и предузетништва Републике Српске

Значајан број привредних друштава изјашњава се да су ограничења за њихов даљи развој неодвољни подстицаји за увођење савремених технологија (62,69%) и за иновације (52,24%), те недовољна подршка развојних агенција (53,73%).

Недостатак испитних лабораторија према резултатима анкете представља мање важно ограничење за пословање привредних друштава.

2.4.5. Остала ограничења

Највећи проблеми у пословању привредних субјеката из домена „Остала ограничења“ односе се на недовољно инвестирање у технологију (56,72%), проблем проналаска тржишта (50,75%) и застарјеле технологије (46,72%).

Графикон 20. Остала ограничења у пословању

Извор: Анкета, Министарство привреде и предузетништва Републике Српске

Значајна ограничења представљају високе царине на увоз, недовољна промоција и финансијска недисциплина пословних партнера.

2.4.6. Утицај пандемије COVID-19 на пословање

Имајући у виду да је у 2020. години проглашена пандемија COVID-19, дио анкетног упитника садржавао је сет питања која су се односила на утицај пандемије на пословање привредних друштава из прерађивачке индустрије.

На основу обрађених резултата анкете, може се констатовати да је пандемија COVID-19 утицала на пословање 94% анкетираних привредних друштава, док се 4,5% анкетираних изјаснило да пандемија није утицала на пословање, а 1,5% није дало одговор.

Везано за утицај пандемије на остварење финансијских резултата уочено је сљедеће:

- 76% привредних друштава се изјаснило да је забиљежен пад прихода, који је просјечно износио 23% за сва анкетирана привредна друштва;
- 57% привредних друштава је имало пад извоза, који је у просјеку смањен за 26%;
- 27% привредних друштава је имало смањење броја запослених радника, које је у просјеку износило 15%.

У погледу висине финансијске штете коју су претрпјели у 2020. години као посљедица дјеловања пандемије COVID-19, 7% анкетираних привредних друштава је имало финансијску штету до 50.000 KM, 6% штету од 50.000 до 100.000 KM, 51% штету од 100.000 до 500.000 KM, 15% штету од 500.000 до 1.000.000 KM, док се 6% није изјаснило.

Мишљење анкетираних привредних друштава је да се опоравак од штетних посљедица пандемије не може очекивати у првој половини 2021. године, 27% привредних друштава сматра да би опоравак пословања могао бити у другој половини 2021. године, док 61% сматра да је период опоравка неизвјестан. Само код 9% анкетираних привредних друштава пословање је већ нормализовано, а 3% није дало одговор у вези са опоравком свог пословања.

3. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ, ПРИОРИТЕТИ И МЈЕРЕ

3.1. ВИЗИЈА И МИСИЈА РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ

Визија развоја индустрије је став према жељеној будућности индустрије и заснива се на увјерењу да се може утицати на њену будућност. Јасна визија мотивише и усмјерава на акцију која ће омогућити квалитетну промјену.

На основу резултата ситуационе анализе, односно имајући у виду достигнути ниво развијености индустрије Републике Српске, дефинисана је **визија развоја индустрије Републике Српске** у наредном периоду, која гласи:

„Јака, одржива и глобално конкурентна индустрија Републике Српске, која свој развој базира на знању, иновацијама и развоју дигиталне, зелене и кружне економије, са значајним запошљавањем и учешћем у БДП-у, снажно подржава привредни раст и подизање квалитета живота грађана.

3.2. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ

Индустријска политика представља скуп циљева и мјера којим се дефинише намјеравана интервенција Владе у сегменту структуре индустрије како би се промовисао општи привредни раст⁵⁰. Динамичан, паметан, одржив и инклузиван раст приоритет је број један за индустријску политику Републике Српске.

Европска комисија⁵¹ дефинише индустријску политику као хоризонталну по природи у смислу њеног основног циља да омогући одговарајући амбијент за раст индустријске конкурентности. У ширем смислу, индустријска политика неминовно обједињује хоризонталне политике и примјену вертикалних секторских политика, које се односе на појединачне секторе индустрије.

Индустријска политика, као скуп мјера и активности, доприноси стварању више додане вриједности, што је уједно и главни циљ привредне активности једне економије.

Реализацијом индустријске политике доприноси се остварењу постављених стратешких циљева, од којих је приоритетни свакако онај који се односи на повећање конкурентности индустријских производа и услуга. У савременој, глобалној светској економији конкурентност постаје један од примарних интереса и заузима средишње мјесто у стратешким размишљањима влада, привреде и предузећа. Већина економиста слаже се да је 21. вијек период глобалне или међународне економске конкуренције држава захваљујући процесу глобализације.

Закључак претходно спроведене анализе конкурентности је да је БиХ најмање конкурентна земља од свих земаља у регији када су стубови конкурентности у питању. Извјештај о конкурентности показује слабости на које доносиоци одлука морају обратити пажњу, те убрзано радити на њиховом рјешавању, како би се створили услови у којима би се исплатило инвестирати у земљу, а самим тиме повећале могућности за осигурање благостања свих грађана.

Стога је потребно осмислити Стратегију која ће конкурентност на бази компаративне предности, као што је на примјер нижа цијена производа, замијенити конкурентношћу на

⁵⁰ World Bank (1993): The East Asian Miracle, Washington DC, The World Bank, str. 354.

⁵¹ European Commission (2002): Industrial policy in an enlarged Europe, str. 3.

бази конкурентске предности високотехнолошких производа, који стварају већу додану вриједност, тј. индустрије засноване на знању. Модел сустизања развијених земаља треба да буде базиран на индустријски вођеном развоју који подразумијева савремену производњу и услуге високог степена додате вредности, базиране на принципима 4.0 индустријске револуције.

Главна сврха Стратегије је успостављање стратешког оквира и приоритета за индустријски развој, који су реални и оствариви, узимајући у обзир расположиве природне, људске и финансијске ресурсе за реализацију динамичног економског раста, одрживог развоја и раста броја запослених радника.

Стратегија ће обухватити хоризонталне политике које су исте за све индустријске секторе, али и вертикалне индустријске политике. Хоризонтална индустријска политика се бави питањима образовања, подстицања развоја и иновативности, дигиталне трансформације, инвестицијама, интернационализацијом, зеленом и циркуларном економијом и др., додирујући се у свим овим областима са питањима побољшања повољног пословног окружења. Вертикална индустријска политика примјењује се на приоритетне индустријске секторе и области, које имају највећи утицај на раст и развој индустрије, односно привреде у цјелини, а како би се примјеном одговарајућих политика управо на ове области постигли најбољи резултати и ефекти на привредни раст.

Стратегија и комплементарне политике које имају утицај на развој индустрије морају бити добро повезане и циљане, укључујући у развојни оквир нова подручја, прије свега мјере које се односе на дигитализацију друштва и економије и јачање зелене и ресорно одрживе економије, односно кружне економије.

Полазећи од чињеница да не постоји успјешно друштво без исто тако успјешне привреде, нити успјешна привреда без подједнако успјешне индустрије, те да је индустрија витални елеменат сваког друштва, за Републику Српску је од суштинског значаја да индустријски развој добије статус дугорочног друштвеног приоритета највишег значаја.

У Стратегији су анализирани макроекономски показатељи и кретања у индустрији који се односе на претходни петогодишњи период (2016–2020. година). Да би добили цјеловиту слику стања, досадашњих кретања и нивоа развијености индустрије, те како би дефинисали приоритете и циљеве њеног даљег развоја, указаћемо на неке чињенице спроведене анализе.

На стање у индустрији посљедње двије године негативно су утицала кретања на свјетском тржишту и посљедице дјеловања пандемије COVID-19, који су проузроковали пад продаје, а самим тиме и пад обима производње, извоза, а у неким индустријским областима и пад запослености. Међутим, макроекономски показатељи у другој половини 2020. године и првој половини 2021. године указују на опоравак индустријске производње, који је видљив кроз повећање стопе реалног раста БДП-а, раст обима индустријске производње и извоза. Истовремено, подршка опоравку и ревитализацији индустријских сектора препозната је као примарни циљ који у наредном периоду треба да омогући производне процесе засноване на савременим техничким и технолошким достигнућима.

Иако су посљедњих година остварени видни резултати на успостављању повољнијег макроекономског амбијента и на плану обнове и реконструкције привреде/индустрије Републике Српске и даље постоје одређене тешкоће и ограничења за њен развој.

Сектор индустрије је кључан сектор за стварање додате вриједности и запослености, за раст продуктивности и других сектора, те посредно за економски развој и раст конкурентности једне економије. И поред чињенице да је ријеч о претежно извозном сектору, значајно је нагласити да у структури производње и извоза учествују производи ниже фазе прераде, сировине или производи са ниском додатном вриједношћу.

Због доминантног учешћа радно интензивне индустрије, односно индустрије базиране на лопн пословима, те ниске техничко-технолошке сложености производа, додатни отежавајући фактор у развоју прерађивачке индустрије је директна зависност од коопераната са којима послују у производном ланцу вриједности, што утиче на неадекватно прилагођавање промјенама које се дешавају у глобалном окружењу. Наведено је посебно дошло до изражаја у периоду пандемије COVID-19, јер је због немогућности, како набавке сировине, тако и пласмана готових производа, дошло до престанка производног процеса у већини компанија. Поред тога, значајан недостатак представља одсуство диверзификације у погледу броја и врсте производа који се извозе, као и броја земаља у које се извози.

Кључне препреке за конкурентност и инклузиван раст прерађивачке индустрије су: недостатак обртних средстава због смањења пословних активности услед штетног утицаја пандемије, ниска конкурентност производа, незадовољавајући ниво инвестиција, низак ниво технолошког развоја, недостатак стручне радне снаге и развојних капацитета⁵². У наредном периоду ће бити настављене иницијативе и реформски процеси који су започети у претходном периоду, имајући у виду да се ради о сложеним и опсежним вишегодишњим реформским процесима, чија имплементација ће допринијети реализацији циљева индустријске политике.

Стратешки фокус у наредном периоду ће се усмјерити у правцу развоја производње више фазе прераде, засноване на знању и иновацијама, уз примјену дигиталних технологија и постепени прелазак на зелену и кружну економију. У складу са стратешким опредјељењима одрживог развоја и поштујући приоритете паметне специјализације, питање развоја зелене економије реализоваће се уз обезбјеђивање ресурсне ефикасности која подразумева одрживо управљање и коришћење ресурса и очување квалитета животне средине уз увођење принципа кружне економије и усмјерење на одрживу производњу и потрошњу уз минимална загађења и количину отпада.

Имајући у виду резултате спроведених анализа и истраживања у склопу израде ове стратегије, може се закључити да је **општи циљ подизање конкурентности индустрије Републике Српске**. Овај циљ директно подржава остварење дефинисане визије развоја индустрије, с обзиром на то да само конкурентна индустрија даје значајан допринос високом одрживом привредном расту Републике Српске и бољем квалитету живота њених грађана.

У смислу реализације општег циља подизања конкурентности индустрије и узимајући у обзир постављену визију развоја индустрије, дефинишу се **стратешки циљеви развоја прерађивачке индустрије у периоду 2021–2027. година**, и то:

⁵² Програм економских реформи Републике Српске за период 2021–2023. година.

- 1. ПОВЕЋАТИ ПРОИЗВОДЊУ ВИШЕ ФАЗЕ ПРЕРАДЕ**
- 2. СМАЊИТИ СПОЉНОТРГОВИНСКИ ДЕФИЦИТ У ИНДУСТРИЈИ**
- 3. ПОВЕЋАТИ ЗАПОСЛЕНОСТ У ИНДУСТРИЈИ**
- 4. ПОВЕЋАТИ ИНВЕСТИЦИЈЕ У ИНДУСТРИЈУ**
- 5. СМАЊИТИ ШТЕТНЕ УТИЦАЈЕ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

У наставку је дат преглед стратешких циљева, приоритета и мјера за реализацију Стратегије. Конкретне активности, носиоци активности, рокови и потребна средства за њихову реализацију детаљно су разрађени у Акционом плану, који се налази у прилогу Стратегије. Поједине мјере и активности спроводиле су се у претходном стратешком периоду и настављају се реализовати у периоду спровођења ове стратегије, док су неке мјере и активности у потпуности нове.

Табела 36. Преглед стратешких циљева, приоритета и мјера

СТРАТЕШКИ ЦИЉ	ПРИОРИТЕТ	МЈЕРА
1. ПОВЕЋАТИ ПРОИЗВОДЊУ ВИШЕ ФАЗЕ ПРЕРАДЕ	1.1. Опоравак и ревитализација индустрије	1.1.1. Подршка опоравку предузећа од економске кризе 1.1.2. Спровођење процеса ревитализације у индустрији 1.1.3. Унапређивање и изградња пословних зона
	1.2. Развој и дигитализација индустрије	1.2.1. Подршка развоју и иновацијама у индустрији 1.2.2. Подршка процесу дигиталне трансформације у индустрији
2. СМАЊИТИ СПОЉНОТРГОВИНСКИ ДЕФИЦИТ У ИНДУСТРИЈИ	2.1. Унапријеђен приступ тржишту (интернационализација)	2.1.1. Побољшање извозног амбијента 2.1.2. Иницирање повезивања предузећа у кластере и међународне ланце снабдијевања
	2.2. Супституција увоза	2.2.1. Подршка развоју домаћег производа 2.2.2. Подршка домаћој производњи
	2.3. Унапређење система инфраструктуре квалитета за потребе индустрије	2.3.1. Унапређење техничке регулативе у области индустрије 2.3.2. Унапређење капацитета инфраструктуре квалитета за потребе индустрије 2.3.3. Успостављање ефикасног надзора над тржиштем
3. ПОВЕЋАТИ ЗАПОСЛЕНОСТ У ИНДУСТРИЈИ	3.1. Обезбјеђење стручне радне снаге	3.1.1. Прилагођавање образовног система потребама индустрије 3.1.2. Развој људских ресурса у индустрији
	3.2. Већа запосленост у индустрији	3.2.1. Подстицање запошљавања у индустрији 3.2.2. Побољшање социјалног и радно-правног положаја радника
4. ПОВЕЋАТИ ИНВЕСТИЦИЈЕ У ИНДУСТРИЈУ	4.1. Побољшање пословног амбијента	4.1.1. Унапређење регулаторног оквира 4.1.2. Унапређење административних услуга 4.1.3. Смањење давања предузећа („растерећење индустрије“) 4.1.4. Олакшан приступ финансијама
	4.2. Привлачење инвестиција у индустрију	4.2.1. Подршка инвестицијама у индустрију
5. СМАЊИТИ ШТЕТНЕ УТИЦАЈЕ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	5.1. Примјена еколошких стандарда у индустрији (прелазак ка зеленој економији)	5.1.1. Подршка изградњи инфраструктуре за заштиту животне средине 5.1.2. Подршка увођењу еколошких стандарда
	5.2. Ефикасно коришћење ресурса у индустрији (прелазак ка кружној економији)	5.2.1. Развој ефикасног система коришћења сировина и управљања отпадом 5.2.2. Повећање енергетске ефикасности у индустрији

3.3. ПРЕГЛЕД ПРИОРИТЕТА И МЈЕРА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ СТРАТЕГИЈЕ

У наставку је дат преглед приоритета и мјера са кратким описом акција које ће се спроводити у наредном периоду. Приоритети представљају кључна поља и смјерове дјеловања за остварење визије и стратешких циљева и као такви имају највећи утицај на развој индустрије, односно остварење стратешких циљева.

Приоритет 1.1. **Опоравак и ревитализација индустрије**

Пословање предузећа из области индустрије Републике Српске је посљедње двије године било под утицајем успоравања привредних активности у земљама ЕУ и шире и пандемије COVID-19, што се одразило на пад привредних активности и остварене пословне резултате у индустрији. С обзиром на то да су привредни субјекти још увијек под утицајем штетних посљедица пандемије COVID-19 и да је период трајања пандемије неизвјестан, наставиће се у наредном периоду са спровођењем мјера за санирање штетних посљедица пандемије.

Имајући у виду да је приватна својина најефикаснији облик својине, приоритетно ће се спроводити активности на рјешавању статуса предузећа у државном власништву, што подразумијева спровођење процеса приватизације, реструктурисање у склопу припрема за приватизацију, те покретање и окончање стечајног поступка и ликвидације у предузећима у којима приватизација и/или реструктурирање не би дали позитивне ефекте. У случају да за то постоје одговарајуће претпоставке, у стечају ће се спроводити поступак реорганизације с циљем очувања производње и запослености.

Мјере реструктурисања спроводиће се и у приватизованим и приватним предузећима, која су се нашла у проблемима, а која имају тржиште и даљу перспективу, те у којима се очекују позитивни ефекти спровођења овог поступка.

У јавним предузећима, која послују са минималним капацитетом и губицима, те су као таква неефикасна и неликвидна, спроводиће се реформске мјере у оквиру којих ће се посебан акценат ставити на надзор и праћење њиховог финансијског учинка (нарочито стратешких предузећа) и у складу са истим предузимаће се радње у правцу њихове реорганизације.

Осим наведеног, процес ревитализације индустрије спроводиће се путем реализације пројеката оживљавања постојећих технолошких ресурса, с обзиром на то да у њима лежи огроман потенцијал за убрзани развој индустрије, те их је у кратком периоду и уз мања финансијска средства могуће поново оживјети. Такође, спроводиће се активности на унапређењу и ширењу постојећих зона, као и изградњи и стављању у функцију нових пословних зона на новим локацијама.

1.1.1. Подршка опоравку предузећа од економске кризе

Привредни субјекти из области индустрије Републике Српске су у посљедње двије године пословали отежано због успоравања привредних активности у 2019. години у земљама ЕУ, а и на глобалном нивоу. Појавом пандемије COVID-19 у 2020. години дошло је до додатног погоршања ситуације и значајног пада производних активности, што се одразило на остварене пословне резултате на нивоу предузећа, а посљедично на пад

вриједности остварене индустријске производње, извоза и других релевантних макроекономских показатеља на нивоу сектора.

На основу обрађених резултата анкете, може се констатовати да је пандемија COVID-19 утицала на пословање 94% анкетираних привредних друштава из прерађивачке индустрије. Утицај пандемије се у највећој мјери одразио на смањење обима пословања привредних друштава, као посљедица смањења наруџби, изостанка радника због болести/изолације, недостатка сировине и кашњења у реализацији уговорених послова.

Поред наведеног, пандемија је значајно утицала на губитак тржишта, престанак рада коопераната/добављача и раскид уговорених послова, а у нешто мањој мјери утицала је и на раст цијена сировине и репроматеријала, продужење рокова испоруке репроматеријала и наплате потраживања, те кашњење издавања одређених дозвола потребних за пословање.

У погледу дужине трајања ове кризе, више од половине анкетираних привредних друштава (61%) сматра да је период опоравка неизвјестан, те предлажу наставак мјера које је Влада предузимала у 2020. години за санирање штетних посљедица пандемије, а што је и логично, с обзиром на то да су све мјере прије доношења претходно усаглашене са пословном заједницом.

У наредном периоду, неопходно је континуирано пратити и анализирати кретања релевантних макроекономских показатеља у индустрији Републике Српске, те иницирати конкретне мјере на уклањању учених поремећаја. Осим праћења и анализирања стања на нивоу индустрије и њених области, потребно је посебну пажњу посветити и праћењу рада појединачних привредних субјеката, нарочито оних који имају већи значај и учешће у погледу ангажовања радне снаге и оствареним резултатима (остварени приход, извоз и сл.), те предлагати конкретне мјере за рјешавање проблема са којима се суочавају у пословању.

Сарадња са социјалним партнерима се треба подићи на још виши ниво, а све с циљу што бољег и ефикаснијег рјешавања проблема у индустрији и предлагања мјера за њен опоравак и даљи развој.

Најзначајнији пројекти и активности које ће се спроводити с циљем санирања посљедица пандемије COVID-19 на пословање предузећа су:

- **Подршка опоравку предузећа из области прерађивачке индустрије од економске кризе изазване пандемијом COVID-19.** Финансијска подршка ће се усмјерити на санирање стања у привредним друштвима која се баве производњом или производно-услужном дјелатношћу и која су претрпјела штете услед дјеловања штетних утицаја изазваних пандемијом COVID-19 на њихово пословање, а с циљем одржавања производње и запослености у истим. Финансијска подршка ће се додјелјивати ради побољшања ликвидности привредних друштава, у смислу додјеле средстава за несметано обављање производних активности и измирења обавеза привредних друштава. Такође, подршка ће бити расположива за набавку нове опреме и технологија, увођење стандарда квалитета, дигиталну трансформацију пословања, суфинансирање развојних пројеката и др.
- **Спровођење „Пројекта опоравка и подршке фирмама / пословним субјектима у БиХ“.** Циљ пројекта је пружање подршке за опоравак предузећа погођених пандемијом COVID-19 путем унапређења приступа дугорочном финансирању и

пребацивања фокуса владиних програма на подршку за повећање отпорности предузећа након пандемије. Прва компонента пројекта „Кредитна линија“ односи се на успостављање и вођење револвинг кредитне линије за осигурање супсидијарног финансирања одабраним укљученим финансијским институцијама с циљем давања подзајмова предузећима. У оквиру друге компоненте пројекта „Јачање институционалног и програмског оквира за подршку опоравку и расту предузећа“ подржаће се програми промоције усвајања нових технологија и дигитализације пословања.

- **Репрограм кредитних обавеза**, у смислу одобравања мораторијума, грејс-периода и продужења крајњег рока за отплату кредита; продужења рока доспијећа кредита; одобравања додатног износа кредита, прилагођавања плана отплате или комбинације наведених мјера.
- **Гарантни програм подршке привреди за ублажавање посљедица пандемије COVID-19.** Циљ Гарантног програма је олакшавање приступа финансијским средствима за привредне субјекте издавањем гаранције за обезбјеђење потраживања по кредиту одобреном од банке и микрокредитне организације. Путем Гарантног програма издаваће се гаранције у вриједности највише до 70% износа кредита који је одобрен привредном субјекту (стопа покрића). Намјена кредитних средстава је финансирање ликвидности, обртних средстава, инвестиционих трошкова и рефинансирање постојећих кредита. Програмом се обезбјеђују ниже каматне стопе у односу на каматне стопе стандардних кредита које банке и микрокредитне организације нуде клијентима без гаранције Гарантног програма, уз грејс-период од три до 12 мјесеци и са роком отплате до седам година.
- **Спровођење „Пројекта EU4BusinessRecovery“**, путем којег ће се обезбиједити подршка за микро, мала и средња предузећа и предузетнике ради ублажавања негативних посљедица пандемије COVID-19 на њихово пословање. Пројектом се жели осигурати континуитет пословања ради очувања постојећих радних мјеста и на тај начин смањити негативне социјалне посљедице попут незапослености, сиромаштва или миграције.

У оквиру пројекта ће бити доступна бесповратна средства компанијама из области металне и електроиндустрије са највећим развојним потенцијалом, и то за следеће намјене: Подстицање пословног развоја кроз реорганизацију/локализацију ланаца снабдијевања и производних иновација и Диверзификацију базе клијената кроз приступ новим тржиштима. Сврха јавног позива је да се осигура континуитет пословних активности упркос негативним посљедицама пандемије COVID-19 (спасавање), достигне ниво пословних активности у периоду прије кризе (опоравак) и омогући лакше суочавање компанија са продуженим кризним условима (отпорност).

У оквиру пројекта израдиће се Смјернице за заштиту од пандемије COVID-19 на радном мјесту у одабраним областима индустрије.

Мјера подршке опоравку предузећа на санирању штетних посљедица пандемије COVID-19 у индустрији спроводиће се у наредном краткорочном периоду, а дугорочно је потребно обезбиједити подршку развоју индустрије, првенствено више фазе прераде и

унапређењу њене конкурентности, како би била отпорнија на неке будуће нежељене штетне утицаје и кризе.

1.1.2. Спровођење процеса ревитализације у индустрији

На стање и кретања у индустрији негативно су утицали бројни догађаји у претходном периоду (смањење тражње на ино тржишту, штетне посљедице дјеловања пандемије COVID-19, неуспјеле приватизације и др.), што за посљедицу има проблем недовољно искоришћених производних капацитета, технолошки вишак радне снаге, неадекватну микро и макро организацију, као и велика дуговања према буџету, радницима, добављачима и др. У овим предузећима лежи значајан потенцијал за убрзани развој индустрије, те их је у кратком периоду и уз мања финансијска средства могуће поново оживјети.

Ревитализација се треба спровести брзо, тако што ће се у краткорочном периоду активирати постојећи технолошки ресурси индустрије, првенствено у правцу оживљавања, односно повећања обима производње и отварања нових радних мјеста. Упоредо са тим, подржаће се изградња нових, софистицираних и иновативних предузећа, која ће успоставити производњу високотехнолошких производа.

Кључне активности које ће се реализовати с циљем ревитализације индустрије у наредном периоду су:

- **Подршка спровођењу пројеката ревитализације,** којима се предвиђају значајне инвестиције у оживљавање постојећих производних капацитета (brownfield) и запошљавање радника, са посебним акцентом на спровођење пројеката у рубним и неразвијеним општинама Републике Српске.
- **Окончање процеса приватизације.** Преостало је да се приватизује још 15 предузећа прерађивачке индустрије, од чега је девет предузећа са 100% и већинским државним капиталом. У наредном периоду приоритетно треба спроводити активности на окончању процеса приватизације државног капитала у преосталим неприватизованим предузећима. У ту сврху ангажоваће се ресорно надлежна министарства да заједно са Инвестиционо развојном банком раде на проналаску стратешких партнера за приватизацију преосталих неприватизованих предузећа.
- **Спровођење поступака реструктурисања.** С циљем наставка производње и очувања запослености, у предузећима која су се нашла у проблемима, а која имају тржиште и даљу перспективу, треба спроводити поступке реструктурирања. Посебну пажњу треба посветити спровођењу реструктурирања у неприватизованим предузећима, која су значајна са становишта остварених резултата и броја ангажованих радника, а чији покушаји приватизације, због нагомиланих обавеза, нису били успјешни у претходном периоду. Спровођењем финансијског реструктурирања, предузећа ће се „очистити“ од обавеза, те постати атрактивнија заинтересованим стратешким партнерима за приватизацију. Осим финансијског реструктурирања у већини предузећа потребно је извршити комплетно реструктурисање које подразумева и организационо-кадровско и производно-технолошко реструктурирање.
- **Реформа јавних предузећа.** Сектор јавних предузећа у Републици Српској чини значајан дио економије са великим бројем запослених радника, али од мањег је

значаја када је у питању додата вриједност или добит. Овај сектор карактерише ниска профитабилност која је почела да нарушава финансијску позицију појединих јавних предузећа, вриједност имовине се смањује, док се ниво обавеза повећава. Истовремено, продуктивност у смислу додате вриједности, у сектору јавних предузећа је нижа од продуктивности у приватном сектору. Да би се избјегло даље акумулирање ризика у јавним предузећима, потребно је побољшати квалитет финансијске анализе и транспарентност у извјештавању јавних предузећа.

Стога ће се у наредном периоду спроводити реформа јавних предузећа, у складу са Акционим планом за реформу јавних предузећа у Републици Српској 2021–2022. година, који је припремила Радна група за реформу јавних предузећа у сарадњи са представницима финансијских институција, првенствено Свјетском банком.

Мјере које ће се спроводити сврстане су у оквиру сљедећих стратешких циљева: 1. Успостављање институционалних капацитета за ефикаснији надзор и управљање јавним предузећима, 2. Јачање подстицаја и одговорности за успјешност, на нивоу система и на нивоу предузећа и 3. Јачање и санација стратешких и приоритетних јавних предузећа.

Кључне активности које ће се спроводити у оквиру ове мјере односе се на успостављање Јединице за надзор над јавним предузећима и ИКТ платформе за Регистар јавних предузећа, стварање правног оквира за спровођење реформских активности што подразумијева првенствено измјене Закона о јавним предузећима, израда Политике власништва над јавним предузећима, успостављање система извјештавања о пословању јавних предузећа, успостављање Фонда за реструктурисање, те израду приједлога, политика и планова реструктурисања приоритетних стратешких јавних предузећа.

- **Спровођење стечаја/ликвидације.** У пракси су присутни случајеви да су предузећа била платежно неспособна и по неколико година, а да стечајни поступак није покренут. Неблаговремене реакције правовременог отварања стечајног поступка доводе до гомилања обавеза и смањења вриједности предузећа. Тако су стечајни поступци над предузећима са најдужом платежном неспособношћу закључени због недостатка или недовољности стечајне масе. Досадашња пракса је показала да је веома низак проценат намирења потраживања повјерилаца у стечајном поступку.

Стечајни поступак је по законским прописима хитан, да би се очувала вриједност средстава и заштитили интереси повјерилаца који се наплаћују из тих средстава. На основу података добијених од окружних привредних судова Републике Српске може се констатовати да стечајни поступци трају у просјеку нешто више од годину и по дана, што је значајно скраћење трајања поступка у односу на претходни период.

У предузећима у којима приватизација или реструктурирање не би дали позитивне ефекте треба наставити активности на правовременом покретању стечајних поступака/ликвидација и убрзању њиховог спровођења, како би се предузећа сачувала од пропадања и омогућила наплата повјерилаца у највећем проценту.

С циљем одржања пословања стечајног дужника у стечајном поступку треба размотрити могућност за спровођење поступка реорганизације у правцу наставка

обављања производних дјелатности и очувања запослености у предузећу, а за шта је потребно обезбиједити одређене олакшице потенцијалном стратешком партнеру у процесу преузимања стечајног дужника.

1.1.3. Унапређивање и изградња пословних зона

С циљем успостављања пословних зона, у претходном периоду реализовано је низ активности које су се односиле на мапирање потенцијалних локација за оснивање пословних зона, урађен је приручник и одржане су обуке за представнике локалних заједница за успостављање пословних зона, те је дата финансијска подршка за суфинансирање израде пројектне документације у пословним зонама. Значајан број јединица локалне самоуправе је покренуо, а одређен број и реализовао активности у вези са успостављањем пословних зона.

Главна служба за ревизију јавног сектора Републике Српске провела је ревизију учинака успостављања пословних зона у Републици Српској у периоду 2009–2019. година, у оквиру које је дала одређене препоруке у погледу активности у наредном периоду. С тим у вези, урадиће се **ново мапирање и категоризација зона**, на основу чега ће се предложити будући правци развоја ове области, те **обезбиједити подршка, како финансијска тако и она за едукацију и промоцију, као и успоставити портал** намијењен инвеститорима у смислу информација о свим битним подацима о слободним парцелама у одређеним зонама.

База података о слободним производним капацитетима који се могу ставити у функцију налази се на веб-страници Министарства привреде и предузетништва, док се База пословних зона налази на веб-страници Развојне агенције. Ове базе ће се наставити редовно ажурирати у наредном периоду.

Мјера подразумијева **даљи развој пословних зона, тј. унапређење и ширење постојећих зона, као и изградњу и стављање у функцију нових пословних зона** на новим локацијама. Пословне зоне ће се планирати у складу са принципима и препорукама из Просторног плана Републике Српске, при чему ће се водити рачуна о њиховом равномјерном распореду на територији Републике Српске и о расположивости радне снаге у јединицама локалне самоуправе.

Предузећа у оквиру пословних зона имају могућност коришћења ефеката интегрисања сродних и повезаних бизниса у оквиру зоне, што ће резултирати стварањем конкурентских предности путем приступа јефтинијим инпутима у сировинама, компонентама, амбалажи и сервисима, те примјене нових технологија у партнерству компанија у зони и партнерства са повезаним индустријама у случајевима када оне могу сервисирати више компанија. Поред тога, зоне за своје чланице нуде мање инвестиционе издатке за производне и пословне објекте, те мање оперативне трошкове транспорта, одржавања и сигурности објеката.

Развој пословних зона омогућиће квалитетнији ниво понуде према инвеститорима, отварање нових радних мјеста, бржи трансфер знања и технологија, те осигурати конкурентност привреде Републике Српске у односу на привреду земаља из окружења.

Приоритет 1.2. Развој и дигитализација индустрије

Прерађивачка индустрија остварује малу додану вриједност и има мало учешће у БДП-у Републике Српске. Стога се мора утицати на промјену структуре домаће производње у правцу подстицања производње веће додате вриједности, развоја производа који недостају домаћем тржишту, као и увођења иновација, савремених технологија и опреме у производне процесе. Да би се постигли бољи ефекти за остварење овог приоритета потребно је обезбиједити већу финансијску подршку од досадашње.

Глобални трендови захтијевају од компанија у индустријском сектору спровођење дигиталне трансформације, која подразумијева вишеслојне организационе и процесне промјене засноване на примјени информационо-комуникационих технологија, а које обухватају различите сегменте дигитализације, од аутоматизације пословних процеса и развоја дигиталних вјештина код запослених, до дигитализације логистичког, производног, маркетиншког или продајног сегмента њиховог пословања. С циљем реализације овог приоритета спроводиће се промоције дигиталне трансформације индустрије, едукације и савјетовање предузећа о примјени дигиталних рјешења у индустрији, те обезбиједити подстицајна средства за дигиталну трансформацију и развој ИКТ сектора.

1.2.1. *Подршка развоју и иновацијама у индустрији*

Предузећима из индустрије дата је у периоду 2016–2020. године финансијска подршка у укупном износу од око 208,6 милиона КМ, на бесповратној и кредитној основи. Ова средства допринијела су развоју и побољшању конкурентности индустрије, одржавању постојећих и отварању нових радних мјеста, а у 2020. години санирању штетних посљедица дјеловања пандемије COVID-19 на пословање предузећа из сектора индустрије.

Највећи износ финансијске подршке дате индустрији односио се на кредитну подршку Инвестиционо-развојне банке Републике Српске (око 81%), путем које су подржани развојни пројекти предузећа, подстакнуто је ново инвестирање и омогућено задржавање постојећег броја запослених радника, односно ново запошљавање.

Анализирајући бесповратна средства која су била на располагању предузећима из прерађивачке индустрије у периоду 2016–2020. година, уочава се да су мања у односу на подстицајна средства која су додијељена у претходном периоду. Поред тога, подстицајна средства нису обезбијеђена за све намјене за које постоји потреба пословне заједнице или су обезбијеђена подстицајна средства недовољна за давање значајније подршке предузећима.

С друге стране, у индустрији послује значајан број предузећа која немају дугорочне стратегије и боре се за опстанак на тржишту, немају финансијска средства за улагања у истраживање, развој и иновације или нису спремна да преузму ризик увођења иновативних производа. Од укупног броја анкетираних предузећа, мало више од половине (58%) улаже у развој нових производа/производних процеса, што реализују углавном из властитих средстава и са сопственим развојним капацитетима, док преостала предузећа немају активности развоја.

Према подацима Републичког завода за статистику, од укупног броја анализираних предузећа из прерађивачке индустрије у периоду 2016–2018. година, иновативне активности имало је 30,5%, што говори о ниској иновативној активности предузећа и потреби унапређења пословног окружења за иновативне активности.

Укупна средства за истраживање и развој према примарним и друштвено-економским циљевима у 2019. години износила су око 17,7 милиона КМ, од чега средства за циљ Индустријска производња и технологија износе 1,93 милиона КМ или око 11% и односе се на пословни сектор. Посматрајући структуру буџетских средстава према примарним и друштвено-економским циљевима у 2019. години, уочава се да није било издвајања буџетских средстава за циљ Индустријска производња и технологија.

Као посљедицу имамо недовољан ниво развојних и иновативних активности у индустрији, застарјела технолошка рјешења и недовољно прилагођавање свјетским технологијама. Да би пословни сектор улагао значајнија средства у ову област потребно је да, поред свјести о важности развоја и иновација за подизање конкурентности, располаже са капиталом за наведене намјене. Познато је да је финансијска моћ наших предузећа и даље ниска, те је потребно изнаћи могућност обезбјеђења подстицајних средстава.

Имајући у виду савремене тенденције у свијету, а како би подстицајна средства имала значајније позитивне ефекте на даљи развој индустрије потребно је у наредном периоду предвидјети већа буџетска издвајања за подршку развојним пројектима и иновацијама у индустрији.

С циљем подстицања даљег развоја индустрије, у наредном периоду ће се обезбиједити слједећа финансијска подршка:

- **Финансијска подршка за реализацију развојних пројеката предузећа** чија намјена је увођење савремене технологије, савремене опреме и know-how, развој нових производа, подршка иновацијама, дигитална трансформација, прелазак на зелену и кружну економију и друге намјене које доприносе развоју и унапређењу конкурентности индустрије. С циљем спровођења двоструке транзиције индустрије у наредном периоду потребно је пројектима дигитализације и преласка на зелену и кружну економију дати приоритет и значајан дио ових средстава усмјерити за ове намјене. Ово је кључни стратешки пројекат за реализацију стратешког циља који је дао значајне резултате у претходном периоду.
- **Финансијска подршка развоју технологија** ће се додјеливати за спровођење пројеката развоја технологија, обезбјеђења савремене опреме којом се уводи нова технологија или значајно побољшава постојећа и учешће на стручним скуповима о развоју технологија.
- **Финансијска подршка развоју иноваторства** ће се додјеливати у виду материјалне помоћи Савезу иноватора, удружењима иноватора и другим организацијама, које су у вези са иноваторством, те за стимулацију појединачног рада иноватора или групе иноватора. Путем додјеле ове финансијске подршке стимулисаће се израда и испитивање прототипа, излагање иноваторског рада на специјализованим изложбама, увођење иновације у производњу, израда техничке документације и заштита интелектуалног власништва у земљи и иностранству.

- **Спровођење пројекта „Challenge 2 change“**, који је намијењен малим и средњим предузећима и предузетницима који имају иновативне идеје за развој. Пројекат финансира Шведска агенција за међународни развој и сарадњу (SIDA), а имплементирају га Развојна агенција Републике Српске и Сарајевска регионална развојна агенција (СЕРДА) кроз суфинансирање дијела трошкова за реализацију иновативних пројеката развоја производа, процеса или услуга, а који ће омогућити нова запошљавања и повећати конкурентност предузећа.
- **Додјела иновационих ваучера.** Иновациони ваучери представљају једноставан финансијски подстицај који омогућава малим и средњим предузећима да, користећи услуге научноистраживачког сектора, подигну ниво иновативности својих производа и постану конкурентнији на тржишту. Намијењени су предузећима којима су потребне услуге научноистраживачких организација за рјешавање техничког/технолошког проблема на које наилазе у свом пословању, односно за трансфер научних, технолошких или иновативних услуга које су нове за предузеће. Кроз додјелу иновационих ваучера посебан фокус ће бити на дигитализацији пословних процеса у предузећу.

Поред финансијске подршке пружаће се и други видови подршке (техничка, консултантска, информативна ...), и то:

- **Спровођење пројекта „Мрежа консултаната“**, који се односи на давање екстерне консултантске подршке путем којих се жели унаприједити одрживост новооснованих и ојачати конкурентност постојећих предузећа. Консултантске услуге се односе на различите видове интервенција и побољшања перформанси предузећа, као што су: развој новог производа, унапређење производног процеса, увођење система квалитета, маркетиншко планирање и истраживање, пословно планирање, унапређење управљања и организације производње и др. питања која су битна за пословање предузећа. Пројекат финансира и имплементира Развојна агенција Републике Српске.
- **Менторинг услуге за мала и средња предузећа.** Менторинг је бесплатна услуга коју могу користити микро, мала и средња предузећа и предузетници у Републици Српској, која подразумијева свеобухватну подршку корисницима кроз директни контакт. Помаже предузећима да сагледају своје пословање, дефинишу потенцијал за раст и креирају стратегију за даљи развој, а обухвата услуге израде „дијагнозе“ тренутне ситуације у предузећу; помоћ приликом припремања развојних активности, планова и пројеката како би се достигли циљеви предузећа; савјетовање и координација за приступање фондовима, новим технологијама, консултантским услугама и друго, како би се подстакло развој и унапређење пословања; помоћ за припремање кредитних апликација за банке; помоћ за припремање апликација за програме подршке за МСП; помоћ у проналажењу пословних партнера и других потребних информација. У наредном периоду је планирано да Развојна агенција, која је финансијер и имплементатор ових активности, кроз реализацију менторинг система настави практични дио обуке у предузећима са сертификованим менторима, успостави континуирану менторинг подршку домаћим предузећима како би се обезбиједио одржив менторинг систем Републике Српске и остварили позитивни ефекти на развој наших предузећа и привреде у цјелини.

- **Спровођење пројекта NOVALIS** (Network of Value Adding Local Innovation Structures – Мрежа локалних структура за креирање додане вриједности). Основни циљ пројекта је унапређење конкурентности извозно оријентисаних предузећа у секторима металске и дрвопрерађивачке индустрије у БиХ са очекиваним позитивним утицајем на додану вриједност и запошљавање висококвалификоване радне снаге. Планирано је да пројекат резултира успостављањем функционалне регионалне иновационе мреже која може створити иновације са додатом вриједношћу за предузећа у секторима металне и дрвне индустрије која извозе на тржишта ЕУ и ЦЕФТА, и то оснивање Индустијске иновативне мреже са извозном оријентацијом, успостављање чворишта за развој производа и процеса, студентске лабораторије за иновације, Клуба за пословне иновације и др. Овај пројекат се имплементира у оквиру пројекта EU4Business.
- **Израда Стратегије паметне специјализације Републике Српске**, којом ће се на бази анализе снаге и потенцијала привреде идентификовати стратешка подручја/области за интервенцију, како би се издвојили приоритети за финансирање на бази знања и иновација, а с циљем јачања сарадње између науке, привреде и јавне управе / влада. Циљ паметне специјализације је повећање конкурентности привреде, стварање нових радних мјеста и економски раст кроз развој иновативних рјешења у идентификованим приоритетним областима. У контексту ове стратегије фокус ће бити на високопрофитним и брзорастућим гранама привреде, при чему ће нископрофитни сектори бити у другом плану.
- **Спровођење Акционог плана за иновације у малим и средњим предузећима у Републици Српској за период 2021–2023. година**, чије главне области интервенција се односе на:
 - финансијску подршку за иновације и озелењавање, у оквиру које ће се успоставити Фонд за иновације и озелењавање МСП;
 - изградњу секторских мрежа за унапређење иновација, што подразумијева успостављање иновационе мреже за метал, дрво, ИТ и дизајн, успостављање тематских мрежа, као и јачање постојећих мрежа попут мреже за дигиталну трансформацију;
 - изградњу инфраструктуре за подршку иновацијама (центри за развој и дигитализацију, иновациони HUB-ови, Научно-технолошки парк Бања Лука),
 - активно учешће у регионалним и ЕУ програмима и иницијативама за иновације и озелењавање (WB EDIF, EBRD, OECD; IPA 3 и др.).

Да би се повећао ниво развојних и иновативних активности у предузећима, потребно је обезбиједити и стручну подршку од стране научноистраживачке и иноваторске заједнице.

Сегмент сарадње између научноистраживачке заједнице и пословног сектора карактеришу недовољне везе и различити приступи научном истраживању и иновацијама. Потенцијали за истраживање, а самим тим и улагање у иновације, препознати су у малом броју предузећа, док научно-истраживачке институције своја истраживања не усмјеравају у довољној мери ка предузећима и примјени иновација. Постојећа сарадња компанија и науке није достигла одговарајући ниво који омогућава значајне иновативне резултате.

Академска заједница све више увиђа важност сарадње са привредом. Међутим, финансијска моћ наше привреде је и даље јако ниска, и то је један од разлога недовољно развијене истраживачке дјелатности у пословном сектору у Републици Српској.

Стога се један од циљева нове Стратегије научног и технолошког развоја Републике Српске за период од 2017. до 2021. године – „Знање за развој“ односи на **Подстицање сарадње научноистраживачке и иноваторске заједнице са привредом** кроз финансирање пилот-пројеката који ће наћи директну примјену у привреди, те помоћи унапређењу пословања. С циљем успостављања ефикаснијег система управљања научноистраживачким и иновационим потенцијалом у Републици Српској, основаће се Фонд за науку и иновативност, путем којег ће се усмјерити дио средстава за развој иновација и пројекте из области развојних примијењених истраживања.

С циљем реализације постављених стратешких циљева и приоритета, потребно је осим финансијске подршке из буџета Републике Српске **обезбиједити додатна финансијска средства из расположивих фондова и пројеката ЕУ.**

Наиме, конкурентност и развој предузећа умногоме су имали користи од претходних и текућих програма ЕУ помоћи, који су били усмјерени на подршку промоцији извоза, развој трговинске политике, регионални и локални економски развој, увођење стандарда квалитета, развој људских ресурса, те директне подршке путем грантова за суфинансирање програма за услуге реструктурирања и пословног савјетовања (Turn Around Management and Business Advisory Services-TAM/БАС) Европске банке за обнову и развој (ЕБРД), као директна подршка предузећима. Путем ИПА-е, значајна средства усмјерена су у област слободног кретања роба, првенствено акредитацију, стандардизацију, метрологију, тржишни надзор, техничке прописе, изградњу капацитета и набавку лабораторијске опреме.

Европска комисија усвојила је крајем 2020. године **Економски-инвестициони план за Западни Балкан**⁵³, чији циљ је да обезбиједи до 9 милијарди евра бесповратних средстава Европске уније из програма ИПА III за период 2021–2027, како би се убрзао социоекономски опоравак региона од пандемије COVID-19 и његова економска конвергенција са Унијом. Планом се надаље предвиђа нови Гарантни фонд за Западни Балкан, са потенцијалом за привлачење инвестиција вриједности до 20 милијарди евра⁵⁴. План предвиђа, између осталог, улагање у дигиталну будућност, подстицање приватног сектора, људски капитал и животну средину.

Вишегодишњим финансијским оквиром ЕУ за период 2021–2027. предвиђено је да за ИПА III буду обезбијеђена средства у износу од око 14 милијарди евра за све државе кориснице. Међутим, за разлику од ИПА II, у оквиру ИПА III нису предвиђене годишње алокације за сваку државу корисницу појединачно већ алокације по прозорима, односно тематским областима.

Табела 37. Индикативна алокација по прозорима ИПА III за период 2021–2027. година, у 000 евра

Прозори ИПА 3	%	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	Укупно
Прозор 1: Владавина права, основна права и демократија	15,13	281	287	293	299	304	311	317	2.091

⁵³ Седма конференција о Западном Балкану (Софија, 10. новембар 2020. године).

⁵⁴ Седма конференција о Западном Балкану (Софија, 10. новембар 2020. године).

Прозор 2: Добро управљање, усклађивање са правном тековином ЕУ, добросусједски односи и стратешка комуникација	16,59	308	315	321	327	334	341	348	2.293
Прозор 3: Зелена агенда и одрживо повезивање	42,45	789	805	821	837	854	871	889	5.867
Прозор 4: Конкурентност и инклузивни раст	22,31	415	423	432	440	449	458	467	3.083
Прозор 5: Територијална и прекогранична сарадња	3,51	65	67	68	69	71	72	74	485
Укупан оперативни буџет	100	1.858	1.896	1.934	1.973	2.012	2.053	2.095	13.820

Извор: Министарство за европске интеграције и међународну сарадњу Републике Српске

У оквиру акционих планова за ИПА 2021 планирана је ЕУ подршка за развој приватног сектора и ублажавање социоекономских ефеката COVID-19 на њихово пословање.

Поред тога, Европска унија је најавила да ће повећати износ предвиђен за финансирање држава потенцијалних кандидата за чланство у Унији за скоро 10%, тако што ће се ИПА помоћи додијелити 12,6 милиона евра, које ће бити доступне државама Западног Балкана у наредних седам година⁵⁵.

Имајући у виду ове могућности потребно је у наредном периоду **појачати ангажовање на кандидовању пројеката за добијање средстава из расположивих фондова Европске уније**. Ово се посебно односи на програме који нашим предузећима омогућавају побољшање капацитета и конкурентских способности, подршку развоју, те увезивање и умрежавање, како унутар Републике Српске, тако и са иностраним субјектима. Додатни допринос развоју иновација, преносу технологија, размјени знања и стручности у овој области подстиче се унапређењем капацитета за учешће у иновационим програмима ЕУ и стварањем партнерстава између науке и привреде како би се успјело у припреми и примјени одређених пројеката.

Да би се побољшали капацитети корисника за коришћење инструмената програма ЕУ, који су још увијек недовољни, потребно је **побољшати промоцију програма** и користи које се могу постићи учешћем у појединачним пројектима организовањем различитих догађаја попут **обука, тренинга, анализа добре праксе**, како би се пренијела основна знања неопходна за попуњавање захтјевних апликација за ЕУ фондове.

БиХ/Република Српска ће у наредном периоду моћи бити корисник следећих програма:

- **Транснационални и прекогранични програми.** Територијална сарадња је алат кохезионе политике ЕУ, чији темељни циљ је уједначенији економски, социјални и територијални развој ЕУ, као и смањење негативног утицаја граница. Територијална сарадња се састоји од прекограничне, транснационалне и

⁵⁵ Први састанак Европског савјета (Брисел, 17–21. јул 2020. године EUCO 10/20).

међурегионалне сарадње. Програми у којима БиХ учествује су: Јадранско-јонски транснационални програм АДРИОН, Дунавски транснационални програм, Медитерански транснационални програм (МЕД), Интеррег ИПА Програм прекограничне сарадње Хрватска – БиХ – Црна Гора, ИПА Програм прекограничне сарадње Србија–БиХ и ИПА Програм прекограничне сарадње БиХ – Црна Гора. Република Српска је врло мало партиципирала у програмима прекограничне сарадње, а посебно је мало учешће пројеката из области индустрије, те је стога потребно повећати учешће у овим програмима у наредном периоду.

- **Програм за развој предузећа и иновација Западног Балкана** (*Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility – WB EDIF*). Предузећа из БиХ могу конкурисати за средства из Програма за развој предузећа и иновација Западног Балкана који је успостављен у оквиру Европског инвестиционог фонда. У оквиру овог програма расположива су четири механизма финансијске подршке предузећима:
 - Фонд за иновативна предузећа (*Enterprise Innovation Fund – ENIF*) – Фонд ризичног капитала за финансирање иновативних предузећа у почетној фази развоја;
 - Фонд за развој предузећа (*Enterprise Expansion Fund – ENEF*) – Фонд приватног капитала који има за циљ да подржи предузећа која имају висок потенцијал за раст;
 - Гарантовање кредитирања (*Guarantee Facility – GF*) који има за циљ да побољша могућности предузећа за приступ финансирању од стране банака, као и потенцијално смањење трошкова задуживања;
 - Техничка подршка (*TA Facility*) која има за циљ да унаприједи регулаторни оквир за подршку иновативним предузећима са високим потенцијалом раста и да стимулише тржиште ризичног капитала.
- **Програми Европске уније.** Од програма који су релевантни за сектор индустрије, Република Српска / БиХ има могућност учешћа у програму Хоризонт.

Хоризонт Европа је нови Оквирни програм Европске уније за истраживање и иновације који ће се спроводити у периоду од 2021. до 2027. године. Основни циљ програма је остварење научног, технолошког, економског и друштвеног развоја кроз улагање Европске уније у истраживања и иновације, како би се ојачали научни и технолошки темељи, повећала конкурентност, развила индустрија и остварили стратешки приоритети Европске уније. У оквиру Програма Хоризонт Европа, Европска комисија покренула је Европско вијеће за иновације (EIC) с циљем подстицања глобалних иновација. Активности програма Хоризонт Европа подијељене су на три стуба, од којих се у оквиру стуба 2. Глобални изазови и конкурентност Европе предвиђају оне које се односе на дигитализацију и индустрију, а у оквиру стуба 3. Иновативна Европа предвиђају активности које подстичу развој, пренос и примјену свих облика иновација, а посебно у малим и средњим предузећима.

Поред наведеног, у наредном периоду очекује се да ће Европска Комисија предложити посебну **Агенду за Западни Балкан о иновацијама, истраживању, образовању, култури, омладини и спорту („Агенда иновација за Западни Балкан“)**. Ова агенда иновација ће додатно појачати трансфер технологије и олакшаће приступ најбољој истраживачкој

инфраструктури свијета, центрима знања, центрима компетенција и онлајн платформама, као и приступ напредним рачунарским симулацијама.

1.2.2. *Подршка процесу дигиталне трансформације у индустрији*

Развој и примјена информационо-комуникационих технологија од велике је важности за развој индустрије и цјелокупне привреде и раст њене конкурентности. Квалитетна дигитална инфраструктура основа је готово свих сектора савременог и иновативног друштва, а ИКТ технологије као подручје са јаким истраживачким потенцијалом доприносе индустријској модернизацији и кроз везу са „кључним развојним технологијама⁵⁶“.

Глобални трендови захтијевају од компанија у индустријском сектору трансформацију пословања и прилагођавање новом дигиталном добу. Дигитална трансформација је синоним за савремено пословање и стратешку пословну трансформацију предузећа, која подразумева вишеслојне организационе и процесне промјене засноване на примјени информационо-комуникационих технологија. Дигитална трансформација је начин на који компаније користе нове технологије, знање и иновације, креирају и прилагођавају своје производе и услуге, оптимизују пословне процесе и редефинишу пословни модел, а све с циљем повећања конкурентности и стварања нове вриједности за купце.

Дигитална трансформација се односи на процес који започиње од тренутка када организација почне да размишља о увођењу дигиталних технологија у сва подручја пословања и траје до тренутка њихове потпуне интеграције. Може да укључује бројне пројекте дигитализације, од аутоматизације пословних процеса и развоја дигиталних вјештина код запослених, до дигитализације логистичког, производног, маркетиншког или продајног сегмента њиховог пословања.

У пословању, дигитализација се најчешће односи на омогућавање, побољшање и трансформисање пословних операција, пословних функција, модела, процеса и активности, коришћењем дигиталних технологија и шире употребе и контекста дигитализованих података. Предности коришћења дигитализације су бројне, од убрзавања пословних процеса, смањења пословних трошкова, повећања сигурности у трансакцијама и куповинама на мрежи, до лакшег приступа подацима и слично. Такође, могућности су бројне, од потписивања налога за плаћање, е-рачуна, е-докумената било које врсте, приступа јавним регистрима итд.

На основу резултата спроведеног анкетног испитивања, 66% привредних друштава из прерађивачке индустрије користи дигиталне услуге / посједује дигиталне алате/софтвере / има дигитализоване пословне процесе. Даље, 98,5% анкетираних привредних друштава користи интернет, 85,7% има своју веб-страницу, 28,36% примјењује електронску трговину, а 77,61% примјењује електронско плаћање.

Дигиталне алате/софтвере има 47,76% привредних друштава, и то највећим дијелом софтвере за управљање производњом (планирање и припрема производње, праћење производног процеса, учинака, токова материјала, залиха и сл.), софтвере за израду конструктивне и технолошке документације и софтвер за финансијско књиговодство.

⁵⁶ Кључне развојне технологије (KET) обухватају нанотехнологију, микро и наноелектронику, укључујући савремене материјале, биотехнологију и фотонску технологију.

Дигитализоване пословне процесе има 25,37% анкетираних привредних друштава и најчешће се ради о дигитализацији само појединих фаза производње (CNC обрадни центри и CNC машине), док је потпуна аутоматизација пословних процеса врло ријетка.

Компаније су свјесне значаја дигиталне трансформације за њихово даље пословање и развој. Међутим, постоји погрешна перцепција да је дигитализација само употреба и примјена ИТ технологија, а не суштинско редефинисање пословања; затим присутна је недовољна дигитална писменост и вјештине запослених у компанији; недовољна стручност за вођење процеса дигитализације; итд. Пандемија COVID-19 нагласила је потребу за убрзаном дигиталном трансформацијом у свим индустријама, а дигитализација пословања се оправдано сматра покретачем промјена, нудећи нове изгледе за раст.

С циљем давања подршке привреди у овом процесу, Привредна комора Републике Српске основала је **Центар за дигиталну трансформацију** у мају 2020. године. Центар треба да омогући пробој домаће привреде на пољу примјене дигиталних рјешења у пословним процесима, с циљем повећања конкурентности привреде и примјене иновација у Републици Српској. Основни циљ Центра је унапређење пословног окружења и пружање услуга оптимизације и убрзавања пословних процеса, ефикаснијег и транспарентнијег пословања, аутоматизације процеса и радних поступака, односно трансформације процеса у предузећима и прилагођавања модерним технолошким процесима рада у привреди. Активности и услуге Центра ће се развијати и кроз имплементацију пројекта „Иновације и дигитализација у малим и средњим предузећима у БиХ“ и „Центар за дигитализацију, подизање конкурентности и иновације у МСП – *DigiT SME*“. У оквиру центра, предузећима ће у наредном периоду на располагању бити **стручна лица** (консултанти сертифицизовани према ISO 17024 стандарду од стране акредитационог тјела – WIFI центар Привредне коморе Аустрије), која посједују међународно признату лиценцу и која ће их **водити кроз процес дигиталне трансформације** по стандардизованој методологији Центра за дигиталну трансформацију ПКРС.

Програм Уједињених нација за развој (УНДП), у оквиру **пројекта DigitalBiz (*Digital Transformation in Business*)**, створио је Дигитални пулс, односно електронску услугу која компанијама у БиХ пружа могућност самопроцјене дигиталне зрелости, према унапријед постављеним питањима и критеријумима у вези са коришћењем дигиталних алата за ефикасније управљање пословањем, пословних области у којима је могуће контролисати процесе на основу доступних алата и података, као и софистицираности извјештаја са којима компанија располаже. На основу ове самопроцјене, Дигитални пулс генерише основне препоруке за дигитализацију у шест пословних подручја компанија, што ће послужити за боље планирање подршке активностима како домаћих, тако и међународних партнера на пољу дигиталне трансформације приватног сектора. У оквиру пројекта DigitalBiz планиране су **мјере подршке за дигитализацију микро, малих и средњих предузећа, укључујући обуку и менторство, као и подстицаји за дигиталну трансформацију њиховог пословања.**

На основу савремених тенденција у свијету и потребе спровођења свеобухватне дигитализације друштва у цјелини, потребно је позиционирати ИКТ сектор као један од најзначајнијих стратешких сектора Републике Српске, с обзиром на то да овај сектор има огроман потенцијал чији ће даљи развој утицати на опоравак и убрзање раста привреде у цјелини.

Сви релевантни подаци и истраживања говоре у прилог да је ИКТ сектор спреман за креирање бројних нових и добро плаћених радних мјеста, од којих корист може имати, не само ИКТ као индустрија, него и цјелокупно друштво. Реализацијом пројеката у области информационог друштва, електронских комуникација и широкопојасне инфраструктуре утиче се даље на развој других индустрија и доприноси смањењу трошкова индустријске производње, побољшању пословања и продуктивности и развоју нових тржишта.

Најважнији сегмент ИКТ сектора за привредне субјекте из индустрије је производња и развој софтвера и пратећих услуга. С циљем даљег развоја овог сектора, у наредном периоду водиће се активности на обезбјеђењу **подстицајних мјера за пословне субјекте у ИКТ сектору**, при чему ће се области Рачунарско програмирање посветити посебна пажња.

Најзначајније активности које ће се спроводити у наредном периоду су сљедеће:

- **Промоција дигиталне трансформације индустрије.** Путем ове активности вршиће се упознавање предузећа са глобалним трендовима, значајем дигиталне трансформације за њихово пословање и постојећим дигиталним рјешењима која могу да унаприједи њихово пословање, а с циљем повећања свијести предузећа о потреби спровођења дигиталне трансформације. Активности подразумијевају организацију информативних скупова, коришћење услуга Центра за дигиталну трансформацију, као и организацију размјене информација индустријских предузећа и примјера добре праксе, која ће допринијети бољој информисаности предузећа из индустријског сектора о значају и могућностима дигиталне трансформације.
- **Програм едукације и савјетовање предузећа о примјени дигиталних рјешења у индустрији.** Путем ове активности спроводиће се обуке и давати директна савјетодавна услуга о могућим дигиталним рјешењима која могу повећати конкурентност предузећа, а што ће за резултат имати израду одређених стратегија и краткорочних и дугорочних планова за спровођење процеса дигиталне трансформације предузећа.
- **Подстицајни програм подршке дигиталној трансформацији у предузећима.** Циљ програма је да се предузећима из индустрије пружи подршка за спровођење дигиталне трансформације према успостављеној инфраструктури. Планирано је да се путем ове мјере додјељују подстицајна средства предузећима за имплементацију одређених дигиталних рјешења, набавку опреме или финансирање дигиталних савјетника, па је стога неопходно да се обезбиједе одређена финансијска средства за спровођење овог програма.
- **Подршка развоју информацно-комуникационих технологија (ИКТ),** путем додјеле финансијске подршке развојним пројектима предузећа из ИКТ сектора, те промоције ИКТ сектора и његове примјене у индустрији. Циљ ове подршке је развој ИКТ сектора у Републици Српској, као генератора привредног развоја. С обзиром на то да ИКТ индустрија тражи најмања улагања за производњу, резултати који се постижу су значајни и представљају најкраћи пут за постизање продукта производње. ИКТ сектор представља сервис свим осталим гранама привреде, те се његовим развојем подиже конкурентност цјелокупне привреде на виши ниво.

Спровођење ове мјере допринијеће повећању степена аутоматизације у пословању, побољшању веза и комуникација, скраћивању времена обраде података и јачању унутрашњих капацитета предузећа у правцу дигиталног пословања, што ће у коначници утицати на повећање конкурентности предузећа.

Приоритет 2.1. Унапријеђен приступ тржишту (интернационализација)

Важан сегмент пословања предузећа је интернационализација пословања и пласман производа на нова тржишта, што има посебан значај имајући у виду да је тржиште Републике Српске / БиХ релативно малено за пласман производа домаће индустрије.

Привредни субјекти из прерађивачке индустрије имају највећи утицај на спољнотрговински биланс Републике Српске, с обзиром на то да се ради о изразито извозно оријентисаном сектору привреде. Међутим, прерађивачка индустрија остварује дефицит у спољнотрговинском пословању, те је потребно предузети мјере које доприносе повећању извоза, као и мјере за смањење увоза, како би се поправио негативни спољнотрговински резултат.

С циљем повећања извоза прерађивачке индустрије и унапређења приступа тржишту у наредном периоду ће се радити на побољшању извозног амбијента, давању подршке укључивању предузећа у међународне ланце снабдијевања, иницирању повезивања предузећа у кластере или друга удружења на секторском нивоу, те подстицању успостављања система квалитета у предузећима.

Посебан допринос реализацији овог циља ће дати Европска мрежа предузетништва Републике Српске путем које се пружају релевантне информације ради лакшег проналажења пословних партнера, успостављања пословне сарадње и учествовања на ино тржишту и у оквиру које ће се спроводити активности које су значајне за интернационализацију пословања предузећа.

2.1.1. *Побољшање извозног амбијента*

Анализа извоза индустрије показала је да се извози веома узак асортиман производа и то, углавном, сировине и полупроизводи, дакле производи ниже додане вриједности. На глобалном тржишту индустрија Републике Српске не може много постићи јефтиним сировинама и полупроизводима већ само квалитетним, технолошки високо развијеним производима. Међутим, у неким случајевима није проблем у квалитету производа, већ у њиховом имиџу, каналима за дистрибуцију и приступу, јер предузећа нису финансијски снажна да би довољно трошила на маркетинг својих производа и услуга.

Према резултатима спроведеног анкетног испитивања, 37% привредних друштава константно спроводи истраживање тржишта, 18% истраживање тржишта спроводи једном годишње, док преосталих 45% не спроводи испитивање тржишта. Од укупног броја привредних друштава која спровode истраживање тржишта, 92% спроводи истраживања сопственим капацитетима, док преосталих 8% су послове истраживања препустила матичним предузећима која се налазе у иностранству.

Промоција производа у највећој мјери врши се путем сопствене веб-странице, затим путем сајмова, презентација на привредним сусретима и рекламних огласа, у мањој мјери промоција се врши путем Европске мреже предузетништва и друштвених мрежа, док 18% анкетираних привредних друштава уопште не врши промоцију својих производа.

Анкетирана привредна друштва су се изјаснила да приликом обављања извозних активности имају одређене потешкоће због лошег функционисања царинске службе, спорог царињења, што доводи до кашњења испорука производа, дугог чекања на увозно/извозне дозволе које издају институције БиХ, недовољног познавања или погрешног тумачења царинских прописа и сл.

Учесници радионице „Изазови и приоритети јачања системске конкурентности МСП“ су дефинисали налазе и препоруке у вези са подршком извозу предузећима који се односе на успостављање системске подршке, укључујући и финансијске подстицаје за извозна предузећа, поједностављење и појефтинјење извозних процедура, унапређење царинских политика, олакшање реекспортног пословања, мјере осигурања извоза и др.

У претходном периоду спроводиле су се активности на подстицању извозних активности предузећа која послују у индустрији, с циљем повећања броја извозника и вриједности извоза, промјене структуре извоза, повећања конкурентности, повезивања извозних предузећа и успостављања институционалног оквира за подстицање и промоцију извоза.

У наредном периоду потребно је наставити активности на повећању броја предузећа способних за проактиван извоз, те побољшању способности извозника да буду конкурентни на међународном тржишту. Осим повећања извоза, неопходно је наставити радити на промјени структуре извоза индустрије, у правцу извоза производа веће додане вриједности.

Такође, неопходно је обезбиједити даљу институционалну подршку како би се пружиле боље информације о тржиштима, потенцијалним купцима и партнерима, као и да би се поједноставила процедура спољнотрговинског пословања и усклађивање са техничким прописима и стандардима на извозним тржиштима.

Поред тога, неопходно је обезбиједити већу финансијску подршку предузећима од досадашње, којом ће се подржати њихов наступ на међународним сајмовима, маркетиншке активности, пословни сусрети и др. активности које су значајне за јачање извозно оријентисаних предузећа.

Кључне активности које ће се спроводити с циљем побољшања извозног амбијента у наредном периоду су:

- **Покретање иницијатива за рјешавање ограничења са којима се сусрећу извозна предузећа** у обављању послова спољнотрговинске размјене, а која онемогућавају остварење бољих извозних резултата. Стога ће се у оквиру ове мјере иницирати рјешавање проблема извозника у области спољнотрговинске политике, царинско-тарифне политике и спољне политике, а чије спровођење је у надлежности институција БиХ.

У реализацију ове мјере активно ће се укључити и Савјет извозника Републике Српске, који је основан у оквиру Привредне коморе с циљем заступања интереса извозних предузећа и који ће заједно са надлежним министарствима иницирати нове мјере подршке извозу у наредном периоду.

- **Информисање и едукација извозника** о могућностима извоза и наступа на

страним тржиштима, потребним међународним сертификатима, подстицајним мјерама, међународним сајмовима и конференцијама, као и другим релевантним информацијама и обукама у вези са спољнотрговинским пословањем.

Учешће предузећа на разним домаћим и међународним догађајима, округлим столовима и пословним састанцима, допринијеће побољшању њихових капацитета, повећању конкурентности и посебно бољем приступу тржишту.

- **Подршка маркетиншким активностима и промоцији извозника на ино тржишту,** с циљем повећања извоза предузећа, успостављања сарадње са новим купцима и освајања нових тржишта. У оквиру ове мјере подржаће се учешће на међународним сајмовима, пословним мисијама, Б2Б догађајима, покривање трошкова за израду промотивног материјала за инострано тржиште (припрема и израда промотивног материјала, каталога, брошура, website design и итд.). Листа ино сајмова који ће бити подржани и листа тржишта за организацију пословних мисија и Б2Б догађаја усагласиће се у сарадњи са Привредном комором Републике Српске и осталим релевантним институцијама.
- **Подршка успостављању система квалитета у предузећима.** Квалитет производа је пресудни фактор конкурентности, од којег зависи опстанак и развој сваког предузећа, индустријске области, односно индустрије као привредне дјелатности. Увођење система квалитета је средство за остваривање конкурентске предности, те је непрекидно побољшање квалитета најмоћнији концепт који треба да слиједи свако предузеће.

Стога ће се у наредном периоду наставити са давањем подршке предузећима за успостављање система квалитета и добијање СЕ знака.

Имајући у виду да мали број предузећа у Републици Српској има успостављен систем квалитета, неопходно је и даље указивати на значај његовог успостављања и усклађивања пословања са међународним стандардима.

- **Подршка Европске мреже предузетништва Републике Српске,** путем које ће се подржати интернационализација пословања, и то: организације и коорганизације пословних сусрета и привредних мисија, односно посредничких догађаја; организације радионица, семинара и обука и савјетодавне подршке у вези са интернационализацијом пословања, подизања конкурентности предузећа и њихових извозних капацитета; израде пословних и технолошких профила за базу међународне пословне сарадње; услуга трансфера технологије; подршке предузећима и кластерима при приступу програмима ЕУ, пријављивања на позиве и комплетирања пројектних приједлога и других активности са циљем подршке интернационализацији пословања.

2.1.2. Иницирање повезивања предузећа у кластере и међународне ланце снабдијевања

Већина предузећа из области индустрије пласира своје производе на међународно тржиште директним наступом, без повезивања са другим предузећима у производном или продајном ланцу. На овај начин извозници сnose велике ризике приликом пласирања својих производа, јер се најмање промјене на тржишту негативно одражавају на њихово пословање. У међународне ланце вриједности укључено је свега 28%, а у кластере 22% анкетираних привредних друштава из прерађивачке индустрије.

У Републици Српској не постоји званична евиденција кластера. Углавном су регистровани као удружења, у складу са „Законом о удружењима и фондацијама“. Многа од регистрованих удружења, дјелимично врше функције које би вршио кластер, али и многа од регистрованих удружења која у себи садрже назив „кластер“ у суштини обављају функцију струковног удружења. Највећи број регистрованих кластера је у сектору Дрвне индустрије (шест кластера), а по један кластер регистрован је у сектору Метална и електроиндустрија и областима информационо-комуникационих технологија и органске хране.

Најзначајније активности које ће се спроводити у наредном периоду су:

- **Покретање иницијатива за повезивање извозних предузећа у кластере или друга удружења на секторском нивоу**, ради подстицања извозних активности, у оквиру појединих сектора, групација, као и на генералном нивоу. Удруживањем у кластере, предузећа остварују низ погодности као што су нижи трошкови пословања, нижа набавна цијена, јефтинији транспорт, ангажовање агенција и привредних субјеката за пружање специјализованих и других услуга (маркетиншке, књиговодствене, консултантске, стручне и друге услуге), нижи трошкови развоја нових производа и услуга, размјена техничко-технолошких знања и информација, лакши излазак на инострана тржишта, проширење тржишта и прилике за нове пословне везе, могућност извођења већих инвестиционих и развојних пројеката, као и приступ одговарајућој финансијској подршци/олакшицама које су намијењене чланицама кластера.
- **Покретање иницијатива за укључивање предузећа у међународне ланце снабдијевања.** Циљ ове активности је да се предузећима из области индустрије пружи подршка ради њиховог укључивања у међународне ланце вриједности.

Мјера ће се, између осталог, реализовати у оквиру Регионалног развојног програма добављача земаља Западног Балкана, који се спроводи у оквиру пројекта ЕУ „EU support to the WB6 CIF“ и обухвата сљедеће активности: мапирање и израду базе добављача Западног Балкана, израду базе потенцијалних тржишта, техничку подршку – дигитализација услуга које ће омогућити придруживање добављача Западног Балкана у ЕУ и регионалне ланце снабдијевања, техничку подршку за приступ финансијама, организовање В2В сусрета, догађаји на мрежи и др.

База добављача Западног Балкана ће садржати релевантне податке о потенцијалним добављачима, искључујући постојеће добављаче који су дио великих глобалних конгломерата и већ су присутни у региону, а који се односе на основне податке о компанији и њеним производним капацитетима, кључним производима и технологијама, сертификатима, позицији у ланцу снабдијевања, извозним тржиштима, финансијским резултатима пословања и другим релевантним подацима.

База података о тржиштима ће омогућити компанијама Западног Балкана да анализирају перформансе извоза, процијене ниво компетенција на глобалном тржишту и специфичном извозном тржишту, идентификују ново тржиште добављача, прегледају могућности за диверзификацију на одређеном тржишту упоређујући захтјеве за сет сличних или одговарајућих производа/услуга на тржишту које се истражује, процијене перформансе националне трговине и

идентификују постојећу и потенцијалну билатералну трговину са било којом партнерском земљом или регионом.

Приоритет 2.2. Супституција увоза

Негативан спољнотрговински биланс прерађивачке индустрије је посљедица између осталог недостатка базне производње и недовољног коришћења домаћих ресурса, због чега је домаћа производња зависна од увоза полупроизвода, сировина и готових производа са ино тржишта.

Анализе су показале да се у значајним количинама увозе и производи који нису исувише комплексни и који би се релативно лако могли производити у Републици Српској. Уколико би се дио ових производа производио у Републици Српској, смањио би се увоз, што би директно утицало на смањење дефицита спољнотрговинске размјене индустрије. Смањење увозне зависности утицаће и на јачање отпорности индустрије у кризним ситуацијама.

Стога ће се, с циљем смањења увоза прерађивачке индустрије, у наредном периоду подржати развој базне индустрије и производа који недостају на домаћем тржишту и у ту сврху основаће се центри за развој и техничку подршку предузећима, подстицаће се потрошња производа домаћег поријекла, брендирање домаћих производа, као и пооштрити царинске и инспекцијске контроле ради заштите домаће производње од нелојалне конкуренције.

2.2.1. Подршка развоју домаћег производа

Анализа производа из области прерађивачке индустрије, који су се у периоду 2016–2020. године увозили у највећим количинама у Републику Српску и утицали на висину спољнотрговинског дефицита прерађивачке индустрије⁵⁷, показала је да се углавном увозе техничко-технолошки сложени производи и производи више фазе прераде.

Међутим, у значајним количинама се увозе и производи који нису сложени и који би се релативно лако могли производити у Републици Српској, имајући у виду неопходна знања, производне технологије и инпуте, традицију у појединим индустријским гранама, као и тренутну и будућу тражњу за одређеном категоријом производа.

Зависност индустрије Републике Српске од иностраног тржишта нарочито је дошла до изражаја у периоду пандемије COVID-19, што је указало на недовољно коришћење домаћих ресурса. С тим у вези, неопходно је креирати мјере подршке развоју базне индустрије и домаћег производа. У ту сврху извршиће се мапирање потреба и могућности предузећа за развој домаћег производа, анализирати доступне базе података о материјалима и производима који се увозе у Републику Српску, те израдити студија о могућности производње властитог производа.

Кључне активности у вези са развојем производа који недостају на домаћем тржишту, које ће се спроводити у наредном периоду су:

⁵⁷ Поглавље 3.2.1. Спољнотрговинска размјена индустрије.

- **Информативна, административна и стручна подршка** Министарства привреде и предузетништва потенцијалним произвођачима производа који недостају домаћем тржишту. За потребе реализације ове активности редовно ће се ажурирати Регистар увозних репроматеријала, компоненти и готових производа, који ће бити доступан на веб-страници министарства, ради бољег информисања домаћих инвеститора/привредника о количинама и вриједностима увезених роба на тржиште Републике Српске, односно могућностима покретања исплативе производње производа који недостају домаћем тржишту.
- **Подршка оснивању центара за развој и техничку подршку индустрији**, који ће давати савјетодавне и консултантске услуге предузећима приликом развоја новог производа, унапређења производних процеса и увођења нових технологија. Путем ових центара оствариваће се ближа сарадња предузећа са стручњацима, иноваторима, дизајнерима, институтима и научно истраживачким институцијама.
- **Обезбјеђење и додјела подстицајних средстава предузећима која развијају производњу/производ који недостаје на домаћем тржишту**, у оквиру постојећих подстицаја намијењених прерађивачкој индустрији или увођењем новог подстицаја који је искључиво намијењен за спровођење ове мјере.

2.2.2. Подршка домаћој производњи

У процесу приближавања Европској унији, БиХ је извршила висок степен либерализације свог економског простора, односно у спољнотрговинској размјени прихватила већину правила и норми слободног тржишта Европске уније, ЦЕФТА споразума, али и Свјетске трговинске организације. Овим је омогућен увоз широког асортимана производа, па чак и потенцијално небезбједних за кориснике и околину и који су неријетко искључени из употребе земаља поријекла извозника, а који уједно представљају нелојалну конкуренцију домаћој производњи.

Најзначајније активности које ће се спроводити с циљем давања подршке домаћој производњи су:

- Спровођење кампања које за циљ имају **подстицање потрошње производа домаћег поријекла**, чиме се на индиректан начин штити домаћа производња, чувају радна мјеста и стварају услови за ново запошљавање, те утиче на смањење спољнотрговинског дефицита.
- **Спровођење Политике брендирања у Републици Српској** с циљем стварања нових и унапређивања постојећих брендова. У оквиру ове мјере ће се подизати свијест компанија о значају брендирања производа и спровођења маркетиншких активности, покретати иницијативе за повезивање и успостављање сарадње између појединачних компанија у процесу брендирања и заједничког тржишног наступа, промовисати домаће компаније и њихови производи на домаћим и страним тржиштима, спроводити додјела награда најбољим брендovima из Републике Српске и сл.
- **Пооштрити инспекцијске контроле** да би се спријечио улазак небезбједних производа из иностранства, с циљем заштите потрошача, као и домаће производње од нелојалне конкуренције.

- **Наставак подршке дрвопрерађивачима**, кроз закључивање уговора за набавку сировине на дужи период, одгођено плаћање сировине и давање попуста за авансну уплату сировине. Циљ давања ове подршке дрвопрерађивачима је:
 - осигурати поуздано снабдијевање сировином да би се омогућило несметано одвијање производног процеса, путем закључивања уговора за набавку сировине;
 - омогућити одгођено плаћање сировине да би се олакшало пословање дрвопрерађивача, имајући у виду дужину трајања производног циклуса и вријеме наплате испоручених производа.

Приоритет 2.3. Унапређење система инфраструктуре квалитета

Успостављен систем инфраструктуре квалитета је предуслов да се производи, процеси и услуге унапређују на начин да буду безбједнији, квалитетнији, али и конкурентнији на тржишту. Процес укључивања у свјетске привредне токове захтијева да индустрија Републике Српске ради по принципима развијених земаља, а што подразумијева прихватање правила која се односе на слободно кретање роба.

У складу са чланом 75. Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица са једне стране и БиХ са друге стране, сви органи управе у БиХ су се, између осталог, обавезали да ће предузети неопходне мјере да би се постепено постигла усаглашеност са техничким прописима ЕУ и европским поступцима стандардизације, метрологије, акредитације и оцјењивања усаглашености и да ће, у складу са европском праксом, укинути све техничке препреке слободној трговини.

Побољшање инфраструктуре квалитета представља једну од најзначајнијих мјера за јачање конкурентности индустрије Републике Српске, која се у претходном периоду реализовала путем хармонизације техничких прописа и стандарда са међународним, првенствено европским правилима, изградње недостајућих капацитета за оцјењивање усаглашености производа, те успостављања ефикасног надзора над тржиштем. Наведене мјере наставиће се спроводити и у наредном периоду, с обзиром на то да је њихова реализација битан предуслов за стварање пословног амбијента који ће омогућити унапређивање извоза домаћих производа на инострано тржиште, као и заштиту домаћих произвођача од нелојалне конкуренције, у смислу спречавања увоза и пласмана неквалитетних производа из иностранства на наше тржиште.

2.3.1. Унапређење техничке регулативе у области индустрије

У претходном периоду створен је правни оквир за функционисање система инфраструктуре квалитета у Републици Српској, а који се односи на уређење области техничких прописа, стандардизације, метрологије, оцјењивања усаглашености производа и надзор над тржиштем.

Доношењем Стратегије инфраструктуре квалитета производа и услуга у Републици Српској за период 2019–2023. године дефинисани су циљеви и наредни кораци за свеобухватан развој свих елемената инфраструктуре квалитета у Републици Српској и

кораца за преузимање правне тековине и пратећих принципа Европске уније из Поглавља 1 Слободно кретање роба. Стратешки циљеви се, између осталог, односе на обезбјеђење услова за кретање робе без непотребних техничких препрека трговини, у складу са принципима и правилима јединственог ЕУ тржишта, Поглавља 1 правне тековине ЕУ и WTO/TBT споразума и висок степен усклађености прописа Републике Српске који дефинишу техничке и друге захтјеве за производе и услуге са техничким законодавством и принципима ЕУ садржаним у Поглављу 1 – Слободно кретање робе.

Усклађивање техничког законодавства са законодавством ЕУ представља један од предуслова за остварење слободног протока производа који су безбједни за употребу и који не угрожавају здравље људи и животну средину. Стога Република Српска интензивно ради на усклађивању домаћег техничког и осталог законодавства и стандарда са европским законодавством и праксом и пратећом стандардизацијом. Ове активности имају за циљ да обезбиједи контролу производа са аспекта његовог квалитета и безбједности крајњих корисника, као и заштиту домаћих произвођача од нелојалне конкуренције.

Да би будућим уласком у ЕУ били дио јединственог тржишта ЕУ, неопходно је да се, у складу са уставним надлежностима, техничко законодавство у Републици Српској и БиХ хармонизује са правном тековином ЕУ садржаном у Поглављу 1 – Слободно кретање робе. Влада Републике Српске је у претходном периоду задужила сва министарства и органе управе да што хитније приступе доношењу прописа Републике Српске, који су усаглашени са прописима Европске уније и којима се ван снаге стављају прописи СФРЈ и СР БиХ, те да изврше ревизију важећих техничких прописа из њихове надлежности и путем интернет сајта учине их доступним заинтересованим корисницима. До краја 2020. године донесен је значајан број прописа којима су преузимане одредбе *acquis* Новог и Глобалног приступа ЕУ и одредбе *acquis* Старог приступа ЕУ.

У наредном периоду планирано је:

- **Унапређење правног оквира у области техничких прописа.** У оквиру ових активности урадиће се анализа досадашње примјене Закона о техничким прописима и на бази ње израдиће се конкретне измјене овог закона и донијети нови подзаконски акти, што има за циљ успостављање усаглашености производа који су у промету, тј. на тржишту Републике Српске са релевантном техничком регулативом ЕУ. Измјенама и допунама закона отклониће се ограничења која имају привредни субјекти приликом примјене овог закона, створити правни основ за пријављивање или нотификацију техничких прописа у фази њихове припреме и пријављивање стандарда, те увести обавезно периодично утврђивање статуса примјене свих важећих прописа и извјештавање о томе.
- **Усклађивање техничких прописа са законодавством ЕУ.** Надлежне институције Републике Српске ће у наредном периоду наставити са хармонизацијом прописа Републике Српске са вертикалним законодавством ЕУ, односно директивама Новог и Старог приступа, те пратећих хармонизованих стандарда, као и са праћењем њихове примјене у пракси. Упоредо наставиће се са активностима на уклањању тзв. „конфликтних“ СФРЈ прописа и ЈУС стандарда са обавезном примјеном из правног система Републике Српске, који су у супротности са прописима и стандардима ЕУ, као и периодична анализа важећих техничких прописа у смислу ефеката њихове примјене (скраћена РИА).

- **Информисање о важећим техничким прописима.** Републички органи управе, надлежни за доношење прописа, обавјештаваће релевантне привредне субјекте о новом правном оквиру и пратећим обавезама у вези са производима који су на тржишту и пружати подршку надлежним инспекцијама у њиховој примјени током тржишног надзора. Информисање ће се обављати путем контакт тачака у сваком надлежном републичком органу управе, информационе тачке о важећим прописима Републике Српске и путем Привредне коморе Републике Српске.
- **Нотификација техничких прописа у припреми.** Планирано је успостављање и оперативан рад Контакт нотификационе тачке за прописе Републике Српске у припреми, која ће бити дио система за нотификацију техничких прописа у БиХ, преко којег ће се вршити комуникација са Европском комисијом, WTO и CEFTA секретаријатом. Пријављивање или нотификација техничких прописа у фази њихове припреме вршиће се с циљем препознавања и отклањања потенцијалних непотребних техничких препрека у трговини, и то у случају припреме изворних нехармонизованих прописа (аутохтони – за индустријске и пољопривредне производе који садрже трговинске одредбе), техничких прописа из хармонизоване области, када уводе додатне захтјеве за производе (тзв. национални додаци) и техничких прописа који се не заснивају на домаћим или међународним стандардима, а могу представљати непотребну препреку трговини (WTO).
- **Усклађивање нехармонизованих прописа.** Ради уклањања препрека које стварају технички прописи из нехармонизованог подручја, односно ради њиховог усклађивања са члановима 34–36. Уговора о функционисању ЕУ, спроводиће се активности на уређењу нехармонизованог подручја у оквиру којих ће се идентификовати сви прописи који у себи садрже препреке, урадиће се правна и техничка анализа таквих прописа, те на основу те анализе извршиће се адекватне измјене или укидање тих прописа.

2.3.2. Унапређење капацитета инфраструктуре квалитета за потребе индустрије

Претходно спроведена истраживања показала су да Република Српска нема довољан број сертификационих и акредитационих тијела, због чега није успостављена одговарајућа контрола производа који се пласирају на тржишту, како роба из увоза тако и од домаћих произвођача, што даје могућност да се робе које нису безбједне, односно штетне по здравље потрошача и околину, продају на тржишту. Овим се угрожава здравље и живот потрошача, али и пословање домаћих произвођача који имају нелојалну конкуренцију.

Имајући у виду да су тијела за оцјењивање усаглашености (испитне и калибрационе лабораторије, сертификациона и инспекцијска тијела) најслабија тачка система инфраструктуре квалитета Републике Српске, неопходно је што прије обезбиједити постојање домаћих субјеката акредитованих у области испитивања и оцјењивања усаглашености.

Стога ће се у наредном периоду наставити спроводити сљедеће активности:

- **Подршка успостављању недостајућих тијела за оцјену усаглашености производа.** У склопу ових активности вршиће се континуирана анализа постојећих

и утврђивање потребних (недостајућих) тијела за оцјену усаглашености производа у Републици Српској, првенствено са становишта захтјева за извоз домаћих производа на тржиште Европске уније и примјене прописа којима ће се преузети прописи ЕУ у области Новог и глобалног приступа. С обзиром на то да је акредитација најприхватљивији начин доказивања компетентности тијела за оцјену усаглашености у земљама у окружењу и Европској унији (ТВТ/СТО и СЕФТА споразуми), промовисаће се акредитација и пружати подршка привредним субјектима у поступку прибављања акта о акредитацији.

Планирано је формирање Удружења тијела за оцјењивање усаглашености Републике Српске при Привредној комори Републике Српске, са циљем активног учешћа привредних друштава у процесу развоја система за оцјену усаглашености и инфраструктуре квалитета.

- **Информисање о прописима и именованим/овлашћеним тијелима за оцјену усаглашености производа.** На интернет страницама републичких органа управе надлежним за одређене производе/групе производа биће доступни контакт подаци путем којих ће привредници моћи добити све потребне информације о важећим прописима, пратећим стандардима и именовању тијела за оцјену усаглашености, као и информације о захтјевима за извоз производа у Европску унију или неко друго тржиште. Континуирано ће се ажурирати Регистар именованих/овлашћених тијела за оцјену усаглашености производа у Републици Српској на веб-сајту републичких органа управе надлежних за различите производе и Министарства привреде и предузетништва/Републичког завода за стандардизацију и метрологију, а како би подаци о прописима и тијелима за оцјену усаглашености били доступни заинтересованим корисницима на једном мјесту.
- **Јачање инфраструктуре, техничке опремљености и људских капацитета Републичког завода за стандардизацију и метрологију** као институције која је одговорна за два стуба инфраструктуре квалитета на подручју Републике Српске, стандардизацију и метрологију, као и дио послова из области оцјене усаглашености производа из своје надлежности.

2.3.3. Успостављање ефикасног надзора над тржиштем

Основни стратешки циљеви дјеловања тржишне инспекције у наредном периоду ће бити сузбијање нелегалног рада, већи ниво заштите потрошача, промет безбједних производа и заштита носиоца права интелектуалне својине. Инспекцијски органи ће надзирати усклађеност производа стављених на тржиште са прописаним захтјевима и предузимати одговарајуће мјере и радње да би се осигурала усклађеност са тим захтјевима, а с циљем осигурања високог нивоа заштите здравља и безбједности људи, животиња, биљака, имовине и животне средине.

Ова мјера реализоваће се путем **ефикасне инспекцијске контроле** на основу проактивних и реактивних планова надзора, спровођења континуираних обука инспектора, обезбјеђења одговарајућих услова за рад инспектора, информисања јавности о неусаглашеним производима и побољшања сарадње са свим институцијама које се баве питањима инфраструктуре квалитета, укључујући и удружења потрошача, те обезбјеђења брзе размјене и доступности информација о неусаглашеним и опасним производима.

Приоритет 3.1. Обезбјеђење стручне радне снаге за потребе индустрије

Важан фактор развоја и побољшања конкурентности индустрије је постојање високообразоване и стручне радне снаге у складу са потребама тржишта рада. Високообразована радна снага је битан ресурс за производњу високе додане вриједности, већу продуктивност, као и за привлачење квалитетног страног капитала.

Међутим, радна снага представља ограничавајући фактор за развој индустрије. На тржишту рада недостају одређени профили стручне радне снаге, што је последица недовољне прилагођености образовног система потребама тржишта рада, као и недостатка мотивације младих да се образују за занимања потребна за рад у индустрији. Поред тога, постојећа радна снага у великој мјери не располаже савременим знањима која захтијева развој индустрије.

Стога је у наредном периоду потребно наставити започету реформу образовања на свим нивоима, у правцу унапређивања образовног система у складу са потребама савременог и одрживог индустријског развоја. На реализацији овог циља треба да заједно раде институције задужене за образовање, научне институције и послодавци.

Институције Републике Српске ће, на основу утврђених потреба и приоритета, наставити са спровођењем различитих програма унапређења знања радне снаге.

3.1.1. *Прилагођавање образовног система потребама индустрије*

Иако су у последњих неколико година на тржишту рада примјетни позитивни трендови који се првенствено огледају у смањењу броја незапослених лица и укупном повећању броја запослених, постоји простор за значајнији напредак у овом пољу. Посматрајући структуру лица која траже запослење може се уочити веома неповољна квалификациона и старосна структура незапослених лица. Око 25% лица која се налазе на евиденцији незапослених је старосне доби преко 50 година, а око 20% лица која се налазе на евиденцији незапослених је без квалификација и полуквалификовани.

У анкети коју је спровело Министарство привреде и предузетништва, највећи проблем у пословању привредних друштава из домена „Радна снага као фактор ограничења“ је недостатак радника. Највише анкетираних привредних друштава (60%) навело је да недостаје профил CNC оператера, али такође недостају и одређени профили радника КВ, ВКВ, СС и ВС стручне спреме за занимања која су потребна за рад прерађивачке индустрије.

Неусклађеност образовања и тржишта рада доводи до структурне незапослености, негативно утиче на конкурентност и продуктивност предузећа, доводи до нерационалне употребе ресурса, а с друге стране повећава и трошкове предузећима како би преквалификовали кадар. У области високог образовања, школујући кадар за занимања за којима привреда нема потребе, ствара се јаз између образовног сектора и тржишта рада и незадовољство оних који завршавају факултете за којим тржиште рада тренутно не исказује потребу. Негативни демографски трендови и трендови миграција становништва додатно погоршавају позицију тржишта рада смањујући понуду радне снаге која је потребна привреди.

Унапређење усклађености образовања са тржиштем рада с циљем њихове боље повезаности, представља једну од најважнијих реформских мјера која ће се спроводити у наредном периоду, а што ће се реализовати путем следећих активности:

- **Наставак започете реформе образовања на свим нивоима**, у правцу унапређивања образовног система у складу са потребама индустрије и савременог и одрживог индустријског развоја. С обзиром на то да се образују струке које су суфицитарне, док истовремено за велики број радних мјеста у индустрији нема образованог кадра, потребно је **прилагодити уписну политику потребама индустрије**. С циљем реализације наведене мјере, потребно је успоставити чврсте везе између послодаваца, институција задужених за образовање, научних институција у одговарајућим областима и тржишта рада. На основу резултата овог дијалога **континуирано ће се усаглашавати наставни програми** путем којих ће се образовати потребни кадрови који могу одговорити растућим потребама и савременим тенденцијама у овој области.

Како би се овај процес успјешно реализовао, потребна су дугорочна планирања индустрије и рад на унапређењу услова рада, као и конкретни приједлози од стране пословне заједнице, како би се план уписа ученика приближио реалним потребама тржишта рада и заинтересовали ученици да упишу суфицитарна занимања. У овом процесу кључна је улога привредних субјеката, који требају исказати потребе за недостајућим занимањима са конкретним бројем ученика и временским оквиром у којем се ученици требају образовати за та занимања, те у којим предузећима ће се запослити након школовања.

- У наставном програму за образовање занимања и високошколског кадра који су потребни индустрији треба **повећати удио и квалитет практичне наставе**, како би се у току редовног школовања стекла одређена практична искуства неопходна у процесу производње.

Према публикацији „Истраживање тржишта рада у Републици Српској“, скоро 30% од укупног броја анкетираних послодаваца је спремно да понуди практичну наставу за ученике и студенте, од чега се 17% изјаснило да може обезбиједити накнаду за ученике/студенте на пракси.

Ради обављања практичне наставе код послодавца и потпуне примјене дуалног система образовања, неопходно је да привредни субјекти буду адекватно опремљени, имају менторе за обављање практичне наставе и испуњавају друге услове у складу са наставним планом и програмом, које су послодавци обавезни да испуњавају ради ангажовања у практичној настави.

- Имајући у виду савремене тенденције у правцу дигитализације индустрије, али и друштва у цјелини, неопходно је **обезбиједити квалитетну радну снагу која има одговарајућа знања и вјештине у складу са потребама развоја ИКТ сектора**. Информационе технологије морају бити заступљене на свим нивоима образовања и морају бити доступне свима. Иако већина компанија из сектора ИКТ континуирано спроводи обуку запослених, стручно ИТ образовање треба модернизовати, односно треба бити отворено за нове методологије наставе.

Конкретно, предузимаће се мјере које подразумевају оживљавање уписних политика и њихово прилагођавање потребама софтверске индустрије, затим оснивање специјалистичких средњих школа/смјерова рачунарства и

информатике, усклађивање програма на факултетима са потребама ИКТ сектора и јачање кадра на факултетима у овој области.

- Наставиће се спровођење **пројекта опремања учионица и кабинета најмодернијим училима и комуникацијским алатима** (један ђак – један ајпед или лаптоп; видео-бим, озвучење, паметне табле и друго; 5G у свим школама) користећи интелектуални и материјални капацитет домаћих компанија.
- **Ревизија занимања у складу са потребама индустрије.** У наредном периоду континуирано ће се радити на усаглашавању струка и занимања с циљем лакшег прилагођавања програмских садржаја у складу са захтјевима даљег индустријског развоја. Радиће се на дефинисању нових занимања, потребних тржишту рада, кроз израду огледног наставног програма, који би у процесу примјене био праћен, а после евалуације програма, размотрена оправданост увођења истог у систем образовања. Вршиће се стална ревизија класификације занимања, у смислу измјена и допуна, а у складу са потребама тржишта рада, послодаваца и привредне заједнице, уз континуирану сарадњу са институцијама образовања.
- **Презентација и промоција производних струка**, да би се побољшала општа слика о стручним занимањима, код ученика, али и код родитеља и укупног јавног мијења, те мотивисали млади да се образују за стручна занимања. Првенствено треба радити на упознавању основаца са предностима и користима одређених занимања, те давати стипендије и друге олакшице ученицима и студентима који се образују са суфицитарна занимања. У спровођење ове мјере треба укључити школе, послодавце, локалну заједницу и надлежна министарства.

3.1.2. *Развој људских ресурса у индустрији*

У анкети коју је спровело Министарство привреде и предузетништва, велики број привредних друштава наводи проблем недовољне стручности радне снаге, и овај проблем је присутан у готово свим областима индустрије. Стога су анкетирана привредна друштва која су запошљавала укупно 9.385 радника за наредни период исказала потребу за запошљавање око 1.000 радника, као и преквалификацију, доквалификацију и стручно оспособљавање 440 постојећих радника.

Стога су у оквиру ове мјере посебно значајне активности које се односе на **доношење програма оспособљавања за тражена занимања**, које утврђују надлежна министарства на приједлог Завода за образовање одраслих, а на основу изражених потреба послодаваца. До краја 2020. године донесена су 22 програма оспособљавања радника из надлежности Министарства привреде и предузетништва⁵⁸.

⁵⁸ Програм оспособљавања за шивача, Програм оспособљавања за заваривача TIG поступком, Програм оспособљавања за заваривача MIG-MAG поступком, Програм оспособљавања за израду горњих дијелова обуће, Програм оспособљавања за столара намјештаја, Програм оспособљавања оператера на CNC машинама за обраду дрвета, Програм оспособљавања лакирера, Програм оспособљавања тапетара, Програма оспособљавања металостругара, Програм оспособљавања конфекционара кабловских сетова, Програм оспособљавања моделара обуће, Програм оспособљавања бравара, Програм оспособљавања за конструктора и моделара женске и мушке одјеће, Програм оспособљавања мехатроничара, Програм оспособљавања за CNC програмера, Програм оспособљавања за оператера на CNC машинама за обраду метала, Програм оспособљавања за хидрауличара и пнеуматичара, Програм оспособљавања алатничара, Програм оспособљавања за монтера и сервисера лифтова, Програм оспособљавања за фризера, Програм

С циљем развоја људских ресурса, наставиће се у наредном периоду са спровођењем **Програма додатног образовања и преквалификација, оспособљавања и дообука у занимања која су потребна индустрији**. Посебан значај треба дати спровођењу обука запослених радника у индустрији у домену дигиталних вјештина.

Значајно је да се за спровођење програма обуке за познатог послодавца, као и програма преквалификације и доквалификације у складу са потребама познатог послодавца обезбиједи финансијска средства подршке у наредном периоду.

Значајну улогу у спровођењу ове мјере ће имати послодавци. Према „Истраживању тржишта рада у Републици Српској 2020/2021“, 13,7% од укупног броја анкетираних послодаваца који су учествовали у истраживању је спремно пружити обуку за незапослене. Најчешћа занимања за која послодавци имају могућност да организују практичну наставу или обуку за послове који се обављају у области прерађивачке индустрије су: бравар, електротехничар, машински техничар, заваривач – варилац, грађевински инжењер, зидар, инжењер електротехнике, столар, тесар, грађевински техничар, економски техничар, кројач, машински инжењер и армирач.

Према овом истраживању, 20% анкетираних послодаваца планира увести нове технологије у процесу рада које ће довести до потреба за додатном обуком и оспособљавањем радника. Највећи број послодаваца планира провести обуке за одређене послове које би се провеле у оквиру радног мјеста (87,2%), потом стицање посебних вјештина у верификованој установи, нпр. познавање рада на рачунару, страни језик, управљање пројектима (32,8%) и доквалификација и преквалификација у оквиру верификоване институције/установе (17,4%).

Спровођењем ових мјера успоставља се флексибилан и одржив систем стварања потребних знања, компетенција и вјештина у складу са потребама привреде, истовремено промовишући концепт цјеложивотног учења. Стварају се услови за унапређење тржишта рада, што омогућава јачање компетенција и вјештина, већу мобилност радне снаге, запошљавање и отварање нових радних места. Коначно, стварањем атрактивнијих прилика за запошљавање смањује се ризик од прекомјерне миграције квалификоване радне снаге на друга тржишта, посебно младих.

Приоритет 3.2. Већа запосленост у индустрији

Повећање запослености у индустрији директно се одражава на стање запослености у Републици Српској, с обзиром на то да индустрија запошљава значајан број радника.

Пословни субјекти из сектора индустрије у 2020. години запошљавали су 76.156 радника, од чега је у прерађивачкој индустрији било запослено 58.013 радника или око 25% од укупног броја запослених у Републици Српској. С тим у вези, ово подручје индустрије значајно је са становишта запослености и могућности додатног запошљавања.

У наредном периоду наставиће се са спровођењем програма финансирања запошљавања и самозапошљавања циљаних група и програма подршке привреди

путем поврата уплаћених пореза и доприноса за ново запошљавање, при чему ће се програми подршке усмјерити доминантно према приватном и реалном сектору, који стварају већу додану вриједност.

С циљем одржавања и повећања запослености у индустрији, као и повећања животног стандарда радника, у наредном периоду наставиће се исплата подстицаја за повећање плата радника.

Осим финансијске подршке запошљавању у индустрији, планира се унаприједити законодавство из области рада, запошљавања и заштите на раду, а све с циљем стварања повољног амбијента за достојанствен рад, повећање животног стандарда радника, као и доприноса укупним мјерама Владе Републике Српске за задржавање радника у Републици Српској.

С циљем сузбијања сиве економије, инспекцијски органи ће у наредном периоду континуирано вршити контроле и предузимати санкције за непријављени рад и нерегистровану дјелатност.

3.2.1. *Подстицање запошљавања у индустрији*

С циљем давања подршке запошљавању у претходном периоду вођене су активности на спровођењу Стратегије запошљавања Републике Српске за период 2016–2020. година, чији стратешки циљеви су се односили на одржавање постојећих и креирање нових радних мјеста у привреди Републике Српске, повећање укупне запослености и економске активности становништва у Републици Српској. У наредном периоду спроводиће се активности на **имплементацији новог стратешког документа у области запошљавања**.

Влада Републике Српске доноси **Акциони план запошљавања** у Републици Српској за сваку годину периода спровођења Стратегије запошљавања, у којем се даје преглед мјера и активности које ће се спроводити с циљем реализације стратешких циљева, као и потребна финансијска средства. Акциони план запошљавања припрема Министарство рада и борачко инвалидске заштите Републике Српске у сарадњи са социјалним партнерима и надлежним министарствима.

Највећи износ подстицајних средстава додијељен привредним субјектима из прерађивачке индустрије у периоду 2016–2020. година односи се на **подстицајна средства за запошљавање и самозапошљавање** у износу од око 21,7 мил. КМ. Стога овај пројекат представља интервенцију највишег значаја, односно кључни стратешки пројекат који има највећи ефекат на остварење стратешког циља и његова реализација ће се наставити у наредном периоду.

За реализацију активних мјера из Акционог плана запошљавања у Републици Српској за 2021. годину, Влада Републике Српске је обезбиједила средства у укупном износу од 19.806.000 КМ за запошљавање 4.795 лица. Средства ће бити усмјерена на реализацију Програма финансирања запошљавања и самозапошљавања дјеце погинулих бораца, демобилисаних бораца и ратних војних инвалида, Програма запошљавања и самозапошљавања циљних категорија у привреди и Програма подршке привреди путем поврата уплаћених пореза и доприноса за ново запошљавање радника.

Према „Истраживању тржишта рада у Републици Српској 2020/2021“, скоро 40% од укупно исказаних потреба за новим радницима у 2021. години исказали су послодавци из области прерађивачке индустрије.

Стога ће се пројекти подршке запошљавању усмјерити доминантно (90%) према приватном и реалном сектору, односно радним мјестима на којима се ствара већа додана вриједност, водећи рачуна о висини плата, одрживости радног мјеста, односно могућностима задржавања запосленог на наведеном радном мјесту, чиме се повећава и ефикасност утршка јавних средстава. С обзиром на стање запослености са аспекта полова, дио средстава предвиђен Програмом запошљавања и samozapoшљавања циљних категорија у привреди ће бити намијењен за запошљавање жена.

Са аспекта запошљавања стручне радне снаге, анкетирана привредна друштва из области прерађивачке индустрије су сугерисала да се подстицајна средства за запошљавање радника у наредном периоду првенствено усмјере за запошљавање радника дефицитарних занимања, као на примјер запошљавање ИТ стручњака.

Осим напријед наведених мјера које су искључиво намијењене за давање подршке новом запошљавању и одржавању запослености, спроводиће се и друге мјере путем којих се између осталог даје и подршка запошљавању. На примјер, путем давања кредитних средстава Инвестиционо-развојне банке Републике Српске, подржаће се развојни пројекти привредних субјеката, који између осталог, предвиђају и отварање нових радних мјеста.

3.2.2. *Побољшање социјалног и радно-правног положаја радника у индустрији*

С циљем одржавања и повећања запослености у индустрији, као и повећања животног стандарда радника, у наредном периоду наставиће се исплата **подстицаја за повећање плата радника**. Право на подстицајна средства за повећање плата радника имају привредна друштва и предузетници, који су повећали плате запослених у одређеном периоду, у складу са релевантном законском регулативом која регулише питање додјеле подстицаја у привреди.⁵⁹ Циљ овог програма је побољшање положаја радника кроз утврђивање виших новчаних накнада по основу плате за обављени рад и вријеме проведено на раду, као и отклањање сиве зоне у области исплате плата радника и превођење цјелокупног новчаног износа који радник добије од привредног субјекта у легалне токове. Планирано је да се Програм подстицаја за повећање плате радника спроводи у одређеном периоду, односно до остваривања могућности за системску мјеру, смањење стопе укупних доприноса у Републици Српској.

Осим финансијске подршке запошљавању у индустрији, у наредном периоду планирано је **унаприједити законодавство из области рада, запошљавања и заштите на раду**.

Иако је Закон о раду у значајној мјери утицао на побољшање ситуације на тржишту рада Републике Српске, у смислу смањивања ригидности процедура запошљавања и отпуштања и квалитетнијег и прецизнијег уређивања права и обавеза по основу рада, у примјени појединих одредаба уочени су одређени проблеми и недостаци, те се у

⁵⁹ Закон о подстицајима у привреди Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 52/19 и 78/20) и Правилник о поступку додјеле подстицаја за повећање плате радника („Службени гласник Републике Српске“, број 106/19).

наредном периоду планира спровести анализа закона и у складу са истим донијети измјене и допуне овог системског закона.

Поред наведеног, планирано је доношење измјена и допуна закона који регулишу питања заштите на раду и мирно рјешавање радних спорова, као и доношење новог закона који регулише питање узнемиравања на раду.

С циљем **сузбијања сиве економије**, инспекцијски органи ће у наредном периоду континуирано вршити контроле и предузимати санкције за непријављени рад и нерегистровану дјелатност у виду високих новчаних казни и изрицања мјере забране обављања дјелатности.

Приоритет 4.1. **Побољшање пословног амбијента**

Иако је посљедњих година урађено много на унапређењу пословне и инвестиционе климе у Републици Српској, привредни субјекти из области индустрије су још оптерећени појединим захтјевима, процедурама и трошковима који отежавају пословање и утичу на остварење пословних резултата. Поред бројних формалности које прате пословне активности, привредни субјекти су оптерећени плаћањем разних врста пореза, такси и накнада на свим нивоима власти. Поједина законска рјешења, осим што отежавају пословање привредних субјеката, нису прилагођена законодавству ЕУ.

Због тога, треба наставити активности на унапређивању регулаторног оквира у смислу укидања баријера за пословање привредних субјеката у индустрији, односно наставити активности на доношењу новог и усклађивању постојећег законодавства са законодавством ЕУ.

Такође, у наредном периоду планира се извршити оптимизација административних процедура на републичком нивоу и завршити пројекат увођења онлајн регистрације пословних субјеката.

Континуирано ће се вршити анализа пореских и непореских давања на републичком и локалном нивоу у смислу оптерећења привредних субјеката и предузети активности на смањењу, односно укидању појединих давања.

Повољно пословно окружење ће привући инвеститоре, који ће донијети нове инвестиције, запошљавање, савремене технологије и менаџерске вјештине, а што ће за резултат имати повећање продуктивности и конкурентности индустрије.

Привредним субјектима ће бити олакшан приступ финансијским средствима под атрактивним/конкурентним условима путем кредитних линија (зајмова), које ће између осталог бити намијењене за рефинансирање постојећих задужења, с циљем побољшања ликвидности индустрије.

Неспорно је да би ове мјере могле имати утицај на ниво остварења буџетских прихода у краткорочном смислу. Међутим, мјере су производ континуиране комуникације и ослушкивања потреба пословне заједнице и инвеститора и засигурно ће дугорочно имати позитивне ефекте на стање и даљи развој индустрије.

4.1.1. Унапређење регулаторног оквира

Бројне студије које су протеклих година израђене од међународних институција указале су на чињеницу да је регулаторно окружење једна од главних препрека за дугорочни и одрживи привредни развој. Поједина законска рјешења, осим што отежавају пословање привредних субјеката, нису прилагођена законодавству ЕУ.

С тим у вези, у наредном периоду ће се наставити активности на **анализи и унапређивању релевантних прописа који имају утицаја на пословно окружење и подстицање улагања, те доношењу новог и усклађивању постојећег законодавства са законодавством ЕУ.**

У оквиру наведених активности извршиће се анализа имплементације постојећих законских рјешења, размотрити досадашња искуства у примјени закона и дефинисати ограничења и проблеми са којима се у пракси сусрећу предузећа и остале заинтересоване стране које примјењују и/или на које се примјењују одредбе ових закона, као и усклађеност истих са прописима ЕУ и актуелним правцима промјена у европској регулативи.

На основу претходно спроведених анализа израдиће се конкретне измјене законских и подзаконских рјешења. У поступку израде нових прописа који битно утичу на пословну заједницу спроводиће се пуна методологија процјене утицаја прописа.

Поред наведеног, наставиће се континуиране активности надлежних институција Републике Српске на уклањању административних препрека које блокирају, успоравају и демотивишу привреднике и инвеститоре да креирају и спроводе своје пословне пројекте.

С циљем стварања правног оквира за успостављање слободних зона у Републици Српској, у наредном периоду планирана је израда подзаконских аката за примјену Закона о слободним зонама Републике Српске.

4.1.2. Унапређење административних услуга

Република Српска је у претходном периоду спровела свеобухватну реформу „Гиљотина прописа“ у смислу поједностављења и/или укидања непотребних административних процедура, као и смањења трошкова пословне заједнице. Министарство привреде и предузетништва је успоставило електронску евиденцију формалности (тј. дозвола, потврда, рјешења) за почетак и обављање пословања, а које се издају на републичком нивоу. База је доступна на порталу www.pscsrpska.vladars.net.

На основу увида у поменућу електронску базу података за покретање и обављање привредних дјелатности евидентиране су 932 формалности које издају републички органи управе и остале институције којима је повјерено вршење јавних овлашћења, међу којима има и оних које непотребно оптерећују пословну заједницу.

Стога је у наредном периоду планирано извршити **Оптимизацију административних процедура на републичком нивоу**, која подразумева анализу процедура идентификованих у јединственом регистру свих дозвола, потврда, рјешења (тзв. формалности) које издају републички органи управе са становишта њихове оправданости, након чега ће се предложити поједностављење/укидање појединих административних процедура с циљем постизања уштеда у времену и трошковима за пословну заједницу.

За пословање предузећа веома је значајно спровођење **дигитализације и информатизације јавне управе**. У претходном периоду остварен је видљив напредак увођењем електронских портала намијењених предузећима, путем којих се могу добити потребне информације за пословање, те је омогућено подношење пореских пријава, достављање аката и издавање пословних лиценци/дозвола електронским путем. Међутим, постоји потреба да се све ове области и даље унапређују, па су у наредном периоду планиране континуиране активности на регулисању области електронске управе у Републици Српској, електронског потписа и информационе безбједности Републике Српске, у складу са утврђеним циљевима Стратегије развоја е-управе Републике Српске за период 2019–2022. година.

У оквиру пројекта увођења **онлајн регистрације пословних субјеката**, завршене су прве три фазе које се односе на дигитализацију постојеће судске архиве, успостављање правног оквира и стварање услова за електронску идентификацију грађана и правних лица, односно формирање сертификационог тијела. Сертификационо тијело врши издавање квалификованих електронских сертификата физичким и правним лицима, као и органима јавне управе, у складу са законским и подзаконским актима којима се уређује област електронског потписа и других услуга повјерења у Републици Српској. Физичким лицима је намијењена услуга издавања квалификованих електронских сертификата за електронски потпис, док је правним лицима и органима јавне управе намијењена услуга издавања квалификованих електронских сертификата за електронски печат.

с циљем даљих побољшања која ће допринијети скраћењу времена, поједностављењу процедура и смањењу трошкова за регистрацију пословних субјеката спроводиће се **посљедња фаза пројекта увођења онлајн регистрације** пословних субјеката која се односи на успостављање информационих рјешења која ће подржати систем кроз надоградњу постојећег јединственог информационог система који се већ користи код једношалтерског система регистрације пословних субјеката, а који се физички налази у Дата центру Владе Републике Српске. У оквиру посљедње фазе пројекта планирана је израда јединствене уплатнице за плаћање судских такси, као и административних такси када је у питању регистрација занатско-предузетничке дјелатности, комплетирање шифарника такси, увезивање са осталим базама података и оптимизација одређених база података.

Имајући у виду да је уређење поступака добијања грађевинске дозволе и остваривање права на изградњу објекта кључно питање за инвеститоре, у претходном периоду је започео процес успостављања Интегрисаног система за електронско издавање дозвола у грађевинарству у Републици Српској (сервис е-грађевинска). Овај сервис омогућава праћење комплетног поступка издавања грађевинске дозволе, од момента подношења захтјева до плаћања, праћења статуса предмета и издавања грађевинске дозволе, у оквиру којег је омогућена и комуникација у смислу тражења одређених појашњења и доставе допуне документације. Сервис е-грађевинска за сада се као пилот-пројекат имплементира у градовима Бања Лука и Градишка, а планирано је да се на сервис постепено прикључе и остале јединице локалне самоуправе Републике Српске, након што проведу потребне реформе и испуне потребне техничке предуслове за прикључење.

Стига се у наредном периоду у оквиру USAID-овог пројекта Е-управа у БиХ, планира се наставак активности које се односе на **унапређење Информационог система за електронско издавање грађевинских дозвола**, а што ће бити имплементирано у три локалне заједнице у Републици Српској, и то градовима Приједор и Бијељина и Општини

Теслић. Свјесни чињенице да дигитализација представља најприхватљивији начин повећавања одговорности, транспарентности и ефикасности рада републичке и локалне управе, те других јавних институција, с једне стране, и потенцијалних инвеститора, пословних субјеката и грађана, са друге стране, а што истовремено представља и врло ефикасно средство у борби против корупције и могућих злоупотреба лица која имају одређена јавна овлашћења, планирано је да заједничким активностима у периоду имплементације овог пројекта (од 2020. до 2025. године) у одабраним локалним заједницама буде успостављен електронски поступак издавања грађевинских дозвола са циљем да у догледно вријеме издавање грађевинских дозвола у електронском поступку буде једина могућа законска опција у читавој Републици Српској.

У наредном периоду потребно је наставити радити на **даљем развоју основне ИКТ инфраструктуре е-управе**, као што су јединствени интероперабилни информациони систем, платформа за електронско плаћање, јачање услуга повјерења, односно управљања дигиталним идентитетима, платформа за квалификовану електронску доставу – е-сандуче, портал е-управе и др.

Спровођењем ових активности додатно ће се побољшати пословно окружење стварањем јасног и предвидљивог регулаторног оквира, смањењем оперативних трошкова, скраћивањем рокова и поједностављењем административних процедура, као и побољшањем поступка регистрације предузећа – покретања предузећа, издавања грађевинске дозволе, као и других услуга које дају органи управе.

4.1.3. **Смањење давања предузећа („растерећење индустрије“)**

Индустрија Републике Српске оптерећена је фискалним и парафискалним давањима која представљају оптерећење за пословање привредних субјеката. Многе од тих обавеза су оправдане и њихово испуњавање омогућава рад служби које су неопходне између осталог и за функционисање индустрије. Међутим, постоје обавезе које би се могле смањити или потпуно укинути.

Оптерећења за пословање привредних субјеката потичу од давања на нивоу БиХ, Републике Српске и локалне заједнице, те се у процес растерећења индустрије морају укључити сви нивои власти.

С циљем смањења фискалног оптерећења индустрије, Влада Републике Српске и Унија удружења послодаваца Републике Српске су 2017. године потписивањем Меморандума о заједничким политикама за период 2018–2020. године дефинисали политике, којима је утврђен модалитет за смањење оптерећења рада кроз реформу пореског законодавства у корист пословне заједнице. Законом о измјенама и допунама Закона о доприносима, у децембру 2019. године извршено је умањење стопе доприноса за осигурање од незапослености за 0,2%, након чега је збирна стопа 32,8%. Такође, у претходном периоду извршено је и дјелимично смањење оптерећења рада кроз повећање неопорезивог дохотка са 200 КМ на 500 КМ на мјесечном нивоу и на тај начин повећане су плате свим запосленим у Републици Српској без повећања трошкова послодавца, а од 1. јануара 2020. године извршено је потпуно растерећење послодаваца кроз рефундацију бруто плате за запослене породиље.

Успостављен је Регистар пореских и непореских давања Републике Српске који представља службену евиденцију о свим пореским и непореским давањима која представљају обавезу пореских обвезника у Републици Српској и који је постављен на

веб-сајт Министарства финансија Републике Српске. Радна група за реформу пореских и непореских давања и процедура приликом уплате истих, анализирао је пореска и непореска давања из Регистра и припремила одређене препоруке, на основу којих су издвојена одређена непореска давања са приједлозима њиховог смањења, укидања или другачијег обрачуна, а за која је пословна заједница исказала потребу за смањењем или укидањем, ресорна министарства процијенила да су непотребна или их је потребно смањити или не постоји оправданост њиховог даљег постојања. Важно је напоменути и да је Штаб за праћење стања у привреди Републике Српске у марту 2020. године затражио да се приступи смањењу парафискалних намета. С циљем растерећења привреде у 2020. години донесене су измјене и допуне сета закона, којима су укинуте/смањене одређене судске таксе, посебне републичке таксе, комуналне таксе и административне таксе⁶⁰.

Усљед бројних фактора који су негативно утицали на привредну активност у Републици Српској, од којих је свакако најснажнији био утицај пандемије COVID-19, многи привредни субјекти су дошли у стање отежаног пословања, увећаних губитака, те немогућности измирења својих обавеза. Значајан број анкетираних привредних друштава сматра да с циљем растерећења привреде треба наставити активности на анализи фискалних и парафискалних давања, у смислу укидања/смањења појединих давања, односно даљем смањењу збирне стопе доприноса.

Кључне активности које ће се спроводити у наредном периоду су:

- **Наставак активности на анализи пореских и непореских давања Републике Српске** са становишта оцјене основаности сваког појединачног давања и оптерећења привредних субјеката, те предузимање активности ради њиховог смањења, односно укидања. Конкретно, Министарство финансија ће једном годишње вршити анализу оптерећености привреде и становништва пореским и непореским давањима из Регистра пореских и непореских давања Републике Српске. На основу анализе Регистра, Влада Републике Српске ће вршити оцјену основаности сваког појединачног пореског и непореског давања у Републици Српској и у оквиру Програма економских реформи Републике Српске давати смјернице и динамику усклађивања тих давања са начелима законитости, сразмјерности/еквивалентности и рационалности.
- **Смањење збирне стопе доприноса.** С циљем даљег смањења фискалног оптерећења, намјера Владе Републике Српске је да у наредном периоду, кроз праћење реализације Закона о подстицајима у привреди, утврди просјечну збирну стопу доприноса на коју је исплаћена плата у цијелости и на тај износ изврши смањење збирне стопе доприноса.
- **Наставак подршке Индустрији текстила, коже и обуће** путем примјене мање основице за обрачун доприноса за запослене, а с циљем фискалног растерећења овог сектора, који заузима веома важно мјесто у погледу ангажовања људских ресурса⁶¹. Основица доприноса за запослене у овом сектору који остварују мању плату од просјечне бруто плате у Републици за претходну годину, износи 25% од

⁶⁰ Закон о измјенама и допунама Закона о судским таксама („Службени гласник Републике Српске“, број 67/20), Закон о допуни Закона о посебним републичким таксама („Службени гласник Републике Српске“, број 123/20), Закон о измјенама и допунама Закона о комуналним таксама („Службени гласник Републике Српске“, број 123/20), Закон о измјенама и допунама Закона о административним таксама („Службени гласник Републике Српске“, број 123/20).

⁶¹ Закон о доприносима („Службени гласник Републике Српске“, бр. 114/17 и 112/19).

просјечне мјесечне бруто плате исплаћене у Републици Српској за претходну годину према посљедњем податку Републичког завода за статистику.

4.1.4. *Олакшан приступ финансијама*

Инвестиционо-развојна банка Републике Српске (ИРБ РС) у периоду 2016–2020. година значајно је утицала на повећање ликвидности корисника кредита кроз омогућавање значајног износа рефинансирања неповољних кредита повољнијим средствима и на дуге рокове. Такође, кроз могућност набавке основних средстава на дуге рокове и уз повољну каматну стопу, ИРБ РС је подстицала нове инвестиционе циклусе привредних субјеката који су користили средства фондова којима управља ИРБ РС.

Гарантни фонд је континуирано пратио потребе привредног окружења и у складу са истим прилагођавао своје гарантне линије. У том смислу донесене су релевантне измјене и допуне законске регулативе, у којима су прецизно дефинисана правила одобравања гаранција као финансијске подршке пословном окружењу⁶².

У периоду од 2016. до 2020. године донесен је 21 закон и подзаконски акт који уређује финансијски систем чији је обрађивач Министарство финансија. Такође, Ресор за финансијски систем у Министарству финансија спроводио је активности у оквиру којих је континуирано вршено унапређење законских и подзаконских аката из своје надлежности, а у којима су учествовали и супервизори финансијског система: Агенција за банкарство Републике Српске, Агенција за осигурање Републике Српске и Комисија за хартије од вриједности Републике Српске. Унапређење регулаторног оквира из области финансијског система доприноси побољшању окружења за пословање и финансирање привредних субјеката, посебно приступ финансијама малих и средњих предузећа.

Кључне активности које ће се спроводити у наредном периоду:

- **Кредитна подршка.** Инвестиционо-развојна банка ће пружати подршку привредним друштвима код приступа финансијским средствима под атрактивним/конкурентним условима путем кредитних линија (зајмова), а према условима и критеријумима који су уређени Правилима пласмана за сваку појединачну кредитну линију. Банка ће вршити периодична прилагођавања својих кредитних линија актуелним условима на тржишту и специфичним потребама домаће привреде. С циљем побољшања ликвидности привредних субјеката, кредитна средства ће бити доступна и за рефинансирање постојећих кредитних задужења.

Инвестиционо-развојна банка планира спровести организовану промоцију свих кредитних линија у свим регијама Републике Српске како би информације о доступним средствима биле пружене потенцијалним корисницима на терену у директном контакту.

⁶² Закон о измјенама и допунама Закона о Гарантном фонду Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 107/19) и Правилник о одобравању гаранција („Службени гласник Републике Српске“, број 14/21).

Ово је кључни стратешки пројекат за остварење стратешког циља који је у претходном периоду имао значајне резултате⁶³, што се очекује и у наредном периоду.

С циљем додатног приближавања крајњим корисницима кредитних средстава, континуираног праћења њихових потреба и усклађивања активности и кредитне понуде са очекивањима домаће привреде, Инвестиционо-развојна банка је формирала или се налази у процесу формирања четири регионалне канцеларије широм Републике Српске, и то у Приједору, Бијељини, Источном Сарајеву и Требињу. Већа непосредна присутност банке на терену засигурно одговара њеном стратешком опредјељењу и у вези је са достизањем промовисаних развојних циљева и приоритета Републике Српске.

- **Гаранције за кредитна задужења.** Гарантни фонд ће издавати гаранције за кредитна задужења, са циљем да привредним субјектима, како правним, тако и физичким лицима, обезбиједи лакши и бржи приступ финансијским средствима пословних банака. У наредном периоду ће наставити да прати стање у привреди и прилагођава гарантне линије потребама индустрије.
- **Факторинг.** Доношење Закона о факторингу који уређује дјелатност факторинга треба да допринесе даљем развоју факторинга као савременог облика финансирања обртних средстава, који представља додатни извор финансирања малих и средњих предузећа. Предмет факторинга може бити свако постојеће недоспјело или будуће, цијело или дјелимично, краткорочно новчано потраживање које је настало на основу уговора о продаји робе или пружању услуге, у коме учествују уступилац, фактор и дужник и које доспијева на наплату у року до годину дана од дана продаје робе или пружања услуге. Услугу факторинга, поред банака које су и до сада могле пружати ове услуге, моћи ће да пружају друштва за факторинг, ИРБ РС, те друга привредна друштва која пружају финансијске услужне дјелатности, под условом да је посебним законом утврђено да могу обављати дјелатност факторинга. Наведено треба да допринесе повећању наплате потраживања, а тиме и повећању ликвидности и солвентности предузећа, повећању правне сигурности у пословању уговорних страна, што ће даље утицати на повећање инвестиција, повећање конкурентности предузећа, смањење задужености предузећа и повећање конкуренције у финансијском сектору и снижавање цијене капитала.

⁶³ Види 2.2.9.1. Финансијска подршка институција Републике Српске – Кредитна средства Инвестиционо-развојне банке.

Приоритет 4.2. Привлачење инвестиција у индустрију

Будући да је ниво инвестиција у индустрију још увијек низак и не може у довољној мјери допринијети индустријској модернизацији као важном предуслову за унапређење конкурентности индустрије, у наредном периоду ће се приоритетно спроводити активности на обезбјеђењу капитала путем привлачења инвестиција кроз све форме инвестиционе активности (greenfield и brownfield инвестиције, јавно-приватно партнерство), при чему је стимулативно пословно окружење предуслов за успјешно остварење овог задатка.

С тим у вези, наставиће се континуиране активности на промоцији инвестиционих могућности за улагање путем презентација, директних контаката, веб-страница и др.

Осим привлачења нових инвестиција, потребно је мотивисати инвеститоре који су већ улагали у индустрију на поновно инвестирање (реинвестирање), те ће се у том смислу спроводити различите активности у склопу програма постинвестиционе подршке (aftercare).

4.2.1. Подршка инвестицијама у индустрију

Повећање инвестиција је главни циљ многих земаља, будући да инвестиције имају важну улогу у стварању нових радних мјеста, преношењу савремене технологије и знања о пословању, повећању конкурентности и извоза, те унапређивању укупне производње.

Генерално гледано, на привлачење инвестиција утичу повећање економске слободе и владавина закона, тј. она земља која успије да створи повјерење иностраних улагача у своје законодавство, институције и политику – привући ће исте. Дакле, за ино улагаче неопходно је обезбиједити поред политичке стабилности и економску сигурност, која се заснива на стабилним условима привређивања, те правну сигурност.

У претходном периоду спроводиле су се активности на имплементацији Стратегије страних улагања у Републику Српску за период 2016–2020. година, чији кључни оперативни циљеви су се односили на побољшање конкурентности и унапређење пословног окружења, јачање институционалних капацитета и развој партнерских односа, те активности промоције за циљане секторе и циљана тржишта.

Поред свега што је до сада урађено на привлачењу инвестиција у индустрију, ниво инвестиција није задовољавајући, те је хитно потребно предузети планске и системске активности на побољшању овог тренда.

Циљеви инвестиционе политике Републике Српске су у уској вези са кључним развојним циљевима Републике Српске, дефинисаним Програмом економских реформи Републике Српске, као и секторским политикама, а односе се прије свега на отварање нових радних мјеста, стварање додате вриједности, допринос платном билансу и развој приватног сектора.

Највећи ефекат на наведене циљеве имају нове (greenfield) инвестиције и brownfield инвестиције које теже повећању ефикасности. Из тог разлога, неопходно је у наредном периоду повећати напоре у привлачењу ових видова улагања.

Циљне инвестиције су инвестиције у фиксни капитал – ради побољшања стања платног биланса, извозно оријентисане инвестиције, радно-интензивне инвестиције, инвестиције које доводе до повећања продуктивности, инвестиције које воде јачању ланаца вриједности, односно повећању додате вриједности, те инвестиције које доводе до максимизације прелијевања технолошког предузетништва и иновација⁶⁴.

Најзначајније активности које ће се спроводити у наредном периоду с циљем привлачења инвестиција у индустрију су:

- **Промоција инвестиционих могућности индустрије Републике Српске, односно индустријских сектора, појединачних предузећа и конкретних пројеката**, кроз све форме инвестиционе активности (*greenfield* и *brownfield* инвестиције, јавно-приватно партнерство и сл.). Циљ ове мјере је да се потенцијални домаћи и страни инвеститори информишу о регулационом оквиру, условима пословања, инфраструктурним и људским потенцијалима, инвестиционим могућностима/пројектима и другим битним питањима за улагања у индустрију. Мјера предвиђа учешће на сајмовима, стручним конференцијама, организацију догађаја у земљи и иностранству, новинарске и стручне посјете и одржавање веб-странице намијењене инвеститорима.

Мрежи представништва Републике Српске у иностранству и дипломатско-конзуларној мрежи редовно ће се достављати ажурирани преглед могућности за инвестирање у Републику Српску и каталог конкретних инвестиционих пројеката, са посебним освртом на компаративне предности и погодности које се нуде у односу на регион.

- **Спровођење „Програма постинвестиционе подршке инвеститорима“ (*aftercare program*)** с циљем мотивисања постојећих инвеститора из стратешки изабраних сектора на реинвестирање и побољшање веза са локалном заједницом. Примарни циљеви овог програма односе се на једноставнији и ефикаснији почетак пословања нових инвеститора, задржавање постојећих инвеститора и давање подршке њиховим улагањима, те помагање привредним субјектима у идентификацији прилика за ширење и нове инвестиције.
- **Активности Савјета за стране инвеститоре Републике Српске**, као савјетодавног тијела Владе Републике Српске, на стварању услова за привлачење страних инвестиција и унапређивању укупног пословног амбијента, те потпуније координације и сарадње институција републичког и локалног нивоа у области страних инвестиција.
- **Информисање инвеститора** о свим битним питањима у вези са инвестирањем у Републику Српску путем веб-странице намијењене инвеститорима⁶⁵, мреже представништава Републике Српске у иностранству и других маркетиншких мјера, те могућим локацијама за покретање *brownfield* инвестиција (слободни производни капацитети)⁶⁶ и *greenfield* инвестиција (расположиво земљиште за градњу). У оквиру ових активности пружаће се неопходне информације

⁶⁴ Извор: Студија о подстицању страних улагања у Републику Српску 2014–2017. година, Министарство за економску сарадњу и регионални развој РС, Бања Лука, јун 2014. године.

⁶⁵ <http://www.investsrpska.net>.

⁶⁶ Преглед слободних производних простора: http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/EEI_investicioni_potencijali/Pages/Slobodni_prostori.aspx.

инвеститорима, који су у финалној фази доношења одлука о инвестирању, а да би се подржала реализација планираних инвестиција.

- **Јачати институционалне капацитете и сарадњу републичких и локалних нивоа власти.** Развој дјелотворног институционалног механизма за подршку инвеститорима је врло важан, јер омогућава непосредну подршку улагачима од тачке контакта до улагања и помоћи у савладавању разних административних баријера. У том правцу неопходно је ојачати капацитете републичких институција и јединица локалне самоуправе за квалитетну промоцију, прихват и задржавање инвеститора, ојачати улогу представништава Републике Српске у иностранству у промоцији могућности улагања у Републику Српску, унаприједити организацију, техничка знања и ефикасност особља у институцијама и сл.
- **Наставак спровођења регионалног пројекта Сертификације општина са позитивним пословним окружењем (BFC SEE),** кроз успостављање јединствених стандарда квалитета које општине и градови пружају потенцијалним инвеститорима и привредницима који послују на локалном нивоу. Процес сертификације координира и води Мрежа за повољно пословно окружење Републике Српске, а улога техничког секретаријата Мреже повјерена је Привредној комори Републике Српске.
- **Успостављање јаче везе са дијаспором с циљем активирања њиховог инвестиционог потенцијала.** Путем Представништва Републике Српске у иностранству, у сарадњи са Министарством за европске интеграције и међународну сарадњу, ресорним министарствима, Развојном агенцијом, јединицама локалне самоуправе и Привредном комором успоставиће се систем сарадње, редовних контаката, размјене информација и промотивних активности с циљем повећања инвестиција у индустрију.

Надлежне институције ће упоредо спроводити активности које ће допринијети ангажману дијаспоре. Са једне стране, мапирање дијаспоре ће допринијети бољем прегледу ситуације са иселјеништвом из Републике Српске, те ће се добити прецизне информације о струци, квалификацијама и интересу за инвестирање у одређена подручја. Са друге стране, вршиће се и промовисање сектора у којима постоји највећи потенцијал и потреба за инвестицијама. Планирано је периодично издавање инфо-билтена који ће садржати потребне информације како би охрабрили дијаспору на улагање у индустрију у Републици Српској.

Значајна активност биће ангажовање дијаспоре на процесу познатом као трансфер знања. У складу са потребама наше индустрије, радиће се на циљаном контакту са стручњацима из конкретних индустријских грана који својим знањем, искуством и контактима могу унаприједити индустријске процесе и допринијети конкурентности индустрије Републике Српске.

Приоритет 5.1. Примјена еколошких стандарда у индустрији (прелазак ка зеленој економији)

Један од водећих изазова са којима се данас сусреће свјетска економија, односно друштво у цјелини, односи се на смањење степена загађености које производи индустрија, при чему проширење производних капацитета неминовно доводи до повећања штетних утицаја на животну околину.

Стална брига о заштити животне средине једна је од основних компоненти одрживог развоја Републике Српске, а уједно је и важан фактор за њен улазак у шире интеграционе процесе.

Утицај индустрије на животну средину се огледа кроз емисије штетних материја у ваздух, воду и тло, стварање буке и отпада и повећану потрошњу електричне енергије, па се с циљем заштите животне средине морају спроводити активности да би се ови нежељени утицаји минимизирали.

С циљем преласка индустрије на тзв. зелену економију, у наредном периоду подржаће се изградња инфраструктуре за заштиту животне средине и увођење стандарда за управљање заштитом животне средине, те промовисати производња и употреба производа са смањеним штетним утицајем на животну средину.

5.1.1. *Подршка изградњи инфраструктуре за заштиту животне средине*

Проблеми загађења животне средине у Републици Српској су добрим дијелом резултат застарјеле технологије и опреме у индустрији, као и ниске енергетске и сировинске ефикасности, што је донекле посљедица недостатка финансијских средстава за побољшање постојећег стања.

Општи проблем је недостатак опреме и постројења за смањење загађења, посебно када се ради о постројењима за осумпоравање и постројењима за издвајање чврстих честица (разне врсте филтера). Основне мјере заштите ваздуха од загађења из индустрије односе се на смањење емисије загађујућих материја из постојећих индустријских постројења која не задовољавају ЕУ стандарде.

Према подацима из Годишњег извјештаја о Регистру постројења и загађивача Републике Српске за 2018. годину, 30 постројења или 60% од укупног броја евидентираних постројења у Регистру је доставило информацију о количини и врстама испуштених загађујућих материја у ваздух. Највећи утицај емисијама имају велики загађивачи из сектора индустријских процеса, попут термоелектрана, рафинерија и фабрика за производњу и прераду различитих сировина. С обзиром на мали број индустријских постројења који су доставили податке у Регистар и на основу којих је израђен извјештај, поменути подаци нису реална слика стања емисије загађујућих материја у ваздух, насталих технолошким процесима.

Такође, према подацима из Годишњег извјештаја, податке о испуштању отпадних вода доставило је укупно 28 постројења. Највећи проценат постројења, односно 50% постројења испушта отпадне воде у површинске и подземне воде, у јавну канализацију 6% постројења, док осталих 44% постројења нема испуштање отпадних вода у својим производним процесима или нису доставили тражене податке. Према резултатима

Регистра, отпадне воде које су испуштене у површинске/подземне воде највећим дијелом потичу из сектора индустријских процеса (82%), а мање количине из сектора енергетике (14%) и отпада (4%).

Међутим, услед великог броја неправилности и недостатака у достављеним подацима није могуће извршити анализу и прорачун укупних годишњих емисија гасова и испуштених годишњих количина за већину загађујућих материја. С циљем побољшања квалитета достављених података и испуњења законских обавеза оператера и Републичког хидрометеоролошког завода, као надлежне институције за успостављање и вођење Регистра и информисање јавности о стању квалитета животне средине према домаћем и међународном законодавству, неопходно је **спровођење оштријих мјера надзора и контроле рада оператера од стране надлежних органа**.

Од укупне количине испуштених отпадних вода из прерађивачке индустрије, 61,2%⁶⁷ се односи на непречишћене отпадне воде, што је за око 50% више у односу на 2013. годину. За очекивати је да ће се услед развоја индустрије количина отпадних вода повећавати, што би могло значајно да угрози квалитет водотока, па је потребно вршити **сталан мониторинг квалитета вода и повећати број мјерних тачака на којима се врши узорковање воде**.

Главни механизми у вези са контролом емисије штетних материја из великих индустријских постројења уведени су путем примјене ЕУ Директиве о индустријским емисијама 2010/75/EU (IED директива), која треба да покрије сва велика индустријска постројења у Републици Српској, при чему се првенствено мисли на рафинерије, хемијска постројења, термоелектране, индустрије хране и пића, те на веће капацитете узгоја свиња и перади.

Да би се циљеви који се тичу квалитета ваздуха законски повезали са сетовима закона и норми Европске уније, те постигли уобичајен приступ код привредних друштава неопходно је **коришћење БАТ техничких прописа** који су усвојени од стране Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске. Министарство у еколошкој дозволи прописује рокове за прилагођавање најбољим расположивим техникама и опремање постојећих погона и постројења, узимајући у обзир стварне могућности примјене.

Интегрална заштита водотока се спроводи примјеном технолошких, водопривредних и организационо-економских мјера. Технолошке мјере подразумијевају отклањање ефлуентних утицаја на мјестима гдје су концентрисани извори загађења воде. Те мјере подразумијевају примјену постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ) која се морају поставити на завршетку система канализације у насељима прије испуштања отпадних вода у површинске водотокове.

Осим тога, производна и/или привредна друштва индустријског карактера су дужна поставити постројења за предtretман отпадних вода да би се оне довеле до нивоа квалитета на бази којег се смију испуштати у канализациону мрежу у насељима, након чега ће опет бити „пречишћене“ заједно са осталим канализационим водама прије испуштања у водоток. Они индустријски субјекти који испуштају отпадне воде непосредно у водоток морају претходно да их пречисте до нивоа који се односи на индустријске отпадне воде, а прописан је Правилником о условима испуштања отпадних вода у површинске воде.

⁶⁷ Извор: Републички завод за статистику Републике Српске, подаци за 2019. годину.

Према резултатима спроведеног анкетног испитивања, свега 37,31% привредних друштава из прерађивачке индустрије се изјаснило да има инфраструктуру за заштиту животне средине, а која се у највећој мјери односи на пречистаче отпадних вода и ваздуха (филтери). Еколошку дозволу посједује 82,09% анкетираних привредних друштава.

Најзначајније активности које ће се спроводити у наредном периоду су:

- **Спровођење Програма прилагођавања законодавства Републике Српске са правном тековином ЕУ у области заштите животне средине** у складу са планом који је сачинило Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију и који ће се имплементирати у периоду до 2025. године.

Треба напоменути да политика ЕУ на пољу животне средине (технички названа Поглавље 27) обухвата прилично опширне дијелове европских прописа (такозвана правна тековина ЕУ), ствараних током низа деценија и постала је глобално најкомплекснији систем прописа о животној средини. Програм прилагођавања законодавства Републике Српске са правном тековином ЕУ у области заштите животне средине урађен је на основу резултата пројекта Јачање институција за заштиту животне средине у БиХ и припрема за претприступне фондове (EnvIS), којег је финансирала ЕУ ради вођења процеса прилагођавања, који се односи на Поглавље 27, а што ће бити од значаја у наредном периоду и за преговоре у процесу интеграција БиХ у ЕУ.

- **Спровођење пројекта „Партнерски програм за приступање у области заштите животне средине“ - EPPA (Environment Partnership Programme for Accession).** Ради се о регионалном пројекту који се имплементира на Западном Балкану и у Турској, а наставља се на резултате програма RENA (The Regional Environmental Network for Accession) и ECRAN (Environment and Climate Regional Accession Network), путем даљег унапређења регионалне сарадње и јачања административних капацитета корисника. Регионална сарадња пружа оквир за размјену знања, експертиза и добрих пракси, као и за бављење заједничким еколошким проблемима на одрживији и ефикаснији начин. Такође, подстиче кориснике да иду према одрживијим обрасцима потрошње и производње, већој ефикасности ресурса и примјени принципа кружне економије. Општи циљ програма је јачање примјене правних тековина ЕУ у области заштите животне средине на Западном Балкану и у Турској у областима релевантним за рјешавање прекограничних еколошких питања.
- **Унапређење система мониторинга квалитета ваздуха.** Ова активност се реализује у оквиру пројекта „Помоћ БиХ у побољшању квалитета ваздуха и управљању квалитетом ваздуха“. Пројекат имплементира Шведска агенција за заштиту животне средине (SEPA), у сарадњи са Шведском агенцијом за међународни развој и сарадњу (SIDA) и надлежним институцијама из Републике Српске и Федерације БиХ. Циљ пројекта је унапређење управљања квалитетом ваздуха и побољшање квалитета ваздуха, као и јачање капацитета за управљање квалитетом ваздуха.
- **Стални мониторинг квалитета вода.** Ова активност се спроводи у складу са Стратегијом интегралног управљања водама Републике Српске за период 2015-

2024. година. Према захтјевима оквирне директиве о водама, мониторинг квалитета површинских вода спроводи се као надзорни и оперативни.

- **Иницирање изградње инфраструктуре у индустрији за заштиту животне средине** (постројења за пречишћавање штетних гасова и загађујућих материја, индустријских отпадних вода, третман отпада), **те промоција производње и употребе производа са смањеним штетним утицајем на животну средину.**
- **Подршка реализацији пројеката који имају утицаја на заштиту животне средине,** а који се односе на реконструкцију/иновирање постојећих технолошких процеса, увођење најбоље расположивих техника, ефикасније коришћење сировина и енергије у производном процесу, развој производа са смањеним штетним утицајем на животну средину, смањење стварања отпада, рециклажу и сл.
- **Промоција производње и употребе производа са смањеним утицајем на животну средину, те подизање свијести о значају заштите животне средине.** Ова активност има за циљ упознавање привредних субјеката са значајем ефикасније употребе материјалних ресурса, енергетске ефикасности у индустријским процесима и могућностима за уштеду у процесу производње. Мјера ће се спроводити кроз организацију промотивних и едукативних скупова.

5.1.2. *Подршка увођењу еколошких стандарда*

Због све веће свијести о значају заштите животне средине, као и захтјева којим се од компанија тражи испуњавање стандарда заштите животне средине, све већи број предузећа се одлучује за увођење ових стандарда.

Стандарди серије ИСО 14000 успостављају општи оквир на нивоу предузећа за управљање заштитом животне средине. Ови стандарди помажу предузећима да идентификују, управљају и надгледају и контролишу питања заштите животне средине на свеобухватан начин. Конкретно, стандарди помажу предузећима да побољшају своје еколошке перформансе ефикаснијим коришћењем ресурса и смањењем отпада, постизањем конкурентске предности и повјерења заинтересованих страна – купаца и потрошача.

У складу са овим стандардима, одговорност за заштиту животне средине је директно у рукама управе (особа које имају највећи утицај на политику компаније и поступке за њено спровођење). Примјена стандарда је добровољна, али многи велики купци захтијевају од добављача да имају сертификат за систем управљања заштитом животне средине и на тај начин елиминишу могућност нарушавања свог имиџа.

Предности имплементације система управљања животном средином у складу са захтјевима ових стандарда су вишеструке и огледају се у смањењу трошкова управљања отпадом; смањењу штетног отпада; уштедама у потрошњи енергије и материјала; способности адекватног реаговања на еколошке инциденте; проактивном и превентивном дјеловању на спречавању појаве еколошких ризика; повећању корпоративног имиџа организације; активном доприносу заштити здравља и безбједности запослених и шире заједнице; омогућеном приступу фондовима ЕУ за „зелене технологије“; адекватном избору нових технологија; уштедама избором одговарајуће опреме за рад; подизању имиџа на домаћем и иностраном тржишту; стицању клијената са развијеном еколошком свијешћу и др.

Имајући у виду предности имплементације система управљања животном средином подржаће се и у наредном периоду **увођење стандарда за управљање заштитом животне средине у предузећима**. Осим подршке институција Републике Српске, одређена средства за ову намјену би требала бити доступна из фондова ЕУ, којима је циљ превенција или смањење штетног утицаја индустрије на животну средину, а у складу са политиком приоритета ЕУ у области заштите животне средине.

Такође, у наредном периоду наставиће се са активностима **увођења најбоље расположивих техника (БАТ) у индустрију**, које имају најмање штетних утицаја на животну средину и то: израда и унапређивање прописа у вези са примјеном коришћења најбоље расположивих техника и њихово усклађивање са законодавством Европске уније, те праћење примјене препорука за коришћење најбоље расположивих техника. Примјеном најбоље расположивих техника постиже се висок степен заштите животне средине који се огледа у смањењу потрошње енергије и сировина, као и смањењу настајања штетних емисија у животној средини.

Поред наведеног, наставиће се активности на **спровођењу поступка додјеле еко-ознака**.⁶⁸ Еко-ознака на производу односи се на квалитет са стајалишта заштите животне средине током цјелокупног животног циклуса и означава онај производ који у односу на сродне или исте производе има смањен негативан утицај на животну средину. Додјела еко-ознаке одређеној групи индустријских производа подстиче развој технологија које мање загађују животну средину и доприноси производњи производа који нису штетни по здравље људи, те подстиче рационалније управљање сировинама и енергијом.

Приоритет 5.2. Ефикасно коришћење ресурса у индустрији (прелазак ка кружној економији)

Република Српска располаже значајним ресурсима који су потребни за рад индустрије. Међутим, они су ипак ограничени па је потребно посветити посебну пажњу њиховом рационалном коришћењу, нарочито ако се ради о необновљивим ресурсима.

Управљање животним циклусом природних ресурса, од вађења, производње, до отпада је од суштинског значаја за зелени раст и развој ресурсно ефикасне, циркуларне економије у којој се ништа не губи. Паметнији дизајн који омогућава да се производи модификују, поново користе, поново производе и рециклирају треба да постане норма.

Енергетска ефикасност и коришћење обновљивих извора енергије су стратешке одреднице енергетске политике и претпоставке за одрживи развој Републике Српске, те важан фактор за улазак у ЕУ. Циљеви стратегије енергетског развоја ЕУ односе се на уштеду енергије и повећање производње и потрошње енергије из обновљивих извора.

Због нерационалног коришћења сировина и електричне енергије настају значајни финансијски трошкови за привредне субјекте. Велики потенцијал за уштеду лежи у коришћењу обновљивих материјала и обновљивих извора енергије.

⁶⁸ Правилник о еко-ознакама и начину управљања еко-ознакама („Службени гласник Републике Српске“, број 108/13).

У том смислу неопходне су интервенције којим ће се повећати енергетска и материјална учинковитост, смањити ниво штетних твари и унаприједити управљање отпадом.

Развој ефикасног система коришћења сировина и обновљивих материјала, унапређење управљања отпадом, те повећање енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије уз остварене уштеде допринијеће смањењу штетног утицаја индустрије на животну средину, али и развоју и већој конкурентности индустрије.

5.2.1. *Развој ефикасног система коришћења сировина и управљања отпадом*

Смјернице за спровођење Зелене агенде за Западни Балкан дефинишу активности у кључним областима као што је, између осталих, циркуларна економија, са посебним освртом на отпад, рециклирање, одрживу производњу и ефикасну употребу ресурса.

Неконтролисано, неадекватно и нелегално одлагање отпада представља сталну пријетњу загађењу воде, тла и ваздуха, а тиме и ризик за здравље људи и животиња, посебно због директног контакта и/или индиректног преко загађених материја.

За обављање дјелатности управљања отпадом, потребно је прибавити дозволу, коју издаје Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију. У Регистру издатих дозвола за управљање отпадом налази се 123 правна и физичка лица регистрована за обављање дјелатности управљања отпадом, односно лица која имају својство превозника⁶⁹.

У складу са релевантним законским рјешењем, произвођач је обавезан да брине о смањењу настајања отпада, развоју производа који су рециклабилни, те развоју тржишта за поновно коришћење и рециклажу својих производа. Такође, произвођач је обавезан да користи технологије и развија производњу на начин који обезбјеђује рационално коришћење природних ресурса, материјала и енергије, подстиче поновно коришћење и рециклажу производа и амбалаже истеком рока њихове употребе и промовише еколошки одрживо управљање природним ресурсима.

Управљање отпадом је проблем заштите животне средине који захтијева приоритетно рјешавање, те је једно од најзахтјевнијих подручја у смислу усклађивања са стандардима Европске уније (ЕУ). Рјешавање тог проблема и оријентација према савременом управљању отпадом један су од предуслова за улазак у ЕУ. С циљем што квалитетнијег управљања отпадом, неопходно је смањити на минимум производњу отпада, а посебно опасног отпада, третирати отпад на начин којим се осигурава поврат сировинског материјала из њега, те спаљивати или одлагати на депоније на еколошки прихватљив начин оне врсте отпада које не подлијежу поврату компоненти.

Поред тога, потребно је створити осећај одговорности за поступање са отпадом на свим нивоима, осигурати препознавање проблема, обезбиједити тачне и потпуне информације, промовисати принципе, подстицајне мјере и партнерство јавног и приватног сектора у управљању отпадом. Иницијативе имају за циљ да подстакну на одговорнији однос према отпаду и на поступање са отпадом на одржив начин, као што је смањење отпада на извору, поновна употреба отпада, рециклажа, енергетско искориштавање отпада и одлагање отпада на безбједан начин.

⁶⁹ Регистар издатих дозвола за управљање отпадом, април 2021. године.

Према резултатима спроведеног анкетног испитивања, мањи број привредних друштава наводи да разврстава отпад настао у производном процесу и збрињавања га код овлашћених фирми, односно има уговорени одвоз отпадног материјала. Свега 22% анкетираних привредних друштава користи обновљиве материјале у производном процесу, а то су најчешће дрво и рециклирани материјали: тканине, пластика, жељезо, алуминијум, картон, папир и др.

С циљем развоја ефикасног система коришћења сировина и употребе обновљивих материјала радиће се у наредном периоду на спровођењу следећих активности:

- **Спровођење Стратегије управљања отпадом за период 2017–2026. године.** Ова Стратегија представља основни документ којим се оцјењује стање управљања отпадом, одређују дугорочни циљеви управљања отпадом и обезбјеђују услови за рационално и одрживо управљање отпадом на нивоу Републике Српске. Иако БиХ, односно Република Српска, још немају обавезу примјене циљева из европских прописа који се тичу подручја управљања отпадом, овом стратегијом је дефинисано да постављени захтјеви и стандарди ЕУ треба да се постепено уграђују у законску регулативу Републике Српске у области отпада. Усклађивањем законске и подзаконске регулативе Републике Српске са *acquis*-јем постављају се темељи за успостављање одговарајућег система поступања са отпадом на цијелој територији Републике Српске, у складу са начелима одрживог развоја и заштите животне средине. С циљем спровођења Стратегије израђен је Републички план управљања отпадом за период 2019–2029. година.
- **Иницирати рационално коришћење сировина у индустрији и употребу обновљивих материјала у индустрији.** Разлози за потребу повећаног искоришћавања отпада су вишеструки, а главни се односи на чињеницу да располажемо са ограниченим природним ресурсима, које треба рационално користити. У складу са Законом о управљању отпадом, један од циљева је да се обезбиједи и осигурају услови за превенцију настајања отпада, посебно развојем чистијих технологија и рационалним коришћењем природних богатстава, као и отклањање опасности од његовог штетног дејства на здравље људи и животну средину.

Редукција отпада мора бити осмишљена кроз цјелокупни животни циклус производа, тј. већ у фази пројектовања, преко израде, паковања, до транспорта и пласмана производа. С тим у вези, у индустрији ће се иницирати рационално коришћење сировина и смањење стварања отпада.

Поред тога, неки производи су специфично дизајнирани да буду коришћени више пута, док се неки могу прерадити за исте или сличне намјене, те ће се у том смислу, иницирати њихова **поновна употреба**. Поновном употребом производа постиже се смањење трошкова за произвођаче и потрошаче, уштеде у енергији и сировинама, те смањење трошкова одлагања отпада.

Такође, иницираће се **рециклажа отпада**, којом се остварују изузетно значајни технички, еколошки и економски ефекти, а свакако најзначајнији од њих су драстично смањење количина индустријског и комуналног отпада који се морају одложити на санитарне депоније, чиме се вијек коришћења депонија продужава и значајно успорава процес исцрпљивања природних ресурса и емисије из депонија. Савремени системи управљања отпадом омогућавају искоришћење

великих количина отпада, гдје се према процјенама стручњака рециклажом може прерадити више од 60% отпада.

- **Наставак изградње ефикасног система управљања отпадом, са рециклажним центрима**, у складу са Републичким планом управљања отпадом који је дао смјернице јединицама локалне самоуправе за успостављање инфраструктуре управљања отпадом, а што ће се подржати средствима Фонда за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске.

5.2.2. *Повећање енергетске ефикасности у индустрији*

Обавезујући циљ учешћа енергије из обновљивих извора енергије (ОИЕ) у односу на бруто финалну потрошњу енергије према Акционом плану за енергетску ефикасност Републике Српске у 2020. години износио је 778,4 ktоe, односно 48%. Према расположивим подацима, укупна потрошња енергије из ОИЕ за 2020. годину износи око 605,6 ktоe. Учешће енергије из ОИЕ у 2020. години износи око 45,5%, што је нешто више у односу на 2019. годину када је учешће износило 45%, али није у складу са планираном путањом предвиђеном Акционим планом.

Иначе, расположиви су подаци о учешћу ОИЕ у финалној потрошњи енергије за три главна сектора, а њихова појединачна учешћа до краја 2020. године су сљедећа: гријање и хлађење 93,6%, електрична енергија 52% и транспорт 0,6%, док не постоје издвојени подаци везано за коришћење ОИЕ у индустрији.

У складу са Законом о обновљивим изворима енергије и ефикасној когенерацији, 10% средстава прикупљених за подстицање производње електричне енергије из обновљивих извора и у ефикасној когенерацији уплаћује се Фонду за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске ради реализације мјера енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије. У протеклом периоду из ових средстава реализоване су мјере енергетске ефикасности које се односе на обнову омотача постојећих зграда, уградњу нових енергетски ефикасних техничких система у јавним зградама, као и додјелу подршке за реализацију пројеката које спроводе предузећа, а тичу се области заштите животне средине и енергетске ефикасности. То је резултирало смањењем потрошње енергије и емисије CO₂ у јавном и стамбеном сектору, а дијелом и у појединим индустријским објектима.

Потрошња енергије у индустрији Републике Српске је у протеклом периоду чинила 12% до 25% укупне потрошње енергије у Републици Српској, при чему се претпоставља да је потрошња енергије у прерађивачкој индустрији вишеструко пута већа од потрошње у другим секторима привреде. Највећи удио у потрошњи енергије у индустрији имају сљедеће индустријске области: производња метала, хемијска индустрија, индустрија неметалних минерала, рударство и вађење камена, производња хране и пића, производња текстила и коже, производња папира и графичка индустрија, машинска производња и остала индустрија.

Потрошња финалне енергије у највећем дијелу, преко 50%, отпада на сектор производње метала. У томе сектору далеко највеће учешће има фабрика глинице у Зворнику. Из истог разлога природни гас највише учествује у потрошњи међу горивима. Према количини потрошене електричне енергије, затим слиједе сектори производње хране и пића, док су остали појединачни сектори битно мање заступљени.

Поређењем облика финалне потрошње енергије, далеко најзаступљенији енергент је природни гас, чија је потрошња варијала у претходном периоду, затим су највише трошена течна горива, у првом реду мазут, слиједи електрична енергија, док су дрвни отпад, угаљ, те друга чврста горива мање заступљени.

Сценарио развоја потрошње енергије у индустрији предвиђа удвостручење потрошње финалне енергије до 2030. године према сценарију С1, за око 3% мањи раст према сценарију С2 и за око 12% мањи раст према сценарију С3. Електрична енергија у укупној досадашњој потрошњи учествује са мање од петине и претпоставља се да ће тај процент расти у наредном периоду. Стога је препоручљиво да се мјере повећања енергетске ефикасности концентришу на рационалност коришћења топлотне енергије. Природни гас ће задржати водећи удио међу енергентима, тако да се подручје примјене мјера треба фокусирати на ефикасност топлотних агрегата, смањење дистрибутивних губитака и ефикасност топлотних процеса.

Код електричне енергије највећи потенцијал за примјену мјера је у ефикасности електромоторних погона. Одговарајуће организационе мјере – енергетски аудити, секторске анализе и студије изводљивости повећања енергетске ефикасности су незаобилазне у правилној енергетској политици за индустрију.

Према комплексности и инвестицијској интензивности, примјењиве мјере повећања енергетске ефикасности могу се подијелити на мјере: темељне рационализације потрошње енергије (промјене понашања, управљање оптерећењем); ревитализације електричне и топлотне инфраструктуре; компензације јалове енергије; захвата на потрошачима (замјена, поправак и др.); захвата на енергетским агрегатима (поправак, доградња и др.); изградње новог енергетског система (нова енергана и енергетска инфраструктура); увођења и побољшања цјеловите регулације и аутоматизације. Побољшања би требало планирати тако да се предузимају мјере према наведеном распореду, с обзиром на то да прве мјере подразумијевају мање инвестиције, једноставније пројекте и бржу исплативост. Предузимање сложенијих и скупљих мјера има пуни смисао тек када су спроведене једноставније и јефтиније мјере.

Коришћење топлотне енергије у индустрији везано је уз специфичности технолошког процеса поједине индустрије. Као медиј се најчешће користи вода, а једино процесна индустрија у својој технологији користи и друге флуиде као медије за пренос топлоте. Овдје треба посматрати ефикасност топлотних агрегата – углавном котлова, овисно о коришћеном гориву, затим губитке при дистрибуцији медија, као и рационалност коришћења топлотне енергије у самом производном процесу. Спровођење енергетских прегледа (аудита) у индустријским постројењима се показало изузетно дјелотворном мјером повећања енергетске ефикасности.

Елементи спровођења енергетског прегледа производних постројења, који се базирају на праћењу и анализи коришћења топлотне и електричне енергије за разне категорије потрошача, најчешће се односе на сљедећа подручја коришћења енергије: расвјету, електромоторне погоне, вентилаторе и пумпе, системе компримираног зрака, системе паре и остале производне процесе карактеристичне за поједина индустријска постројења (хлађење, сушење, специфичне топлотне процесе, друге засебне индустријске процесе).

Производња и прерада алуминијума је енергетски особито интензивна индустрија, гдје се специфично троши приближно 22,3 GJ енергије по тони глинице, те ова индустрија наглашава посебну пажњу у разматрању енергетске рационалности. Потрошњу енергије

у индустрији хране, пића и цигарета, сљедећем сектору по износу потрошње, тешко је специфицирати, јер је посриједи пуно различитих процеса, при чему се све донедавно сматрало да у овој грани индустрије утршак енергије и није тако значајан. Анализе показују да се у развијеним земљама на прехранбену индустрију троши око 10% од укупне количине енергије потребне за цјелокупни индустријски сектор, па су посебно значајне мјере штедње топлотне енергије и у овом сектору⁷⁰.

С друге стране, у индустрији је још увијек ниска свијест о потреби предузимања мјера на повећању рационалности коришћења енергије. Према резултатима спроведеног анкетног испитивања, свега 22% привредних друштава из прерађивачке индустрије примјењује мјере енергетске ефикасности, које се односе првенствено на мјере топлотне изолације објеката, примјену ЛЕД расвјете и гријање на биолошко гориво.

Још мањи је проценат (12%) привредних друштава која користе обновљиве изворе енергије, најчешће соларну енергију, што указује да је у наредном периоду **потребно радити на подизању свијести о важности рационализације потрошње енергије код индустријских субјеката, те примјени мјера на повећању енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије у индустрији.**

Кључне мјере које ће се спроводити у наредном периоду су:

- **Наставак спровођења Акционог плана за енергетску ефикасност Републике Српске**, с циљем повећања енергетске ефикасности и уштеде енергије.
- **Наставак спровођења Акционог плана за коришћење обновљивих извора енергије у Републици Српској**, с циљем повећања учешћа обновљивих извора енергије у финалној потрошњи енергије и смањења потрошње енергије.
- **Промоција енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије у индустрији**, што подразумева организовање стручно-пословних догађаја, радионица и обука у вези са проблематиком енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије, преласком на „зелену економију“ и организовање промотивних кампања за презентацију расположивих извора финансирања за ове намјене.
- **Иницирање мјера на повећању енергетске ефикасности**, као што су: замјена необновљивих енергената обновљивим, замјена енергетски неефикасних потрошача ефикасним, изолација простора који се грију, те увођење тарифних система од дистрибутера који ће подстицати штедњу енергије. Наведене мјере ће допринијети повећању енергетске ефикасности индустрије, смањењу трошкова производње и сигурности у снабдијевању електричном енергијом.
- **Иницирање коришћења обновљивих извора енергије**, као што је на примјер коришћење енергије из малих хидроелектрана, коришћење енергије из биомасе, коришћење геотермалне енергије, вјетроелектрана и соларних ћелија. Осим наведеног, иницираће се коришћење отпада као алтернативног горива.
- **Финансијска подршка пројектима енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије**, путем Фонда за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске. Посебну пажњу Фонд ће посветити суфинансирању израде припремне документације за пријаву финансирања

⁷⁰ <https://ers.ba/energetska-efikasnost/>.

пројеката из Републике Српске путем додјеле међународних средстава (фондови ЕУ, УН организације и др.), те настојати омогућити и одговарајући удио финансирања у овим пројектима. Ова активност има посебан значај с обзиром на то да Европска комисија за наредни период најављује знатно већа средства подршке, која су намијењена предузећима која послују у региону Западног Балкана и Југоисточне Европе за потребе преласка на зелену економију.

3.4. КЉУЧНИ СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ

Кључни стратешки пројекти представљају интервенције највећег значаја за остварење стратешких циљева које имају вишеструки ефекат на развој, њихово спровођење може бити основ за покретање других пројеката, а резултати треба да допринесу побољшању квалитета живота веће групе грађана, те омогуће одрживи раст и развој.

На основу анализе пројеката планираних Стратегијом утврђени су кључни стратешки пројекти у наставку. Ови пројекти су се спроводили и у претходном периоду и имали су значајне резултате /ефекте/ утицај на стање и кретања у прерађивачкој индустрији и шире.

Кредитна подршка Инвестиционо развојне банке. Инвестиционо-развојна банка Републике Српске је у периоду 2016–2020. година пласирала кредитна средства у прерађивачку индустрију у укупном износу од око 169 милиона КМ. Ова средства су пласирана под знатно повољнијим условима у односу на тржишне услове, а ефекти додјеле средстава су били вишеструки.

У периоду имплементације Стратегије планирана је значајна кредитна подршка, која према Оквирном плану пласмана ИРБ-а у периоду 2021–2023. година износи укупно 271.285.000 КМ. Овај пројекат допринијеће у великој мјери реализацији свих стратешких циљева, односно даљем расту и развоју прерађивачке индустрије.

Финансијска подршка за реализацију развојних пројеката предузећа. Министарство привреде и предузетништва, односно Министарство индустрије, енергетике и рударства у претходном периоду додијелило је значајну финансијску подршку – бесповратна средства за реализацију развојних пројеката привредних друштава у оквиру грантова који су имали различите називе, али суштински су имали исту намјену (субвенције за подстицај извоза, субвенције за развој привреде, подстицаји за инвестиционе пројекте). Ефекти додјеле ових средстава односили су се на повећање укупног прихода, повећање прихода од учинака, повећање извоза и броја запослених радника у привредним друштвима која су користила средства подршке.

Оквирним буџетом Републике Српске 2021–2023. година за ове намјене планирана је додјела финансијских средстава у укупном износу од 12.700.000 КМ. Путем додјеле ових средстава у наредном периоду подржаће се развојни пројекти привредних друштава, који се односе на увођење савремене технологије, савремене опреме и know-how, развој нових производа, подршку иновацијама, дигиталну трансформацију, прелазак на зелену и кружну економију и друге намјене које доприносе развоју и унапређењу конкурентности прерађивачке индустрије.

С циљем спровођења двоструке транзиције наше индустрије у наредном периоду потребно је пројектима дигитализације и преласка на зелену и кружну економију дати приоритет и значајан дио средстава подршке усмјерити управо за ове намјене.

Реализација овог пројекта допринијеће у великој мјери реализацији свих стратешких циљева.

Пројекти запошљавања. Министарство рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске је у периоду 2016–2020. година одобрило највећи износ подстицаја у прерађивачкој индустрији, путем којег је подржано запошљавање укупно 6.068 радника.

У периоду имплементације Стратегије планиран је наставак реализације овог пројекта и у складу са Оквирним буџетом Републике Српске 2021–2023. година средства подстицаја износе укупно 24.000.000 КМ. Овај пројекат ће директно допринијети реализацији стратешког циља 3. Повећати запосленост у индустрији.

3.5. ПРЕГЛЕД ИНДИКАТОРА ЗА МЈЕРЕЊЕ ИЗВРШЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

Реализација активности предвиђених Стратегијом значајно ће допринијети опоравку и даљем расту и развоју индустрије Републике Српске у наредном периоду. Очекивани резултати спровођења Стратегије на кретања у прерађивачкој индустрији су: повећање учешћа прерађивачке индустрије у БДП-у Републике Српске, раст бруто додате вриједности (БДВ) остварене у прерађивачкој индустрији, раст обима индустријске производње, смањење спољнотрговинског дефицита, повећање запослености, повећање инвестиција, смањење штетних утицаја на животну средину и др.

Република Српска је мала отворена економија и као таква је јаче изложена дејству екстерних фактора. У околностима кризе изазване пандемијом COVID-19 тешко је предвидјети ток економског опоравка. У складу са глобалним претпоставкама о окончању пандемије, у периоду 2021–2023. године очекује се опоравак привредног раста, као резултат опоравка домаће тражње, постепеног опоравка извозне тражње и позитивног ефекта инвестиција. Очекивани раст привредне активности у земљама окружења, иако нижег интензитета, омогућиће позитивна кретања у спољнотрговинској размјени и одразиће се на раст индустријске производње, посебно прерађивачке индустрије која је извозно оријентисана. Раст индустрије омогућиће већа улагања, као и повећање броја запослених радника. Планирана инвестициона улагања би, такође, требало да допринесу укупном привредном расту⁷¹.

На основу кретања макроекономских показатеља у прерађивачкој индустрији у претходном периоду и развојних пројекција појединих показатеља у стратешким документима Владе Републике Српске, формулисане су циљне (жељене) вриједности индикатора помоћу којих ће се пратити реализација Стратегије, с тим да се мора имати у виду, да **на реализацију зацртаних стратешких циљева утичу политике које спроводе различите институције Републике Српске, те је потребна координисана акција свих на остварењу жељених резултата.** Такође, неопходно је и да надлежне институције обезбиједе капацитете и по потреби развију недостајуће индикаторе за праћење извршења Стратегије.

⁷¹ Програм економских реформи Републике Српске за период 2021–2023. година.

Табела 38. Преглед индикатора за мјерење извршења Стратегије

Стратешки циљеви, приоритети и мјере	Индикатор резултата	Извор података	Полазна вриједност	Циљна вриједност (2027)
Стратешки циљ 1. ПОВЕЋАТИ ПРОИЗВОДЊУ ВИШЕ ФАЗЕ ПРЕРАДЕ	Учешће прерађивачке индустрије у БДП-у РС	РЗС	11,8% (2019)	12,5% (2027)
Приоритет 1.1. Опоравак и ревитализација индустрије	Стопа раста обима индустријске производње прерађивачке индустрије	РЗС	(2021)	просјечан годишњи раст +5%
1.1.1. Подршка опоравку предузећа од економске кризе	Вриједност финансијске подршке ⁷² дате прерађивачкој индустрији за санирање посљедица пандемије	МПП, МПШВ, МЕР	12.332.731,28 КМ (2020) ⁷³	18.000.000 КМ (2021–2024)
1.1.2. Спровођење процеса ревитализације	Број приватизованих предузећа у прерађивачкој индустрији	ИРБ	15 предузећа са државним капиталом (2020)	до 2027. завршетак процеса приватизације / рјешење статуса
	Број реструктурираних предузећа са већинским/100% државним капиталом у прерађивачкој индустрији	ИРБ, МПП, МПШВ, МЕР	(2020)	5 (до 2027)
1.1.3. Унапређивање и изградња пословних зона	Број нових корисника зона	МПП, РА	(2020)	+30% (2027)
Приоритет 1.2. Развој и дигитализација индустрије	БДВ остварен у прерађивачкој индустрији	РЗС	1.245.057.971 КМ (2020)	просјечан годишњи раст +3%
1.2.1. Подршка развоју и иновацијама у индустрији	Вриједност подстицаја за развој и иновације у прерађивачкој индустрији	МПП, РА, МПШВ, МЕР, МНВРОИД	2.651.707,96 КМ (2020) ⁷⁴	10.000.000 КМ годишњем нивоу
	Вриједност буџетских средстава за истраживање и развој, циљ Индустријска	РЗС	0 КМ (2020)	10% буџетских средстава за истраживање и развој (2027)

⁷² Бесповратна и кредитна средства.⁷³ Стратегија развоја индустрије РС 2021–2027. година, 2.3.9.1.1. Финансијска подршка за санирање посљедица пандемије.⁷⁴ Стратегија развоја индустрије РС 2021–2027. година, 2.3.9.1. Финансијска подршка институција Републике Српске.

	производња и технологија			
1.2.2. Подршка процесу дигиталне трансформације у индустрији	Проценат предузећа која користе cloud computing услуге	РЗС	6,6% (2020)	20% (2027)
	Вриједност подстицаја за дигиталну трансформацију предузећа у прерађ. индустрији	МПП, ПК	0 КМ (2020)	минимално 300.000 КМ годишње
	Број предузећа прерађ. индустрије која користе услуге Центра за дигиталну трансформацију	ПК	0 (2020)	просјечно 50 предузећа годишње
Стратешки циљ 2. СМАЊИТИ СПОЉНОТРГОВИНСКИ ДЕФИЦИТ У ИНДУСТРИЈИ	Покривеност увоза извозом прерађивачке индустрије	РЗС	85,3% (2020)	89% (2027)
Приоритет 2.1. Унапријеђен приступ тржишту (интернационализација)	Вриједност извоза прерађивачке индустрије	РЗС	2.888.389 хиљ. КМ (2020)	просјечан годишњи раст +5%
2.1.1. Побољшање извозног амбијента	Број покренутих иницијатива за отклоњање ограничења предузећима у обављању спољнотрговинске размјене	МПП, МПШВ, МЕР, МПУГЕ, ПК	просјечно пет иницијатива годишње	
	Број датих подршки извозним активностима предузећа прерађ. индустрије (информативна подршка, промоције, обуке и сл.)	МПП, РА, ПК	просјечно 20 годишње	
2.1.2. Иницирање повезивања предузећа у кластере и међународне ланце снабдијевања	Број предузећа у Бази добављача Западног Балкана	МПП, РА, ПК	0 (2020)	100 (2022)
	Број предузећа прерађ. индустрије укључених у кластере	МПП, РА	(2020)	+70 (2027)
Приоритет 2.2. Супституција увоза	Вриједност увоза прерађивачке индустрије	РЗС	4.169.387.000 КМ (2020)	просјечно годишње смањење 1%

2.2.1. Подршка развоју домаћег производа	Број центара за развој и техничку подршку прерађ. индустрији	МПП, МПШВ, МЕР, МПУГЕ	0 (2020)	3 (2027)
	Вриједност подршке за развој производа прерађ. индустрије којег нема на домаћем тржишту	МПП	0 КМ (2020)	минимално 1.000.000 КМ годишње (2022–2027)
2.2.2. Подршка домаћој производњи	Приходи од продаје учинака на домаћем тржишту	АПИФ	1.968.065.800 КМ (2020)	+5% (2027)
Приоритет 2.3. Унапређење система инфраструктуре квалитета за потребе индустрије	Ниво усаглашености са техничким прописима ЕУ и европским поступцима у областима стандардизације, метрологије и оцјењивања усаглашености	МПП, МПШВ, МЕР, МПУГЕ, МЕИМС, РЗСМ	(2020)	90% (2027)
2.3.1. Унапређење техничке регулативе у области индустрије	Ниво усклађености техничких прописа са прописима ЕУ	МПП, МПШВ, МЕР, МПУГЕ, РЗСМ	(2020)	90% (2027)
2.3.2. Унапређење капацитета инфраструктуре квалитета за потребе индустрије	Број именованих тијела за оцјењивања усаглашености производа	МПП, МПШВ, МЕР, МПУГЕ, РЗСМ	(2020)	+8 (2027)
2.3.3. Успостављање ефикасног надзора над тржиштем	% смањења небезбједних производа у укупном броју спроведених контрола на тржишту	РУИП	(2020)	-20% (2027)
Стратешки циљ 3. ПОВЕЋАТИ ЗАПОСЛЕНОСТ У ИНДУСТРИЈИ	Учешће запослених у прерађивачкој индустрији у укупном броју запослених РС	РЗС	21,2% (2020)	23% (2027)
Приоритет 3.1. Обезбјеђење стручне радне снаге	Број радника стручне спреме ВКВ, ВС и ВСС у прерађивачкој индустрији	РЗС	5.714 (2020)	+20% (2027)
3.1.1. Прилагођавање образовног система потребама индустрије	Проценат уписаних ђака у стручне техничке школе	РЗС	62,5% (2020/2021)	67% (2026/2027)
	Проценат уписаних ђака у стручне техничке	РЗС	2,3% (2020/2021)	4,6% (2026/2027)

	школе, смјер Информационе и комуникационе технологије			
	Проценат уписаних студената, смјер Инжењерство, производне технологије и грађевинарство	РЗС	14,8% (2019/2020)	18% (2026/2027)
	Проценат уписаних студената, смјер Информационе и комуникационе технологије	РЗС	7,37% (2019/2020)	10% (2026/2027)
3.1.2. Развој људских ресурса у индустрији	Број полазника образовања одраслих, поље Инжењерство, производне технологије и грађевинарство	РЗС	139 (2020/2021)	минимално 150 годишње
Приоритет 3.2. Већа запосленост у индустрији	Број запослених у прерађивачкој индустрији	РЗС	58.013 (2020)	+15% (2027)
3.2.1. Подстицање запошљавања у индустрији	Вриједност подстицаја за запошљавање	МРБ	8.000.000 КМ (2021)	+25% (2027)
	Број запослених жена у прерађивачкој индустрији	РЗС	24.777 (2020)	+15% (2027)
3.2.2. Побољшање социјалног и радно-правног положаја радника	Раст просјечне нето плате у прерађивачкој индустрији	РЗС	772 КМ (2020)	просјечно 2,5% годишње
Стратешки циљ 4. ПОВЕЋАТИ ИНВЕСТИЦИЈЕ У ИНДУСТРИЈУ	Вриједност остварених инвестиција у прерађивачку индустрију	РЗС	301.769.000 КМ (2019)	+10% (2027)
Приоритет 4.1. Побољшање пословног амбијента	Ранг РС у појединим областима пословања	МПП	2020.	побољшан ранг РС у појединим областима пословања (2027)
4.1.1. Унапређење регулаторног оквира	Проценат прописа на којима је извршена квалитетна процјена ефеката и изабрана најбоља рјешења	МПП	100% (извршена квалитетна процјена утицаја прописа на сву законску регулативу (2021–2027))	
4.1.2. Унапређење административних услуга	Број поједностављених или укинутих административних	МПП	2020.	100 (2024)

	процедура/формалност и			
4.1.3. Смањење давања предузећа („растерећење индустрије“)	Збирна стопа доприноса	МФ	32,8% (2021)	30,6% (2027)
4.1.4. Олакшан приступ финансијама	Вриједност пласираних кредита у прерађивачку индустрију	ИРБ	37.643.166 КМ (2020)	+15% (2027)
Приоритет 4.2. Привлачење инвестиција у индустрију	Број контаката са потенцијалним страним инвеститорима/ посл.удружењима/ амбасадама	МПП	минимално 30 годишње	
4.2.1. Подршка инвестицијама у индустрију	Број ажурираних и/или нових инвестиционих пројеката и инвестиционих профила	МПП, РА	минимално 25 годишње	
Стратешки циљ 5. СМАЊИТИ ШТЕТНЕ УТИЦАЈЕ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	Укупна емисија гасова са ефектом стаклене баште из сектора прерађивачка индустрија и грађевинарство	РЗС	569,8 GgCO ₂ (2018)	-30% (2027)
	Количина опасног отпада	РЗС	4 335 т (2018)	-30% (2027)
Приоритет 5.1. Примјена еколошких стандарда у индустрији (прелазак ка зеленој економији)	Проценат предузећа која посједују еколошку дозволу	МПУГЕ	95% (2027)	
5.1.1. Подршка изградњи инфраструктуре за заштиту животне околине	Проценат непречишћених отпадних вода из прерађивачке индустрије	РЗС	41,6% (2019)	20% (2027)
5.1.2. Подршка увођењу еколошких стандарда	Број производа са еко-ознаком	МПУГЕ	(2020)	+100 (2027)
5.2. Ефикасно коришћење ресурса у индустрији (прелазак ка кружној економији)	Количина индустријског отпада	РЗС	530 939 т (2018)	-20% (2027)
	Коефицијент енергетске ефикасности у прерађ. индустрији	РЗС	0,006 (2019)	0,003 (2027)
5.2.1. Развој ефикасног система коришћења сировина и управљања отпадом	Количина отпада предата за прераду	РЗС	2.929 т (2019)	+100% (2027)

Стратешки циљеви, приоритети и мјере

5.2.2. Повећање енергетске ефикасности у индустрији	Потрошња ел.енергије у прерађ. индустрији	РЗС	983 GWh (2019)	-20% (2027)
	Потрошња топлотне енергије у прерађ. индустрији	РЗС	8 TJ (2019)	-20% (2027)

4. УСКЛАЂЕНОСТ СТРАТЕГИЈЕ СА РЕЛЕВАНТНИМ СТРАТЕШКИМ ДОКУМЕНТИМА И ОБАВЕЗАМА ИЗ ЕУ ИНТЕГРАЦИЈА

4.1. Усклађеност Стратегије са стратешким документима Републике Српске / БиХ

Стратегија развоја индустрије обухвата широку лепезу привредних активности, са фокусом на прерађивачку индустрију, па су током њене израде узети у обзир сви релевантни стратешки и плански документи у Републици Српској, као и секторски стратешки документи Републике Српске, који имају комплементарне развојне циљеве, а најзначајнији су наведени у наставку.

Програм економских реформи Републике Српске за период 2021–2023. године (ПЕР РС 2021–2023) најзначајнији је документ у којем су представљене мјере економске политике Владе Републике Српске и кључни је стратешки документ за средњорочно макроекономско и фискално планирање. Основни оквир за израду ПЕР РС 2021–2023. су Меморандум о заједничким политикама и мјерама потписан у децембру 2017. године са социјалним партнерима Владе Републике Српске, Смјернице за развој привреде, које је Влада Републике Српске припремила заједно са представницима Уније удружења послодаваца Републике Српске и Привредне коморе Републике Српске, Програм рада Владе Републике Српске за мандатни период 2018-2022. године, Заједничке социоекономске реформе за период 2019–2022. године, Мишљење Европске комисије о захтјеву БиХ за чланство у Европској унији и Процјена Европске комисије за ПЕР 2020-2022.

Планиране структурне реформске мјере ПЕР РС 2021–2023. које су у вези са сектором индустрије, и то Подршка прерађивачкој индустрији, Развој правног и планског оквира у сектору слободног кретања робе, Успостављање ефикаснијег система управљања научноистраживачким и иновационим потенцијалом у Републици Српској, Електронска управа Републике Српске – пут према дигиталном друштву, Оптимизација административних процедура на републичком нивоу, Унапређење повезаности образовања и тржишта рада и јачање приступа и квалитета образовања и Повећање ефикасности тржишта рада и институционално јачање Завода за запошљавање путем унапређења услуга корисницима су уграђене у Стратегију.

Стратегија развоја малих и средњих предузећа Републике Српске за период 2021–2027. година дефинише, између осталих, приоритете 1.1 Опоравак привреде и стварање отпорности на кризе, 2.1. Побољшање пословног окружења и приступа финансијама за МСП, 2.2. Стандардизација и интернационализација, 3.2. Иновације и дигитализација пословања и 3.3. Прелаз МСП-а ка зеленој економији, који су препознати као приоритети и мјере и за реализацију Стратегије, и то су: 1.1. Опоравак и ревитализација индустрије, 4.1. Побољшање пословног окружења, 4.1.1. Олакшан приступ финансијама, 2.2. Унапређење система инфраструктуре квалитета за потребе индустрије, 2.1. Интернационализација и 1.2. Развој и дигитализација индустрије.

Стратегија научног и технолошког развоја Републике Српске за период од 2017. до 2021. године – „Знање за развој“ дефинише механизме за подстицање изврсности, националне и међународне видљивости у науци и иновацијама и циљно оријентисана истраживања за иновације. Један од стратешких циљева односи се на Подстицање сарадње научноистраживачке и иноваторске заједнице са привредом, што је уграђено у Стратегију у оквиру мјере 3.4.4. Подршка развоју и иновацијама у индустрији.

Стратегија инфраструктуре квалитета производа и услуга у Републици Српској за период 2019–2023. године – Преузимање и примјена правне тековине Европске уније у области Слободног кретања робе дефинише циљеве и наредне кораке за развој инфраструктуре квалитета у Републици Српској, као и кораке за преузимање правне тековине и пратећих принципа Европске уније из Поглавља 1 – Слободно кретање робе, у складу са потребама домаће привреде и јединственог тржишта БиХ и заштите потрошача. Релевантне мјере и активности које се тичу области техничких прописа и оцјењивања усаглашености производа преузете су у оквиру приоритета 2.3. Унапређење система инфраструктуре квалитета за потребе индустрије.

Стратегија развоја енергетике Републике Српске до 2035. године представља скуп циљева и мјера за имплементацију политике Владе Републике Српске у енергетском сектору, који дефинише, између осталог, стратешке циљеве који се односе на Ефикасно коришћење (експлоатација) ресурса и Ефикасно коришћење енергије. Релевантни приоритет предвиђен Стратегијом је 5.2. Ефикасно коришћење ресурса у индустрији.

Стратегија је такође усклађена са стратешким документима Републике Српске из области запошљавања⁷⁵ и подстицања страних улагања⁷⁶ који су важили до 2020. године, с обзиром на то да у току њене израде нису били израђени нови стратешки документи из наведених области.

Коначно, Стратегија је усклађена са документом Оквирног буџета Републике Српске за период 2021–2023. година.

Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у БиХ. Босна и Херцеговина се, заједно са осталим чланицама Уједињених нација, обавезала на спровођење Агенде 2030. за одрживи развој (Агенда 2030), која се састоји од 17 циљева одрживог развоја и 169 потциљева, а у децембру 2020. године усвојен је Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у БиХ. Циљеви одрживог развоја (Sustainable Development Goals – SDGs), познати као „Глобални циљеви“, универзални су позив на акцију окончања сиромаштва, заштите планета и осигурања да сви људи уживају у миру и благостању.

Циљ одрживог развоја 9. Индустрија, иновације и инфраструктура садржи, између осталог, потциљеве који се односе на промоцију инклузивне и одрживе индустријализације, повећање удјела индустрије у стопи запослености и бруто домаћем производу; повећање приступа малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама, што обухвата повољне кредите и повећање њихове интеграције у ланце вриједности и у тржишта; прилагођење индустрије како би постале одрживе, уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и шире усвајање чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса; унапређење технолошких капацитета индустријских сектора, подстицање иновација и повећање јавне и приватне потрошње на истраживање и развој; обезбјеђење погодног пословног окружења и повећање приступа информационим и комуникационим технологијама. Сви ови потциљеви уграђени су у Стратегију, на нивоу стратешких циљева, приоритета и мјера, као и на нивоу појединачних активности, а преузети су и индикатори одрживог развоја који су релевантни за прерађивачку индустрију.

⁷⁵ Стратегија запошљавања Републике Српске за период 2016–2020. године.

⁷⁶ Стратегија подстицања страних улагања у Републику Српску за период 2016–2020. године.

4.2. Усклађеност Стратегије са индустријским политикама Европске уније

Приликом израде Стратегије водило се рачуна о њеној усклађености са индустријским политикама Европске уније.

Кључни циљ стратешког документа **„Инвестирање у паметну, иновативну и одрживу индустрију – Иновирана стратегија индустријске политике Европске уније”⁷⁷** је да обезбиди конкурентност европске индустрије и у том смислу, идентификовано је шест кључних области дјеловања у области индустријског развоја ЕУ, и то: 1. Оснаживање људских ресурса за потребе динамичног индустријског развоја; 2. Дигитална трансформација индустрије; 3. Иновативност; 4. Инвестиције; 5. Интернационализација и 6. Циркуларна економија и смањење загађења животне средине. Тема која прожима све претходне области интервенција је креирање адекватног пословног амбијента за индустријски раст.

Илустрација 1. Области интервенција „Инвестирање у паметну, иновативну и одрживу индустрију – Иновирана стратегија индустријске политике Европске уније”

Нова индустријска стратегија за Европу⁷⁸ поставља темеље за индустријску политику која ће подржати двоструку транзицију (прелазак на зелену и дигиталну економију), повећати глобалну конкурентност индустрије ЕУ и стратешку аутономију Европе. Како би ојачала водећу позицију Европе у индустрији, нова индустријска стратегија дефинише три кључна приоритета: 1. Глобално конкурентна индустрија која је водећа у свијету, 2. Индустрија која ствара услове за климатску неутралност и 3. Индустрија која изграђује дигиталну будућност Европе. Темељна начела индустријске трансформације Европе су: 1. Стварање сигурности за индустрију: боље повезано и све више дигитално јединствено тржиште, 2. Одржавање једнаких услова тржишног натјечања на глобалном нивоу, 3. Подршка транзицији индустрије према климатској неутралности; 4. Изградња економије са

⁷⁷ Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank, Investing in a Smart, Innovative and Sustainable Industry, A renewed EU Industrial Policy Strategy, Brussels, 13.9.2017, COM(2017) 479 Final.

⁷⁸ Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, A New Industrial Strategy for Europe, Brussels, 10.3.2020, COM(2020) 102 Final.

израженијом кружном димензијом, 5. Интеграција духа индустријских иновација, 6. Усавршавање и преквалификација и 7. Улагање у транзицију и финансирање транзиције.

Европска Комисија је у мају 2021. године **ажурирала Нову индустријску стратегију-Изградња снажнијег јединственог тржишта за опоравак Европе**⁷⁹ како би се осигурало да развој европске индустрије узме у обзир нове околности произашле из кризе изазване пандемијом COVID-19 и помогне јој да се трансформише у одрживију, отпорнију, дигиталнију и конкурентнију економију. Ажурирана Стратегија потврђује раније постављене приоритете и настоји убрзати опоравак и ојачати стратешку аутономију Европе. Стога се предлажу следеће нове мјере: 1. Јачање отпорности јединственог тржишта, посебно у вријеме кризе, 2. Рјешавање проблема овисности у кључним стратешким подручјима и 3. Убрзавање зелене и дигиталне транзиције.

Циљеви, приоритети и мјере Стратегије усклађени су са наведеним индустријским политикама ЕУ, општи циљ Стратегије је подизање конкурентности индустрије, стратешки циљ 4. односи се на Повећање инвестиција, стратешки циљ 5. на Смањење штетних утицаја на животну средину, а предвиђени приоритети 1.1. Опоравак и ревитализација индустрије, 1.2. Развој и дигитализација индустрије, 2.1. Интернационализација, 2.2. Супституција увоза, 3.1. Обезбјеђење стручне радне снаге, 4.1. Побољшање пословног окружења, 4.2. Привлачење инвестиција у индустрију, 5.1. Примјена еколошких стандарда у индустрији и 5.2. Ефикасно коришћење ресурса у индустрији одговарају кључним областима дјеловања у области индустријског развоја ЕУ.

Паметна специјализација је дио реформиране кохезионе политике Европске комисије, замишљена као територијално базирани приступ заснован на идентификацији стратешких подручја/области за интервенцију, установљен на анализи снаге и потенцијала привреде одређеног региона, како би се издвојили приоритети за финансирање на бази знања и иновација, а с циљем јачања сарадње између науке, привреде и јавне управе / влада. Стратегијом је предвиђена израда Стратегије паметне специјализације Републике Српске у оквиру мјере 1.2.1. Подршка развоју и иновацијама у индустрији.

Дигитална агенда је један од седам стубова стратегије Европа 2020, која поставља циљеве за раст ЕУ до 2020. Дигитална агенда предлаже боље искоришћавање потенцијала информационо-комуникационих технологија (ИКТ) с циљем подстицања иновација, економског раста и напретка. Европска унија је 2018. године покренула Дигиталну агенду за Западни Балкан, чији циљ је подршка транзицији региона у дигиталну економију и остварење добробити дигиталне трансформације, као што су бржи економски раст, више запослених и боље услуге.

Документ Европске комисије **„Мјере подршке за Дигиталну агенду Западног Балкана“** дефинише следеће приоритете: 1. Смањење цијене роминга кроз утврђивање мапе пута за постепено укидање тарифе, 2. Развој широкопојасног интернета, 3. Развој е-управе, е-набавки, е-здравља и дигиталних вјештина, 4. Развој капацитета у областима безбједности и дигитализације индустрије, како би се осигурало да сви сектори имају користи од дигиталних иновација, 5. Усвајање и примјена правних тековина ЕУ у области јединственог дигиталног тржишта. Наведени приоритети препознати су и у контексту

⁷⁹ Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Updating the 2020 New Industrial Strategy: Building a stronger Single Market for Europe's recovery {SWD(2021) 351 final} - {SWD(2021) 352 final} - {SWD(2021) 353 final}.

будућег индустријског развоја Републике Српске, па је у Стратегији дефинисан приоритет 1.2. Развој и дигитализација индустрије, а предвиђене су и мјере/активности које се односе на развој е-управе и развој дигиталних вјештина.

Пакет циркуларне економије представља акциони план за подршку убрзању транзиције Европе ка циркуларној (кружној) економији, јачање глобалне конкурентности, промовисање одрживог економског раста и отварање нових радних мјеста. Акционим планом утврђене су 54 мјере за „комплетирање“ животног циклуса производа од производње и потрошње до управљања отпадом и тржишта секундарних сировина.

Потписивањем Софијске декларације о „Зеленој агенди“ за Западни Балкан 2020. године, земље региона преузеле су обавезу спровођења мјера у области спречавања климатских промјена и загађења, развоја енергије и биодиверзитета, мобилности и циркуларне економије, одрживе пољопривреде и производње хране. Смјернице за спровођење **Зелене агенде за Западни Балкан** дефинишу активности у кључним областима: 1. Климатска акција, укључујући декарбонизацију, енергију и мобилност; 2. Циркуларна економија, са посебним освртом на отпад, рециклирање, одрживу производњу и ефикасну употребу ресурса; 3. Биодиверзитет, чији је циљ заштита и обнављање природног богатства региона; 4. Борба против загађења ваздуха, воде и земљишта и 5. Одржива рурална подручја и ланци за производњу хране. У том контексту, Стратегијом се предвиђа стратешки циљ 5. Смањити штетне утицаје на животну средину, у оквиру којег су дефинисане мјере 5.1.1. Подршка изградњи инфраструктуре за заштиту животне средине, 5.1.2. Подршка увођењу еколошких стандарда, 5.2.1. Развој ефикасног система коришћења сировина и управљања отпадом и 5.2.2. Повећање енергетске ефикасности у индустрији.

4.3. Усклађеност Стратегије са обавезама из процеса европских интеграција у области индустрије

Оквир за формулисање Стратегије, поред стратешких докумената Републике Српске/ БиХ, представљају принципи индустријске политике ЕУ дефинисани чланом 173. Уговора о функционисању Европске уније и чланом 92. Споразума о стабилизацији и придруживању између БиХ и ЕУ.

Члан 173. **Уговора о функционисању Европске уније** наводи да „ЕУ и државе чланице обезбјеђују услове потребне за конкурентност индустрије ЕУ. У ту сврху, у складу са системом отворених и конкурентних тржишта, њихово дјеловање има за циљ: убрзано прилагођавање индустрије структурним промјенама; подстицање окружења погодног за иницијативе и развој привредних друштава у цијелој ЕУ, нарочито сектора МСП, подстицање окружења погодног за сарадњу између привредних друштава, као и подстицање боље искоришћености индустријског потенцијала политике иновација, истраживања и технолошког развоја“.

Споразум о стабилизацији и придруживању између европских заједница и њихових држава чланица, с једне стране, и БиХ, с друге стране (ССП)⁸⁰ представља основ за спровођење процеса интегрисања у ЕУ. Члан 92. Споразума прописује Сарадњу у области индустрије на начин: „Сарадња ће бити усмјерена на промовисање модернизације и реструктурирање индустрије и појединих сектора у БиХ. Њоме ће бити обухваћена и индустријска сарадња између економских субјеката, с циљем јачања приватног сектора

⁸⁰ „Службени гласник БиХ – Међународни уговори“, број 10/08.

под условима који обезбјеђују заштиту животне средине. Иницијативе за индустријску сарадњу одражаваће приоритете које одреде обје стране. Оне ће узети у обзир регионалне аспекте индустријског развоја, при чему ће се, по потреби, промовисати међудржавна партнерства. Тим иницијативама ће се нарочито настојати успоставити одговарајући оквир за предузећа, побољшати управљање, знање и искуство (know-how), те промовисати тржиште, тржишна транспарентност и пословно окружење. У оквиру сарадње водиће се рачуна о правној тековини (acquis) Заједнице у области индустријске политике“.

У Мишљењу Европске Комисије о захтјеву БиХ за чланство у Европској унији од 29. маја 2019. године се, између осталог, наводи да се „посебна пажња и значајни напори требају предузети у подручјима у којима је БиХ у раној фази припремљености, међу којима се налази подручје предузетништво и индустријска политика“.

Препоруке Европске комисије у Извјештају о БиХ за 2020. годину и са састанака Пододбора за трговину, индустрију, царине и опорезивање између ЕУ и БиХ у оквиру преговарачког поглавља 20 – Предузетничка и индустријска политика односе се на потребу израде кохерентне индустријске политике и усклађивање са правним тековинама ЕУ. У контексту пандемије вируса COVID-19, Европска комисија очекује да индустријска политика осигура, колико је то могуће, синергију између постојећих докумената у смислу давања смјерница за опоравак од штетних ефеката пандемије на индустрију, а имајући у виду нову индустријску стратегију ЕУ, која даје додатни замах за зелену и дигиталну трансформацију и глобалну конкурентност.⁸¹ С тим у вези, у Стратегији се предвиђа приоритет 1.1. Опоравак и ревитализација индустрије, а уграђене су и релевантне мјере и активности у правцу зелене и дигиталне трансформације индустрије и унапређења њене конкурентности.

Програм интегрисања БиХ у ЕУ представљаће стратешки документ путем којег ће бити одређено, поред осталих и у оквиру поглавља 20 (Предузетничка и индустријска политика), који извори права Европске уније ће бити унесени у правне системе у БиХ и које ће препоруке Европске комисије бити реализоване у четворогодишњем периоду. Тренутно је у фази израде.

5. ОКВИРНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Приоритет свих институција – носиоца активности из Акционог плана за спровођење Стратегије треба да буде реализација планираних активности, те остварење циљева и пројектованих резултата Стратегије, при чему за реализацију одређених активности треба обезбиједити потребна финансијска средства.

Извори финансирања који стоје на располагању су: буџет Републике Српске и буџети локалних заједница, намјенска средства разних фондова Републике Српске, средства привредних субјеката, кредити и зајмови домаћих/међународних финансијских институција, донаторски програми и разни облици помоћи, донације, директна страна улагања и слично.

⁸¹ Четврти састанак Пододбора за трговину, индустрију, царине и опорезивање између ЕУ и БиХ (Видеоконференција, 15. мај 2020. године).

У Акционом плану за спровођење Стратегије наведена су оквирна средства потребна за реализацију појединих активности.

Имајући у виду да је у Републици Српској трогодишњи циклус буџетског планирања, укупна средства за реализацију активности које се финансирају из буџета у периоду спровођења Стратегије (2021–2027. године) није могуће исказати.

Буџет Републике Српске се доноси на годишњем нивоу, те реализација активности које се финансирају из буџетских средстава зависи од одобрења и обезбјеђења средстава у предметној години. Из наведеног разлога, активности ће се реализовати у складу са финансијским могућностима и одобреним буџетским средствима у години реализације.

С друге стране, за реализацију одређених активности нису потребна додатна финансијска средства, јер се спроводе у оквиру обављања редовних активности надлежних институција Републике Српске.

Табела 39. Оквирни финансијски план за спровођење Стратегије

ОКВИРНИ ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН					
Ознака стратешког циља, приоритета и мјере	Структура финанс. (у%)	Укупно (КМ)	Буџет институције (КМ)	Остали извори финансирања	
				(КМ)	Назив потенцијалног извора финансирања
Стратешки циљ 1. ПОВЕЋАТИ ПРОИЗВОДЊУ ВИШЕ ФАЗЕ ПРЕРАДЕ	18,42%	88.038.195	30.525.000	57.513.195	
Приоритет 1.1. Опоравак и ревитализација индустрије	13,76%	65.733.000	15.060.000	50.673.000	
1.1.1. Подршка опоравку предузећа од економске кризе	10,60%	50.673.000		44.688.000 5.985.000	ЕБРД – кредитна средства ИПА – донаторска средства
1.1.2. Спровођење процеса ревитализације	3,16%	15.060.000	15.060.000		
1.1.3. Унапређивање и изградња пословних зона ⁸²					
Приоритет 1.2. Развој и дигитализација индустрије	4,66%	22.305.195	15.465.000	6.840.195	
1.2.1. Подршка развоју и иновацијама у индустрији	4,61%	22.025.195	15.345.000	2.000.000 4.157.580 522.615	- Свјетска банка - SIDA – донаторска средства - ЕУ и СР Њемачка –

⁸² Средства за реализацију предвиђена Стратегијом развоја малих и средњих предузећа за период 2021–2027. година у оквиру мјере 2.1.5. Подршка успостављању и развоју предузетничке инфраструктуре.

Оквирни финансијски план за спровођење стратегије

					донаторска средства
1.2.1.1. Стратешки пројекат Подршка развојним пројектима у индустрији	3,07%	14.700.000	12.700.000	2.000.000	Свјетска банка
1.2.2. Подршка процесу дигиталне трансформације у индустрији	0,05%	280.000	120.000	160.000	УНДП – донаторска средства
Стратешки циљ 2. СМАЊИТИ СПОЉНОТРГОВИНСКИ ДЕФИЦИТ У ИНДУСТРИЈИ	0,03%	100.000	100.000		
Приоритет 2.1. Унапријеђен приступ тржишту (интернационализација)	0,03%	100.000	100.000		
2.1.1. Побољшање извозног амбијента	0,03%	100.000	100.000		
2.1.2. Иницирање повезивања предузећа у кластере и међународне ланце снабдијевања					
Приоритет 2.2. Супституција увоза					
2.2.1. Подршка развоју домаћег производа					
2.2.2. Подршка домаћој производњи					
Приоритет 2.3. Унапређење система инфраструктуре квалитета за потребе индустрије					
2.3.1. Унапређење техничке регулативе у области индустрије					
2.3.2. Унапређење капацитета инфраструктуре квалитета за потребе индустрије					
2.3.3. Успостављање ефикасног надзора над тржиштем					
Стратешки циљ 3. ПОВЕЋАТИ ЗАПОСЛЕНОСТ У ИНДУСТРИЈИ	14,10%	67.390.000	39.390.000	28.000.000	
Приоритет 3.1. Обезбјеђење стручне радне снаге	0,08%	390.000	390.000		
3.1.1. Прилагођавање образовног система потребама индустрије	0,08%	390.000	390.000		

Оквирни финансијски план за спровођење стратегије

3.1.2. Развој људских ресурса у индустрији					
Приоритет 3.2. Већа запосленост у индустрији	14,02%	67.000.000	39.000.000	28.000.000	
3.2.1. Подстицање запошљавања у индустрији	14,02%	67.000.000	39.000.000	28.000.000	Свјетска банка – кредитна средства
3.2.1.1. Стратешки пројекат Подстицај запошљавању	10,88%	52.000.000	24.000.000	28.000.000	Свјетска банка – кредитна средства
3.2.2. Побољшање социјалног и радно-правног положаја радника	3,13%	15.000.000	15.000.000		
Стратешки циљ 4. ПОВЕЋАТИ ИНВЕСТИЦИЈЕ У ИНДУСТРИЈУ	67,45%	322.285.000		322.285.000	
Приоритет 4.1. Побољшање пословног амбијента	67,45%	322.285.000		322.285.000	
4.1.1. Унапређење регулаторног оквира					
4.1.2. Унапређење административних услуга					
4.1.3. Смањење давања предузећа („растеређење индустрије“)					
4.1.4. Олакшан приступ финансијама	67,45%	322.285.000		271.285.000 51.000.000	ИРБ – кредитна средства ГФ
4.1.4.1. Стратешки пројекат Кредитна подршка ИРБ	56,78%	271.285.000		271.285.000	
Приоритет 4.2. Привлачење инвестиција у индустрију					
4.2.1. Подршка инвестицијама у индустрију					
Стратешки циљ 5. СМАЊИТИ ШТЕТНЕ УТИЦАЈЕ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ					
Приоритет 5.1. Примјена еколошких стандарда у индустрији					
5.1.1. Подршка изградњи инфраструктуре за заштиту животне околине					
5.1.2. Подршка увођењу еколошких стандарда					

Оквирни финансијски план за спровођење стратегије

5.2. Ефикасно коришћење ресурса у индустрији					
5.2.1. Развој ефикасног система коришћења сировина и управљања отпадом					
5.2.2. Повећање енергетске ефикасности у индустрији					
УКУПНО	100%	477.813.19 5	70.015.000	407.798.19 5	
ПРЕГЛЕД ПО ИЗВОРИМА					
Укупно (КМ)	Буџет РС (КМ)		Остали извори (КМ)		
477.813.195	70.015.000		407.798.195		
100%	14,65%		85,35%		

Средства за финансирање Стратегије заснивају се на пројекцијама доступних и очекиваних финансијских средстава у моменту израде стратешког документа. За спровођење одређених мјера, за које у овом моменту нису идентификовани извори финансирања, водиће се у наредном периоду активности на обезбјеђењу финансијских средстава из буџета Републике Српске или других извора финансирања.

Такође, средства наведена у табели, која су предвиђена пројектима, у неким случајевима односе се на расположива средства за цијелу БиХ или чак за више држава, а има случајева и да су намијењена за више сектора привреде, а не само за прерађивачку индустрију.

С обзиром на то да се ради о расположивим средствима која ће се дијелити у складу са критеријумима који ће бити познати у наредном периоду, у моменту израде Стратегије није било могуће предвидјети тачан износ који ће бити расположив искључиво за подршку предузећима која послују у прерађивачкој индустрији.

6. ОКВИР ЗА СПРОВОЂЕЊЕ, ПРАЋЕЊЕ, ИЗВЈЕШТАВАЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Спровођење Стратегије, односно њено праћење, извјештавање и модификовање је изузетно важан корак у остваривању Стратегије. Подразумијева процес континуираног прикупљања података и информација у вези са мјерењем процеса успјешности Стратегије, те благовремено сигнализирање одговорним институцијама о ефектима спровођења исте, а у случају неуспјеха предузетих активности и о потреби кориговања Стратегије.

Праћење и реализација Акционог плана задатак је свих надлежних институција Републике Српске, које ће једном годишње радити извјештај о реализацији Акционог плана из своје надлежности и достављати га Министарству привреде и предузетништва Републике Српске.

Министарство привреде и предузетништва ће на основу достављених извјештаја институција Републике Српске радити обједињену информацију о реализацији Акционог плана, коју ће једанпут годишње достављати Влади Републике Српске на разматрање.

У зависности од резултата спроведеног мониторинга, односно мјерења напретка спровођења мјера, приоритета и циљева, предузимаће се одговарајуће мјере ради евентуалних корекција.

Реализација стратегије је могућа само уколико све институције Републике Српске буду спроводиле активности из своје надлежности и то на начин и у роковима који су дефинисани Акционим планом за спровођење Стратегије, те уколико буду редовно пратиле остварене резултате.

С тим у вези, све институције Републике Српске треба да унаприједи своје базе података и обезбиједи податке за индикаторе који су наведени у овом документу. Такође, у планирању буџета на годишњем нивоу, носиоци активности треба да предвиде средства за реализацију активности из Акционог плана.

Поред годишњих извештаја о спровођењу Акционог плана, биће припремљен завршни извештај по истеку временског рока важења Стратегије. Да би се осигурао неопходни континуитет у спровођењу политике, у последњој години имплементације Стратегије покренуће се активности на евалуацији како би се обезбиједило благовремено коришћење налаза евалуације у процесу израде новог стратешког документа.

Успјех реализације Стратегије, односно постизање стратешких циљева развоја индустрије зависи од ангажовања свих институција Републике Српске – носилаца активности и од обезбјеђења потребних финансијских средстава за њихову реализацију.

Скраћенице и појмови

а. д.	Акционарско друштво
АПИФ	Агенција за посредничке, информационе и финансијске услуге Републике Српске
БДП	Бруто домаћи производ, вриједност свих добара и услуга које су у некој привреди произведене током одређеног периода исказан у тржишним цијенама
БДВ	Бруто додана вриједност, вриједност свих добара и услуга које су у некој привреди произведене током одређеног периода, која је исказана у основним цијенама (са субвенцијама, искључујући порез)
БиХ	Босна и Херцеговина
ЦБ БиХ	Централна банка Босне и Херцеговине
СЕ знак	Производ који носи СЕ знак може бити слободно дистрибуиран унутар земаља чланица ЕУ. Знак показује да производ задовољава све основне захтјеве донесене поједином директивом, те потврђује да је поштована процедура за оцјењивање усаглашености.
CEFTA.....	Средњоевропски уговор о слободној трговини (енгл. Central European Free Trade Agreement)
СЕВ.....	Развојна банка Савјета Европе (енгл. The Council of Europe Development Bank)
COSME	Програм за конкурентност малих и средњих предузећа (енгл. Programme for the Competitiveness of Enterprises and small and medium-sized enterprises)
д. о. о.....	Друштво са ограниченом одговорношћу
EBRD	Европска банка за обнову и развој (енгл. European Bank for Reconstruction and Development)
EDIF.....	Развој и иновације предузећа (енгл. Enterprise Development and Innovation Facility)
EFTA.....	Европско удружење слободне трговине (The European Free Trade Association)
EIB.....	Европска инвестициона банка (енгл. The European Investment Bank)
ECRAN	Екран пројекат (енгл. Enviroment and climate regional acession network)
ERDF.....	Европски фонд за регионални развој (енгл. European Regional Development Fund)
ЕУ	Европска унија
ГЦИ.....	Глобални индекс конкурентности
ГИИ.....	Глобални индекс иновација
Horizon 2020	Оквирни програм за истраживање и иновације
ИКТ.....	Информационо-комуникационе технологије
ИНОВ.....	Извјештај о иновативним активностима предузећа
IPA.....	Инструмент за претприступну помоћ (енгл. Instrument for Pre-Accession Assistance)
ИРБ РС	Инвестиционо-развојна банка Републике Српске
ISO	Међународна организација за стандардизацију (енгл. Internacional Organization for Standardization)
ЈП	Јавно предузеће
КД	Класификациона дјелатност
KfW.....	Њемачка банка за обнову и развој
МСП	Мала и средња предузећа

OECD.....	Организација за економску сарадњу и развој (енгл. The Organisation for Economic Co-operation and Development)
ОИЕ.....	Обновљиви извори енергије
ПЕРРС	Програм економских реформи Републике Српске
ПДВ.....	Порез на додану вриједност
ПУП.....	Процес процјене утицаја прописа
РС.....	Република Српска
РЗС РС.....	Републички завод за статистику Републике Српске
SIDA	Шведска агенција за међународни развој и сарадњу (енгл. Swedish International Development Cooperation Agency)
SWOT	Анализа снага, слабости, прилика и пријетњи (енгл. Strenghts, Weaknesses, Opportunities and Threats)
TAIEX.....	Инструмент техничке подршке и размјене мишљења европске комисије (енгл. Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission)
УИО БИХ.....	Управа за индиректно опорезивање БиХ
WB EDIF	Фонд за развој предузећа и иновација Западног Балкана (енгл. Western Balkans Enterprise Development & Innovation Facility)
WTO.....	Свјетска трговинска организација (енгл. World Trade Organization)
ЗЗ РС.....	Завод за запошљавање Републике Српске

Коришћена литература:

1. Програм економских реформи Републике Српске за период 2021–2023. године, Влада Републике Српске
2. Заједничке социоекономске реформе за период 2019–2022. године
3. Оквир за реализацију циљева одрживог развоја у БиХ
4. Стратегија научног и технолошког развоја Републике Српске за период од 2017. до 2021. године – „Знање за развој“, Влада Републике Српске
5. Стратегија развоја малих и средњих предузећа Републике Српске за период 2021–2027. година, Влада Републике Српске
6. Стратегија инфраструктуре квалитета производа и услуга у Републици Српској за период 2019–2023. године – Преузимање и примјена правне тековине Европске уније у области Слободног кретања робе, Влада Републике Српске
7. Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године, Влада Републике Србије
8. „Инвестирање у паметну, иновативну и одрживу индустрију – Иновирана стратегија индустријске политике Европске уније, Европска комисија 2017. године (енгл. „Investing in a smart, innovative and sustainable Industry – A renewed EU Industrial Policy Strategy“)
9. Индустријска политика Црне Горе 2019–2023. година, Влада Црне Горе
10. „Економски и инвестициони план за Западни Балкан“ Европска комисија 2020. године (енгл. An Economic and Investment Plan for the Western Balkans)
11. „Стратегија развоја шумарства Републике Српске 2011–2021“, Влада Републике Српске
12. Стратегија транспорта Републике Српске за период 2016–2030. године, Влада Републике Српске
13. Стратегија развоја енергетике Републике Српске до 2035. године, Влада Републике Српске
14. Приједлог Стратегије развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2021–2027. године, Влада Републике Српске
15. Стратегија подстицања страних улагања у Републику Српску за период 2016–2020. године, Влада Републике Српске
16. Стратегија запошљавања Републике Српске за период 2016–2020. године, Влада Републике Српске
17. Стратегија развоја образовања Републике Српске за период 2016–2021. године, Влада Републике Српске
18. Стратегија управљања отпадом за период 2017–2026. године, Влада Републике Српске
19. Стратегија развоја трговине Републике Српске до 2022. године, Влада Републике Српске
20. „Просторни план Републике Српске до 2025. године“, Влада Републике Српске
21. Акциони план за иновације у малим и средњим предузећима у Републици Српској за период 2021–2023. година, Влада Републике Српске
22. Акциони план за реформу јавних предузећа у Републици Српској 2021–2022. година, Влада Републике Српске
23. „Статистички годишњак Републике Српске 2020“, Републички завод за статистику Републике Српске
24. Билтен „Индустрија 2019“, Републички завод за статистику Републике Српске

25. Билтен „Индустрија 2020“, Републички завод за статистику Републике Српске
26. Билтен „Статистички преглед – децембар 2020. године“, Завод за запошљавање Републике Српске
27. „Плате, запосленост и незапосленост“ 2021, Републички завод за статистику Републике Српске
28. „Истраживање тржишта рада у Републици Српској“, Завод за запошљавање Републике Српске
29. The Global Competitiveness Report 2019, Свјетски економски форум, октобар 2019. године
30. „Doing Business“ 2020 – „Comparing Business Regulation in 190 Economies“, Свјетска банка, октобар 2019. године
31. Анализа конкурентности економије БиХ, Сања Мандић и Јелена Тривунић, Јахорински пословни форум 2020.
32. Конкурентност БиХ 2019. године, Федерални завод за програмирање развоја БиХ
33. Лакоћа пословања БиХ 2020, Федерални завод за програмирање развоја БиХ
34. Глобални индекс иновација 2020, Свјетска организација за интелектуално власништво (WIPO)
35. „Водич – питања и одговори у вези са СЕ означавањем производа“, Републички завод за стандардизацију и метрологију Републике Српске
36. Анализа ИКТ сектора у Републици Српској 2014–2019. година, Министарство за научнотехнолошки развој, високо образовање и информационо друштво Републике Српске
37. Анализа потребних вјештина за софтверску индустрију у БиХ, Економски институт Сарајево
38. Информација о обавезама које за БиХ и Републику Српску проистичу из процеса придруживања Европској унији са прегледом мјера и активности реализованих током 2020. године, Министарство за европске интеграције и међународну сарадњу Републике Српске
39. Значај и улога стандарда ISO 14001 у управљању заштитом животне средине, МА Слободан Милошевић, МА Иван Бијелић и проф. др Живослав Адамовић

ПРИЛОЗИ

САЖЕТИ ПРЕГЛЕД СТРАТЕШКИХ ЦИЉЕВА, ПРИОРИТЕТА И МЈЕРА У СТРАТЕШКОМ ДОКУМЕНТУ

Редни број и ознака	Назив	Индикатори и финансијски извори		
1. Стратешки циљ	ПОВЕЋАТИ ПРОИЗВОДЊУ ВИШЕ ФАЗЕ ПРЕРАДЕ	Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора*	Циљне вриједности индикатора**
		Учешће прерађивачке индустрије у БДП-у РС	11,8% (2019)	12,5% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		30.525.000	57.513.195	88.038.195
1.1. Приоритет	Опоравак и ревитализација индустрије	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Стопа раста обима индустријске производње прерађивачке индустрије	просјечан годишњи раст +5%	
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		15.060.000	50.673.000	65.733.000
1.1.1. Мјера	Подршка опоравку предузећа од економске кризе	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Вриједност финансијске подршке ⁸³ дате прерађивачкој индустрији за санирање посљедица пандемије	12.332.731,28 КМ (2020)	+18.000.000 КМ (до 2024)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
			50.673.000	50.673.000
1.1.2. Мјера	Спровођење процеса ревитализације у индустрији	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број приватизованих предузећа у прерађивачкој индустрији	15 предузећа са државним капиталом (2020)	до 2027. завршетак процеса приватизације/рјешење статуса
		Број реструктурираних предузећа са већинским/100% државним капиталом у прерађивачкој индустрији	(2020)	+5 (до 2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		15.060.000		15.060.000
1.1.3. Мјера	Унапређивање и изградња пословних зона	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број нових корисника зона	(2020)	+30% (2027)

⁸³ Бесповратна и кредитна средства.

		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
1.2. Приоритет	Развој и дигитализација индустрије	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		БДВ остварен у прерађивачкој индустрији	1.245.057.971 KM (2020)	просјечан годишњи раст +3%
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		15.465.000	6.840.195	22.305.195
1.2.1. Мјера	Подршка развоју и иновацијама у индустрији	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Вриједност подстицаја за развој и иновације у прерађивачкој индустрији	2.651.707,96 KM (2020)	10.000.000 KM годишњем нивоу
		Вриједност буџетских средстава за истраживање и развој, циљ Индустријска производња и технологија	0 KM (2020)	10% буџетских средстава за истраживање и развој (2027)
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		15.345.000	6.680.195	22.025.195
1.2.2. Мјера	Подршка процесу дигиталне трансформације у индустрији	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Проценат предузећа која користе cloud computing услуге	6,6% (2020)	20% (2027)
		Вриједност подстицаја за дигиталну трансформацију предузећа у прерађ. индустрији	0 (2020)	минимално 300.000 KM годишње
		Број предузећа прерађ. индустрије која користе услуге Центра за дигиталну трансформацију	0 (2020)	просјечно 50 предузећа годишње
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		120.000	160.000	280.000
2. Стратешки циљ	СМАЊИТИ СПОЉНОТРГОВИНСКИ ДЕФИЦИТ У ИНДУСТРИЈИ	Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Покривеност увоза извозом прерађивачке индустрије	85,3% (2020)	89% (2027)
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		100.000		100.000
2.1. Приоритет	Унапријеђен приступ тржишту	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора

	(интернационали зација)	Вриједност извоза прерађивачке индустрије	2.888.389 хиљ. КМ (2020)	просјечан годишњи раст +5%
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		100.000		100.000
2.1.1. мјера	Побољшање извозног амбијента	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број покренутих иницијатива за отклоњање ограничења предузећима у обављању спољнотрговинске размјене	просјечно пет иницијатива годишње	
		Број датих подршки извозним активностима предузећа прерађ. индустрије (информативна подршка, промоције, обуке и сл.)	просјечно 20 годишње	
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		100.000		100.000
2.1.2. Мјера	Иницирање повезивања предузећа у кластере и међународне ланце снабдијевања	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број предузећа у Баз добављача Западног Балкана	0 (2020)	100 (2022)
		Број предузећа прерађ. индустрије укључених у кластере	(2020)	+70 (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
2.2. Приоритет	Супституција увоза	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Вриједност увоза прерађивачке индустрије	4.169.387.000 КМ (2020)	просјечно годишње смањење 1%
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
2.2.1. Мјера	Подршка развоју домаћег производа	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број центара за развој и техничку подршку прерађ. индустрији	0 (2020)	3 (2027)
		Вриједност подршке за развој производа прерађ. индустрије којег нема на домаћем тржишту	0 (2020)	1.000.000 КМ/ годишње (2022–2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)

2.2.2. Мјера	Подршка домаћој производњи	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Приходи од продаје учинака на домаћем тржишту	(2020) 1.968.065.800 КМ	+5% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
2.3. Приоритет	Унапређење система инфраструктуре квалитета за потребе индустрије	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Ниво усаглашености са техничким прописима ЕУ и европским поступцима у областима стандардизације, метрологије и оцјењивања усаглашености	(2020)	90% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
2.3.1. Мјера	Унапређење техничке регулативе у области индустрије	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Ниво усклађености техничких прописа са прописима ЕУ	(2020)	90% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
2.3.2. Мјера	Унапређење капацитета инфраструктуре квалитета за потребе индустрије	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број именованих тијела за оцјењивања усаглашености производа	(2020)	+8 (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
2.3.3. Мјера	Успостављање ефикасног надзора над тржиштем	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		% смањења небезбједних производа у укупном броју спроведених контрола на тржишту	(2020)	-20% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
3. Стратешки циљ	ПОВЕЋАТИ ЗАПОСЛЕНОСТ У ИНДУСТРИЈИ	Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Учешће запослених у прерађивачкој индустрији у укупном броју запослених РС	21,2% (2020)	23% (2027)

		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		39.390.000	28.000.000	67.390.000
3.1. Приоритет	Обезбјеђење стручне радне снаге	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број радника стручне спреме ВКВ, ВС и ВСС у прерађивачкој индустрији	5.714 (2020)	+20% (2027)
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		390.000		390.000
3.1.1. Мјера	Прилагођавање образовног система потребама индустрије	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Проценат уписаних ђака у стручне техничке школе	62,5% (2020/2021)	67% (2026/2027)
		Проценат уписаних ђака у стручне техничке школе, смјер Информационе и комуникационе технологије	2,3% (2020/2021)	4,6% (2026/2027)
		Проценат уписаних студената, смјер Инжењерство, производне технологије и грађевинарство	14,8% (2019/2020)	18% (2027)
		Проценат уписаних студената, смјер Информационе и комуникационе технологије	7,37% (2019/2020)	10% (2027)
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		390.000		390.000
3.1.2. Мјера	Развој људских ресурса у индустрији	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број полазника образовања одраслих, поље Инжењерство, производне технологије и грађевинарство	139 (2020/2021)	минимално 150 годишње
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
3.2. Приоритет	Већа запосленост у индустрији	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број запослених у прерађивачкој индустрији	58.013 (2020)	+15% (2027)
		Буџет (KM)	Остали извори (KM)	Укупно (KM)
		39.000.000	28.000.000	67.000.000
3.2.1. Мјера		Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности

	Подстицање запошљавања у индустрији	Вриједност подстицаја за запошљавање	8.000.000 КМ (2021)	+25% (2027)
		Број запослених жена у прерађ. индустрији	24.777 (2020)	+15% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		39.000.000	28.000.000	67.000.000
3.2.2. Мјера	Побољшање социјалног и радно-правног положаја радника	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Раст просјечне бруто плате у прерађивачкој индустрији	1.132 КМ (2020)	просјечан раст 2,5% на годишњем нивоу
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
		15.000.000		15.000.000
4. Стратешки циљ	ПОВЕЋАТИ ИНВЕСТИЦИЈЕ У ИНДУСТРИЈУ	Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Вриједност остварених инвестиција у прерађивачку индустрију	301.769.000 КМ (2019)	+10% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
			322.285.000	322.285.000
4.1. Приоритет	Побољшање пословног амбијента	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Ранг РС у појединим областима пословања	2020.	Побољшан ранг РС у појединим областима пословања (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
			322.285.000	322.285.000
4.1.1. Мјера	Унапређење регулаторног оквира	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Проценат прописа на којима је извршена квалитетна процјена ефеката и изабрана најбоља рјешења	100% извршена квалитетна процјена утицаја прописа на сву законску регулативу (2021–2027)	
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
4.1.2. Мјера	Унапређење административ. услуга	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број поједностављених или укинутих административних процедура/формалност и	2020.	100 (2024)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
4.1.3. Мјера	Смањење давања предузећа („растеређење индустрије“)	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Збирна стопа доприноса	32,8% (2021)	30,6% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)

4.1.4. Мјера	Олакшан приступ финансијама	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Вриједност пласираних кредита у прерађивачку индустрију	37.643.166 КМ (2020)	+15% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
			322.285.000	322.285.000
4.2. Приоритет	Привлачење инвестиција у индустрију	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Број контаката са потенцијалним страним инвеститорима / послов. удружењима / амбасадама	минимално 30 годишње	
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
4.2.1. Мјера	Подршка инвестицијама у индустрију	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број ажурираних и/или нових инвестиционих пројеката и инвестиционих профила	минимално 25 годишње	
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
5. Стратешки циљ	СМАЊИТИ ШТЕТНЕ УТИЦАЈЕ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ	Индикатори стратешког циља	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Укупна емисија гасова са ефектом стаклене баште из сектора прерађивачка индустрија и грађевинарство	569,8 GgCO ₂ (2018)	-30% (2027)
		Количина опасног отпада	4.335 t (2018)	-30% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
5.1. Приоритет	Примјена еколошких стандарда у индустрији (прелазак ка зеленој економији)	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Проценат предузећа која посједују еколошку дозволу	(2020)	95% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
5.1.1. Мјера	Подршка изградњи инфраструктуре за заштиту животне околине	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Проценат непречишћених отпадних вода из прерађивачке индустрије	41,6% (2019)	20% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)

5.1.2. Мјера	Подршка увођењу еколошких стандарда	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Број производа са еко-ознаком	(2020)	+100 (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
5.2. Приоритет	Ефикасно коришћење ресурса у индустрији (прелазак ка кружној економији)	Индикатори приоритета	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности индикатора
		Количина индустријског отпада	530.939 t (2018)	-20% (2027)
		Коефицијент енергетске ефикасности	0,006 (2019)	0,003 (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
5.2.1. Мјера	Развој ефикасног система коришћења сировина и управљања отпадом	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Количина отпада предата за прераду	2.929 т (2019)	+100% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)
5.2.2. Мјера	Повећање енергетске ефикасности у индустрији	Индикатори мјере	Полазне вриједности индикатора	Циљне вриједности
		Потрошња ел.енергије у прерађ. индустрији	983 GWh (2019)	-20% (2027)
		Потрошња топл.енергије у прерађ. индустрији	8TJ (2019)	-20% (2027)
		Буџет (КМ)	Остали извори (КМ)	Укупно (КМ)

**АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ИНДУСТРИЈЕ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ЗА ПЕРИОД 2021–2023. ГОДИНА**

Бања Лука, август 2021. године

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Стратешки циљ 1 –ПОВЕЋАТИ ПРОИЗВОДЊУ ВИШЕ ФАЗЕ ПРЕРАДЕ						
Приоритет 1.1. Опоравак и ревитализација индустрије						
1.1.1. Подршка опоравку предузећа од економске кризе						
Пратити и анализирати стање у индустрији у Републици Српској и окружењу	МПП, МЕР, МПШВ	МПУГЕ, ПК	конт.		број израђених анализа, информација, извјештаја и слично	Успостављен систем континуираног праћења стања и кретања у индустрији
Предлагати мјере и покретати иницијативе за опоравак и ревитализацију индустрије	МПП, МЕР, МПШВ	МПУГЕ, ПК, УУП, СС, КС	конт.		број мјера, број иницијатива	Опоравак и ревитализација индустрије
Пратити рад и предузимати мјере на рјешавању проблематике појединачних привредних субјеката	МПП, МЕР, МПШВ,	МПУГЕ, ПК	конт.		број обрађених захтјева привредних субјеката, број израђених информација, датих мишљења, одговора, предложених мјера и покренутих иницијатива	Повећање ефикасности пословања привредних субјеката из области индустрије
Унаприједити сарадњу са социјалним партнерима	МПП, МЕР, МПШВ	МПУГЕ, СС, гранска удружења ПК, УУП	конт.		број одржаних састанака и активности, број предложених мјера и покренутих иницијатива	Унапријеђена сарадња са социјалним партнерима кроз заједничке активности на рјешавању уочених проблема у пословању привредних субјеката и грана индустрије
Пратити ефекте спроведених мјера у индустрији и појединачним привредним субјектима	МПП, МЕР, МПШВ	МПУГЕ	конт.		ефекти спроведених мјера	Успостављен систем праћења ефеката спроведених мјера

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (KM)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Додјела финансијске подршке за опоравак привредних субјеката из области прерађивачке индустрије од економске кризе изазване пандемијом COVID-19	МПП, МЕР, МПШВ	МФ	2021.		износ додијељене подршке, број подржаних предузећа	Опоравак предузећа погођених пандемијом COVID-19
Спровођење Пројекта опоравка и подршке фирмама/пословним субјектима у БиХ	МПП, ИРБ		конт. 84	IBRD – 22.400.000 евра	износ кредита, број подржаних пројеката	
Репрограм кредитних обавеза	ИРБ, АБ		конт.		износ репрограмираних кредита	Олакшана отплата кредита
Одобрити измирење пореског дуга путем одгођеног плаћања пореских обавеза	МФ, ПУ	МИЕР, МПУГЕ, МПШВ	конт.		износ одгођених пореских обавеза, број привредних субјеката којима је омогућено одгођено плаћање пореског дуга	Олакшана отплата пореских обавеза
Гарантни програм подршке привреди за ублажавање посљедица пандемије COVID-19	Гарантни фонд	МФ, МПП, МПШВ	2021.		износ издатих гаранција, број подржаних предузећа	Олакшан приступ кредитима
Спровоодити мултилатералне компензације и цесије	МФ		конт.		износ компензованих обавеза привредних субјеката	Рјешавање потраживања/дуговања предузећа
Учешће у пројекту EU4BusinessRecovery	МПП, МПШВ, МТТ	МЕИМС	2023.	ЕУ ИПА 2020-подршка одабраним областима индустрије 3 мил. евра (буџет за БиХ)	број подржаних предузећа, износ финансијске подршке	Очување запослености и ново запошљавање

⁸⁴ Пројекат се спроводи до 2024. године.

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
1.1.2. Спровођење процеса ревитализације у индустрији						
Окончати активности на приватизацији привредних друштава са државним капиталом	ИРБ	МПП, МЕР, МПШВ	2023.		број приватизованих привредних друштава	Завршетак приватизације привредних друштава са државним капиталом
Спроводити мониторинг над приватизованим привредним друштвима	ИРБ		конт.		број/проценат привредних друштава која (не)поштују одредбе уговора о приватизацији	Извршење обавеза преузетих у процесу приватизације
Спроводити поступке реструктурирања привредних друштава у поступку приватизације	ИРБ	МФ, МПП, МЕР, МПШВ	конт.		број реструктурираних привредних друштава	Побољшање ефикасности и самоодрживог пословања привредних друштава
Доношење подзаконских аката за спровођење поступка споразумног вансудског финансијског реструктурисања	МПП, ПК		2021.		донесени подзаконски акти	Прописане процедуре и програм обуке за посреднике у поступку споразумног вансудског финансијског реструктурисања
Спроводити поступке споразумног вансудског финансијског реструктурисања	ПК	МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ	конт.		број реструктурираних привредних друштава	Побољшање ефикасности и самоодрживог пословања привредних друштава
Обезбиједити средства за потребе социјалног збрињавања радника који у процесу реструктурирања предузећа остану без посла	МРБ, МФ	МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ	конт.		износ финансијске подршке, број радника који су социјално збринути	Успјешно спровођење процеса реструктурирања предузећа с већинским и 100% државним капиталом, социјално збрињавање технолошког вишка радника у процесу реструктурирања

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Унаприједити корпоративно управљање	ИРБ	МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ	конт.		број одржаних сједница скупштина акционара, број препорука за гласање представницима капитала	Унапређивање корпоративног управљања
Квалитетније и брже спровођење стечајног поступка	МПР, окружни привредни судови	МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ	конт.		вријеме трајања стечајног поступка, број спроведених реорганизација у поступку стечаја	Ефективније и ефикасније спровођење стечајних поступака
Правовремено покретати стечајне/ликвидационе поступке	МФ, ПУ	МПР, МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ	конт.		смањење броја привредних друштава са дугогодишњом платежном неспособности, већи степен намирења повјерилаца у стечајном поступку, број прекршајних казни због неподношења правовременог приједлога за отварање стечајног поступка	

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Наставак реализације Програма социјалног збрињавања радника који су у процесу приватизације, стечаја и ликвидације предузећа остали без запослења	МРБ	МФ	конт.	Буџет РС: 2021. 5.000.000 КМ 2022. 5.000.000 КМ 2023. 5.000.000 КМ **ДОБ 2021–2023. (Програм социјалног збрињавања радника)	број социјално збринутих радника, износ подршке	
Давати финансијску подршку привредним субјектима за покретање стечајних поступака	МПП, МЕР		конт.	МПП – Буџет РС 2021. 10.000 КМ 2022. 10.000 КМ 2023. 10.000 КМ МЕР – Буџет РС 2021. 10.000 КМ 2022. 10.000 КМ 2023. 10.000 КМ **ДОБ 2021–2023. (Текући грант предузећима за вођење стечајног поступка)	број покренутих стечајних поступака, износ дате подршке	

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Размотрити могућности давања олакшица с циљем спровођења реорганизације у стечају	МП, МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, МФ		2022.		идентификоване олакшице потенцијалном стратешком партнеру у процесу преузимања стечајног дужника кроз процес реорганизације	
Давати подршку спровођењу пројеката ревитализације у индустрији	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ	МФ	конт.		број погона у којима је покренута производња, број запослених радника	Ревитализација индустрије
Израдити измјене и допуне Закона о јавним предузећима	Јединица за надзор, МПП		2021.		измјене и допуне закона	Створен правни оквир за спровођење реформских активности
Успоставити принципе, критеријуме и поступке за избор, руковођење и систем накнада органа управљања у јавним предузећима	Јединица за надзор	МПП, МПШВ, МПУГЕ, МЕР	2021.		утврђени принципи, критеријуми и поступци за избор, руковођење и систем накнада органа управљања	Примјена најбољих пракси
Усвојити категоризацију и планирање реструктурирања јавних предузећа	Јединица за надзор	МПП, МПШВ, МПУГЕ, МЕР	2021.		утврђена категоризација и планирање реструктурисања	Реструктурисање предузећа
Организовати и вршити извјештавање о пословању јавних предузећа	Јединица за надзор	МПП, МПШВ, МПУГЕ, МЕР	2022.		број извјештаја о пословању	Успостављен систем извјештавања о пословању предузећа
Успоставити Фонд за реструктурисање	Јединица за надзор	ИРБ, МПП, МПШВ, МПУГЕ, МЕР	2022.		успостављен фонд	Успостављена техничка/финансијска подршка спровођењу реструктурисања предузећа

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)		Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Изградити приједлоге реструктурисања приоритетних стратешких јавних предузећа	МПП, МПШВМПУГЕ, МЕР	Јединица за надзор	2022.			број израђених приједлога реструктурисања	Утврђен приједлог реструктурисања приоритетних стратешких јавних предузећа
Усвојити политике и акционе планове за реструктурисање стратешких јавних предузећа	Јединица за надзор	ИРВ	2022.			број политика и акционих планова	Усвојене политике и планови за реструктурисање стратешких јавних предузећа
1.1.3. Унапређење и изградња пословних зона							
Пружати подршку унапређењу и изградњи пословних зона	МПП, РА, ЈЛС	ПК	конт.			број зона, број корисника зоне	Обезбијеђена пословна инфраструктура
Успостављање Портала за пословне зоне Републике Српске	МПП, РА	ЈЛС	2021.			успостављен информациони портал за пословне зоне	Доступност података о слободним парцелама и инфраструктури
Промоција пословних зона	МПП, РА	ЈЛС, ПК	конт.			број промоција пословних зона	
Приоритет 1.2. Развој и дигитализација индустрије							
1.2.1. Подршка развоју и иновацијама у индустрији							
Давати подршку развојним пројектима у индустрији	МПП, МЕР, МПШВ		2021.	Буџет РС: МПП 4.000.000 КМ МЕР 1.000.000 КМ МПШВ- из средстава Аграрног буџета	Свјетска банка 2.000.000 КМ	износ подршке, број подржаних пројеката	Развој и унапређивање конкурентности предузећа

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)		Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
			2022.	МПП 3.850.000 КМ МЕР 1.000.000 КМ МПШВ - из средстава Аграрног буџета			
			2023.	МПП 3.850.000 КМ МЕР 1.000.000 КМ МПШВ - из средстава Аграрног буџета			
			**ДОБ 2021–2023. (МПП – Подршка развоју привреде и побољшања ефикасности пословања и увођења нових технологија МЕР – Подршка унапређењу привредних активности и побољшања пословања привредних друштава)				
Давати подршку развоју технологија и иноваторства	МНВРОИД		2021.	215.000 КМ		износ подршке, број подржаних пројеката, број корисника подршке, број иновација	
			2022.	215.000 КМ			
			2023.	215.000 КМ			
			**ДОБ 2021–2023. Текући грант за активности у области технологије и Дознаке грађанима у области технологије				

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Подстицање сарадње научноистраживачке и иноваторске заједнице са индустријом	МНВРОИД	МПП, МЕР МПШВ, МПУГЕ, факултети, СИ	конт.		број пројеката који ће наћи директну примјену у привреди, износ средстава подршке	Пренос резултата истраживања из научноистраживачког сектора у индустрију
Развој електронских платформи за повезивање младог научноистраживачког кадра, образовних институција и индустрије	МНВРОИД	МПП, МЕР МПШВ, МПУГЕ, факултети, СИ	2022.		успостављена платформа	
Усвајање Стратегије паметне специјализације Републике Српске 2021–2027	МНВРОИД	МПП, МЕР МПШВ, МПУГЕ	2022.		донесена стратегија	Идентификоване приоритетне области / подручја чији развој треба подстицати
Усвајање Закона о Фонду за науку и иновативност	МНВРОИД		2022.		усвојен закон	Успостављен правни оквир за истраживање и иновације
Оснивање Фонда за науку и иновативност Републике Српске	МНВРОИД		2023.		основан фонд	Успостављање ефикаснијег система управљања научноистраживачким и иновационим потенцијалом
Промовисати значај интелектуалног власништва	МНВРОИД	РУИП, МУП, судови, СИ	конт.	Средства у оквиру подршке развоју иноваторства	број промотивних активности	Подршка интелектуалном власништву
Давати финансијску подршку привредним субјектима индустрије на локалном нивоу	Локалне развојне агенције, РА		конт.		износ подршке, број подржаних привредних субјеката	Унапређивање конкурентности привредних субјеката
Давати менторинг услуге предузећима	МПП, РА		конт.		број подржаних предузећа, износ дате подршке	

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (KM)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Спровођење пројекта „Мрежа консултаната“	МПП, РА		конт.		број датих консултантских услуга, број подржаних предузећа	Побољшање конкурентности и развој предузећа
Реализација пројекта „Challenge 2 change“	МПП, РА		конт.	2.084.000 евра (SIDA-за предузећа из БиХ и Шведске)	број подржаних предузећа, износ подршке за иновативне пројекте	Повећање иновација у индустрији
Давати иновационе ваучере	МПП, РА		конт.		број иновационих ваучера, број подржаних предузећа	
Спровођење пројекта NOVALIS	МПП, МНВРОИД, ЕДА		2022.	277.000 евра (ЕУ и СР Њемачка)	број датих услуга предузећима путем индустријске иновативне мреже	
Успостављање секторских и тематских мрежа за унапређење иновација	МНВРОИД, МПП, РА,	ПК	конт.		број успостављених секторских иновационих мрежа, број тематских мрежа	
Изградња инфраструктуре за подршку иновацијама	МНВРОИД МПП, РА	ПК	конт.		број успостављених центара за развој, број центара за дигитализацију, успостављен Научно-технолошки парк БЛ	
Ангажовати се на обезбјеђењу средстава из ЕУ фондова и пројеката	МПП, МЕР, РА, МПШВ, МПУГЕ, МЕИМС		конт.		износ обезбјеђених средстава	Обезбјеђење средстава из ЕУ фондова и пројеката
Учешће у регионалним и ЕУ пројектима за подршку развоју и иновацијама	МНВРОИД, МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РА	ПК	конт.		број подржаних предузећа/пројеката, износ подршке	

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Пружати стручну помоћ предузећима при изради пројеката са којима аплицирају за добијање финансијске подршке	РА	локалне развојне агенције, ПК	конт.		број предузећа којима је пружена помоћ при изради пројеката	Квалитетније апликације за добијање подршке
Промовисати расположиве ЕУ фондове и пројекте	МЕИМС, МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РА	ПК	конт.		број промоција	Предузећа упозната са расположивом помоћи ЕУ
Информисати предузећа о расписаним јавним позивима за додјелу подршке	МЕИМС, МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РА	ПК	конт.		број датих информација	
1.2.2. Подршка процесу дигиталне трансформације у индустрији						
Промоција дигиталне трансформације индустрије	МПП, ПК, МНВРОИД		конт		број промоција	Повећање нивоа дигитализације у индустрији
Спроводити едукације и савјетовање предузећа о примјени дигиталних рјешења у индустрији	ПК	МПП, МНВРОИД	конт		број едукација, број датих савјетодавних услуга	
Подстицати дигиталну трансформацију у предузећима	МПП, ПК		конт.	2021. година – 280.000 КМ (МПП 120.000 КМ и УНДП 160.000 КМ) МПП – релокација са гранта Подршка привреди	износ подстицаја, број подржаних предузећа	
Пратити и анализирати стање у ИКТ сектору и предлагати мјере за његов развој и унапређивање	МНВРОИД	МПП, ПК	конт.		број анализа, број предложених мјера и покренутих иницијатива	Развој ИКТ сектора

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Обезбиједити средства и давати подршку развоју ИКТ сектора	МНВРОИД		2021. конт.		износ подршке, број подржаних пројеката ИКТ сектора	
Промоција ИКТ сектора и његове примјене у индустрији	ПК	МНВРОИД, МПП	конт.		број промоција	
Стратешки циљ 2. СМАЊИТИ СПОЉНОТРГОВИНСКИ ДЕФИЦИТ У ИНДУСТРИЈИ						
Приоритет 2.1. Унапријеђен приступ тржишту (интернационализација)						
2.1.1. Побољшање извозног амбијента						
Уклањати ограничења са којима се сусрећу привредни субјекти у обављању послова спољнотрговинске размјене	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, МТТ		конт.		број покренутих иницијатива, потребно вријеме, број процедура и висина трошкова за привредне субјекте у обављању послова спољнотрговинске размјене	Побољшање извозног амбијента
Активан рад Савјета извозника РС	ПК		конт.		број покренутих иницијатива за побољшање извозног амбијента	
Подршка маркетиншким активностима и промоцији привредних субјеката на ино тржишту	МЕИМС, представништва РС, ПК, РА	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, МТТ	конт.		број промоција, број маркетиншких активности	Успостављена сарадња са новим ино купцима, освојена нова тржишта

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Подршка учешћу и организацији сајмова	МПП, РА	ПК	конт.	МПП – Буџет РС 2021. 20.000 КМ 2022. 40.000 КМ 2023. 40.000 КМ **ДОБ 2021–2023. (Подршка учешћу и организацији сајмова и манифестација у сврху развоја привреде и предузетништва)	износ подршке, број подржаних предузећа	
Давати информативну подршку извозницима	МПП, РА, ПК, представништва Републике Српске у иностранству	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, МТТ	конт.		број датих информација, број прегледа веб-сајта Извоз – инфо центра РС	Информациона подршка извозницима
Јачати капацитете извозника кроз обуке, семинаре и сл.	ПК, РА	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, МТТ	конт.		број одржаних обука, семинара и сл.	Едукација извозника
2.1.2. Иницирање повезивања предузећа у кластере и међународне ланце снабдијевања						
Покретање иницијатива за повезивање извозних предузећа у кластере или друга удружења на секторском нивоу	МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ	ПК	конт.		број покренутих иницијатива	Организовани наступ на тржишту и већа конкурентност производа
Подршка оснивању нових и јачање постојећих кластера у Републици Српској	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ	РА, ПК	конт.		број кластера, број предузећа удружених у кластерима	
Подршка Европске мреже предузетништва Републике Српске	МПП, РА	ПК, УНИБЛ, УНИИС, ИЦБЛ	конт.		број пословних сусрета, привредних мисија, радионица, семинара, обука, услуга	Подршка интернационализацији пословања

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Покретање иницијатива за укључивање предузећа у међународне ланце снабдијевања	МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ	ПК	конт.		број покренутих иницијатива	Укључење у регионалне и ланце снабдијевања ЕУ
Учешће у реализацији Регионалног развојног програма добављача земаља Западног Балкана	МПП	ПК	конт.		успостављена ажурна база добављача и база тржишта	
Промоција увођења система квалитета у предузећа	ПК		конт.		број промоција	Свијест о значају успостављања и усклађивања пословања са међународним стандардима
Обезбиједити и давати финансијску подршку привредним субјектима за увођење система квалитета и обезбјеђење услова за постављање СЕ знака	МПП, МЕР, МПШВ, ПК	МФ	конт.		износ подршке, број привредних субјеката која су увела систем квалитета и СЕ знак	Уведен систем квалитета и обезбијеђени услови за постављање СЕ знака
Приоритет 2.2. Супституција увоза						
2.2.1 Подршка развоју домаћег производа						
Ажурирати Регистар увозних репроматеријала, компоненти и готових производа	МПП		конт.		идентификовани увозни репроматеријали, компоненте и готови производи	Развој производа који недостају домаћем тржишту
Информисати потенцијалне произвођаче о увозним материјалима, компонентама и готовим производима	МПП		конт.		ажуран регистар увозних материјала, компоненти и готових производа налази се на веб-сајту министарства, број датих информација	

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Мапирање заинтересованих произвођача за развој властитог производа	МПП		2022.		идентификовани произвођачи за развој властитог производа	
Израда студије о могућности производње властитог производа	МПП		2023.		урађена студија којом су идентификоване могућности (пројекти) производње властитог производа	
Обезбиједити финансијску подршку предузећима у процесу развоја производа који недостају домаћем тржишту	МПП	МФ	конт.		обезбијеђена финансијска подршка за развој нових производа који недостају домаћем тржишту, износ дате подршке, број корисника, број нових производа	
Промоција потенцијала за развој домаћег производа	МПП		конт.		број промоција	
Повезивати предузећа са факултетима и институтима у процесу усвајања новог производа	МНВРОИД, МПП	Факултети, Институти, ПК	конт.		број остварених контаката привредних субјеката са факултетима и институтима, број нових производа	
Подршка оснивању центара за развој и техничку подршку индустрији	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, ПК	НИО	конт.		број центара за развој и техничку подршку индустрији	Подршка развоју индустрије
2.2.2. Подршка домаћој производњи						
Спроводити кампању за куповину домаћих производа	МТТ, ПК	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, МЕИМС	конт.		број промоција, кампања, информативних летака	Повећана потрошња домаћих производа
Подстицати брендирање домаћих производа	МТТ	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, МЕИМС, ПК	конт.		износ подстицаја, број одржаних конференција и едукација посвећених брендирању производа	Створени домаћи брендови

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Подршка снабдијевању сировином дрвопрерађивача више фазе прераде	МПШВ	МПП, ЈПШ, ПК	конт.		обезбијеђена сировина дрвопрерађивачима више фазе прераде	Континуирано снабдијевање сировином
Унаприједити систем јавних набавки	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ	ПК, УУП	конт.		број одабраних домаћих понуђача – произвођача	Олакшан приступ пословима домаћим произвођачима
Спровести сталну контролу увозних материјала, производа и полупроизвода	РУИП		конт.		број контрола, број утврђених неисправности	Смањен увоз и нелојална конкуренција домаћим произвођачима
Редовно информисати потрошаче о небезбједним увезеним индустријским производима	РУИП	МТТ, Удружења потрошача	конт.		број објава и обавјештења о опасним и неусаглашеним производима	Смањен увоз небезбједних производа
Приоритет 2.3. Унапређење система инфраструктуре квалитета за потребе индустрије						
2.3.1. Унапређење техничке регулативе у области индустрије						
Јачати административне капацитете ангажоване на пословима израде техничких прописа и праћења примјене истих	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РЗСМ, МЕИМС		конт.		број примљених радника, број едукација, број стручних савјетовања	Стручни кадрови на пословима израде и праћења техничких прописа
Преузимати прописе Новог (Глобалног) и Старог приступа ЕУ у правни систем Републике Српске	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РЗСМ		конт.		број преузетих прописа	Техничка регулатива усаглашена са ЕУ acquis-ем.
Пратити примјену и утицај техничких прописа на пословно окружење	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РЗСМ, МЕИМС, МТТ	УУП, ПК, РУИП	конт.		број спроведених процјена утицаја прописа, број иницираних измјена /измијењених прописа	Успостављен систем примјене и праћења утицаја техничких прописа

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Ажурирање Листе важећих прописа који регулишу техничке и друге захтјеве за производе и услуге РС	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ РЗСМ, МЕИМС, остала надлежна министарства		конт.		листа важећих техничких прописа се редовно ажурира	Подаци о важећим техничким прописима и потребним условима за пословање и пласирање производа на тржишту доступни заинтересованим субјектима
Информисати привредне субјекте у вези са доношењем и примјеном техничких прописа, пратећим стандардима, поступцима оцјењивања усаглашености, документима о усаглашености и именовању тијела за оцјену усаглашености производа	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, остала надлежна министарства, РЗСМ	ПК	конт.		број датих информација	
Доношење Закона о измјенама и допунама Закона о техничким прописима Републике Српске	МПП	МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РЗСМ, МЕИМС, остала надлежна министарства, РУИП	2021.		донесен Закон о измјенама и допунама Закона о техничким прописима	Унапријеђено законодавство које регулише област техничких захтјева за производе и њихово пласирање на тржиште
Доношење Уредбе о поступку пријављивања прописа у припреми, стандарда, поступака оцјењивања усаглашености и прописа о услугама информационог друштва	МПП, РЗСМ, МЕИМС	МЕР, МПШВ, МПУГЕ, остала надлежна министарства	2022.		донесена Уредба о поступку пријављивања прописа у припреми, стандарда, поступака оцјењивања усаглашености и прописа о услугама информационог друштва	Прописан поступак пријављивања прописа у припреми, стандарда, поступака оцјењивања усаглашености и прописа о услугама информационог друштва

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Успостављање и рад Информационе тачке о техничким прописима пратећим стандардима, поступцима оцјењивања усаглашености, документима о усаглашености, именовању тијела за оцјену усаглашености производа и Информационе тачке о стандардима	МПП, РЗСМ МЕИМС	МЕР, МПШВ, МПУГЕ, остала надлежна министарства	2021. конт.		ажуриран и доступан Регистар, број датих информација	Подаци о важећим техничким прописима пратећим стандардима, поступцима оцјењивања усаглашености, документима о усаглашености, именовању тијела за оцјену усаглашености производа и стандардима доступни свим заинтересованим странама
Успостављање и рад Нотификационе тачке за прописе Републике Српске у припреми	МПП, РЗСМ МЕИМС	МЕР, МПШВ, МПУГЕ, остала надлежна министарства	2022. конт.		успостављена нотификациона тачка за прописе у припреми, ажуриран Регистар техничких прописа у припреми, број пријављених прописа у припреми	Уклоњене препреке које стварају технички прописи за слободан проток роба Испуњен услов процеса европских интеграција и ЦЕФТА споразума
Реализација плана усклађивања нехармонизованих прописа Републике Српске са захтјевима чл. 34, 35. и 36. Уговора о функционисању Европске уније	МЕИМС, МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, остала надлежна министарства, РЗСМ		конт.		број измијењених прописа, број укинутих прописа, проценат уклоњених идентификованих препрека слободној трговини робом у прописима Републике Српске	Уклоњене препреке које стварају технички прописи из нехармонизованог подручја
Спроводи едукације и стручно савјетовање привредних субјеката при имплементацији нове техничке регулативе	ПК	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РЗСМ	конт.		број едукација и савјетовања, број полазника	Привредници упознати са примјеном нових техничких прописа

2.3.2. Унапређење капацитета инфраструктуре квалитета за потребе индустрије

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Ажурирати Листе именованих тијела за оцјену усаглашености производа	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РЗСМ, МЕИМС, остала надлеж. министарства		конт.		јавно доступна ажурирана листа, број именованих тијела за оцјену усаглашености производа	Привредници упознати са именованим тијелима за оцјену усаглашености
Анализирати потребе за успостављање недостајућих тијела за оцјењивање усаглашености производа	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РЗСМ, МЕИМС, остала надлеж. министарства	ПК	конт.		урађена анализа, идентификоване потребе (недостајућа) тијела за оцјењивање усаглашености производа	Дате препоруке за успостављање недостајућих тијела за оцјењивање усаглашености производа
Именовати тијела за оцјењивање усаглашености производа	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РЗСМ		конт.		број именованих тијела за оцјењивање усаглашености производа	Именовани недостајући капацитети за оцјењивање усаглашености производа
Спроводити надзор над именованим тијелима за оцјењивање усаглашености производа	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РЗСМ	РУИП	конт.		број обављених контрола над именованим тијелима за оцјењивање усаглашености производа	Именована тијела за оцјењивање усаглашености испуњавају потребне услове у раду
Ажурирати јединствени Регистар именованих/овлашћених тијела за оцјењивање усаглашености производа	МПП, РЗСМ, МЕИМС	МЕР, МПШВ, МПУГЕ, остала надлежна министарства	конт.		ажурирана и доступна база података именованих тијела за оцјењивање усаглашености производа, број именованих тијела за оцјењивање усаглашености производа	Привредници упознати са листом именованих тијела за оцјењивање усаглашености производа

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Унаприједити сарадњу са инспекцијским органима и институцијама БиХ надлежним за акредитацију, стандардизацију, метрологију и заштиту интелектуалне својине	МЕИМС, МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, МНРВОИД, РЗСМ, РУИП	ПК	конт.		број заједнички реализованих активности	Унапријеђена сарадња инспекцијских органа, институција инфраструктуре квалитета и заштите интелектуалне својине
Пружати подршку пројектима изградње капацитета инфраструктуре квалитета	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, МЕИМС, РЗСМ, РУИП		конт.		број датих подршки, износ средстава подршке	Изградња недостајућих капацитета инфраструктуре квалитета
Јачање инфраструктуре, техничке опремљености и људских капацитета Републичког завода за стандардизацију и метрологију	МПП, РЗСМ		конт.		број запослених радника РЗСМ, вриједност набављене опреме за рад	Јачање капацитета Републичког завода за стандардизацију и метрологију
Ажурирати базе података БАС и СРС стандарда	РЗСМ		конт.		ажурна база стандарда налази се на веб-страници Завода, број стандарда	Домаћи и међународни стандарди доступни свим заинтересованим странама
Унаприједити систем метрологије и метролошког надзора у Републици Српској	РЗСМ	РУИП	конт.		број донесених законских и подзаконских аката, број верификованих мјерила, број спроведених метролошких надзора	Тачност резултата мјерења за све учеснике у промету роба и услуга

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Обезбиједити едукацију у вези са увођењем система управљања квалитетом, добре произвођачке праксе, добре лабораторијске праксе и акредитације	ПК, РА	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РУИП	конт.		број едукација, број полазника едукација	Привредници упознати са обавезама које морају испунити производи
2.3.3. Успостављање ефикасног надзора над тржиштем						
Спроводити редовне и ванредне инспекцијске контроле	РИУП		конт.		број редовних и ванредних контрола	Уређење тржишта и већа заштита потрошача
Јачати капацитете инспекцијских органа	РИУП		конт.		број новозапослених инспектора, број обука, износ набављене опреме	
Стратешки циљ 3 – ПОВЕЋАТИ ЗАПОСЛЕНОСТ У ИНДУСТРИЈИ						
Приоритет 3.1. Обезбјеђење стручне радне снаге у индустрији						
3.1.1. Прилагођавање образовног система потребама привреде						
Ревизија занимања у складу са потребама индустријског развоја	МП	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, УУП, СС, КС,РА, ПК, ЈЛС	конт.		број занимања у складу са потребама индустрије	Унапријеђен образовни систем у складу са потребама одрживог индустријског развоја
Прилагођавати уписну политику потребама индустрије	МП, МНРВОИД	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, УУП, СС, КС,РА, ПК, ЈЛС	конт.		број уписаних ђака/студената за школовање за дефицитарна занимања	
Повећати удио и квалитет практичне наставе у образовном систему	МП, МНРВОИД	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, УУП, СС, КС, РА, ПК	конт.		број часова практичне наставе, број обучених ментора практичне наставе, број предузећа која омогућавају извођење практичне наставе	

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Промовисати стручна знања и занимања	МП, МНРВОИД	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РА, УУП, ПК, ЈЛС	конт.		број промоција и презентација дефицитарних занимања	Повећана заинтересованост и определијељеност младих за производне дјелатности
Давати подршку ђацима /студентима који се образују за дефицитарна занимања	МП, МНРВОИД	МРБ, ЗЗ, УУП, ЈЛС, ПК	конт.	Буџет РС- МНРВОИД 2021. 130.000 КМ 2022. 130.000 КМ 2023. 130.000 КМ **ДОБ 2021–2023. (Дознаке за студенте дефицитарних занимања)	износ подршке ђацима/студентима који се школују за суфицитарна занимања	Обезбијеђена радна снага за потребе индустрије
3.1.2. Развој људских ресурса у индустрији						
Пратити и анализирати потребе индустрије за обукама	МРБ ЗЗ, ЗОО	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, УУП, ПК, ЈЛС	конт.		успостављен систем периодичних анализа потреба тржишта рада, број анализа потреба за обукама	Установљене потребе за обукама
Израда Програма оспособљавања радника	ЗОО	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, ПК	конт.		израђени програми оспособљавања радника	Прописан програм обуке радника
Спроводити програме додатног образовања и преквалификације, оспособљавања и дообуке за занимања потребна индустрији	МП, ЗОО, МРБ	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, УУП, ПК	конт.		број спроведених програма додатног образовања и преквалификације, оспособљавања и дообуке, број лица укључених у програме, износ финансијске подршке за спровођење програма	Одговарајућа понуда стручне радне снаге за потребе индустрије

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Обезбиједити стручну радну снагу за потребе ИКТ сектора	МП, МНРВОИД	МРБ 33, 300	конт.		број нових специјалистичких средњих школа / смјерова рачунарства и информатике, број уписаних студената на студијски програм рачунарства, број лица која су прошла преквалификацију и доквалификацију за ИТ занимања, број промоција ИТ занимања	Обезбијеђена радна снага за потребе ИКТ сектора
Успоставити систем социјалног партнерства на свим нивоима између послодаваца, синдиката и институција задужених за образовање	МП, МРБ, 300	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, ЈЛС, УУП, СС, КС, ПК	конт.		број одржаних састанака и заједничких активности послодаваца, синдиката и институција задужених за образовање	Успостављен систем социјалног партнерства који прати потребе тржишта рада
Приоритет 3.2. Већа запосленост у индустрији						
3.2.1. Подстицати запошљавање у индустрији						
Израдити и спроводити Стратегију запошљавања Републике Српске 2021–2027. година	МРБ	УУП, СС, КС, ПК	2021. конт.		донесена Стратегија запошљавања, спроведене мјере и активности предвиђене Стратегијом запошљавања	Раст стопе запослености у индустрији

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Подстицати запошљавање у индустрији	МРБ, ЗЗ		конт.	Буџет РС 2021. 8.000.000 КМ 2022. 8.000.000 КМ 2023. 8.000.000 КМ **ДОБ 2021–2023. (Трансфер Заводу за запошљавање) Свјетска банка-кредитна средства у износу 28.000.000 КМ (2021–2023)	износ подстицаја, број новозапослених радника	
Побољшати информисаност привредних субјеката о расположивој подршци запошљавању	МРБ	ЗЗ, МИЕР, МПШВ, МПУГЕ, РА	конт.		број апликација за добијање подстицаја	Већи број апликаната за добијање подстицаја запошљавању
3.2.2. Побољшање социјалног и радно-правног положаја радника						
Исплата подстицаја за повећање плате радника	МПП, ПУ		конт.	Буџет РС 2021. 5.000.000 КМ 2022. 5.000.000 КМ 2023. 5.000.000 КМ **ДОБ 2021–2023. (Субвенције на име подстицаја за повећање плате радника)	износ подстицаја, износ/проценат повећања плате радника	Стварање повољног амбијента за достојанствен рад, повећање животног стандарда радника, као и задржавање радника у Републици Српској
Унаприједити радно законодавство (Закон о раду, Закон о заштити на раду и др.)	МРБ	СС, КС, УУП, ПК	конт.		број нових и измијењених прописа из области рада, запошљавања и заштите на раду	Стварање повољног амбијента за достојанствен рад, повећање животног стандарда радника, као и задржавање радника у Републици Српској

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Јачати контролне функције институција у вези са поштовањем прописа из области радних односа, запошљавања и заштите на раду	РУИП	МРБ	конт.		број контрола на тржишту рада	Сузбијање сиве економије
Стратешки циљ 4 – ПОВЕЋАТИ ИНВЕСТИЦИЈЕ У ИНДУСТРИЈУ						
Приоритет 4.1. Побољшање пословног амбијента						
4.1.1. Унапређење регулаторног оквира						
Унапређење релевантних прописа који имају утицаја на пословање привредних субјеката и подстицање улагања	МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ, МФ	ПК, УУП	конт.		број нових и измијењених прописа, број покренутих иницијатива за измјене прописа, број прописа усклађених са ЕУ законодавством	Унапређивање регулаторног оквира у смислу побољшања окружења за пословање и инвестирање
Оснажити примјену методологије процјене утицаја прописа приликом њиховог доношења	МПП	МЕР, МПУГЕ, МПШВ, МЕИМС	конт.		број спроведених процјена утицаја прописа приликом њиховог доношења (RIA)	
Усаглашавати законску регулативу из области индустрије са правним стандардима за равноправност полова	МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ	Гендер центар	конт.		број усаглашених закона и других прописа са правним стандардима за равноправност полова	
4.1.2. Унапређење административних услуга						
Унапређење основне ИКТ инфраструктуре е-управе	МНРВОИД		конт.		уштеда времена и трошкова предузећа у поступцима које воде органи управе	Нове електронске услуге управе

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Успостављање Интегрисаног система за електронско издавање дозвола у грађевинарству у Републици Српској (сервис е-грађевинска)	МПУГЕ		2025.		број формалности, потребно вријеме, износ трошкова при добијању грађевинских дозвола	Јефтиније, ефикасније и једноставније добијање одобрења потребних за градњу
Убрзати рјешавање привредних спорова	МПР	привредни судови	конт.		број неријешених привредних спорова	Ефикасно рјешавање привредних спорова
Квалитетније и ефикасније спроводити поступке заштите права интелектуалног власништва	МУП, РУИП, судови	МНРВОИД	конт.		број контрола, број отклоњених неправилности	Ефикаснија заштита права интелектуалног власништва
Завршетак пројекта увођења онлајн регистрације пословних субјеката	МП, МНРВОИД, АПИФ	надлежни судови, ПУ, УИО	2021.		успостављен сервис за електронску регистрацију пословања у РС, вријеме потребно за регистрацију, трошкови регистрације	Унапријеђен систем регистрације пословања
Унапређење и рад портала Јединствена контакт тачка за пословање	МПП		конт.		број датих информација у вези са пословањем	Боља информисаност привредних субјеката у вези са пословањем
Праћење спровођења Акционог плана за унапређење пословног окружења у Републици Српској	МПП	ПК, УУП	2021.		праћење ефеката мјера, број идентификованих нових мјера	Унапређење пословног окружења
Спровођење пројекта поједностављења административних процедура	МПП	МЕР, МПШВ, МПУГЕ, МП	конт.		број поједностављених процедура, смањење трошкова, вријеме спровођења процедура	

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Информисати и едуковати пореске обавезнике о примјени пореских прописа	МФ, ПУ		конт.		број посјета веб-страници, број одговора на питања, број одржаних семинара и едукација	Унапређивање примјене пореског система
Спроводити мјере за борбу против корупције	МП	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ	конт.		број предузетих мјера	Побољшано пословно окружење
4.1.3. Смањење давања предузећа („растеређење“ индустрије)						
Спроводити активности на смањењу, односно укидању фискалних и парафискалних давања	МФ	МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ, ПК, УУП	конт.		број смањених/укинутих давања привредних субјеката, збирна стопа доприноса, стопа пореза по разним основама	Смањење фискалног оптерећења и побољшање ликвидности привредних субјеката
Спроводити активности на повећању неопорезивог дијела дохотка и топлог obroка	МФ	МПП, МЕР, МПУГЕ, МПШВ, УУП, СС, ПК	конт.		износ неопорезивог дијела дохотка; износ неопорезивог дијела топлог obroка	
Давати подршку индустрији текстила, коже и обуће	МФ	МПП, ПК	конт.		висина основице за обрачун доприноса за лица која остварују плату мању од просјечне бруто плате у РС	Смањење фискалног оптерећења и побољшање ликвидности индустрије текстила, коже и обуће
Иницирати побољшања у вези са плаћањем и повратом ПДВ-а	МПП, МФ	ПК	конт.		рок плаћања ПДВ-а, рок поврата улазног ПДВ-а	Повољнији начин плаћања и измирења ПДВ-а
4.1.4. Олакшан приступ финансијама						
Давати кредитну подршку	ИРБ		конт.	2021. 95.765.000 КМ 2022. 93.700.000 КМ 2023. 81.820.000 КМ Оквирни план пласмана ИРБ	износ пласираних кредитних средстава у индустрију	Омогућен приступ кредитним средствима

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)		Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Прилагођавати постојеће кредитне линије ИРБ-а и побољшавати услове и критеријуме за кредитирање индустрије	ИРБ	МФ	конт.			висина каматне стопе, период отплате, број процедура за добијање кредита, рок за добијање кредита	Услови кредитирања прилагођени потребама индустрије
Повећати степен информисаности о кредитним линијама	ИРБ		конт.			број саопштења, број промотивних активности	Повећање броја захтјева и корисника кредитних средстава
Давати подршку кредитним пласманима у индустрију путем издатих гаранција	ГФ	МФ	2021.	10.000.000*	12.500.000**	вриједност издатих гаранција, број издатих гаранција	Омогућена подршка за добијање кредита
			2022.	12.000.000*	14.000.000**		
			2023.	14.000.000*	15.500.000**		
			2024.	15.000.000*	16.000.000**		
			* Оквирни план пласмана, у складу са досадашњим трендом подршке ** План портфолија Потребна докапитализација Фонда 15.000.000 КМ из средстава осталих финанс. институција				
Побољшати услове за издавање гаранције	ГФ	МФ	конт.			висина излазне каматне стопе и стопе премије за ризик за издавање гаранције	Омогућена подршка за добијање кредита под повољним условима
Поједноставити правила пласмана гаранција	ГФ	МФ	конт.			број процедура и докумената, рок за одобравање гаранција	Лакши и бржи приступ кредитним средствима
Примјена Закона о факторингу	ИРБ, КХов, АБ	МФ	конт.			износ откупљених краткорочних новчаних потраживања	Повећање ликвидности и солвентности, те смањење задужености привредних субјеката
Приоритет 4.2. Привлачење инвестиција у индустрију							
4.2.1. Подршка инвестицијама у индустрију							

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Промовисати индустријске секторе, појединачне привредне субјекте и конкретне пројекте за улагања	МПП, РА, МЕР, МПШВ	ИРБ, ПК	конт.		број промоција	Подстицање прилива инвестиција у индустрију
Спроводи Стратегију подстицања страних улагања у Републику Српску	МПП	МЕР, МПУГЕ, МПШВ, ИРБ	конт.		број реализованих мјера и активности	
Спроводи Програм постинвестиционе подршке инвеститорима (aftercare)	МПП, ЈЛС	МЕР, МПУГЕ, МПШВ	конт.		број отклоњених препрека за улагања	Нове инвестиције-реинвестирање
Активан рад „Савјета за стране инвеститоре Републике Српске“	МПП		конт.		број предложених мјера за побољшање пословног окружења	Стварање услова за привлачење инвестиција
Израда подзаконских аката за примјену Закона о слободним зонама	МПП		2021.		Донесени подзаконски акти	Прописан садржај извјештаја о раду слободних зона и критеријуми за оцјену економске оправданости оснивања слободне зоне
Редовно ажурирати преглед слободних производних капацитета	МПП	ЈЛС	конт.		ажурирана база података о слободним производним капацитетима	Расположиви подаци о могућим локацијама за инвестиције
Пружати информативну подршку инвеститорима	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, РА, ЈЛС	ПК, представништва Републике Српске	конт.		број датих информација, број одржаних састанака	Доступна информациона подршка инвеститорима

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Успостављање јаче везе са дијаспором	МЕИМС, представништва Републике Српске	МПП, МЕР, МПШВ, МПУГЕ, ЈЛС, ПК	конт.		број контаката, број промотивних активности	Повећање инвестиција у индустрију
Јачати капацитете републичких и локалних власти за привлачење инвеститора	МПП, ЈЛС	МЕР, МПШВ, МПУГЕ, ПК, РА, ИРБ, представништва Републике Српске	конт.		број ЈЛС са сертификатима о повољном пословном окружењу, број обука, број учесника обука	Унапређење јавних услуга у јединицама локалне самоуправе
Стратешки циљ 5. СМАЊИТИ ШТЕТНЕ УТИЦАЈЕ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ						
Приоритет 5.1. Примјена еколошких стандарда (прелазак ка зеленој економији)						
5.1.1. Подршка изградњи инфраструктуре за заштиту животне средине						
Спровођење Програма прилагођавања законодавства Републике Српске са правном тековином Европске уније и спровођење међународних стандарда у области заштите животне средине	МПУГЕ, МПШВ, МЗСЗ	МЕИМС	конт. 85		број донесених/измијењених прописа	Прилагођавање законодавства РС правној тековини ЕУ и међународним стандардима у области животне средине

⁸⁵ Програм се спроводи до 2025. године.

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Спровођење пројекта „Партнерски програм за приступање у области заштите животне средине“ - ЕРРА (Environment Partnership Programme for Accession)	МПУГЕ, МПШВ	Републички хидрометролошки завод, Републички завод за заштиту културно историјског и природног наслеђа, ЈУ Воде Српске	2023.		број прописа и политика усклађених са ЕУ легислативом, успостављена регионална сарадња у области животне средине и климатских акција	
Унаприједити систем мониторинга квалитета ваздуха и вођења Регистра постројења	МПУГЕ, Републички хидрометролошки завод	МПП, МЕР, МПВШ, МЕИМС	2022. конт.		подаци о загађености ваздуха, ажуран регистар постројења	Пратити загађење животне средине услед штетних утицаја индустрије
Стални мониторинг квалитета вода	МПШВ, ЈУ Воде Српске	МПП, МЕР	конт.		подаци о загађености вода се редовно прате	
Иницирати изградњу инфраструктуре у индустрији за заштиту животне средине	МПУГЕ	МПП, МЕР, МПВШ	конт.		број издатих еколошких дозвола за нова постројења (постројења за пречишћавање штетних гасова и загађујућих материја, индустријских отпадних вода, третман отпада)	Смањење загађења животне средине
Санација и ремедијација контаминираних земљишта на контаминираним локацијама индустријских комплекса	МПУГЕ	МЕИМС	конт.		број санираних контаминираних индустријских локација	

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Давати подршку реализацији пројеката који имају утицаја на заштиту животне средине	МНРВОИД, МПП	МЕИМС	конт.	Из средстава гранта МПП-Подршка развоју привреде и побољшања ефикасности пословања и увођења нових технологија и МНРВОИД- Текући грант за активности у области технологије и Дознаке грађанима у области технологије	износ подршке, број подржаних пројеката, број корисника средстава	Управљање заштитом животне средине
Подизати свијест о значају заштите животне средине	МПУГЕ	МЕИМС	конт.		број семинара, број полазника	Повећање еколошке освијешћености
5.1.2. Подршка увођењу еколошких стандарда						
Подржати увођење стандарда за управљање заштитом животне средине у предузећа	МПУГЕ, МПП	ПК, МЕИМС	конт.		број предузећа која су увела стандарде	Управљање заштитом животне средине
Измијенити и допунити постојеће и донијети нове прописе с циљем примјене коришћења најбоље расположивих техника (БАТ) и усклађивање са законодавством ЕУ	МПУГЕ	МПП, МЕР, МПВШ	конт.		број нових и измијењених/допуњених техничких упутстава (БАТ)	Увођење најбоље расположивих техника (БАТ) у индустрију, које имају најмање штетних утицаја на животну средину
Пратити примјену препорука за коришћење најбоље расположивих техника (БАТ)	МПУГЕ	МПП, МЕР, МПВШ	конт.		спровођење датих препорука у БАТ-у се континуирано прати	
Спровођење поступка додјеле еко-ознака	МПУГЕ		конт.		број производа са еко-ознаком	Употреба производа са смањеним штетним утицајем на животну средину
Приоритет 5.2. Ефикасно коришћење ресурса у индустрији (прелазак ка кружној економији)						

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
5.2.1. Развој ефикасног система коришћења сировина и управљања отпадом						
Спроводити Републички план управљања отпадом за период 2019–2029. година	МПУГЕ, МПП		конт.		количина произведеног индустријског отпада, количина отпада који је у поновној употреби или рециклиран	Смањење отпада насталог у индустрији
Иницирати рационално коришћење сировина у индустрији, смањење стварања отпада, рециклажу отпада и поновну прераду коришћених индустријских производа	МПУГЕ, МПП	МЕР, МПШВ	конт.		количина отпада у процесу производње; смањење трошкова предузећа у случају прераде отпада и коришћених производа и њихове поновне употребе; смањење трошкова одлагања отпада	Већи степен искоришћености сировина у индустрији, смањено стварање и одлагање отпада, уштеде у сировинама
Промовисати производњу и употребу производа са смањеним утицајем на животну средину	МПУГЕ	МПП, МЕР, МПВШ	конт.		број презентација и промоција, број полазника	Промоција производа са смањеним штетним утицајем на животну средину
Доносити прописе којима ће се регулисати начин управљања отпадом	МПУГЕ	МЕИМС	конт.		број донесених прописа	Успостављен систем управљања отпадом
Изградити инфраструктуру за управљање отпадом, с рециклажним центрима	ЈЛС	МПУГЕ, МПП	конт.		број депонија, број рециклажних центара	Веће коришћење отпада као секундарне сировине
Подршка истраживачко-развојним пројектима у вези са коришћењем обновљивих материјала	МНРВОИД		конт.	Средства подстицаја МНРВОИД	износ подстицаја, број корисника подстицаја	Веће коришћење обновљивих материјала
5.2.2. Повећање енергетске ефикасности у индустрији						

Назив активности	Носилац активности	Остали учесници	Рок реал.	Оквирна средства за реализацију (КМ)	Мјерљиви индикатори за извршење	Директан утицај
Спровођење Акционог плана за енергетску ефикасност Републике Српске	МЕР, МПУГЕ, МПВШ, ФЗЖС		конт.		остварена уштеда изражена у РЈ	Уштеда у потрошњи енергије
Спровођење Акционог плана за коришћење обновљивих извора енергије у Републици Српској	МЕР, МПВШ, ФЗЖС	МПУГЕ	конт.		повећање учешћа обновљивих извора енергије у финалној потрошњи енергије	
Иницирати предузимање мјера на повећању енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије у индустрији	МЕР	МПУГЕ, МПП, МПВШ, ПК	конт.		број иницираних мјера у индустрији, уштеде у потрошњи енергије	Уштеда у потрошњи енергије у индустрији
Промоција енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије	МЕР, ФЗЖС	МПУГЕ, МПП, МПВШ, ПК	конт.		број промоција, радионица, обука	
Пружати финансијску подршку пројектима енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије	МЕР, ФЗЖС	МПУГЕ	конт.	Средства Фонда за заштиту животне средине и енергетску ефикасност РС	износ подршке, број подржаних пројеката	Повећање енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије

Листа коришћених скраћеница:

МПП	Министарство привреде и предузетништва Републике Српске
МЕР	Министарство енергетике и рударства Републике Српске
МЕИМС	Министарство за европске интеграције и међународну сарадњу Републике Српске

МФ	Министарство финансија Републике Српске
МТТ	Министарство трговине и туризма Републике Српске
МНВРОИД	Министарство за научнотехнолошки развој, високо образовање и информационо друштво Републике Српске
МПР	Министарство правде Републике Српске
МП	Министарство просвјете и културе Републике Српске
МРБ	Министарство рада и борачко инвалидске заштите Републике Српске
МПУГЕ	Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске
МПШВ	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске
МУП	Министарство унутрашњих послова Републике Српске
МСВ	Министарство саобраћаја и веза Републике Српске
МУЛС	Министарство управе и локалне самоуправе Републике Српске
МЗСЗ	Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске
ЈПШ	Јавно предузеће Шуме Републике Српске
РА	Развојна агенција Републике Српске
АБ	Агенција за банкарство Републике Српске
ПУ	Пореска управа Републике Српске
РЗС	Републички завод за статистику Републике Српске
РЗСМ	Републички завод за стандардизацију и метрологију Републике Српске
ЗЗ	Завод за запошљавање Републике Српске
ЗОО	Завод за образовање одраслих Републике Српске
ЗПК	Занатско-предузетничка комора Републике Српске
РУИП	Републичка управа за инспекцијске послове Републике Српске
РУГИП	Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове Републике Српске
ИРБ	Инвестиционо-развојна банка Републике Српске
IBRD	Свјетска банка, Међународна банка за обнову и развој (International Bank for Reconstruction and Development)
ПК	Привредна комора Републике Српске
ГФ	Гарантни фонд Републике Српске

СС	Савез Синдиката Републике Српске
КС	Конфедерација синдиката Републике Српске
УУП	Унија удружења послодаваца Републике Српске
ЦЕСТ	Центар за едукацију судија и тужилаца Републике Српске
АДУ	Агенција за државну управу Републике Српске
СИ	Савез иноватора Републике Српске
ЈЛС	Јединице локалне самоуправе
НИО	Научно истраживачка организација
АПИФ	Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге
ФЗЖС	Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност
УБЛ	Универзитет у Бањој Луци
УИС	Универзитет у Источном Сарајеву
ИЦБЛ	Иновациони центар у Бања Луци
ИИС	Интегрисани информациони систем
АЗ	Академска заједница
ЕЕН	Европска мрежа предузетништва (енгл. Enterprise Europe Network)
ВFC SEE	Програм сертификације повољног пословног окружења у југоисточној Европи (енгл. Business Friendly Certification South East Europe)
ДОБ	Документ оквирног буџета

